

קובץ

שערי יוסף

סוכות – חלק בירורי הלכה

קובץ

שערי יוסף

סוכות חלק ב'ירורי הלכה

יוסף (בלאמו"ר חיים בנימין שליט"א) אביטבול

פה עיר התורה בני ברק

© כל הזכויות שמורות
יו"ל ע"י מכון
"יד יוסף"
לע"נ רבי יוסף בן עישא זצ"ל

בית המדרש
פסקים והלכות
להערות והוספות ושאלות בהלכה
a921434567@gmail.com
058-3233587

לתרומות והנצחות להדפסת הספרים
ולהשגת הספרים והקבצים
053-3164570

יוצא לאור בסיוע

לזכרון עולם בהיכל ה'

לעילוי נשמת מורי זקני זיע"א, איש האשכולות, צנוע ומעלי, שייף עייל
ושייף נפיק ולא מחזיק טיביותא לנפשיה, ממית עצמו באהלה של תורה, יגע
ועמל בתורה וביראה, העמיד תלמידים הרבה בישיבת אור יוסף - נובהרדוק
שבצרפת, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, אהוב למעלה ונחמד למטה.

הגה"צ רבי מכלוף יוסף (בן עישא) אביטבול זצוק"ל נתבקש לישיבה של מעלה
ערב יום שנחרב בו בית תפארתנו

ח' מנחם אב תשפ"ב

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים אמן סלה

תוכן הענינים

סימן א' - דיני מעמיד בבנית

הסוכה.....ט

מעמיד שמניחים עליו את הסכך -
מקור הדין.....ט
טעם פסול מעמיד שמקבל טומאה ט
מדוע מותר לסכך על גבי אבנים.....ט
מח' ראשונים האם מעמיד בסוכה
פסול.....ט
סתירה בדברי השו"ע.....י
ישוב הסתירות בדעת השו"ע.....י
דברי הפוסקים בדעת השו"ע.....יא
מעמיד בדבר שפסול לסכך מדרבנני
מעמיד בברזלים או בסוכת ברזל
שמחוברת לקרקע.....יב
סוגיית הגמרא במעמיד דמעמיד... יב
דברי החזו"א לפסול מעמיד דמעמיד
.....יב
דברי החזו"א הם רק לחומרא.....יג
מהו מעמיד דמעמיד המותר בדעת
המג"א.....יד
עיצות לבניית סוכת חזו"א.....יד
מעמיד דמעמיד בדיעבד.....יד
מהו מעמיד דמעמיד.....יד
קורות עץ שמונחים על מסגרת
מתכת.....יד
שימוש במסמרים בדפנות הסוכה.. יד
הדבקת הסוכה בדבק.....טו
מעמיד שמניחים שמחברים איתו את
הסכך.....טו

סימן ב' - להעמיד את הסכך

בדבר שאין גידולו מן הארץ.... טז

העמדת הסכך בסיבית ועץ סנוודיץ
טז.....

קשירת הקרשים של הסוכה
באזיקונים.....יז

סימן ג' - דיני קשירת הסכך..... יז

קשירת הסכך בדבר שמקבל טומאה
.....יז
קשירת הסכך משום דירת קבע.....יז
קשירת הסכך בחוטי פשתן.....יח
קשירת הסכך באזיקונים.....יח

סימן ד' - דיני עשיית סוכה

בפרגולה.....כ

פרגולות שצריך להוסיף עליהם סכך -
פרגולות מעמיד.....כ
פרגולות שאין צריך להוסיף עליהם
סכך - פרגולות הצללה.....כ
הנידונים בפרגולות הצללה.....כ
(א)...מדין שעשאה לאוצר או לצניעות
או לדירה.....כ
(ב).....מדין סוכה ישנה
כא.....כא
(ג)...מדין סוכה לשם צל.....כא
(ד)...מדין גזירת תקרה.....כא
(ו)...ומדין עשיית הסכך קודם לדפנות
כג.....כג

פרגולות שמחברים את הנסרים בשעת

בניית הפרגולה.....כג

האם יש חסרון שהפרגולה מחוברת
במסמרים.....כג
משום שמניח סכך כשר על גבי סכך
פסול.....כה
פרגולה עם חריצים.....כה
האם בפרגולה יש פסול של מעמיד
כה.....כה

האם קרקע נגזלת..... לו
האם סוכה גזולה פסולה..... לו
סתירה בגמ' האם סוכה פסולה..... לו
מדוע קרקע אינה נגזלת..... לז
האם הגזול קרקע עובר על לא תגזול. לז
מדוע בסוכה גזולה אין חסרון של מצוה
הבאה בעבירה..... לח
כאיזה שיטה בראשונים נפסק לדינא לח
האם מותר להכנס לסוכת חבירו שלא
מדעתו..... לט
בנה סוכה במקום שמאריך את הדרך
לחבירו..... מ
האם יוצאים ידי חובה בסוכת שותפין מ
סוכה שאחד השכנים מתנגד..... מא
איך עשו סוכה בירושלים הרי הסוכה
ברשות הרבים..... מא
האם מותר לעשות סוכה ברשות הרבים
מא.....
לבנות סוכה ברשות הרבים בזמנינו . מד
האם מותר לקחת סכך ציבורי..... מה
לבנות סוכה במקום גויים שהגויים
טוענים שמכערים את העיר..... מה
האם מותר לעשות סוכה ברשות הרבים
שמפריעה..... מז
לבנות סוכה בחצר הבניין..... מז
ממי מבקשים רשות שבונה סוכה על
הגג..... מז
לבנות סוכה במרפסת שהוציא ללא
רשות..... מז
האם אין דינא דמלכותא דינא האם הרי
הוא כממון רבים..... מח
האם מותר להוציא מרפסת היכן שלא
גורם נזק לשכנים..... מט

האם אפשר להתיר משום שהפרגולה
מחוברת לקרקע..... כה
אם יש להקל להתארח בסוכות
מעמיד בדבר מקבל טומאה..... כה
תבנא לדינא בפרגולות הצללה
חריצים ללא מסמרים..... כו
פרגולות הצללה חריצים ללא מסמרים
..... כו
פרגולה העשויה מבטון..... כו
סימן ה' - איזה סכך ראוי לסיכוך
כז.....
סיכוך בפלפונים..... כז
סיכוך במחצלת ובסכך לנצח..... כז
סיכך עם מחיצה של עזרת נשים. כט
סימן ו' - דיני צורת הדפנות
הסוכה..... ל
מיקום דפנות הסוכה..... ל
דופן שלישית טפח..... ל
שני דפנות כנגד שני דפנות..... ל
דפנות שהפרוץ מרובה על העומד לא
עשיית מחיצות הסוכה בלא לבוד
וצורת הפתח..... לא
סוכה מארבעה דפנות לכתחילה... לא
סימן ז' - סוכה למטיילים שאי
אפשר לישון בתוכה..... לג
ברכה על סוכה בשיעור הגר"ח נאה
וברכה על שיעורי הגר"ח נאה בכל
התורה כולה..... לה
סימן ח' - שו"ת בהלכות סוכה
בחושן משפט..... לו
הוציא מרפסת ללא אישור השכנים
ובנה שם סוכה האם יצא ידי חובה לו
דין סוכה גזולה..... לו

נסיעה למקום שיש אזעקות לסוכה
והוא כבד שמיעה.....סג
סוכה לחיילים במלחמה.....סג
סימן י"ג בניית סוכה במקום שיש
בה עכברים.....סד
סוכה במסעדה.....סה

סימן י"ד סוכות מברזל עם
סדינים.....סז
עמידת הדפנות ברוח מצויה.....סז
דפנות מסדינים.....סז
דפנות מלבוד.....סט

סימן ט"ו בניית הדפנות לאחר
שימת הסכך.....ע
סימן ט"ז בניית הסוכה על ידי גוי
עב.....עב
סימן י"ז בניית הסוכה ע"י אבל או
אונן.....עה

סימן י"ח דיני ישיבה בסוכה
ושולחנו מחוץ לבית.....עז
אכל בסוכה ושולחנו היה בתוך הבית
.....עז
חלק מהשולחן עומד בתוך הבית...עז
שומר שלא יכנס לתוך הבית.....עז
אוכל ליד השולחן.....עח
שולחנו בתוך הבית ולומד בסורה עח
חלק מהמזרון בתוך הבית.....עח
האם יש דין רובו ככולו בישיבה
בסוכה.....עח

סימן י"ט דיני ישיבה בסוכה
שיורדים בה גשמים.....פ
פטור ירידת גשמים בסוכה.....פ

האם אור כל שטח הבניין המשותף
שייך לכולם.....נ
הוציא מרפסת לרשות הרבים ושכינו
מעליו רוצה גם להוציא.....נ
האם יש חזקה בבניית מקום הסוכה...נא
בניית סוכה ברחוב כנגד חלון של
יחידת דיור.....נב
התקנת מזגן מעל סוכת חבירו.....נב
יש חזקה של מנוע ושכן רוצה לבנות
סוכה.....נב
החזיק בסוכה עם גג נפתח ואחד
השכנים רוצה לעשות סוכה מתחת
הגג.....נג
האם מותר להתקין סורגים או חבלי
כביסה.....נג

סימן ט' - מזגן שמטפטף על
סוכה מי חייב להוציאו.....נג
סימן י' דיני איסור שימוש בסוכה
ונוי הסוכה.....נד
קדושת הסוכה.....נד
תנאי על נוי הסוכה.....נד
מהו בכלל נוי סוכה.....נד
השענות על דופן הסוכה.....נד
קדושת סוכה ישנה.....נד
העברת קישוטים מסוכה לסוכה....נה
העברת קישוט מהסכך לדפנות....נה
הורדת קישוטים מפני הגשם.....נה
טלטול קישוטים בשבת ויו"ט.....נה

סימן י"א בגדרי מצטער פטור מן
הסוכה והמסתעף.....נה
סימן י"ב חובת ישיבה בסוכה
במקום שיש אזעקות.....ס

סימן כ' גדר פטור הולכי דרכים פג

להרדם בנסיעה באוטובוס.....פג

האם יש פטור של הולכי דרכים

בטיול.....פג

לאכול בפראק בלא סוכה.....פג

עיצה לאכול פחות פחות מכביצה פד

סימן כ"א הדלקת נר לאושפיזין

פה.....

סימן כ"ב הכנסת סירים לסוכה**שרגיל להכניסם לשולחן שבת. פו**

האם מותר לעשות מנגל גריל גז בסוכה

פז.....

סימן כ"ג האם הכוונה בישיבת**הסוכה מעכבת.....פח**

הכוונה בישיבה בסוכה.....פח

האם הכוונה בישיבת הסוכה מעכבת

פח.....

האם ראוי לכוין בלמען בכל ישיבה

בסוכה.....פט

סימן כ"ד ברכת שהחיינו בליל א'**דסוכות בישיבה או בעמידה...צא****סימן כ"ה זריזין מקדימין במצוות****לאכול ולקדש בסוכה ביו"ט****הראשון.....צב****סימן כ"ו האם מותר להכניס כלב****לסוכה.....צד****סימן כ"ז האם אסור להפסיק****בדיבור בכזית הראשון בסוכות****צה.....****סימן כ"ח האם צריך להביא את****המיטה לסוכה.....צז****סימן כ"ט דלת פתוחה מועיל****כמחיצה בסוכה.....צח****סימן ל' הערות בהלכות סוכה צט**

מח' ראשונים האם מעמיד בסוכה

פסול

ולהלכה נח' הפוסקים, האם אפשר את הסוכה בדבר המקבל טומאה. ומצינו בהא ארבעה דעות בראשונים

(א). ברי"ף כתב דקימ"ל להלכה כרבי יהודה שאסור לסמוך הסכך ע"ג כרעי המיטה, גזירה מדרבנן שמא יבוא לעשות אף את הסיכוך עצמו מדבר שמקבל טומאה. וכן כתב בהשגות הראב"ד על בעל המאור בסוכה שם, וכן כתב בחידושי הרא"ה סוכה שם ד"ה מט, וכן כתב בריטב"א שם ד"ה וחד, וכן כתב במאירי שם ד"ה אמר.

ואולם דעת הרמב"ן והר"ן אסור להעמיד את הסכך בדבר שמקבל טומאה גזירה שמא יבוא לסכך בו.

(ב). בשו"ת תרומת הדשן סי' צ"א כתב שאפשר לכתחילה להעמיד את הסכך בדבר המקבל טומאה, וז"ל: יראה דאין קפידא בדבר. וא"כ נמי נ"ד מעמידין בדבר המקבל טומאה. וכתב אשירי התם, דמוכח מדברי רב אלפס דסבר הלכה כר"י. מ"מ הא פסק אשירי נמי דטעמא דקבע עיקר, ולא טעמא דעמידה בדבר המקבל טומאה. ונראה דמוכח נמי מדברי רב אלפס דסבר דטעמא דמקבל טומאה לאו עיקר הוא, מדלא מייתי בפסקיו ההיא פלוגתא, והוה נפקותא גדולה בדבר דעביד תלמודא איכא בינייהו, נעץ ד' שפודין של ברזל וסיכך עליהן, דלמ"ד משום קבע כשר, ולאידך פסול. אלא ע"כ סבר דטעמא דמקבל טומאה ליתא, וטעמא דקבע עיקר. ופירוש דקבע היינו משום דאין מן המטה עד הגג עשרה. ולפי טעם זה אין חילוק בדברי רבי יודא, לפי דאין הפסול אלא משום דאין מן המטה עד הגג עשרה, וא"כ דווקא בכרעי המטה פסול, ולא בנעץ ד' שפודין. לכך לא הביא רב אלפס רק דברי רבי יודא בכרעי המטה דווקא, וקל להבין עכ"ל. ומבואר שטעם הרי"ף הוא משום שאין לה קבע, ולכן אין לפסול סוכה שהסכך עומד ע"ג דבר המקבל טומאה, וכן כתב ברא"ש בדעת הרי"ף שרבי יהודה אינו חולק על

סימן א' - דיני מעמיד בבנית הסוכה

מעמיד שמניחים עליו את הסכך -

מקור הדין

איתא במשנה בסוכה דף כ"ב ע"ב הסומך סוכתו בכרעי המיטה כשירה, רבי יהודה אומר אם אינם יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה, ובגמרא שם איתא מ"ט דר"י חד אמר מפני שאין לה קבע וחד אמר פני שמעמידה בדבר המקבל טומאה.

טעם פסול מעמיד שמקבל טומאה

ובטעם פסול של מעמיד בדבר המקבל טומאה, שלדעת רבי יהודה הסוכה פסולה נחלקו הראשונים.

דעת רש"י שהואיל ועיקרו של סכך אלו מעמידין הוי כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה. [ולפי"ז יש היתר במעמיד בדבר שאין גידולו מן הארץ].

ודעת הרמב"ן והר"ן שהוא גזירה דרבנן שמא יבואו לסכך בדבר הפסול לסכך, שמתוך שיאמרו זה עומד וזה מעמיד, כשם שראוי להעמיד בו, כך מסככין בו.

מדוע מותר לסכך על גבי אבנים

וברא"ש בסוכה פ"ב סימן א' כתב להקשות לטעם שאסור לסכך בו משום שהרי הוא מעמיד בדבר שמקבל טומאה, א"כ מדוע אם סיכך על גבי אבנים תהיה פסולה, הואיל והעמיד הסכך בדבר שאין גידולו מן הארץ, ונשאר הרא"ש בקושיה, [מבואר מדברי הרא"ש שהבין להדיא שגם מעמיד הסכך לא רק שצריך שלא יהיה מקבל טומאה, צריך גם שיהיה גידולו מן הארץ, ויתבאר להלן].

פסול של מעמיד בדבר המקבל טומאה. וכ"כ בט"ז סי' תרכ"ט סק"א ובביאור הגר"א שם ובערוך השולחן שם.

ואולם בשו"ע סי' תרכ"ט ס"ז כתב בזה"ל: יש להסתפק אם מותר להניח סולם על הגג כדי לסכך על גביו עכ"ל, ובמשנ"ב שם סקכ"ב הביא מח' אחרונים מה ספק השו"ע האם האם כיון שהוא פשוטי כלי עץ ואינו מקבל טומאה אפילו מדרבנן אך מצד שני בגלל שיש לו שלבים הרי הוא דמי לבית קיבול, או דלמא הספק כיון שהוא מעמיד, וסיים שם במשנ"ב לדינא בזה"ל: בודאי יש לנו להחמיר דדמי לבית קיבול ואין לסכך בו אלא מקום הספק הוא דהלא עכ"פ בכלל מעמיד הוא ואפשר דיש לנו להחמיר שלא להעמיד בדבר המקבל טומאה שמא יבוא לסכך בו ואף על גב שמעמידין הסכך על כותל אבנים משום דלא שכיח שיסכך בהם וכן העתיקו כמה אחרונים לדינא דלכתחלה יש לזהר שלא להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה אכן בדיעבד או שאין לו שאר דברים ק"ל דמותר להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה כדמוכח בסוף סי' תר"ל. עכ"ל, ואמנם בדעת השו"ע בע"כ י"ל דס"ל דבסי' תרכ"ט הספק הוא לא משום דהו"ל דבר המעמיד לקבל טומאה, וגם י"ל כדברי המג"א בסי' תרכ"ט כמבואר באות ב' כדלקמן.

ישוב הסתירות בדעת השו"ע

ולמעשה בישוב הסתירה בדעת השו"ע מצינו כמה ישובים.

(א). במג"א סי' תרכ"ט סק"ט כתב שדעת השו"ע שמותר ומה שנסתפק השו"ע בסי' תרכ"ט הסתפק האם מותר לסכך בו.

(ב). עוד כתב במג"א שם ליישב בדעת השו"ע שלכתחילה יש להזהר להעמיד את הסכך בדבר המקבל טומאה, אבל בדיעבד או שאין לו דברים אחרים מותר להעמיד ע"ג דבר שאינו מקבל טומאה.

חכמים, אלא מבאר דברי חכמים, ועוד כתב הרא"ש שעיקר טעם האיסור לסמוך הסכך על כרעי המיטה הוא מהטעם הראשון שאמרו בגמ' מפני שאין לה קבע, ולא משום שהעמיד את הסכך בדבר המקבל טומאה. וכן נראה מדברי הטור סוף סי' תר"ל שכתב בזה"ל: הסומך סוכתו בכרעי המטה פירוש שסומך הסכך על כרעי המטה והכרעים הן הן מחיצות אם יש גבוה י' טפחים מן המטה לסכך כשירה ואם לאו פסולה סמך הסכך על העמודים והכרעים הן הן דפנות אפי' אם אין גבוה י' מן המטה עד הסכך כשירה עכ"ל.

וכן בעל המאור כתב שלהלכה קימ"ל כשיטת חכמים שמותר לסמוך את הסכך על כרעי המיטה, ובשעה"צ סי' תרל סק"ס כתב שכן ס"ל להרי"ף גיאות והשבולי הלקט בשם רבינו ישעיה שהלכה כשיטת חכמים.

(ג). בב"ח סי' תרכ"ט אות ה' כתב שמעמיד בדבר המקבל טומאה פסול וכתב שם לדייק מדברי רש"י בסוכה דףכא ע"ב דהאדאמרו בגמ' מפני שמעידה בדבר המקבל טומאה, אינו גזירה דרבנן, אלא כוונת גהמ' שהוא מעיקר הדין וז"ל רש"י, שמעמידה וכו' ואע"פ שלא למדנו פסול אלא לסכך, הואיל ועיקרו של סכך אלון מעמידין, הוי כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה. עכ"ל, וכתב שם שכן נראה מדברי הרא"ש שלפי הטעם שהוא מעמידה בדבר המקבל טומאה הרי הוא אסור מעיקר הדין ולא רק משום גזירה דרבנן, וכן הסיק שם בב"ח לדינא, וכן כתב בסי' תר"ל סק"ד.

סתירה בדברי השו"ע

ולהלכה מצינו סתירה בשו"ע שבשו"ע סי' תר"ל סי"ג כתב "הסומך סכתו על כרעי המטה והכרעים הם מחיצות אם יש בה גבוה עשרה טפחים מן המטה לסכך כשרה, ואם לאו פסולה, ואם סמך הסוכה על עמודים והכרעים הם דפנות אפילו אין גבוה עשרה מהמטה עד הסכך כשרה כיון שיש עשרה טפחים מהארץ עד הסכך". ומדברי השו"ע נראה שאף אם סומך את הסכך על העמודים אין בזה

חכמים יעו"ש, ועי' בשו"ת רב פעלים או"ח סי' סה שכתב להחמיר לכתחילה כתירוץ הב' שכתב במג"א ומ"מ בבא"ח לא כתב דין זה ונראה שהוא מידת חסידות, ומעיקר הדין אין צריך להחמיר בזה, וכ"כ לדינא בשו"ת יחו"ד ח"א סי' ס"ד, ובחזו"ע סוכות עמ' מה, ובשו"ת תפילה למשה ח"ב סי' ל"ו, ובשו"ת שמע שלמה ח"ד סי' כ, אך מ"מ כתב בחזו"ע שם שלכתחילה לא יסכך בדברים המקבלים טומאה.

ומ"מ מה שיש להחמיר בזה וכמבואר במשנ"ב סי' תרכ"ט, וכן כתב במשנ"ב סי' תר"ל סקנ"ט כתב, אם יש בה גובה וכו' כשרה - דאף דמעמיד ע"ג מטה שהיא מקבלת טומאה, לא איכפת לן בזה דקבלת טומאה על הסכך נאמר ולא על הדפנות. ומ"מ לכתחלה נכון להזהר בזה כי יש מן הפוסקים שמחמירין בזה [מ"א בסי' תרכ"ט ס"ח] עכ"ל, ובשער הציון שם סק"ס כתב "עיי' בבית יוסף שהביא בשם תרומת הדשן להכריח דגם דעת הרי"ף הוא כן, מלבד דעת הרא"ש שהביא מירושלמי דדחה הטעם מפני שמעמיד בדבר המקבל טומאה. ולעניות דעתי משום זה בלבד קשה לסמוך להקל, אחרי שהר"ן וכן הריטב"א בחדושי דעתם דלדעת הרי"ף יש לחוש לטעם זה, אכן אחרי בינותי בספרים ראיתי שרבים הם המקילים בפרט זה שפסקו כחכמים, הלא המה הרי"ף גיאות [וזו לשונו, הסומך סוכתו לכרעי המטה להעמידה ולחזקה, אפילו אינה יכולה לעמוד בפני עצמה כשרה], והרמב"ם בפירוש המשנה שהעתיק הטעם אלבא דר' יהודה מפני שאין לה קבע ור' יהודה לטעמה וכו', ואין הלכה כר' יהודה, והרז"ה ורבנו ישעיה, הובא בשבלי הלקט, כולם כתבו בהדיא דהלכה כחכמים, וממילא מובן דאינם חוששין למה שמעמיד על דבר המקבל טומאה, וגם הר"ן שמחמיר הוא רק מדרבנן בעלמא, עיי' שם, ובודאי יש לסמוך על דעת המקילין בזה, אכן לכתחלה נכון להזהר בזה לצאת ידי כל הדעות, ועיי' בדברי קרבן נתנאל על הרא"ש. וכן כתב בחיי אדם כלל קמו אות ל' שלכתחילה יש להחמיר בזה כדברי המג"א, וכן כתב לדינא בכה"ח סי' תר"ל ס"ק פח.

ג). עוד כתב ליישב בערוך השולחן סי' תרכ"ט סק"ח שכתב ליישב שיש לחלק בין היכא שהמעמידים הם מהצד ואין הדבר ניכר כ"כ, משא"כ היכא שהמעמיד הוא על כל אורך הסכך למטה או למעלה להחזיקו והוא כאילו הוא עיקר הסכך, ע"ש. וכן כתב במאמר מרדכי סק"ז, וכע"ז כתב בשו"ת אור לציון ח"א סימן מא. ולפי"ז יש להתיר לשים מסמרים בצידו הסכך.

ד). ולענ"ד אפשר שיש לומר שבסימן תרכ"ט היינו להניח סולם על הגג כדי לסכך בו והוא מיירי שהוא מעמיד, משא"כ בסימן תר"ל, אפשר שהוא רק מעמיד דמעמיד, וממילא יש מקום לחומרת החזו"א, אבל לכאורה מדברי המשנ"ב והנו"כ לא כתבו החילוק הנ"ל.

ה). עוד כתבו האחרונים שמש"כ בשו"ע בסי' תרכ"ט ס"ח וז"ל: לחבר כולונסאות הסוכה במסמרות של ברזל או לקשרם בבלאות שהם מקבלים טומאה, אין קפידא עכ"ל, כוונתו שכיון שהמסמרות והבלאות אינם מעמידים את הסכך עצמו, אלא הם מעמידים את הכלונסאות והכלונסאות מעמידים את הסכך, אין חשש כיון שהוא מעמיד דמעמיד ומותר אפילו לכתחילה.

ונחלקו הפוסקים כאיזה תירוץ נקטינן, בבשו"ת אור לציון ח"א סי' מא, ובח"ד פרק כח ס"ח, שנקטינן כתירוץ הב', ועיי' במשנה ברורה המבואר עוז והדר מש"כ בזה. ואולם בספר בית השואבה ובשו"ת רב פעלים ח"ב סס"ה ובחזו"ע בותפילה למשה ח"ב סל"ט נקטו כתירוץ הא'.

דברי הפוסקים בדעת השו"ע

ולדינא כתבו הרבה אחרונים שכדברי השו"ע נראה שמותר לסכך על מעמיד בדבר המקבל טומאה אף לכתחילה, וכמו שכתב בביאור הגר"א סי' תרכ"ט סק"א ובט"ז סק"י ובשו"ת גינת ורדים או"ח כלל ד' סימן ח' ובשו"ת בית יהודה ח"א סי' ט"ו ובשו"ת זרע אמת ח"ג סי' ס"ו ובשו"ת שערי רחמים ח"ב או"ח סי' לב, וכ"כ בעיקרי הד"ט או"ח סי' לב אות ו' ושכן המנהג קדום ופשוט לסכך על גבי קשת ולא מיחו בהם

ורק יש את החשש שאינו גדל בארץ, וכמו שיתבאר להלן שאין בזה חשש מעיקר הדין.

ואכן לפי האחרונים שחוששים בזה כתבו שה"ה שיש לפסול את הסוכה אם עומדת על גבי צינורות אף שמחברים לקרקע, וכן כתב בחוט שני סוכות עמ' ריב שצינורות של ברזל שמחברים בבנין אינם מקבלים טומאה כיון שבתלוש אינם כלי ואח"כ תשמישו עם המחבר, ומ"מ כתב שם שבלאו הכי אינם כשרים לסכך, וא"כ אי אפשר לסכך עליהם שכל שפסול לסכך אין מסככין עליו ולא דמי לאבנים שכתבו הראשונים שמסככים עליהם דלא חיישינן שיבוא לסכך בהם, כיון שאין דרך לסכך בהם, אבל בצינורות של ברזל שהדרך לסכך בהם ומבואר בגמ' לגבי שיפודין של מתכות ע"ש.

ואמנם כנתבאר מעיקר הדין יש מקום להתיר בזה, ולא מצאתי למי שכתב בזה.

סוגיית הגמרא במעמיד דמעמיד

במשנה בסוכה דף כב ע"ב איתא "העושה סוכתו בראש האילן כשרה", והקשו הראשונים מדוע לדעת רבי יהודה הסוכה כשרה, הרי כשם שאסר רבי יהודה לסמוך את הסכך על גבי דבר המקבל טומאה שמא יבוא לסכך בדבר המקבל טומאה, א"כ ה"ה שיש לאסור לסמוך את הסוכה ע"ג אילן שמא יבוא לסכך בענפי אילן שמחברים והם פוסלין לסיכוך.

ומצינו בר"ן דף י' ע"א בדפי הרי"ף שכתב לתרץ שאין הכוונה שהוא מסכך ע"ג אילן, אלא שקרקע הסוכה נתון באילן ונעץ קונדיסין בקרקע הסוכה וסייך על גביהן שבכה"ג אע"פ שהמחבר סומך את המעמיד אין בזה חשש, כיון שהוא מעשה קרקע בעלמא, וכן כתב בריטב"א בשם הרמב"ן במלחמות.

דברי החזו"א לפסול מעמיד דמעמיד

והנה מכל דברי הראשונים הנ"ל מבואר דמעיקר הדין יש להכשיר מעמיד דמעמיד, וכן כתב במג"א ובביאור הגר"א סי'

וכן בחוט שני סוכות עמ' רט כתב בדעת החזו"א שכתב "שאנו נוהגים להחמיר בדין העמיד הסכך בדבר המקבל טומאה" וכתב שם בפשטות שאין כוונת החזו"א זצ"ל שיש מנהג להחמיר אלא שהמדקדקין מחמירין, וכתב שם שזכור שאמר מרן החזו"א זצ"ל לגבי סיכוך ע"ג צינורות ברזל של כביסה כשהיה שמחת בית השואבה בבית מרן החזו"א זצ"ל, ולא היה מקום אחר, והיינו כיון שאין מנהג להחמיר אלא שלכתחילה המדקדקין מחמירין, ולכן בשעת דהחק אפשר להקל, וכגון חתן שאוכל אצל חמיו ואין מקפידין שם שלא להעמיד את הסכך בדבר המקבל טומאה, שיכול להקל ולאכול שם כעיקר ההלכה. ועוד כתב שם שמקפיד בזה ועתה יש לו איזה קושי בזה אף אין צריך התרת נדרים. וכן כתב בהורני חוקיך סוכות עמ' נו עי"ש כמה דוגמאות בזה.

מעמיד בדבר שפסול לסכך מדרבנן

ולגבי מעמיד בסוכה בדבר שפסול לסכך בו מדרבנן, מצינו סתירה במשנ"ב שבביה"ל סי' תר"ל ס"א ד"ה כל כתב בשם הגר"א בשם הריטב"א שאין בו חשש כיון דהוי גזירה לגזירה, ואילו במשנ"ב סי' תרכ"ט סקכ"ה כתב שאין להעמיד סכך על פשוטי כלי עץ שטומאתם מדרבנן.

ונפק"מ לחוטים שאינם מקבלים טומאה

מעמיד בברזלים או בסוכת ברזל

שמחבורת לקרקע

ויש לדון האם פרגולה מברזל או סוכת ברזל כגון מרפסת שמחבורת לקרקע אם יש בה פסול של מעמיד דמעמיד, דלכאורה כיון שהרי הסוכה מחבורת לקרקע אין בה פסול של מעמיד דמעמיד, וכמו שמבואר בשו"ע יו"ד סימן רא סעיף מח שאם הסילון של מתכת מחובר לקרקע אפילו מקלח להדיא לתוך המקוה אינו כשר, כיון שאינו מקבל טומאה שהרי הוא בטל לגבי הקרקע ע"ש, ובשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת חיו"ד סי' קלז, ובהליכו"ע ח"ז מטות ס"ט לגבי כלי חשמל שמחברים לקרקע, ובארוכה בספרי שערי יוסף הל' טבילת כלים,

הסוכה ושאר הקרשים עומדים לעצמן, ומ"מ וכו' עכ"ד.

ואולם כבר העירו ע"ד החזו"א שבריטב"א כתב להדיא וז"ל: והנכון כמו שפירש רבינו הגדול ז"ל שלא אסרו חכמים אלא שלא להעמיד הסכך עצמו בדבר הפסול לסכך, שמא יבוא לסכך בו, אבל מתניתין דלקמן אין הסכך סומך על האילן, אלא שקרקע הסוכה נתון באילן, ונעץ קונדיסין של עץ בקרקע הסוכה, וסיכך עליהן, אע"פ שהקונדיסין עומדין באילן, לא חיישינן שהרי מעמיד דמעמיד הוא, ואם באנו לאסור להעמיד קונדיסין סוכה במחומר, הרי אתה אוסר מלהעמידם בארץ דעפר פוסל לסכך והא לא אפשר עכ"ל.

וכן כתב בחידושי הר"ן דף יא ע"א מדפי הרי"ף וז"ל: ודאמרין כשרה היינו טעמא מפני שהסכך סמוך בקונדיסין הנעוצין בקרקעית הסוכה ואינו סמוך בגובהו של אילן, דכיון דאילן לא חזי לסיכוך, אסרו חכמים להעמיד סכך בו כדי שלא יבוא לסכך בו כמו שכתבתי למעלה, ואע"פ שעכשיו הקונדיסין נסמכין באילן, כולי האי לא גזרינן כיון דמפסקי קונדיסין בין אילן לסכך. עכ"ל. וכן הו"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל בהערות למסכ' סוכה דף כא ע"ב לדחות דברי החזו"א, וכן כתב בשו"ת מנחה שלמה סי' נ"ד שמברי הריטב"א מבואר להיתר במעמיד דמעמיד. וכן כתב במועדי זמנים ח"ח סימן פב בשם הגרי"ז מבריסק, וכן כתב לדינא בשו"ת אור לציון ח"ד פרק כד תובה ח' ובשו"ת אבן ישראל ובשו"ת חלקת יעקב ח"ג סימן קכז, ובחזו"ע דיני הסכך סכ"ג, ובשו"ת מנח"י ח"ד סימן מה אות ב', וכן הובא שנהג הגריש"א בסוכה שלו. ובספר בית דוד הלכות סוכה פרק ו' ראה מה שהאריך שם בקושיות ע"ד החזו"א.

דברי החזו"א הם רק לחומרא

ונהנה ראיתי שהביאו שמועות על החזו"א שהיה בזכר לשמחת בית השואבה ובירך על סוכה שאינה סוכת חזו"א, והביאור בזה שהחשיב כדיעבד וכמ"ש במשנ"ב סימן תרכ"ט סקכ"ב, ועוד ראיתי שהביאו בשם החזו"א

תרכ"ט ס"ז שאף לאוסרים לעשות את המעמיד מדבר שמקבל טומאה, היינו דוקא המעמיד שעליו נשען הסכך, אבל מעמיד דמעמיד מותר לכו"ע ואף לכתחילה כדי שיהיה מדבר המקבל טומאה. כמבואר מדברי הראשונים הנ"ל, וכן כתב לדינא בפרי מגדים א"א סי' תרכ"ט סק"ט, ובחיי אדם הלכות סוכה כלל קמ"ו ס"ל, ובשו"ע הרב סי' תרכ"ט סי"א וי"ב ויג, וכן כתב לדינא במשנ"ב סי' תרכ"ט סקכ"ו ובסי' תרכ"ח ס"ק יז. וכן כתב לדינא בכה"י שם סקנ"ו, וכן הסכמת גדולי הפוסקים

ואולם בחזו"א חאו"ח סימן קמ"ג ס"ב, כתב, שלפי שיטת הראשונים שמעמיד בסוכה פסול ה"ה במעמיד של מעמיד, ומ"מ כל דבר שיעמוד בלא המסמר הרי הוא יהיה כשר כיון שהוא עומד בלא המסמר.

וכתב שם בחזו"א להעיר ע"ד המג"א והגר"א שלא כתבו הרמב"ן והר"ן והריטב"א להכשיר אלא במעמיד הדפנות על המיטה והמיטה היא קרקעית הסוכה דהמטה מעשה קרקע בעלמא קעביד ואינו ענין למעמיד הכלונסאות בדבר המקבל טומאה, ודוקא שהמקבל טומאה הוא קרקע כמבואר בלשון הרמב"ן והר"ן ע"ש. ולכן סיים שם החזו"א שאין לקבוע הכלונסאות במסמרים.

וכן ראה עוד מש"כ שם בסק"ג, וז"ל: הסומך סוכתו על כרעי המטה והכרעים וכו', נראה דאיירי דדפנות הסוכה אינן מחוברות אל המטה ויכול להוציא המטה והסוכה נשארת על בסיסה בסככה ודפנותיה והלכך אין המטה ממעטת את חלל הסוכה, אבל אם דפנות הסוכה מחוברות אל המטה ע"כ המטה נעשית קרקע הסוכה וצריך י' טפחין מן המטה עד הסכך, ולשון הטור שכתב והכרעים הם מחיצות, הוא לתאר את צורת הסוכה, ור"ל שהפך את המטה והכרעים הם זקופים מלמטה עד הסכך, וא"כ הם מיצות לסוכה אבל לא שהכרע ממלאה כל רחב ואורך המטה באופן שהן ממלאין כל ד' רוחות של הסוכה אלא הקכרע הוא קרש אחד מקרשי דופן

מהו מעמיד דמעמיד

מעמיד דמעמיד מבואר מדברי החזו"א שהוא רק שהסכך מונח על גבי דבר שאם ינטל אותו מעמיד יפול הסכך, כגון סוכה שעשויה ממסגרת של מתכת ועליה מונחים קורות עץ בצורת שתי, והסכך מונח בצורת ערב, שאז אם ינטל המעמד דהיינו אותם קורות עץ, לא יהיה לסכך על מה להישען, וממילא נמצא שהמסכרת המתכת היא מעמידה את הקורות והקורות את הסכך.

קורות עץ שמונחים על מסגרת מתכת

ונחלקו הפוסקים האם קורות עץ שמונחים על מסגרת מתכת, אם יש בזה משום מעמיד דמעמיד, שבכה"ח סי' תרכ"ו סקמ"ב, נראה שאין בזה משום מעמיד, וכן בשו"ת דובב משריסח"א סימן צ' שהגדרה של דין מעמיד הוא כשכל הסכך נסמך ועומד על הדב והפסול, אך אם המעמיד הוא בכדי להחזיק את הסכך או שהסכך עומד גם במעמיד הפסול לסכך וגם נסמך על הדבר אין לו דין מעמיד, ושכן כתב בשו"ת חת"ס חיו"ד סי' רד, ובספר פתחא זוטא סימן תרכ"ט ס"ק סק"י, ובמקראי קודש ח"א סי' כא ובאול"צ ח"א סמ"ד ובח"ד פכ"ד ח', כתבו שאין בזה משום מעמיד דמעמיד, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי ח"ט סימן קלז,

אבל יש חולקים ואומרים שכיון שאם ינטלו העצים הכך יפול, וכן העלה לדינא שו"ת מנח"ש ח"ב סי' מז והגר"ש"א ובקה"י סוכה סי' י"ח.

שימוש במסמרים בדפנות הסוכה

לגבי מסמרים יש לדון אם הם מקבלים טומאה, כי מדברי השו"ע נראה שהם מקבלים טומאה, ואולם בבית השואבה כתב שאינם מקבלים טומאה, ומש"כ בתרומת הדשן שמקבלים טומאה, היינו דוקא בלאות מקבלים טומאה, והוכיח כן ממש"כ הרמב"ם בפרק י' בהלכות כלים זו"ל: מסמרות שמחזיקין בהם התקרה העשויה לתקוע אותם בעצים, אינן

שהחזו"א אמר לבחור שבנה לו את הסוכה שאם בקלות הוא יכול לעשות סוכה כשיטתו שיעשה.

ונראה וכמו ששמעתי מכמה תלמידי חכמים שאין החזו"א הנ"ל כתב את ספרו הלכה למעשה, וראה עוד בחזו"א חאו"ח סימן קמג סק"א כתב שהשו"ע פוסק שאין לחוש למעמיד, וכמ"ש בביאור הגר"א, ולא כצד א' במג"א. ובחוט שני עמ' ריא כתב שמותר לברך לכתחילה על סוכה אף שהיא מעמיד דמעמיד. ובשו"ת אור לציון ח"א עמ' קע ע"ש.

מהו מעמיד דמעמיד המותר בדעת המג"א

ובעיקר קושיית החזו"א על שיטת המג"א והגר"א שהרי אלו הקורות שמונחים בתקרת הסוכה הם מחשבים כסכך, וא"כ איך התירו המג"א והגר"א להכשיר אותם.

ובקה"י סוכה סימן יח כתב ליישב שיטת המג"א והגר"א דאף הם לא התירו כשהקורות שוכבים בתקרת הסוכה ומצורפים לסכך והקורות עצמם עושים מעשה סכך, והם נשענים על דבר המקבל טומאה, אלא המג"א והגר"א התירו דוקא שהקורות עומדים עם הדפנות בצידי הסוכה ואינם עומדים מעשה סכך.

אבל כנ"ל שלדעת השו"ע מעיקר הדין יש להתיר אף מעמיד דמעמיד.

עיצות לבניית סוכת חזו"א

והבונים סוכה כסוכת חזו"א, יכולים לבנות בתוך האדמה, או בתוך בלוקים, או עם מלט וכדו', או תופסן לדפנות שעשוי משתי שיניים,

מעמיד דמעמיד בדיעבד

ומ"מ בדיעבד אם אין לו סוכה אחרת אף לבני אשכנז יכולים לברך לישב בסוכה כמבואר במשנ"ב בס"י תרכ"ט סקכ"ב ובס"י תר"ל סקנ"ט.

שמקבלים טומאה, אם הסוכה עומדת בלא המסמרים אף ע"י דליפה סגי בזה.

הדבקות הסוכה בדבק

דנו הפוסקים האם מותר להדביק את הסוכה בדבק, ולמעשה מצינו בפוסקים כמה טעמים להתיר

- (א). כיון שכל האיסור במעמיד הוא מחמת גזירה שמא יבוא לכך בעממדי והסוכה תפסל ולכן בדבר שלא שייך לסכך בו לא גזרו
- (ב). כיון שבדבר שלא רגילים לסכך בו לא גזרו, וכמו שנתבאר לגבי כותל של אבנים, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי שם.

- (ג). כיון שהדבק בטל אל העץ, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי שם, שכיון שאינו ניכר לא שייך הגזירה כלל.

מעמיד שמניחים שמחברים איתו את הסכך

כתב בשו"ע סימן תרכ"ט ס"ח, וז"ל: לחבר כלונסאות הסכה במסמרות של ברזל או לקשרם בבלאות (פרוש חתיכות של בגדים בלויים) שהם מקבלים טומאה, אין קפידא עכ"ל, וממילא נראה שכל ההיתר הוא בסוכה, אבל לא בסכך, וכמו שכתב שם במשנ"ב סקכ"ו וז"ל: ואין הכי נמי דלקשור הסכך עצמו בכלונסאות בחבלים של פשתן ראוי לזהר לכתחילה, כיון שושר הסכך עצמו בדבר המקבל טומאה [אחרונים] עכ"ל.

מקבלים טומאה, וכל מסמרות שאין ידוע אם נעשו מן הכלים של מתכת שנפסדו או נשחקו, או אם נעשו מן העשת של ברזל הרי הן טהורין עכ"ל, ומבואר מדברי הרמב"ם שאפילו אם התקין אותם לכלי אינם מקבלים טומאה ע"ש, ואמנם בפמ"ג סי' תרמ"ג סק"ד משב"ז מבואר שיש מסמרים שמקבלים טומאה ויש שלא, וראה עוד בשו"ע הרב סי' תרכ"ט סי"ג. ומ"מ כדברי הבית שואבה כן כתב בשו"ת נודע ביהודה תנינא חיו"ד סי' קלז שרק במסמרות ישנים יש חשש טומאה ולא בחדשות ע"ש. ולפי"ז לדעת בעל העיטור והו"ד להלן סימן ב' שרק בדבר שמקבל טומאה יש בו גזירה שמא יבוא לסכך בו א"כ אין איסור להשתמש במסמרים אף במעמיד. וראה מה שהאריך בזה בספר אור שבעת הימים עמ' קפ.

ויש לדון עוד שבמסמרים כיון שהדרך לסכך בהם מותר אף להעמיד בהם וכמו שכתב הר"ן בסוכה דף כא ע"ב לגבי עפר, וא"כ ה"ה במסמרים.

מסמרים שעשויים ממתכת, לדעת החזו"א הרי הם מעמיד דמעמיד ואסור ולדעת המשנ"ב מותר, וכן נהג הגרי"ז מבריסק, וכן לפי הביאור שכתב בערוך השולחן יש להתיר.

ומשום החשש שמא יבואו לסכך בו, כתב הגר"ש קלוגר זצ"ל שבשו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' שס"ו דש להתיר בזה, ע"ש וכן כתב לדינא בשו"ת אמרי יושר סי' מ"ג.

ואם הסוכה עומדת אף בלא המסמרים אף דעת החזו"א אין בזה חשש של מעמיד דמעמיד, ויסוד הדברים הוא ע"פ המבואר במאירי בסוכה דף כא ע"ב, [ויתבאר להלן לגבי קשירת הסכך] וכן מבואר בחזו"א סי' קמ"ג סק"ב, וכן הו"ד החזו"א בספר אורחות בינו סוכה אות יב שמותר לדפוק מסמרים באופן שהסוכה כבר עומדת מחמת כובד הסכך והמסמרים נועדו של אתיפול שיגעו בו, וכן כתב בחוט שני סוכות עמ' ריא שאף אם מחבר את הסוכה ע"י מסמרים

להחמיר בזה. וכו' נראה במשנ"ב ס"י תרכח סק"ז.

הו"ד הגרשז"א בספר הסוכה פסקים והערות אות לד שאין להעמיד את הסכך בכל הדברים שפסולים לסיכוך מחשש שמא יסכך בהם שהרי הראב"ד והרמב"ן הריטב"א והר"ן והרא"ש בסוגיית מעמיד בסוכה דף כ"א ע"ב דנו איך מותר לסמוך את הסכך על גבי אילן ועל גבי כותל אבנים אע"פ שפסולם אינו משום שמקבלים טומאה, ורק במאירי בסוכה דף כב ע"ב ד"ה זו כתב שיתכן שהטעם שמותר לסמוך את הסכך ע"ג אילן הוא מפני שלא נאסר להעמיד בשאר דברים הפוסלים לסיכוך, אלא רק בדבר המקבל טומאה ע"ש, וכן הו"ד הגרנ"ק בחוט שני שם סק"ב ע"ש. וכן כתב בשו"ת מחת יצחק ח"ד סימן מה, ובשו"ת אור לציון ח"ד פרק כד תשובה ח' בהערה, ובשו"ת שבט הלוי ח"ו סימן עד. וכן כתב בהורני חוקיק סוכות עמ' נז שיש להחמיר בזה, וכן סתמו עוד אחרונים.

ואמנם ע"פ הנ"ל מעיקר הדין יש מקום להתיר בזה, וכ"ש היכא דהוא מעמיד דמעמיד דהוא רק חומרא.

אך מ"מ במעמיד כגון שמניח את הסכך על גבי מסילות ברזל ראוי להניח עליהם עוד עץ, כדי שלא יהיה במעמיד בדבר הפסול לסיכוך.

העמדת הסכך בסיבית ועץ סנוודיץ וע"פ הנ"ל שדעת הפוסקים לכתחילה להחמיר שצריך שיהיה ראוי לסיכוך, כתב בספר בית דוד הלכות סוכה עמ' פד בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאין להעמיד את הסכך על גבי עץ סיבית שהוא נסורת של עץ המודבק בדבק כיון שהוא עומד ע"י הדבק ודבר הרי הוא דבר הפסול לסיכוך, ואין להתיר בזה משום שאין הדרך לסכך בדבק כיון שאפשר שאין היתר על גבי אבן, ומ"מ כתב שם שעל גבי עץ סנוודיץ מותר להעמיד, ואינו אלא מעמיד דמעמיד.

סימן ב' - להעמיד את הסכך בדבר שאין גידולו מן הארץ

מדברי השו"ע והמשנ"ב בס"י תרכ"ט ס"ז נראה דיש להחמיר שלא להעמיד את הסכך בדבר שמקבל טומאה, אך אין צריך שיהיה גידולו מן הארץ, וכן כתב בעל העיטור (עשרות הדברות פ"ג ס"ד) וז"ל: ועל דופני הבי שאין מסככין הסכך כשר, שאין הדבר המקבל טומאה עכ"ל. וכן כתב בפתח הדביר אות פה בדעת בעל העיטור הלכות סוכה הרביעי ע"ש. וכן כתב בשו"ת כינת ודים ח"א סימן מח שמותר לכתחילה להעמיד על פסולי סיכוך שאינם מקבלים טומאה.

וכן כתב לדינא בשו"ת מהרי"ל דיסקין כתבים ס"י נ"ו שדין מעמיד נאמר רק בדבר המקבל טומאה, אך בדבר שאין גידולו מן הארץ או מחובר לקרקע אין בו חסרון של מעמיד.

וכן כתב בחזו"א ס"י קמג סק"ב ד"ה במלחמות, שבמחובר לא גזרו עליו כיון שהוא מין כשר, ומבואר נראה שאין איסור בזה,

ואמנם במאירי בסוכה דף כב ע"ב, הסתפק בזה וז"ל: ואע"פ שהעמדת הסכך על דבר שאין מסככין בו פוסלת שמא לא נאמרה אלא בדבר המקבל טומאה עכ"ל.

ובר"ן דף י' ע"א בדפי הרי"ף ד"ה ולענין הלכה ובריטב"א בסוכה דף כ"א ע"ב ד"ה וחד אמר כתבו דהא דשרי לסכך על גבי כותל אבנים היינו משום דליכא למיגזר שמא יבוא לסכך באבנים וש"מ דבלא"ה היה אסור משום מעמיד אע"ג שהכותך אינו מקבל טומאה ע"ש, וכן ברא"ש בפ"ה סימן א' נשאר בצ"ע איך מסככין על כותל של אבנים.

ולמעשה כנ"ל הרי הוא תלוי במח' הראשונים שמדברי הרא"ש נראה דיש להחמיר בזה, וכן מדברי הביה"ל בס"י תרל ס"א נראה דאין להעמיד את הסכך בדבר שאין מסככין בו אם הוא פסול לסיכוך מדאורייתא, ונראה דיש

בשול"ת שבט הלוי ח"ו סימן עד שאם קני המחצלת יכולים לעמוד ברוח מצויה גם בלי החוטים לא צריך חוט כשר וגם מחצלת בלי פיקוח על החוט מותרת כיון שהחוט אינו בגדר מעמיד וכתב שהוא מסתפק האם במחצלת המצויה עומד בלי החוט ולכן יש להקפיד שיהיו מעט חוטים בכה"ג שיהיה ברור שאין בזה חשש מעמיד ע"ש, והגרי"מ רובין שליט"א במאמר שבת שובה שנת תשנ"ז כתב להעיר שהגר"ש וואזנר זצ"ל הכשיר לסכך במחצלת עם חוטים ללא פיקוח לאחר שבדק את זה בסוכה שלו במשך כמה ימים וראה שהסכך מצליח לעמוד היטב ברוח מצויה גם בלי החוטים והחוטים הם רק לתוספת חיזוק בעלמא. וכן י"ל שאין בזה דין מעמיד לפי מש"כ בשול"ת דובב משרים ח"א סי' צ' שדין מעמיד היינו דוקא שכל הסכך עומד על הדבר הפסול אך אם המעמיד הוא כדי להחזיר את הסכך או שהסכך עומד גם במעמיד הפסול לסכך וגם נסמך על דבר הכשר אין לו דין מעמיד, והביא שכיסוד זה מבואר בשול"ת חת"ס יו"ד סי' ר"ד, ושכן כתב בפתחא זוטא סי' תרכ"ט ס"ק י', ע"ש, וכן כתב היסוד הנ"ל בשול"ת שבט הלוי ח"ט סימן קלז, וגם יש לצרף בזה דברי השו"ע שאין מעמיד בסכך ואפשר להניח לכתחילה את הסכך על דבר המקבל טומאה,

וגם הרי אזיקונים הם מפלסטיק ודנו הפוסקים האם מקבל טומאה עי' בשול"ת אג"מ חיו"ד ח"ג סי' נ"ג ובשול"ת מנח"ש תנינא סי' ע"ז, וראה מש"כ בזה בשערי יוסף הל' טבילת כלים לגבי טבילת כלי פלסטיק ובגדר כלי פלסטיק לכל דיני התורה כולה

קשירת הסכך משום דירת קבע

דנו הפוסקים האם מותר לקשור את הסכך לסוכה, דבתוס' בסוכה דף ב' ע"א ד"ה כי מבואר שאין לכסות את הסוכה בנסרים אפילו פחות מד' כאשר קבועים במסמרים בכדי לעכב את כניסת הגשם לסוכה מפני שהיא כדירת קבע ורק את הדפנות מותר לעשותם קבע, אבל בסכך שעיקר הסוכה על שם הסכך לא נהיה כשר עד שעושהו בצורה ארעית, ולפי"ז נראה שבחוטים אין מניעה לקשור את הסכך, אך לפי מש"כ

קשירת הקרשים של הסוכה

באזיקונים

לקשור את הסכך באזיקונים, אם הסכך עומד מעצמו, לכאורה אף לדעת החזו"א, אין חשש כיון שאינו מעמיד, וכמו שיתבאר להלן בדין קשירת הסכך.

סימן ג' - דיני קשירת הסכך

קשירת הסכך בדבר שמקבל טומאה

במשנה בסוכה דף כא ע"ב מבואר שמותר לסמוך סוכה בכרעי המיטה, ומבואר בגמ' הטעם משום מעמיד בדבר המקבל טומאה, ובשער הציון סי' תרכ"ט סק"כ כתב שלדעת רש"י הרי הוא פסול מדאורייתא, וכן הו"ד הגרי"ש אלישיב בקובץ תשובות ח"א סי' ס"ג שחוט נחשב מעמיד ולכן צריך לפקח שיהיה הכשר על החוט שמעמיד את הסכך, עוד יש לדון בזה מדברי הרמ"א בסי' תרכ"ט ס"ז שכתב עמש"כ בשו"ע שם שיש להסתפק אם מותר להניח סולם על הגג כדי לסכך על גביו, וכתב ברמ"א שלכן אין לסכך עליו ואפילו להניחו על הסכך להחזיקו אסור, ומבואר מדברי הרמ"א שמעמיד הוא אפילו על הסכך, וכן מבואר במשנ"ב סי' תרכ"ו סקכ"ו וכן כתב בחיי אדם כלל קמו ס"ל שראוי לזיהר לכתחילה שלא לקשור את הסכך עצמו בכלונסאות בחבלים כיון שקושר הסכך עצמו בדבר המקבל טומאה הרי שקשירה דינה כמעמיד, וכן מבואר במשנ"ב סקכ"ד שסולם על גבי הסכך הרי הוא בכלל מעמיד, וכן הו"ד הגרנ"ק בחוט שני סוכה עמ' רי שאין לקשור את הסכך בדבר שפסול מדאורייתא, וכן כתב לדינא בשול"ת אור לציון ח"ד פרק כד תשובה ט' שאין לקשור את הסכך בדבר שפסול לסיכוך מדאורייתא כיון שהרי הוא בכלל מעמיד,

ואמנם בשול"ת לב חיים ח"ב סי' קכ כתב שמ"מ אף שאין מסככים בהם מותר להעמיד בהם את הסכך כיון דלא מפסלי אלא משום גזירה והו"ל גזירה לגזירה ומותר ע"ש, וכן הו"ד במשנ"ב תפארת סי' תרכ"ט, וכן כתב לדינא

במג"א סי' תרכ"ז סק"ב בשם האגודה והו"ד בשער הציון סי' תרל"ג סק"ו נראה שמה שהנסרים מחוברים וקבועים פסולים, ולא הוזכר הטעם של מניעת הגשם, ולפי"ז נראה דאף אם קושר את הסכך יש בזה חסרון, וכן הו"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל בספר אשרי האיש או"ח ח"ג פרק כה אות ל' שאין להדק את הסכך ע"י קשירתו בחבל משום שיש בזה חסרון של דירת קבע ויש לקושרו באופן רפוי יעו"ש, ואמנם בדעת הגריש"א מצינו בזה סתירה, שמאידך בספר פסקי שמועות סוכות עמ' לד השיב הגריש"א שיותר לקשור קנים כי הסכך לא נהיה קבוע, אבל אסור לקשור נסרים שנעשה לסכך קבוע והסוכה פסולה, ע"ש, ומ"מ לדינא כן כתב בשו"ת אבן ישראל ח"ח סי' מ"ד שיש לחוש לדברי האגודה הנ"ל שהסכך צריך להיות מיטלטל ולא קבוע ע"ש, אך לדינא בשו"ת נתיבות אדם או"ח סי' ט"ז כתב להאריך לדחות דברי הגרי"ש פישר זצ"ל ע"ש, וכן השיב לו הגר"ש וואזנר זצ"ל בשו"ת שבט הלוי ח"י סי' צ"ג, וכן הו"ד הגרנ"ק בפסקי שמועות סוכות עמ' לד, וכן מבואר לדינא בדברי מו"ר הגר"ע פריד שליט"א בספר אומרה לשמך על המועדים,

אבל למעשה נראה שאם קושר באיזוקנים וכדו' אין בזה חשש כיון שאין הדרך לבנות בית כך ע"ש, וכמו שיתבאר להלן.

קשירת הסכך בחוטי פשתן

כתב בשו"ע סימן תרכ"ט סעיף ד' כתב, סככה בפשתן שלא נדק ולא נפץ כשרה דעץ בעלמא הוא אבל אם נדק ונפץ פסולה, וכתב שם במשנ"ב סק"ב "פסולה, מדרבנן מפני שאין צורתו עומדת עליו ומחזי כאילו אינו מגידולי קרקע ועוד כיון דראוי לתתם לתוך כרים וכסתות ואז יקבלו טומאה וע"כ גם בנעורת שברי גבעולין הננער מן הפשתן אין מסככין בו דגם ממנו ראוי למלא כרים וכסתות. והנה לפי הטעמים האלו אפילו בצמר גפן וקנבוס שאין מטמאין בנגעים אם נידק וניפץ אין מסככין בהם ועוד כתבו טעם מפני דכיון דכבר נידק וניפץ קרוב הוא לטווחו ויקבל טומאה ע"כ גזרו שלא

לסכך בו, ולפ"ז בצמר גפן וקנבוס דאין מקבל טומאה כלל לא שייך האי גזירה ויש להחמיר. עכ"ל. והעולה לדבריו שחוטי פשתן שעברו שינוי הרי הם פסולים, וכמו שכתב שם בשו"ע ס"ה, וז"ל: בחבלים של פשתן פסולה ושל גמי ושל סיב כשרה עכ"ד, וכתב שם במשנ"ב סק"ג של פשתן, אף שאין מקבלין טומאה שאינם כלי מכל מקום נשתנה צורתן ואינו נראה כגדולי קרקע ופשוט דהוא הדין בחבלים של קנבוס עכ"ד. והנה בזמנינו בחוטי פשתן שמעבדין אותם שורין את הפשתן במים, והוא הנקרא תרי, ואח"כ מנפצין את הפשתן במכתשת כדי לרככו שיהיה ראוי לסילוק, והוא הנקרא דייק, ואח"כ סורקין את הפשתן במסרק להחליקו ולנקותו ומלבנים אותו בתנור, והוא הנקרא ניפץ. וא"כ בזמנינו שעושים נידק וניפץ פסולה, ואמנם למעשה הרבה מתירים בחוטי פשתן ואמנם בשו"ת אבן ישראל ח"ח סימן מד כתב שאין להתיר אלא א"כ החוטים יהיו טבעיים ללא טויה ושיזירה, ע"ש, אך אמנם כתב בחזו"ע סוכות עמ' ל' בהערה שיש להתיר בזה כיון שדבר הפסול הסיכוך שלו הוא מדרבנן מותר לקשור ולהעמיד איתו את הסכך, וכמו שכתב בבית"ל סי' תר"ל ס"א ד"ה כל הדברים ע"פ דברי הריטב"א בסוכה דף כא ע"ב ד"ה וחד, בספר הליכות מועד עמ' ש יע"ש.

קשירת הסכך באזיקונים

ולגבי קשירת הסכך באזיקונים, לדעת השו"ע יש להתיר, ע"פ הנ"ל שלפי מש"כ ברוח חיים אין דין מעמיד בחוטי הסכך, א"כ ה"ה לגבי קשירת הסכך, וגם י"ל כיסוד שכתב לדינא בשו"ת דובב מישרים, שכל שעשוי רק להחזיק את הסכך שלא יתפזר ברוח מצויה לא חשוב מעמיד ע"ש.

ועוד כתב בשו"ת מנח"ש ח"ב סימן נח אות לה שבפלסטיק לא שייך פסול של מעמיד ע"ש.

וכן כתב בחוט שני סוכות עמ' רי שאין לקשור את הסכך באזיקונים והיינו דוקא אם מחזיק את הסכך שיעמוד ברוח מצויה אבל אם הסכך

מצויה בלא הקשירה הסוכה פסולה. (סי' תרכ"ח ס"ב וסי' תרכ"ט ס"ב).

(ב.) לכתחילה אסור לקשור את הסכך בדבר שמקבל טומאה, (עי' שו"ע סי' תרכ"ט ס"ז, וברמ"א ובמשנ"ב שם סקכ"ב, שלכתחילה יש להזהר שלא להעמיד את הסכך בדבר שמקבל טומאה, ובמשנ"ב סי' תרכ"ו סקכ"ו).

הנחת קרש מעל הסכך - אפשר להניח קרשים מעל הסכך, [ונראה שאפשר גם את הקרש הזה לחבר באזיקונים].

חוטי פשתן או כותנה או קנבוס - טבעיים מותר לכתחילה, ואם אינם טבעיים, **לבני אשכנז:** אין לקשור בהם. (עי' שו"ע סי' תרכ"ט ס"ד ומשנ"ב שם סק"ב ושו"ת אבן ישראל ח"ח סי' מד), **ולבני ספרד:** אפשר לקשור בהם. (עי' ביה"ל סי' תרל ס"א ד"ה כל הדברים, ובחזו"ע סוכות עמ' ל ובאול"צ ח"ד פכ"ד ט').

אזיקונים/חוטי ניילון - אם הסכך עומד ברוח מצויה, מותר כיון שאינו מקבל טומאה. (נתבאר בארוכה בחלק בירורי הלכה, וכן הסכמת הפוסקים).

אופנים נוספים - אפשר להדביק את הסכך בדבק (שמעתי מהגרע"פ) וכן יכול להניח דפנות גבוהות שימנעו את הרוחות להגיע אל הסכך. (שלמי תודה סוכות עמ' שלח). או יכול להניח מסגרת עץ כבדה על הסכך שלא יפול. (שו"ת אור לציון ח"ד פרק כד תשובה ט). אפשר להניח משקולות. (שו"ת אב"י ח"ח סי' מ"ד).

כבר עומד ברוח מצויה אלא שרוצה לחזקו שיעמוד גם ברוח שאינה מצויה שפיר דמי ע"ש.

ועוד י"ל שכיון שאין הדרך לסכך באזיקונים ממילא אין לגזור בו, וכן כתב בספר ללקוט שושנים ח"ד שורש ג' עמ' קנז,

ומכאן פלא על מה שראיתי שכתב הרה"ג אופיר מלכה שליט"א בספרו הליכות מועד ימים נוראים עמ' שב שכיון שצריך לתפוס את הסכך בדבר הכשר ממילא אסור לתפוס את הסכך באזיקונים או חוטי ברזל שאין בהם את שלושת התנאים ההכרחיים להכשרת הסכך, השרי אינם גדלים בקרקע, ובהערה י' שם כתב שכל שאין הסכך עומד ברוח מצויה נחשב הדבר מעמיד, וכתב שם שלכאורה יש לעיין הרי האזיקונים עשויים מפלסטיק ופלסטיק הוא חומר שאפשר ויש דרך לסכך בו, מ"מ כתב שם שאם התיר להעמיד את הסכך בפלסטיק קצר יבואו לסכך גם בפלסטיק גדול יעו"ש, וכמאור לעיל דבריו צ"ע.

ומ"מ אף במקומות שלא קושרים את הסכך, אם לפעמים הסכך עף, וחשיב שאינו יכול לעמוד ברוח מצויה, יש לדון שלכאורה בכה"ג הרי הסוכה פסולה, וכמו שכתב בשו"ע סימן תרכ"ח ס"ב, העושה סוכתו באר שהעגלה או בארש הספינה אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה פסולה, אבל אם יכולה לעמוד ברוח מצויה דבישה אפילו אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים כשרה, וכתב במשנ"ב סק"ב שאם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה משום שלא קשרה בחוזר פסולה משום שאינה אפילות דירת עראי, יעו"ש, אלא שלכאורה מהתם מוכח שהוא רק דין על הסוכה, ולא על הסכך, אבל בשו"ת יד אליהו (ח"א פסקים סימן כד בד"ה לכן נראה) ובשו"ת בצל החכמה (ח"ה סימן מג סק"ד) ובשו"ת שבט הקהתי (ח"א סימן קצז) כתבו שה"ה בסכך.

תבנא לדינא: בקשירת הסכך צריך להזהר מב' דברים: א). צריך שהסכך יעמוד ברוח מצויה, אף בלא הקשירה, ואם אינו עומד ברוח

סימן ד' - דיני עשיית סוכה בפרגולה

בס"ד, י"ג תשרי ה'תשפ"ה

לכבוד הגאון הגדול רבי יעקב אהרן סקוצילס

שליט"א במח"ס אהל יעקב, ומגדולי מורי ההוראה בעיר הקודש ירושלים תובב"א ובארצות הברית, וראש כולל להוראה, אשר פסקיו וספריו נפצו בכל העולם ההלכה, וכל עולם ההלכה לאורו יסעו וע"פ ספריו יחנו ומשתמשים בספריו יומם ולילה, אשר מעוטרים בפסקי גדולי ההוראה שליט"א וזצוק"ל.

אודות השאלה האם יש מקום להתיר לסכך

מעל גבי פרגולה שמחוברת במסמרים, והאם יש צורך להחמיר לפרק את כל הסוכה מהמסמרים, כדי להכשירה לסוכות, או שאפשר להתיר בזה מעיקר הדין.

פרוגולות שצריך להוסיף עליהם סכך - פרגולת מעמיד

פרגולת מעמיד - שהפרגולה היא רק מעמיד

עבור דבר אחר, קרשי הפרגולה עשויים ארוכים רוחב, ויש רביעונים גדולים עם חורים גדולים של מטר על מטר, עד 10 ס"מ, ולפני סוכות מניחים עליו סכך. הסוכה כשרה לסיכוך, ואין בזה חשש "מעמיד דמעמיד" אף לדעת החזו"א. (עי' שו"ע סי' תרכ"ו ס"ג ובמג"א שם סק"ו, ובחוט שני סוכות עמ' ריא).

שו"ע סי' תרכ"ו ס"ג כתב "העושה סוכה למטה

בבית, תחת הגג שהסירו הרעפים אע"פ שנשארו עדיין העצים הדקים שהרעפים עליהם, כשרה". וכתב הב"ח שם שאפשר לסכך על גבי העצים הדקים שנשארו בתנאי שלא יהיה בניהם פחות מג' טפחים, דבלא זה נעשו כדף א' ואין הסכך הכשר רבה עליו ומבטלו ע"ש. אבל במג"א שם סק"ו כתב לחלוק ע"ד הב"ח וכתב דלא אמרינן לבוד לחומרא היכא שהסכך כשר ביניהם, ובהיא ראייה לזה מדברי הרשב"א הנ"ל שאסר רק בגלל שהנסרים תקועים במסמרות ומעשו כולם כנסר א' רחב ויש בזה משום גזירת תקרה, ומשמע שמשום לבוד לא נאסר. ולכן עד

10 ס"מ הסוכה כשרה, וכ"ש אם יש ביניהם מרווח מטר.

ומדין מעמיד דמעמיד, כתב בחוט שני סוכות

עמ' ריא שהקורה שהעמידה שלא לשם צל כשירה להיות מעמיד, כי גזירת מעמיד נאמרה רק בדבר שאילו יסכך בו יפסול, וקורה זו אם יסכך בה לשם צל תהיה כשרה, וכתב שם שאף אם יש בקורה חריץ שמחזיק את הקרשים לא נחשב לבית קיבול שנפסול אותו מדין מקבל טומאה, כיון שדינו ככלי עץ העומד לנחת, ועוד שעשוי לשימוש במחובר לקרקע, ע"ש. וכן כתב הגרע"פ שליט"א בספר אזמרה לשמך שכיון שהוא מיועד להיות מונח כל הזמן ואינו מויעד לטלטול שהוא אמלא כינו מקבל טומאה וכמו שכתב בשו"ת אבני נזר חאו"ח סימן תעג לגבי קורות של סוכה שנחשבות ככלי העשוי לנחת ואפילו שיש בהם בית קיבול ע"ש, וכע"ז מבואר במקדש דוד סי' נד בשיטת הראב"ד ע"ש.

פרגולות שאין צריך להוסיף עליהם סכך - פרגולת הצללה

פרגולת הצללה - דהיינו שבגג הפרגולה יש קרשים דקים, ולפעמים הקרשים צמודים אחד לשני, ולפעמים יש רווחים ביניהם, אם יש רווחים ביניהם ואין הסוכה צילתה מרובה מחמתה יניח עליה סכך כשר, ודי בזה, אבל אם הסוכה מצילתה מרובה מחמתה צריך לחדש בה דבר, ויחדש בה דבר ע"י שירים חלק מהסכך, על פני כולה.

הנידונים בפרגולת הצללה

(א) מדין שעשאה לאוצר או לצניעות או לדירה

מצד הדין שאם הפרגולה משמשת לדירה או לאוצר או לצניעות הסוכה פסולה וכמו שכתב בר"ן בסוכה דף ד' ע"א מדפי הרי"ף ד"ה שתי סוכות ובמשנ"ב סי' תרל"ה סק"א, ואם עשאה לצניעות צריך להוסיף סכך כשר. או להגביה אאת את הסכך לשם צל כמבואר במשנ"ב סי' תרל"ו סק"ח.

בגליון אזורא לשמך מס' 181 שסוכה ישנה שכאמור צריך לחדש בה דבר דהיינו וסכה ישנה יש להגביה את הסכך טפח על טפח במקום אחד 10 ס"מ על ס"מ או להגביה כל שהוא על פני אורכה או כל רוחבה, אבל סוכה שמשמט לדירה בשאר ימות השנה בכדי להכשירה לסוכה צריך להגביה את כל הסכך, ולהניחו לשם סוכה ואם לא הגביהו הסוכה פסולה מן התורה.

ג. מדין סוכה לשם צל

מבואר בגמ' בסוכה דף ח' ע"ב ובשו"ע סי' תרל"ה ס' "סוכה, אף על פי שלא נעשית לשם מצוה, כשרה, והוא שתהיה עשויה לצל, כגון סוכת א"י, נשים, בהמה, כותיים, רועים, קייצים, בורגנין, שומרי שדות, אבל סוכה שנעשית מאליה, פסולה, לפי שלא נעשית לצל". ולפי"ז בסוכת פרגולה יש לדון אם יש בה פסול כיון שהמטרה היא לצניעות בעלמא, ויש בזה לכא' חילוק בין לבין אינם שומרי תורה ומצוות, שעשו את הפרגולה, לבין שומרי תורה ומצוות שעשו את הפרגולה לסוכות ומשתמשים בה כל השנה.

ד. מדין גזירת תקרה

משום גזירת תקרה, וקימ"ל לדינא שאסור לסכך את הסוכה בנסרים שרוחבן ארבעה טפחים, כמבואר בגמ' בסוכה דף יד ע"א ובשו"ע סימן תרכ"ט סעיף יח וז"ל: וכן אסור לסכך בנסרים שרוחבן ארבעה, אפילו הפכן על צידן שאין בהם ארבעה, ואם אין ברוחבן ארבע כשרים, אפילו הם משופים שדומים לכלים, ונהגו שלא לסכך בהם כלל עכ"ל. ויסוד הדברים ממש"כ הסמ"ק שנהגו שלא לסכך בנסרים כלל שמא יבוא לסכך בהם בצורה שאין הגשמים יורדים דרכם.

ומשום גזירת תקרה שהנסרים מחוברים במסמרים יש לדון מחמת בארבעה נידונים

א. האם יש בזה גזירת תקרה.

כתב בשו"ת הרשב"א ח"א סי' רי"ג לגבי סכך שעושי מנסרים שתקוע במסמרות של

ומ"מ כתב בבית"ל סי' תרל"ה ד"ה כגון שסוכה שעושיה לדור בה רק בימות החמה בלבד אינה נחשבת עשויה לדירה אלא א"כ דר שם כל ימות השנה גם בימות הגשמים, ולכן פרגולה שנעשית לדירה רק לימות החמה אינה פסולה, ולכן בזמנינו במקום הפרגולה, שאין משתמשים תדיר לאכילה ולשתיה אין בזה חיסרון.

ב. מדין סוכה ישנה

בשו"ע סימן תרל"ז ס"א שסוכה ישנה כשרה ובלבד שיחדש בה דברף ואפילו בטפח על טפח סגי אם הוא מקם אחר ואם החידוש על פני כולה אפילו כל דהוא, ואם עשאה לשם החג אפילו מתחת השנה כשרה בלא חידוש, וכן כתב שם במשנ"ב סק"ז לגבי סוכה שעומדת משנה לשנה שצריך לחדש בה דבר, ואולם בעורך השולחן ס"א כתב שסוכה שעומדת משנה לשנה אין צריך לחדש בה דבר אף שעומדת משנה לשנה כיון שבתחילת עשייתה היתה לשם חג.

והנה בגדר החידוש מבואר שם במשנ"ב סק"ד שהחידוש הוא לכתחילה ולמצוה בעלמא, אבל אינו לעיכובא, אבל בכף החיים אות ו' כתב שם שאם לא חידש בה דבר ואין לו אפשרות לקיים מצות סוכה בסוכה אחר יש לאכול בלא ברכה כדברי הא"ר דס"ל דכברי הב"י שהחידוש הוא לעיכובא ושכן דעת הבית שואבה בשם הגאונים שללא חידוש הסוכה הוי לעיכובא, ושכן כתב בבית שואבה בשם הגאונים שללא חידוש הסוכה פסולה, ומ"מ בחזו"ע עמ' סג כתב לדינא כדברי המג"א והנהר שלום ועוד שאם לא חידש בה דבר הסוכה כשרה וכמו שכתב הגר"ח בן עטר בראשון לציון עמ"ס סוכה דף ט' ע"א שהרי"ף והרמב"ם השמיטו דברי הירושלמי משום דס"ל דתלמודא דידין לא ס"ל כדברי הירושלמי יעו"ש ועיין עוד בשו"ת יחו"ד ח"ו סימן מא.

ובגדר החידוש בה דבר, שאפילו בטפח על טפח סגי אם הוא במקום אחד, וכמ"ש בשו"ע, ובמשנ"ב שם סק"ה מבואר שהיינו דבר חדש, ואם אינו מניח דבר חדש צריך להרים את כל הסכך, וכן הורה מו"ר הגר"ע פריד שליט"א

ברזל ואין בהם ג' טפחים ומכסים אותם בסכך בסוכות והשיב בזה"ל: ואולי אסר מפני מה שאסר אחד מרבתי ז"ל, דכיון שהנסרים תקועים במסמרות הרי כל הנסרים כנסר אחד רחב ארבעה ויש בו משום גזירת תקרה, ויש שנחלקו עליו, ואתה הנח להן כיון שנהגו שאע"פ שאינן נביאים בני נביאים הם. עכ"ל. וכן כתב בשו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סי' רט"ז וס"ל: "דכיון דהנסרים תקועים במסמרות הרי כל הנסרים כנסר אחד רחב ארבעה, ויש בהם משום גזירת תקרה". והו"ד בב"י סי' תרכ"ט ס"ח, וכן כתב הרמ"א בדרכי משה שם.

ובשו"ת יביע אומר ח"י חאו"ח סו"ס מו האריך אם מותר לסכך בנסרים שאין מקבלים טומאה, והביא דברי הבית השואבה שמעיקר הדין יש להתיר, אך כיון שהמג"א החמיר לכן ראוי להחמיר, ובשולחן גבוה סי' תרכ"ט סקט"ו כתב להחמיר בזה, וכתב ע"ד ביביע אומר שהרשב"א מירי שאפשר לנסרים לעמוד בלי במסמרות ואין המסמרות אלא ליתר חיזוק ובכה"ג לא הוי כמעיד בדבר המקבל טומאה, ושכן הוא להדיא בדברי הב"ח, ע"ש.

ובחזו"ע סוכות עמ' כד האריך לגבי סכך לנצח, אם יש בו משום גזירת תקרה. ואמנם בילקו"י סוכה תש"פ עמ' תעד כתב שלמעשה יש להתיר וכיון שהרשב"א לא החליט לאסור, וכמו שכתב בחזו"ע סוכות עמ' כח לגבי סכך לנצח, ואמנם ידידי הגר"ש כהן שליט"א במח"ס עורי דוברה ושא"ס כתב לדחות דהתם החזו"ע התיר מחמת שמתקפל, ע"ע בשו"ת יחיה דעת חלק ז' סימן ק' שנשאל לגבי מרפסת שמקורה בנסרים ויש עמלהיה גג סכור שהשיב למעשה שיש להחמיר כיון שאין אנו חוששים לכתחילה שלא להעמיד בדבר שאין מסככים בו ולכן יש להמנע מלהכשיר את הסוכה. וע"ע בשו"ת מעיין אומר חלק ג' פרק סימן ד' ובסימן לא.

(ב). האם יש בזה חסרון של דירת קבע.

בתוס' בסוכה דף ב' ע"א בד"ה כי, שאין לקבוע את הסכך במסמרים דסוכת דירת עראי בעינן ואם קובעים את הסכך במסמרים הוי

דירת קבע, וכן דעת בר"ן והו"ד במג"א סי' תרכ"ז סק"ב שסוכה פסולה מן התורה אא"פ אם כיון בבנייתה לשם צל כיון שאינה דירה עראי אלא דירת קבע ע"ש, וכן כתב בשער הציון סימן תרל"ג סק"ו, וה"ה בסוכה פרגולה שהפרוגלה מחוברת במסמרים הסוכה פסולה, וכן כתב בשו"ת אבן ישראל חלק ט' סימן נב כתב שם הוא קבוע ובחזוק ואי אפשר להוציאו הסוכה פסולה כי צריך שהסכך יהיה מטלטל.

ואולם מצינו בשו"ת האלף לך שלמה סי' שס"ו שכתב שדברי התוס' אינם אלא שקבע את הסכך במסמרים וגם אין הגשמים יורדים בתוך הסוכה אבל אם יורדים גשמים לתוכה כשרה ע"ש, וכן מבואר להדיא בהגהות מיימוניות פ"ה ה"ט מסוכה שהביא בשם ר"ת שם עשאה מעובה כדי להגן מהגשמים פסולה ע"ש, וכן כתב בב"י סי' תרכ"ט סי"ח בשם הסמ"ק, וכן כתב לדינא בשבט הלוי שם שיאן לספול אאת הסוכה אא"כ עי"ז אין הגשמים נכנסים לתוך הסוכה, שרק אז הוי כמין בית, ועוד כתב שם שאף לדעת האגודה אפשר שאין בדעתו לפסול אלא באופן שמונע את ירידת הגשמים לסוכה. ואמנם בשו"ע סי' תרל"א ס"ג כתב "מעובה כמין בית שיאן הכוכבים נראין מתוכה כשרה". ומבואר דלא חייש לר"ת, וכתב במג"א שכתב הלבוש והב"ח שפסקו כר"ת שאם אין הגשם יכול לרדת בתוכה פסולה ומשמע שהשו"ע לא חשש בזה, וכן כתב במרדכי ובברכ"י.

אבל בסי' תרכ"ט סעיף יח כתב השו"ע דברי הסמ"ק שנהגו שלא לסכך בקביעות בענין שלא יכול לרדת גשם,

וכתבו ליישב שמעיקר הדין השו"ע מיקל אך מ"מ כתב שהמנהג להחמיר, וכן כתב במשנ"ב שם סק"ו שהחרונים החמירו כר"ת אבל בדיעבד כשיא אפשר ליטול מקצת הסוכה יש לסמוך על המכשירים, ועי' בשער הציון שם. וכן כתב בחזו"ע סוכות עמ' לו בהערות, ואמנם בשו"ת שבט הלוי ח"י סי' צג כתב שהכל תלוי אם

דאם תצרפם הוי רחב ארבעה, אבל מ"מ רק הם עצמם הוי סכך פסול, אבל מ"מ רק הם עצמם הוי סכך פסול, אבל מ"מ האויר שביניהם לא מקרי סכך פסול דאין הצירוף מועיל לשוויה אויר ממילא בנסרים עכ"ל.

ובביכורי יעקב סי' תרכ"ו סק"ח כתב להביא מח' הב"ח והמג"א והביא דברי הרשב"א וכתב בזה"ל: והוא הסכים עמהם במקם שנהגו, ומשמע שם אפילו יש יותר מג' פטחים ביניהם, ולכן רואי לצאת ידי הפוסקים הללו, שלא לחבר אותן השליבות במסמרות קודם שיעלם, אאלא יחבר הלטי"ש שמסכך עליהן אחד אחד במסמרים כשהם למעלה, ואז אין קפידא אפילו להנך שיטות כמבואר במג"א. עכ"ל. וראה בתוספת ביכורים מש"כ לו הרע"א.

ומ"מ מבואר מדברי המג"א שם קבע את הנסרים רק למעלה בסוכה אף לפי הרשב"א אין בזה חשש של גזירת תקרה

ואמנם בספר שבות יצחק ח"ג עמ' עט כתב ששמע מהגריש"א שיש להחמיר גם שקובע את הנסרים למעלה בגג הסוכה, וזה דלא כמו שכתב בספר הסוכה ח"ב עמ' צב בשם הגריש"א שבכה"ג הסוכה כשרה.

האם יש חסרון שהפרגולה מחוברת במסמרים

ומשום מה שהפרגולה מחוברת במסמרים, האם יש בזה חשש של דירת קבע, מדברי הרמב"ם בפ"ה מהל' סוכה ה"ח וברא"ש בסוכה פ"א סי' כט ובשו"ת מהרי"ל החדשות סו"ס מ"ו נראה דהרי הם פוסלים את הסוכה כדירת קבע, וכן נראה במג"א סי' תרכ"ז ק"ב בשם האגודה, ובערוך השולחן סי' תרכ"ט סקל"ב, ובשעה"צ סי' תרל"ג סק"ו, וכן הו"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקובץ תשובות ח"א סימן סא, ובשבות יצחק ח"ג סוכה עמ' סח, בפסק"ת סי' תרכ"ו סק"ז כתב שאף בפרגולה שקובעה במסמרים אחד ליד השני מותר לסכך על גביהם ואע"פ שהם סמוכים אחד לשני ובמשנ"ב שם כתב שאם מסכך על גבי הלעטע"ש אע"פ שהם

הוא נראה כבית ויל"ע אם יש להחמיר בזה משום דאמרינן ספיקא דאורייתא לחומרא.

ובשבות יצחק ח"ג עמ' פא כתב שאם הפרגולה קבועה במסמרים תלוי במח' הפוסקים בדין סוכה קבועה וכיון שהמשנ"ב פסק שהסוכה פסולה הרי פסולה, ע"ש, וכן כתב לאסור בשו"ת דברי דוד ח"א סימן לז אות א'.

ג). האם יש בזה משום מעמיד בדבר שאין גידולו מן הארץ.

וכנ"ל בסימן ב' שיש בזה מח' הפוסקים, אם במעמיד בעינן שיהיה לכל התנאים של גידולו מן הארץ. ולשיטות המתירים, הכא יש מקום להתיר כיון שהוא מחובר לקרקע ואין מקבל טומאה.

ומשום המעמיד, י"ל כיון שהקרשים של הפרגולה אינם מקבלים טומאה, והרי הם גדלים בארץ אין בהם את החסרון שנ"ל בסי' ב', ורק משום המסמרים, למעשה אפשר לסמוך על המקילים בזה, ואולי יותר טוב שישומו קרשים מעל הפרגולה, ומעל לשים את הסכך.

ו). ומדין עשיית הסכך קודם לדפנות נתבאר בארוכה לקמן שמעיקר הדין אין בזה חשש ורק לכתחילה יש להחמיר בזה.

פרגולות שמתברים את הנסרים בשעת בניית הפרגולה

ואמנם יש לדון לגבי פרגולות שמחברים את הנסרים בשעת בניית הפרגולה, שלא שייך בהם גזירת תקרה.

ויסוד הדברים במג"א סי' תרכ"ו סק"ו שכתב לחדש בזה"ל: "וא"ל דה"נ העצים קבועים על הגג דזה פשוט דלא אמרינן שמצטרפין אלא כשחברן כא' קודם שהניחן שם משא"כ כשקבען בכותל".

וכתב שם רע"א בגליון השו"ע כתב "לפענ"ד אף אם מצטרפין היינו שיהיה מקרי נסר ד'

סמוכים זה לזה בפחות משלושה טפחים הרי היא כשרה ולא אומרים בזה לבד, כיון שהסכך כשר מונח ביניהם אין מצטרפים, מ"מ אינו דומה ללאט"ש כי הלאט"ש עשוי לצורך דירה להחזיק את התקרה של הבית, משא"כ בקורות הפרגולה שבדרך כלל נעשה להחזיק את הסכך ומ"מ כתב שם לגבי פרגולת הצללה שאין שם כמלוא נסר כיון שהסוכה שהפרגולה מחוברת במסמרים או בדבק או תפוסים בלחץ, הסוכה פסולה ומי שרוצה להכשיר את הסוכך יעשה חריצים בקורות המחזיקים את הפרגולה ויכניס נסרים דרים אלו לתוך החריצים בלא לחברם למסמרים ושיהיו רפויים מעט.

אבל במחצית השקל סי' תרמ סק"ט כתב ע"פ מש"כ בעלי תוס' ט"ו שאפשר להתיר בזה, וכמו שנראה מדברי הרשב"א שהרשב"א נשאל על נסרים שמחוברים במסמרים, והשיב שיש מקום להתיר בזה,

וגדולה מזו מצינו בהגהות מיימוניות פ"ה מסוכה הלכה ט' וז"ל: רש"י פי' צילתה מרובה מחמתה ובדבר שכשר לסכך בה ול"נ לראבי"ה, ור"ת פירש והוא שעשוי לצל ולא מעובה להגן מן הגשמים שזו פסולה דאי כשרה אמאי התיירו לצאת מן הסוכה משתסרח המקפה יכסנה יפה ולא תסרח מקפתו ועוד אמאי אמר פרק הישן ובפ"ק דתענית דגשמים בחג סימן קללה הוא. והא דתנן המעובה כמין בית כשירה צ"ל שאין מצלת מן הגשמים שלבסוף יורדין דרך הגג ומעשה שסיכך ה"ר שמעון גיסו של ר"ת בנסרים שאין בהן ד' טפחים ועשה סוכה יפה מאד כעין כיפה ותקוע במסמרות ופסלה ר"ת משום דמצלת מן הגשמים אבל השכיבן זה אצל זה כשרה דאין מצלת מן הגשמים דריב"א כתב סתם סוכת רועים עשויה להגן מן החמה ומן הגשמים וכו' ושמה הצלת גשמים הצלה פורתא אבל אם אין יורדין בה גשמים כלל פסולה והמחמיר תבא עליו ברכה מאת השם יתברך ע"כ מן אבי"ה ועיין בהילכתא כ"א. עכ"ל. ומבואר שסכך שאינו מציל מהגשמים אף שהוא קבוע במסמרים אינו נחשב לבית וכשר לסכך עליו.

וכן מבואר באור זרוע ח"ב סי' רפה, וכן מבואר בב"י סי' תרכ"ו ס"ג שהביא מדבעל בעל העיטור והתרומת הדשן סי' פט לגבי הסרת רעיף שנשאר העץ מחובר במסמרים להתיר, וכן הב"ח שם הביא את דברי תרומת הדשן להתיר.

וכן נראה ממש"כ במהר"ם מרוטנבורג בספר מנהגים דבי מהר"ם (סדר הסוכות ד"ה עשבים) שכתב בזה"ל: סיככה בנסרים רחבים ד' פסולה, אין בהן ד' כשרה, וכגון שהשכיבון זה אצל זה ולא תקעון במסמרות עד שתציל מן הגשמים. עכ"ל, ומבואר שאף שיש מסמר הסוכה כשרה כל שהגשם יכול להכנס, וכן נראה ממש"כ בשו"ת האלף לך שלמה סי' שבו, ושב"ת אבני נזר או"ח סי' תעב והו"ד לעיל, ובכה"ח סי' תרכ"ט סקע"ה, וע"ע בשו"ת צ"א חלק ט"ו סי' כח. ובחזו"ע סוכות עמ' לו, ובילקו"י סוכה עמ' תעד, ובקובץ דרכי הוראה ח"ג סימן ה' אות ב' בתשובת הגר"א וייס שליט"א.

אך מ"מ אף שצריך לחדש בה דבר, מ"מ אם שם סכך חדש מעליה בודאי כשרה.

ומצינו בשו"ת אבני נזר חאו"ח סי' תעג כתב לדון לגבי מה שנהגו לעשות טבאות טבלאות מרובעות ארכן ורחבן כאמה וכאמתים בואמצען כולו חלל ורק הסובב הוא עץ כעובי אצבע ויותר מעט והחלל מכוסה בקנים, ועליו מניחים את הסכך, וכתב לדון בזה ע"פ דברי הרשב"א לגבי נסרים שתקועים במסמרים, וכתב שהרי הרשב"א לא החליט לאיסור, וכתב שאם נוהגים היתר יחזיקו במנהגם, ועוד שאינו דומה לגזירת תקרה, כיון שגזירת תקרה הרי הוא מגן מפני הגשמים, והכא הרי הוא מגן מפני הגשמים, ע"ש שלמעשה אין למחות ביד המקילים.

וכן כתב להתיר בילקו"י סוכה עמ' תפד, וסיים שטוב להחמיר לחדש שם דבר ע"ש. ומבואר דלמעשה אף בפרגולה במסמרים יש להתיר, וכן כתב הגאון רבי מנחם מנדל פורמנץ שליט"א בקונטרס דיני סוכה בפרגולה עמ' כז

האם בפרגולה יש פסול של מעמיד

ועוד סברא להקל לגבי פרגולה מצינו בחוט שני סוכות עמ' ריא ע"פ דברי המשנ"ב בסי' תרכ"ז סק"ז שדבר שהוא משום לא תעשה ולא מן העשוי או שלא הונח לשם צל אין בו פסול מעמיד, ולכן בפרגולה אין בה פסול של מעמיד, וכן כתב במנחת שלמה סוכה דף ט' ע"ב. [ואמנם בשלמי תודה סוכות סי' כו סוף אות ג' כתב להוכיח מדברי החזו"א שגם היכא שהוא לא לשם צל חשוב מעמיד פסול]. וכן כתב בפסק"ת שם בשם ספר אהגן הסהר ח"ב סי' תסח בשם הגר"א גינחובסקי זצ"ל

האם אפשר להתיר משום שהפרגולה מחוברת לקרקע

עוד יש לדון משום שהפרגולה מחוברת לקרקע, אין בזה חשש לפי מש"כ במג"א סי' תרכ"ט סק"א בשם התרומת הדשן והב"י שבתלוש ולבסוף חבירו כשר לסכך, ורק אם הוא מחובר מעיקרו כגון גפן ודלעת פסול וראה במשנ"ב סי' תרכ"ט סקל"ו.

אם יש להקל להתארח בסוכות מעמיד בדבר מקבל טומאה

ואף אם נאמר שהרי הוא מעמיד בדבר שמקבל טומאה, מ"מ כיון שהוא שעת הדחק אם מניח סכך מעל מעיקר הדין אפשר להתיר בזה אף לנוהגים כהחזו"א, וכמו שבחוט שני סוכות עמ' רט כתב בדעת החזו"א שכתב "שאנו נוהגים להחמיר בדין העמיד הסכך בדבר המקבל טומאה" וכתב שם בפשטות שאין כוונת החזו"א זצ"ל שיש מנהג להחמיר אלא שהמדקדקין מחמירין, וכתב שם שזכור שאמר מרן החזו"א זצ"ל לגבי סיכוך ע"ג צינורות ברזל של כביסה כשהיה שמחת בית השואבה בבית מרן החזו"א זצ"ל, ולא היה מקום אחר, והיינו כיון שאין מנהג להחמיר אלא שלכתחילה המדקדקין מחמירין, ולכן בשעת דהחק אפשר להקל, וכגון חתן שאוכל אצל חמיו ואין מקפידין שם שלא להעמיד את הסכך בדבר המקבל טומאה, שיכול להקל ולאכול שם כעיקר ההלכה. ועוד כתב שם שמקפיד בזה ועתה יש לו איזה קושי בזה אף אין

שאם לא משתמשים בקורות הפרגולה לסכך אלא מוסיפים על גבם שכבה שלמה של סכך כשר ומשתמשים בקורות הפרגולה רק כדי להחזיק את הסכך הכשר ממילא נמצא שהמסמרים הם בגדר מעמיד דמעמיד ובה אין פסול מעמיד לרוב הפוסקים, ועוד כתב שם שהמיקל להשתמש בקורות הפרגולה עצמם כסכך יש לו על מה לסמוך כיון לשדעת הרבה פוסקים אין בכך פסול שמסמרים מעמידים את הסכך, ומ"מ הממהגה לסכך מעל הקורות בסכך כשר ע"ש. וראה עוד בהורני חוקיק הלכות סוכות עמ' תקמח מה שהאריך בזה.

משום שמניח סכך כשר על גבי סכך פסול

ועוד י"ל לפי מש"כ ברמ"א סי' תרכ"ז ס"א שאף אם הניח סכך כשר על סכך פסול מיקרי עירוב וכשר, ובמשנ"ב סק"ט כתב דהיינו קוא אם הסכך הכשר מרובה על הפסול, וכ"ש הכא, ועי' בביה"ל שם מקרי וערוב וכשר שיש מהראשונים שחולקים ע"ד הרמ"א.

פרגולה עם חריצים

פרגולה שיש בו חריצים בלא מסמרים יש לדון האם אפשר להתיר לכו"ע, בשו"ת אמרי יעקב ח"ב או"ח סימן מו' הסיק להקל בפרגולת הצללה בנסרים שיש חריץ ואחד נכנס בתוף השני, אך מ"מ כתב שם שראוי כל שנה לחדש בהם משהו ע"ש, וראה עוד מש"כ בזה בספר אזמרה לשמן על המועדים להחמיר בזה.

ואולם הורה בזה חכם שלום כהן זצ"ל בספר דברי שלום עמ' רכא שפרגולה שהמוטות מחוברים בהשחלה, ע"י מסגרת של קורות עץ שקובעים בעמודים ויש בהם נקבים שבהם משחילים קרשים דקים מצד לצד ואינם קבועים במסמרים וניתנים לשליפה בקלות, הסוכה כשירה לכתחילה, אך צריך לחדש בה דבר.

קרשים דקים מצד לצד ואינם קבועים במסמרים וניתנים לשליפה בקלות, הסוכה כשירה לכתחילה, אך צריך לחדש בה דבר. וכן הורה חכם שלום כהן זצ"ל בספר דברי שלום עמ' רכא.

ויש מקפידים שלא להשתמש כלל בפרגולה צפופה, כיון שעשויה מנסרים, ולדעת החזו"א וכמו שיתבאר להלן שמחמיר במעמיד דמעמיד, צריך שחיבורי פרגולה לא יהיו ע"י ברזלים ומסמרים.

פרגולה העשויה מבטון

פרגולה שעשויה מקורות בטון, או שיש בפרגולה קורות בטון, אם רוחב הקורה אינו עולה על 24 ס"מ [ובדיעבד 32 ס"מ] הסוכה כשירה לכתחילה ויכול לסכך על גבה.

בברכת התורה

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

החונה פה עיה"ת בני ברק

צריך התרת נדרים. וכן כתב בהורני חוקיק סוכות עמ' נו ע"ש כמה דוגמאות בזה.

ואמנם אכתי יש לחלק דהכא אינו משום גזירת מעמיד אלא משום..

תבנא לדינא בפרגולות הצללה

חריצים ללא מסמרים

פרגולה שהמוטות מחוברים בהשחלה, ע"י מסגרת של קורות עץ שקובעים בעמודים ויש בהם נקבים שבהם משחילים קרשים דקים מצד לצד ואינם קבועים במסמרים וניתנים לשליפה בקלות, הסוכה כשירה לכתחילה, אך צריך לחדש בה דבר, ודי בחידוש דבר, כיון שבמקום הפרגולה אינו מוגדר כמקום דירה, [והמסמרים אינם פוסלים, וכנ"ל בארוה בקובץ שם, ובפרט עם הפרגולה יכולה לעמוד ברוח מצויה בלא המסמרים] **אך אם יש בה מסמרים**, רבים מחמירים שצריך לפרק את הנסרים אחד כן ואחד לא לסירוגין, כדי שיהיה חמתה מרובה מצילתה, ויניח סכך כשר על הנסרים והאוויר שביניהם, או שישאיר את הנסרים בלי מסמרים, (הגרע"פ וכן שמעתי ממו"ח הגר"ש יאיר שליט"א, וכ"כ בהליכות מועד). [ויש מקפידים שלא להשתמש כלל בפרגולה צפופה, כיון שעשויה מנסרים, ולדעת החזו"א וכמו שיתבאר להלן שמחמיר במעמיד דמעמיד, צריך שחיבורי פרגולה לא יהיו ע"י ברזלים ומסמרים].

ויסוד המחמירים ע"פ מש"כ בשו"ע סי' תרל"א ס"ט "בית המקרה בנסרים שאין עליהם מעזיבה, ובא להכשירו לשם סוכה, די בזה שיסיר כל המסמרים לשם עשיית סוכה, או שיטול מבין שני נסרים אחד ויתן סכך כשר במקומו וכולה כשרה, אפילו הנסרים רחבים ארבעה, ויש מי שאומר שצריך שלא יהיו הנסרים רחבים ארבעה".

פרגולות הצללה חריצים ללא מסמרים

פרגולה שהמוטות מחוברים בהשחלה, ע"י מסגרת של קורות עץ שקובעים בעמודים ויש בהם נקבים שבהם משחילים

תבנא לדינא: מותר לסכך בקרשים דקים שנקראים "פלפונים" כיון שכל קרש פחות מטפח, ובזה לא נהגו לאסור, כיון שאין חשש שמא יכנסו דרכם גשמים.

סיכוך במחצלת ובסכך לנצח

בגמ' בסוכה דף יט ע"א "מחצלת קנים גדולה, עשאה לשכיבה, מקבלת טומאה ואין מסככין בה, לסיכוך, מסככין בה ואינה מקבלת טומאה. רבי אליעזר אומר, אחת קטנה ואחת גדולה, עשאה לשכיבה, מקבלת טומאה, ואין מסככין בה, לסיכוך, מסככין בה ואינה מקבלת טומאה". ולהלכה נפסק בשו"ע סי' תרכ"ט ס"ו "במחצלת של קנים וקש ושיפה וגמי, בין שהיא חלקה שהיא ראויה לשכיבה בין שאינה חלקה שאינה ראויה לשכיבה אם היא קטנה סתמא עומדת לשכיבה ומקבל טומאה ואין מסככין בה אלא א"כ עשאה לסיכוך, ואם היא גדולה סתמא עומדת לסכוך ומסככין בה אלא א"כ עשאה לשכיבה, והני מילי שאין לה שפה, אבל אם יש שפה בענין שראויה לקבל אפילו אם נטל שפתה אין מסככין בה". ומבואר מדברי השו"ע שיש חילוק בין אם עשויה לשכיבה שפסולה אבל אם עשויה לסיכוך הרי היא כשרה, והנה בזמנינו מביאים הרבה מחצלות מאפריקה ללא הכשר ושם משתמשים בזה לכל מיני דברים ואף לשכיבה, ודנו הפוסקים אם אפשר להשתמש בו, ודנו הפוסקים שיסוד הדין דגזירת מחצלת כתב ברא"ש בפ"א דסוכה והו"ד ברמ"א סי' תרכ"ט ס"ו שמה שיש חילוק בין עומדת לשכיבה לעומדת לסיכוך הוא רק כשאין מנהג מבורר בעיר, אבל אם רוב בני אותה העיר עושין אותה לשכיבה אפילו אם בשעה שעאה או שקנאה מהאומן חשב עליה לסיכוך, נחשב מדרבנן שעומד לשכיבה גזירה שמא הרואים לא ידעו שעשאה לסיכוך ויבואו לסכך גם בעשאה לשכיבה, ובמשנ"ב סק"ז כתב שאם מנהג העיר לסיכוך אפילו בסתמא נחשב לסיכוך, ובשו"ת אז נדברו ח"ב סי' ס"ו ובחלק יב סימן לה שבזמנינו שבארץ הקודש רובם ככולם אין משתמשים במחצלת לשכיבה ולכן אם נעשה המחצלת לשם סכך אין חוששין לחשדא, ועוד כתב בזה בשו"ת שבט הלוי ח"י סימן צ"ד וז"ל: ואומר

סימן ה' - איזה סכך ראוי לסיכוך

סיכוך בפלפונים

הנה בשם החזו"א אמרו שפקפק על סכך זה ואמנם בחידושים וביאורים כתב שאינו מעיקר הדין, ואמנם בספר הסוכה מילואים פרק ח' שמעתי בשם הגר"ח ק"ק זצ"ל שדעת החזו"א לא היתה נוחה מסכך הפלפונים ואת סוכתו סיכך בענפי עץ, וכ"כ בספר באר ישראל עמ' קלג שכן שמע מהגר"נ קרליץ זצוק"ל, ומ"מ כתב שם שהמנהג בירושלים נתקבל על דעת גאוני ירושלים מן הדור הקודם בעל האדר"ת זיע"א והגר"ח זוננפלד זיע"א והגרצ"פ פרנק זיע"א ונתקבל עד היום כסכך מהודר לא חשש ופקפוק אצל גדולי ירושלים גאוני ופוסקי דורינו שליט"א, ומ"מ כתב שדעת גדולי ההוראה שיש להדר גם בירושלים לסכך בקנים ולא בבלפונים, ומ"מ גם המקילים ראוי שיזהר שרוחב הנסרים לא יהיה יותר מטפח,

ובשו"ת אור לציון ח"ד פרק כד תשובה טו כתב

שהמנהג לסכך בפלפונים ומותר לסכך בהם ואולם אם הם מהלכים מקצה לקצה ואינם סמוכים זה לזה ממש י להניח מעט סכך לרוחב כדי להפסיק האורי שביניהם, וכתב שם הטעם בהערה שכיון שאין הדרך לסכך בהם בתים ולא קיים חשש זה ממילא מותר לסכך בהם, ואף שפלפונים שיש בהם חורים של מסמרים וכיוצא בהם אפשר לסכך בהם ואף אינם נקובים מעבר לעבר ואין לחוש בזה משום בית קיבול העשוי למלאות כיון שנעשו ע"י עצם נקיבת המסמר וכן מבואר בחזו"א בס' קמ"ג סק"ז ע"ש,

ובגליון כאיל תערוג מס' 225 הו"ד הגר"א"ל

שטיינמן זצוק"ל שהגר"ז מבריסק הגיע לאר"י והגיע חג הסוכות ואמר שיביאו לו סכך והסכים שייסככו גם בפלפונים וסבר שזה מעיקר הדין כשר רק הבנים הביאו לו קנייעס ומזה סיכך. וע"ע שו"ת שלמת חיים סי' שמ"א וסי' שמ"ט, ובהליכות שלמה עמ' קכו בשם הגרשז"א שהמנהג בירושלים לסכך בנסרים דקים הנקראים פלפונים ומקפידים שלא יהא ברוחבם טפח, ובחזו"ע סוכות עמ' ל.

בטח, דאפילו נחמיר בזה וכדעת הרא"ש באמת, היינו כשיש מקום לגזרת הרא"ש דמי יודע שאמר לאומן, לא כן כשב"ד של ישראל מפרסם שבודאי במקום דלא ידוע דאיכא להחמיר כהרא"ש אבל לא כן כשיוצא מפיהם דאסור להשתמש מן הסתם מלבד מה שנעשה בהשגחתם דע"י זה ידוע שנעשה לסיכוך, ובזה פשוט דגם הרא"ש לא החמיר. עכ"ל, ומבואר דכיון שכולם יודעים שעומד לסיכוך, אין מקום לחוש לדברי הרא"ש. וכן כתב להאריך להתיר לדינא בשו"ת קנה בושם ח"ד סי' לה וכן הו"ד הגרשז"א בהליכות שלמה סוכה פ"ח ס"ה שכשרה לסיכוך, ואמנם בשו"ת צי"א ח"י סי' כ"ט כתב להחמיר בזה, ובחוט שני סוכות עמ' ריד כתב סכך מחצלת בלי פיקוח אסור לסכך בו, מחשש שמא במקום הייצור הוא מיועד לשכיבה כגון ביפן או בתימן. ואם עשו אותם במיוחד לסיכוך, מצד הדין כשרות, אך מצד ההנהגה חוששים שיתחלפו במחצלות אחרות. והמנהג לסכך בסכך פשוט ולא במחצלות, ויש להמשיך לנהוג כן. עכת"ד, וכן לדינא שמעתי ממור"ר הגר"ע פריד שליט"א שאין לסכך בסכך שאינו קשר לסיכוך.

ודנו עוד הפוסקים מדוע אין לחוש בזה לגזירת חבילה, והנה בעיקר דין גזירת חבילה איתא בגמ' בסוכה דף יב ע"א ונפסק בשו"כ סי' תרכ"ט סט"ו שאסור לבכך בחבילה גזירה שמא יניח חבילה על גג הסוכה ליבשה ואח"כ ימלך עליה לשם סוכה וישב תחתיה משום תשעה ולא מן העשוי, וכתבו בתוס' בסוכה שם ד"ה חבילי בשם הירושלמי שמיירי בחבילה של עשרים וחמש קנים, וכתב הגאון רבי אליעזר משה הורביץ בספר אהל משה ח"ב סי' י"ז שאסור לסכך במחצלת שיש בה כ"ה קנים משום גזירת חבילה, ע"ש, אך למעשה הוראת הפוסקים שבסיכוך במחצלת אין בה משום גזירת חבילה, א' בקובץ תשובות ח"א סי' ס"ב הו"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל שבמחצלת שנעשה לסיכוך מסככין בה והטעם כי הנצרים מחוברים אחד אל אחד ונחשבים יריעה אחת ולא כמו חבילה שחבל אחד מקיף ומחזיק את כל הנצרים ע"ש, (ב' עוד כתב שם ע"פ מש"כ בבנין שלמה סי' מ"ה

ד"ה והיותר כתב שגזירת חבילה הוא רק כשאגד שלא לשם סיכוך ואח"כ סיכך בהם אבל אם אוגדם מתחילה לשם סיכוך לא שייך גזירת חבילה, וראה עוד במה שביאר בזה בספר הל' חג חג בסוכה בסוף הספר ע"ש, ג') בשו"ת קנה בושם ח"ד סי' לה כתב ע"פ השלטי גיבורים סוכה דף ז' ע"א שכתב בשם הרי"א ז"ל שהגזירה רק בחבילה שעשויה בכדי לטלטל אותה אבל קשר שאינו עשוי לטלטלו כמו קנים הסדורים אינו בכלל גזירת חבילה, ד). עוד כתב בשו"ת אבן ישראל ח"ח סי' מ"ד שכתב שהטעם שאין בהם גזירת חבילה כיון שמטרת איגוד המחצלת הוא עבור הסיכוך וגזירת חז"ל נאמרה רק בחבילה שהדרך לעשותה לצורך ליבוש, ה) עוד י"ל ע"פ מש"כ בשו"ת אמרי יושר ח"ב סי' י' אות ו' שגזירת חבילה נאמרה רק כאשר קיים חוט המקיף סביב כל החבילה אבל במחצלת קנים שמשחיל את החוט בתוך הקנים אינו בכלל האיסור ע"ש, ו). במועדים וזמנים ח"ו סי' ע"א כתב שכל מה שגזרו חכמים דוקא בחבילה ואין לנו על מה שהוסיפו חכמים ע"ש, ולפי"ז אם המחצלת טיפה מגולגלת בסופה יש לדון האם שייך בזה גזירת חבילה אך כלל הטעמים הנ"ל נראה דאין לחוש בזה, וכן הובא דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקובץ בנתיבות ההלכה חלק יג שגם אם נשאר גליל מיותר מגולגל בפינת הסוכה אינו פוסל את הסוכה ע"ש.

ואף שיש אנשים שמשתשמים אח"כ בסכך בתור מחיצה מ"מ הרי מנהג העולם לא כן, וכמו שכתב במשנ"ב סקי"ח.

ואם השתמש בסכך למחיצה וכדו' כתב לדינא בשו"ת אור לציון ח"ד פרק כג סי"א בביאורים ד"ה ויש, יכול לסכך בו, והרי הוא כפשוטי כלי עץ ואינו מקבל טומאה.

ולגבי סכך קניינים העשוי מקני סוף המחוברים ע"י חוט שמושחל בהם. [ויש עדיפות לסכך בו כי לחלק מדעות הפוסקים אין בו גזירת תקרה], ראה מש"כ בזה לעיל ובהערה לקמן, ומ"מ אין בו גזירת תקרה, וכן הו"ד הגרי"ש

תבנא לדינא: כדי שהסכך יהיה קשר לסיכוך, צריך שלשה תנאים, א' דבר שצומח מן הארץ ב' שהוא תלוש ג' אינו מקבל טומאה, ואם חסר את אחד מג' הדברים הנ"ל הסוכה פסולה. (שו"ע סי' תרכ"ט ס"א) ונתבארו בהרחבה התנאים הנ"ל בספר שערי יוסף הלכות בניית הסוכה.

מצינו הרבה סוגי סכך בזמנינו, והאריכו בהם הפוסקים. וסדר הדברים כדלהלן לפי סדר העדיפויות לסיכוך.

(א). **סכך רפיא**, [במבוק טבעי מחבור בחוטי רפיה לא מעובד] כשר לסיכוך לכתחילה, ויש עדיפות לקחת אותו כיון שאינו מתליע. [אך צריך לקחתו עם הכשר]. אך טוב לשים שני שכבות כדי שלא יכנס שמש.

(ב). **עלי דקל** - אפשר לסכך בהם, [אף אם עליו רחבים מד' טפחים], אך יש להזהר לסכך את הסוכה היטב כדי שתהיה צילתה מרובה מחמתה. אך יש להזהר שלא יהיה בו חרקים. אך במחצלת מעלי דקל, צריכה הכשר.

(ג). **סכך לנצח קיינעס/נחלים** - כשר לסיכוך לכתחילה. [ויש בו עדיפות מקנים ועוד שאין בו חשש של גזירת תקרה, (עי' אשרי האיש ג' כה"ב בשם הגריש"א) ואינו מקובל טומאה כיון שהחוט שמחבר עשוי מחוט טבעי, ולבני ספרד מעיקר הדין אין קפידא בזה, וכמו שיתבאר להלן בדיני מעמיד. וינקה את הסכך מתולעים. וכדלהלן, וכמו כן ראוי לשים שני שכבות כיון שנכנס שם הרבה שמש, וכדי שהסוכה לא תהיה חמתה מרובה מצילתה. (ועי' בשו"ת מנח"י ח"ד סי' קי, ובשבט הלוי ח"י, וביחו"ד ח"א סי' סד).

(ד). **מחצלות של קנים** - המצויים בזמנינו כשרים לסיכוך (עי' שו"ע סי' תרכ"ט ס"ו), אך מקפידים לכתחילה שהחוטים שמחברים את המחצלת נעשו צמצח טבעי שאינו מעובד כגון גווה או רפיא ולא מחוטים מעובדים, [ויש שהקפידו שלא לסכך בו שמא יתחלף בסכך אחר פסול. (עי' חוט שני סוכות עמ' ריד) או מחמת

אלישיב זצ"ל בספר אשרי האיש ח"ג פרק כה אות י'.

ולגבי סכך לנצח העשוי מעצים דקים המחברים זה לזה, בקובץ תשובות ח"א סימן סג הו"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאסור לסכך בסכך לנצח ע"פ מש"כ בשו"ת הרשב"א ח"א סי' רי"ג שסולם נחשב כנסר של ד' טפחים ואף שעשוי מנסרים פחות מד' מכיון שהוא מחובר במסמרים אומרים בו גזירת תקרה וה"ה במחצלת יעו"ש, וכן מבואר בשו"ת צי"א ח"י סי' כא, וכן כתב בספר מאמר אליהו להגר"מ אליהו הלכות חגים פרק נ' אות לט, ואולם הבאנו לעיל מש"כ בשו"ת אז נדברו שיש להתיר בזה, וכן כתב לדינא בשו"ת שבט הלוי ח"י שם ובח"ו סי' ע"ד ובשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' קי ובשו"ת יחו"ד ח"א סי' סד וכן כתב בחזו"ע סוכות עמ' כג ובשו"ת תפילה למשה ח"ב סי' לח.

סיכך עם מחיצה של עזרת נשים

לכבוד ידידי הג"ר אהרן כהנא שליט"א במה ששאל בזה"ל: אחד בנה הסכה ובאמצע ישיבתו בסוכה ביו"ט בבוקר מבחין שמי שבנה את הסוכה הניח על גבי הסוכה (ע"ג הסכך) מחיצות מעץ [כמו שיש בביהכנ"ס קרשים מונחם זה ע"ג זה וחורים ביניהם] והוא יושב תחתיהם, האם יש צד שיצא יד"ח מצוות סוכה, והאם מברך שוב פעם לישב בסוכה. עכ"ל.

נראה לענ"ד בקצרה. אם הקרשים דבוקים במסמרים, הרי הוא מסכך בדבר שפסול לסיכוך.

ואם הקרשים דבוקים בדבק, הרי הוא פסול לסיכוך, כיון שמטרתו למחיצה ולא לשם סיכוך, והו"ל כדין מחצלת כמבואר בסי' תרכ"ט ס"ה, ונראה שבכה"ג אם מגלה כן בלילה הראשון לא יצא יד"ח וצריך לחזור ולברך לישב בסוכה כיון שלא עשוי לשם סיכוך, אלא א"כ הוא מחלק של פרגולה שעשוי לשם סיכוך ולשם צל. שיצא יד"ח.

סימן ו' - דיני צורת הדפנות הסוכה

מיקום דפנות הסוכה

מיקום דפנות הסוכה צריך להיות "דעריבן" דהיינו שיהיו שני דפנות צמודות אחת לשנייה בצורת ר, אך הדופן השלישית אינה צריכה להיות צמודה לשני הדפנות האחרות ויכולה להיות בצורת ה.

דופן שלישית טפח

דופן השלישית יכולה להיות אפילו טפח, אם אין הדופן השלישית מגיעה לסכך, כדי שיראה כדופן צריך להעמידה בתוך שלושים טפחים לאחד משני הדפנות הנ"ל, אם הדופן לא מגיע לסכך צריך לעשות צורת הפתח בדופן השלישית ע"י שישים קרש מאחד הדפנות הנ"ל לצד הדופן השלישית, (שו"ע סי' תר"ל ס"ב ומשנ"ב שם סק"ו), אך בדיעבד אם שכח לעשות צורת הפתח יוצא יד"ח ביו"ט בסוכה זו שאין לו אחרת. (כה"ח שם סקכ"א) ועי' מח' משנ"ב סק"י וא"א סק"ז אם הוא מדרבנן או מדאורייתא, ונפק"מ דאם הוא מדאורייתא אפילו בדיעבד אינו יוצא יד"ח. אך אם הדופן השלישית מגיעה לסכך אין צריך לעשות צורת הפתח. (רמ"א שם ס"ב).

שני דפנות כנגד שני דפנות

אם בונה את הסוכה שיש שני דפנות כנגד שני דפנות || | דופן השלישית צריכה להיות ארבעה טפחים, ולכתחילה צריך לעשות צורת הפתח, אך אם גודל הדופן שבעה טפחים אין צריך לעשות צורת הפתח, אלא א"כ היא רחוקה ממנה יותר מעשר אמות. (בשו"ע סי' תרל ס"ג כתב "היו לה שני דפנות זו כנגד זו וביניהם מפולש, עושה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות, וכשרה וגם בזה צריך לעשות צורת פתח, שיתן קנה מהפס על הדופן האחד, וי"א שאין זה צריך צורת פתח". ונראה שלכתחילה צריך להחמיר בזה כ"א הראשון וכמ"ש במשנ"ב שם סקט"ז, וכן כתב בכה"ח סק"ל שסתם ויש הלכה כסתם, ומ"מ אם יש

שהחיבור בין הנסרים נהיו כגוף אחד והרי הוא כנסר שרחב ד' טפחים].

ה). סכך פלפונים - אע"פ שאסור לסכך בנסרים היינו בנסרים שרחבים ד' טפחים, אבל בנסרים פחות מד' טפחים כשרים לסיכוך מ"מ נהגו שלא לסכך בנסרים, שמא יעבה את הסוכה כמין בית. (שו"ע תרכ"ט יח) אך בסכך פלופונים מותר לסכך בו, ואינו בכלל המנהג הנ"ל כיון (עי' שו"ת אול"צ כד' טו, ועוד). ויש שנהגו שלא לסכך בו.

ו). סכך איתן [קני סוף דקים, קשורים בחוטים טבעיים] - כשר לסיכוך.

סיכוך בעלים שונים - יש מססכים בעלים שונים, אך ישנם עלים שמתבשרים ונופלים בחג הסוכות, והסוכה פסולה, כדין סכך יבש (שו"ע סי' תרכ"ט ס"ב) וגם משום שעליו נושרים. ואינו לכתחילה (שו"ע שם ס"ד).

סכך אנטוורפן וכדו' - [העשוי מקנים בצורה שאינו נכנס גשם] יש פוסלים (שו"ת קנה בושם חאו"ח ח"ב סי' כו וכו', שו"ת להורות נתן ח"ה סי' מג-מו, ובירור הלכה ח"ח סי' תרכט, ובחוט שני סוכות עמ' ריז) כיון שלא נכנס שם גשם, ויש מתירים, (קובץ תשבוות ח"א סי' סא אול"צ ח"ד פכ"ד טז, ווי העמודים 22 ס"א ועוד) שהסכך כשר שאף שאין נכנס גשם אינו פסול כיון שכל הפסול שהוא כעין בית שהוא כדירת קבע משא"כ הכא, ויש שמתירים אך לא לכתחילה (שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' ס).

צורת ניקוי הסכך מתולעים - בהרבה סכך ישנים יש להזהר מתולעים. [שלא יפלו בשעת האכילה, והרבה פעמים הוא מיעוט המצוי, כנתבאר גדרי מיעוט המצוי בשערי יוסף הל' תולעים]. (עי' ביכור"י סו"ס תרכ"ז, ועוד), ולכן ינער אותו לפני השימוש על משטח לבן לראות אם נופלים ממנו חרקים, ואם נופלים ממנו רחקים ירסס אותו היטב או ישטוף אותו במים חמים. (הוראות הגר"מ ויא שליט"א).

עשיית מחיצות הסוכה בלא לבוד

וצורת הפתח

לכתחילה צריך שכל הג' דפנות יהיו כהלכתן,

כיון שלא כולם בקיאים בדיני המחיצות, ואף שבזמנינו יש הרבה אפשריות להתקשר ולשאול מורה הוראה ואף לשלוח תמונות של הסוכה, מ"מ לפעמים יכול להיות חוסר הבנה של השואל או הנשאל. (כתב ברמ"א סי' תר"ל ס"ה שנהגו לעשות מחיצות שלישיות לפי שאין הכל בקיאים בדיני המחיצות, וכתב שם במשנ"ב סק"ה שלא יעשה את המחיצות ע"י עצות של לבוד וצורת הפתח אף באופנים שניתן להשתמש בעצות אלו וכן בדופן שלישית שלא יעשה אותה ע"י לבוד פס טפח ומשהו וצורת הפתח אלא יעדנו מדופן שלימה ע"ש).

סוכה מארבעה דפנות לכתחילה

לכתחילה יש לבנות את הסוכה ארבע דפנות,

והוא להידור מצוה, ותשבו כעין תדורו. (בתוס' בר"ה דף כח ע"ב כתבו שאם עושה ארבע מחיצות טפי עדיף כיון שהרי הוא תשבו כעין תדורו, וע"ע ביראים סי' תכ"א שכתב שצריך שיהיה צורת הפתח משום דכתיב תשבו כעין תדורו, מדברי הרמ"א נראה דא"צ ארבע דפנות אלא דיש לעשות ג' מחיצות שלישיות וכמו שביאר במשנ"ב שם סקכ"ח, אך ממש"כ במשנ"ב בשם הלכות של רבי יצחק גאות שכתב שלמצוה מן המובחר בעינן שייהו שלש דפנות הסוכה סתומות מכל רוחותיה ולא יהא מקום פתוח אלא מקום הפתח בלבד ע"ש, ואמנם מנהג חסידים למצוה מן המובחר לעשות ארבע דפנות וצורת הפתח לנוי, וכן כתב בפרי מגדים משב"ז סי' תרמ"ג סק"ד וז"ל: ראיתי לסדר כאן דין הכשר סוכה בלי פקפוק כלל להיותה כשרה ע"פ מנהג וותיקים וחסידים הנה מצוה מן המובחר שהסוכה תהיה ארבע מחיצות שלישיות וצורת הפתח לנוי עכ"ל, ובחיי אדם גלל קמו ס"ג וז"ל: מצוה מן המובחר שיעשה ארבע דפנות שלישיות ומ"מ אם עשה לה רק שני דפנות ובשלישית טפח מרווח הלכה למשה מסיני דכשרה ובלבד שיעשה צורת הפתח ע"ש, וכן מבואר בשל"ה הקדוש סוכה נר מצוה אות ג' ציין

שבעה טפחים בדופן אי"צ צורת הפתח וכמ"ש ברמ"א שם וז"ל: אבל אם איכא דופן ז' בלא לבוד, א"צ כאן צורת הפתח עד סוף הכותל, הואיל ואיכא דופן ז' שהוא שיעור הכשר סוכה, וכל שכן שאין צריכים צורת הפתח כשהדופן שלישית; ומה שנהגו בצורת הפתח כשיש לה דפנות שלישיות, אינו אלא לנוי בעלמא. עכ"ל, אך אם רחוקה יותר מעשר אמות צריכה צורת הפתח כן כתב בספר מקראי קודש סוכות עמ' (פ).

דפנות שהפרוץ מרובה על העומד

סוכה שעשויה משתי דפנות וטפח כשירה, אפילו אם יש הרבה פתחים בדפנות, ואע"פ שהפרוץ מרובה על שני הדפסות הסוכה כשירה. (שו"ע סי' תר"ל ס"ה). אך אם בשני הדפנות יש פרוץ מרובה, הסוכה פסולה אלא א"כ יש בכל דופן יש עומד מרובה. (ביכור"י סק"ג).

אם אין בעומד שיעור חשוב במקום אחד שיעור שבעה טפחים, ובדיעבד שיעור ארבעה טפחים, הסוכה פסולה. (במשנ"ב סקכ"ג נראה שהוא ארבעה טפחים, ואולם בלבד ובכה"ח סקל"ט מבואר שבעינן שבעה טפחים, וכן נראה בשער הציון אות כ' ע"ש בארוכה, ולכן נראה שלכתחילה יש להחמיר שבעינן שבעה טפחים).

אם יש פירצה יותר מעשר אמות הסוכה פסולה. (שו"ע שם, ועי' ביה"ל שם ד"ה בלבד שהביא מהב"ח שהכל נפסל ונשאר בזה בצ"ע). ואע"פ שהדופן השלישית רחוקה משתי הדפנות הסוכה כשרה, אך אם היא רחוקה עשרה אמות צריך לעשות צורת הפתח בין הדופן השלישית לשתי הדפנות הצמודות. (רמ"א סי' תר"ל ס"ג ומשנ"ב סק"ח).

אם הפתח בקרן, [במקום החיבור בין שני הדפנות] הסוכה פסולה. (רמ"א שם, ועי"ש משנ"ב סקכ"ד וסקכ"ה).

לדברי התוס' הנ"ל וז"ל: בפרק קמא דסוכה (ו)
 (ב): תנו רבנן, שנים כהלכתן ושלישית אפילו
 טפח כו'. על כל זאת, כדי לקיים 'זה אלי ואנוהו'
 (שמות טו, ב), שדרשו רבותינו ז"ל (שבת קלג ב)
 התנאה לפניו במצוות, עשה סוכה נאה כו', על
 כן מצוה מן המובחר לעשות בתחילה, למאן
 דאפשר, ארבע מחיצות שלמות, ואז יקויים גם
 כן 'תשבו' כעין תדורו (סוכה כח ב). עכ"ל, וכן
 כתב באלף המגן סי' תרכ"ו ס"א. וראה עוד מש"כ
 בזה החיד"א בדבש לפי מערכת ס' אות לג בשם
 ספר קדמון, ובבני יששכר חודש תשרי מאמר י'
 אות יב ואמנם בשו"ת רבבות אפרים ח"א סי'
 תכא או כט הביא דברי החיי אדם ותמה מדוע
 צריך לעשות הסוכה עם ארבע דפנות עי"ש
 ובשו"ת אור לציון ח"ד פכ"ה בביאורים ד"ה כן,
 כתב ע"ד הרמ"א שאין כן מנהג בני ספרד ונהגו
 להקל בג' דפנות ע"ש, וכן כתב בילקו"י סוכות
 עמ' שסב שאין בזה חיוב ואין בידינו לקבוע
 מנהג לחומרא ולא הוי אלא מצוה מן המובחר

להידור מצוה ונוי מצוה ובשביל קיום מצות
 תשבו כעין תדורו, ע"ש, ובספר דברי שלום
 מועדים ח"א פרק לה הערה ד' נראה מדברי חכם
 שלום כהן זצ"ל שיש לכתחילה להקפיד על
 שלש מחיצות שלימות אך אי"צ להקפיד על
 ארבע מחיצות ע"ש. וכן הגר"י משדי שליט"א
 כתב בספר הורני חוקיך סוכות עמ' צה ודע שיש
 אומרים שסוכה של ארבעה דפנות מהודרת
 יותר מסוכה של שלש דפנות, ונראה מדבריו
 שמעיקר הדין אי"צ להקפיד בזה, וכן מו"ר
 הגר"ע פריד שליט"א בגליון אזורא לשמך
 סוכות תשפ"ד סעיף קלט לא הביא הדין הנ"ל
 וכתב רק להביא הדין שיש לעשות מחיצות
 שלימות, וכנראה דס"ל שהוא רק מידת חסידות,
 אך מ"מ לכתחילה נראה שיש להקפיד בזה מדין
 תשבו כעין תדורו).

סימן ז' - סוכה למטיילים שאי אפשר לישון בתוכה

נשאלתי מהרה"ג יוסף דהן שליט"א במח"ס שו"ת יד בתשובה, שהראה לי מה שיש סוכות קטנות למטיילים שהם ז' על ז' שיש לדון בכשרותה כיון שהרגלים קצת יוצאות החוצה ולא הוי תשבו כעין תדורו.

ואולם יש לעיין הרי הסוכה הנ"ל לא ראוי לשינה, ומצינו בספר היראים (סימן תכא) שכתב בזה"ל: ודוקא שעשה סוכתו מתחילה במקום שראוי לאכול ולשתות בה ונולד לו צער אח"כ, אבל עשתה מתחילה במקום הראוי להצטער באכילה או בשתיה או בשינה כגון שיירא בו מגנבים לא מיבעי דלא מיפטר בהכי, אלא אפילו יש סכנה וצער בשינה ובאכילה אין צער לא יצא ידי חובתו, דהא כעין תדורו בעינן, והא לא הוי כעין תדורו כיון שאינו יכול לעשות בכו כל צרכי אכילה ושתיה ושינה בלא צער ומתחילה לא הוי סוכה כיון דלצער קיימי עכ"ל והו"ד במרדכי סוכה סימן תש"מ, ומבואר לכאורה דבעינן סוכה לכל התשמישים, וממילא כל סוכה שלא ראוי לשינה אינה סוכה אלא די"ל דהא אכתי אפשר לישון בה בישיבה, וכן כתב בשו"ת תרומת הדשן סימן צב שכתב לחדשע"פ דברי המרדכי הנ"ל שמי שאינו יכול לישן בסוכה בפשוט ידיו ורגליו לא מיקרי מצטער וחייב לישן שם, וההוכחה דילה מהא דאנן נקטינן דסוכה ז' על ז' טפחים כשרה וכתב המרדכי שסוכה שאינה ראוי לשינה לא הוי סוכה כלל וא"כ מוכח מיניה שז' על ז' אפשר לישון ובע"כ דלא הוי בכלל מצטער.

וכן כתב ברמ"א סימן תרמ ס"ד, וז"ל: מי שלא יוכל לשן בסוכה מחמת שצר לו בפשוט ידיו ורגליו, לא מקרי מצטער, וחייב לישון שם אע"ג דצריך לכפוף ידיו ורגליו, ולא יוכל אדם לומר מצטער אני אלא בדבר שדרך בני אדם להצטער בו, ואין המצטער פטור אלא אם ינצל עצמו מן הצער, אבל בלאו הכי חייב לישב בסוכה אע"ג דמצטער עכ"ד, ובמשנ"ב שם.

וגם י"ל ע"פ מש"כ בביכורי יעקב (סימן תרמ סקט"ו) שכתב, שהמרדכי ג"כ לא איירי רק באין לו אלא סוכה אחת שאינה ראוייה רק לאכילה ולא לשינה, אבל כשיש לו סוכה מיוחדת לשינה בזה יש לומר דיוצא באכילה גם בסוכה קטנה שאינה ראוייה לשינה עכ"ד, וממילא ה"ה בסוכות הקטנות הנ"ל הרי הם כשרות לכתחילה.

ואמנם בעיקר דברי המרדכי הנ"ל, בשו"ת חכם צבי (סימן צד) כתב לחלוק ע"ד, וכתב, ע"ד מש"כ המרדכי דאם עשה סוכה בתחילה במקום הראוי להצטער בשינה לא יצא ידי חובתו כלל אפילו באכילה אינו נראה לי כלל דתשבו כעין תדורו לא על אופן הסוכה קאי באיזה עניין תהיה עשויה, אלא על אופן הישיבה באיזה ענין תהא וע"ז קאמר דתהא כעין דירה ואין הכא נמי שאם עושה שתי סוכות האחת לאכילה והשניה לשינה אף שאותה של אכילה אינה ראוייה לשינה מכל מקום נפיק ביה ידי חובת אכילה, ובהכי אזדא ליה הוכחת הרב בעל תרומת הדשן דמי שאינו יכול לישן בפשוט ידיו ורגליו לא הוי מצטער וחייב לישן בה וקמוכח לה משיעור סוכה שהוא ז' טפחים ומדברי המרדכי הנ"ל, ובאמת הדבר תמוה מאד והחוש מוכח דאין לך צער גדול מזה ובודאי לכתחילה אין לו לעשות סוכה בענין זה כדי שיהיה מצטער פטור מן הסוכה אבל אם הוא ביו"ט וכבר נעשה או שאין לו מקום לסוכה אחרת יותר גדולה נראה לי לענ"ד אחרי בקשת מחילה מכבוד תורת הרב ז"ל דאינו חייב להצטער ורגלים ידים פשוט בלי וכלל גדול אמרו תשבו ודאי אין אדם בסוכה וכיון שבדירתו ולישן כדרכו כל השנה כעין תדורו ישן באופן זה אף בסוכה אינו חייב לישן בה בזה האופן עכ"ד, ומבואר מדברי החכם צבי שסוכה שאינה ראוייה לשינה הרי היא סוכה כשירה, והו"ד בשער הציון סימן תרמ סקכ"ה שהביא דברי החכם צבי הנ"ל ועוד אחרונים שחולקים ע"ד הרמ"א בזה, וכתב שם בשער הציון שלכתחילה יש לזהר בזה מאוד, ולא לעשות סוכה במקום שאינו יכול לעשות שם כל צרכיו בלא צער אבל אם אין לו סוכה אחרת צריך לאכול שם.

ובט"ז שם סק"ה דבר זה הוא שאלה בת"ה סימן צ"ב ופשט' ממה דאמרינן בסוכה קטנה ששיעורה ז' על ז"ט ואין בה מקום לשכב אלא א"כ כופף רגליו ואפ"ה כשירה ואני אשתומם ע"ז דודאי צער גדול הוא לשכוב כן כל הלילה במקום צר ומה היא שאלה בזו ולמה הוצרך רמ"א לכתוב דבר זה דאי בא לומר שלא יוכל האדם להנצל מן שינה בסוכה מחמת דוחק המקום נאמר לו כיון שעשית סוכה באופן זה שלא תוכל לשכב אף ידי אכילה לא יצאת שהרי היית יודע שאינך תוכל לשכב ותצטער בשכיבה והיית עושה תחלה באופן זה אין מועיל אפי' לאכילה כמ"ש רמ"א בסמוך והוא מדברי המרדכי ואי מיירי שמתחלה היתה ראוי' לשכב ואח"כ בא איזה ענין שנעשה רחוק וצר לשכב ובזה שפיר יש להסתפק אם פטור משינה כיון שהוא מצטער ע"ז לא השיב כלום ממה שהביא מסוכה קטנה דבסוכה קטנה עשאה מתחלה באופן זה שיסבול דוחק בשכיבה וע"ד כן עושה כן הסוכה אבל כאן שהיתה ראוי' ונולדה הצער של השכיבה אח"כ בזה ודאי ה"ל דין מצטער ופטור משינה דמ"ש משאר צער שנולד לו ואי קמ"ל דשרי לעשות סוכה בענין שיסבול צער בשכיבה זה פשיטא דהא בפירוש אמרו דשרי לעשות סוכה קטנה ז' על ז' וכ"ש כשהיא גדולה קצת יותר ואיני יודע ליישב הדבר למה הכניסו עצמם בת"ה ורמ"א לומר דאין זה מקרי מצטער דודאי מקרי מצטער ופטור משינה כשנולד לו דבר זה אחר שלא היה כן מתחלה ופטור משינה אלא א"כ עשה אותה מתחלתו ע"ד כך וזה נ"ל ברור עכ"ד.

והנה בביכורי יעקב סק"י כתב שיכול לברך הברכה על הסוכה, וכתב שם שלכתחילה לא ילך לכזאת סוכה אלא א"כ הוא שעת הדחק, וז"ל: ולכן נראה לי שמי שעשה סוכה סמוך לנהר באופן שאפילו ע"י כרים וכסתות הוי מצטער כשישן בה, אז כשיאכל בה לא יברך לישב בסוכה, וכן במקומות הקרים שלא יכול לישן בה בלילה אפילו בכרים וכסתות, וכ"ז לפסק הרמ"א, אבל לפי מה שראיתי בשו"ת חכם צבי סימן צ"ד שחולק על רמ"א וס"ל דאפילו עשה במקום המצטער בשינה אינו נפטר באכילה,

נראה לי שודאי לכתחילה יש להחמיר שלא לאכול בסוכה כזה אם יכול לאכול באחרת בלא צער, אבל באין לו אחרת אזי חייב לאכול בה ויברך עכ"ד.

ואולם בשו"ע הרב סימן תרמ ס"ו ובערוך השולחן שם ס"ח ובחזו"א או"ח סימן קנ סק"ג כתבו כשיטת הרמ"א ולא חששו לדעת החכם צבי וכתבו שאף כשאין לו סוכה אחרת ורוצה להחמיר ולאכול שם לא יברך

ואמנם בכף החיים אות מב כתב שנראה שהכל לפי האדם שאם יש לו צער גדול מזה פטור משינה, אבל אם יכול לישון בה ולהוציא רגליו לחוץ או קצת מגופו ודאי שחייב לישון בה, וכן כתב לדינא הגר"מ לוי זצ"ל בשו"ת תפילה למשה ח"ב סימן מ'

אבל בחזון עובדיה סוכות עמ' קצד פסק כדברי הרמ"א שחייב לישון בסוכה, וז"ל: ואף מי שהסוכה קטנה ואינו יכול לישון בפישוט גופו ורגליו אינו נקרא מצטער שפטור מן הסוכה, אלא חייב לישון בסוכה בכפיפת גופו ורגליו (תרומת הדשן סי' צ"ב והביאו הרמ"א הגה סי' תרמ ס"ג) עכ"ד ושם בהערה כתב להביא דברי החכם צבי שהעיר ע"ד הרמ"א הנ"ל, אבל כתב שם שהא"ר סק"י וכן בנהר שלום סק"ב כתבו להוכיח כדברי התרומת הדשן בזה יעו"ש, ושכן כתב בשו"ע הרב, וגם בשו"ת אבני נזר סימן תעט כתב לקיים דברי התרומת הדשן ודחה דברי החכם צבי והביא ראיה מדברי הרמב"ן בפ"ק דסוכה בדין סוכה קטנה שמוכח כדברי התרומת הדשן יעו"ש, עכת"ד בחזו"ע שם, ואכן מצינו בהרבה ראשונים שכתבו להביא לדברי המרדכי הנ"ל לדינאף ושכן כתב בהגהות מיימוניות פ"ו דסוכה אות א', וכן כתב להביאם בהגהות אשר"י פ"ב סימץ יב אות א', ובאגודה פ"ב דסוכה אות יח, ובמהרי"ל הל' סוכה אות ד' וברע"ב משניות סוכה פ"ב משנה ד'.

וכן נראה ממש"כ בבן איש חי פרשת האזינו סי"ב וז"ל, וסוכה שישנים בה בני אדם הרבה ואינו יכול לישן בפשוט ידים ורגלים, לא

חשיב זה צער לפטור עצמו בכך ולצאת מסוכה עכ"ל.

ומכ"ז נראה דכ"ש אם יש לו סוכה לשינה ועושה קטנה רק לאכילה שנראה שיוצא בה ידי חובה לכו"ע ויכול אף לברך עליה.

ושוב ראיתי עוד בנידון הנ"ל בגליון וישמע משה סוכות תשפ"ג מעשה באדם שביקש לטייל עם בני ביתו בחג הסוכות, ועם זאת לא רצה לוותר על מנהגו הטוב שלא לאכול ולשתות כלום חוץ לסוכה. מה עשה? נטל קרטון גדול שמביאים בו מקררים, ויש בו שיעור הכשר סוכה של ז' טפחים על ז' טפחים, והניח על גביו סכך, ואת הקרטון הזה היה נוטל עמו לכל מקום והיה מעמידו במקום שרוצה לאכול ולשתות ויושב בו. אמנם קרטון זה אינו יציב דיו, וכשאין אדם בתוכו הרוח מפילה אותו בקלות, אך כשהאדם בתוכו הוא מכביד עליו והקרטון עומד על מקומו ביציבות. האם סוכה כזאת שאינה יכולה לעמוד אלא כשנמצאים בתוכה כשרה לישיבה או לאו, והביא שם תשובת הגר"ק שהשיב שהסוכה כשרה. וכן הורה הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א ועוד פוסקים, ושהגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א אמר שהסוכה פסולה, שסוכה צריכה להיות ראויה לכל שבעה, והיינו שתעמוד בפני עצמה שבעה ימים אך סוכה זו שאינה יכולה לעמוד אפילו יום אחד בלי שאדם נמצא בתוכה ומחזיק אותה אינה נקראת סוכה ופסולה, יעו"ש עוד.

ברכה על סוכה בשיעור הגר"ח נאה וברכה על שיעורי הגר"ח נאה בכל התורה כולה

מבואר במשנ"ב סי' רע"א סקס"ח ובביה"ל שם ד"ה של רביעית שבשיעורים דאורייתא כגון כזית מצה בליל פסח וכן בקידוש הלילה יש להחמיר לפי המידה הגדולה ובדרבנן יש לסמוך על המידה הקטנה ע"ש, וכ"כ במשנ"ב סי' תפ"ו סק"א וכ"כ בכה"ח שם סק"א, והו"ד במשנ"ב תפארת שם הערה מס' 4, וכן נראה במשנ"ב סו"ס תרל"א בשם הפרי מגדים שכל דבר שהוא דאורייתא בסוכה אזלינן בזה לחומרא, וכן הו"ד

חכם שלום כהן זצ"ל בספר דברי שלום מועדים ח"א עמ' קצט שיש להקפיד לשער כל דבר בענין שיעורי הסוכה כפי השיעור היוצא לחומרא כיון שחייב סוכה הוא מדאורייתא ולכתחילה לא יאכל בסוכה כזו שאין בה שיעור לפי כולם ואף בדרבנן יש להחמיר לכתחילה, וכן הורה מו"ר הגר"ע פריד שליט"א באזמרה לשמך שם עמ' טו שכיון שהוא ספק דאורייתא, הרי הוא ספק דאורייתא לחומרא, ואמנם בשו"ת יחו"ד ח"ד סו"ס נה כתב ע"ד המשנ"ב בסי' רע"א שאי"צ להחמיר בזה כיון שלא נשתנו השיעורים, ולכאורה נראה דלא ס"ל להאי כללא.

תבנא לדינא: סוכה בשיעור של הגר"ח נאה הרי היא כשרה, הנוהגים בשיעורי תורה כשיטת הר"ח נאה בודאי שיכולים לברך עליה (והנה בנידון הנ"ל נשאלתי בבית הוראה, ומו"ר הגר"ע פריד שליט"א השיב שהרי הסוכה הנ"ל פסולה כיון שהוא בדאורייתא ואין לעשות סוכה כזאת, וכ"ש שאין לברך עליה עכ"ד, וכן כתב לי הגר"י משדי שליט"א שאמרין סב"ל, אבל לענ"ד הקטנה הרי הסוכה הנ"ל כשירה, למי שאין הולך כשיטת החזו"א, וכן מבואר להדיא בחזו"ע סוכות עמ' ט'. וי"ל שלא אמרין בזה סב"ל, כיון שהספק הוא בשיעור, הרי הוא ספק במצוה.

סימן ח' – שו"ת בהלכות סוכה בחושן משפט

הוציא מרפסת ללא אישור השכנים ובנה שם סוכה האם יצא ידי חובה

שאלה: הוציא מרפסת ללא אישור השכנים ובנה שם סוכה, האם יוצא ידי חובה בסוכה זו.

תשובה: אם בונה מרפסת קבועה לכל השנה ללא אישור השכנים כיון שטוענים שהסוכה מאפילה עליהם, הרי הסוכה גזולה ולא יכול לברך עליה, אבל אם בונה מרפסת קבועה לכל השנה ויש לו אישור מרוב השכנים, ויש כמה שכנים שמתנגדים בטענות שונות שמכער את הבניין וכדו', שהן מחמת צרות עין, ולא מחמת שהמרפסת מאפילה עליהם, הסוכה כשירה אף אם אין לו אישור מהעיריה.

אם בונה מרפסת קבועה ללא אישור השכנים, אך היא מתקפלת כל השנה, ופותח רק בסוכות אף אם כל השכנים מתנגדים, אין זה סוכה גזולה, ויוצא בה ידי חובה, ויכול לברך עליה לישב בסוכה לכתחילה.

מקור בקצרה: בשו"ע סי' תרל"ז ס"ג מבואר דין סוכה גזולה, והיכא שבונה מרפסת ללא אישור, הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל שאם אין לו אישור מהשכנים הרי היא סוכה גזולה, ולא נתבאר בדבריו אם הוא דוקא מחמת טענה שמאפיל עליו, [וגם מצינו סתירות בשמו מה הדין ששכן אחד מעכב] ואמנם מבואר בפוסקים שבזמנינו אויר כל חצר הבניין הרי כולם שותפים בזה, ואינו יכול לבנות ללא רשות כולם, אף שלפי החוק מספיק ש75 אחוז מהשכנים מסכימים, מ"מ הורה הגר"נ קרליץ זצוק"ל בחוט שני נזיקין עמ' ערב שצריך הסכמת כל השכנים, מ"מ אמר לי לדינא הפוסק הגאון רבי עמרם פריד שליט"א שאם יש שכן או אף כמה שכנים שמעכבים מחמת טענות צדדיות, ולא מחמת שמאפיל עליהם, וחוף מהם כל השכנים שמאפיל עליהם מסכימים לבנות את המרפסת, הרי הוא יכול לבנות, ועוד אמר לי מו"ר הגר"ע

פריד שליט"א שאם בונה מרפסת קבועה ללא אישור אך היא מתקפלת, ופותח אותה רק לסוכות, הרי הסוכה כשירה ואין השכנים יכולים לעכב עליו. [ואף אם אין לו אישורים מהעיריה, מ"מ אין בהם דינא דמלכותא דינא].

דין סוכה גזולה האם קרקע נגזלת

איתא בב"ק דף קיז ע"ב שטפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך, ובגמ' שם, ת"ר הגוזל שדה מחבירו ושטפה נהר חייב להעמיד לו שדה אחרת דברי ר"א וחכמים אומרים אומר לו הרי שלך לפניך וכו' רבנן דרשי כללי ופרטי וכיחש כלל בפקדון פרט או מכל חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין וכו'.

ומבואר שנח' בגזול שדה ואח"כ שטפה נהר, האם אומר לו הרי שלך לפניך, כיון שקרקע אינה נגזלת או דלמא קרקע הרי היא נגזלת, וממילא הרי הוא חייב על הקרקע.

האם סוכה גזולה פסולה

ועוד איתא בגמ' בסוכה דף לא ע"א שנח' האם סוכה גדולה פסולה.

דאיתא שם תנו רבנן סוכה גזולה והמסכך ברשות הרבים ר"א פוסל וחכמים מכשירין, אמר רב נחמן מחלוקת כשתוקף את חבירו והוציאו מסוכתו ורבי אליעזר לטעמיה דאמר דאין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו אי קרקע נגזלת סוכה גזולה היא ואי נצח קרקע אינה מגזלת סוכה שאולה היא ורבנן לטעמייהו דאמר אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו וקרקע אינה נגזלת וסוכה שאולה היא.

סתירה בגמ' האם סוכה פסולה

אך צריך עיון ממה שמובא בגמ' בסוכה דף כז ע"א ברייתא שנח' חכמים ורבי אליעזר שחכמים דורשים חג הסוכות תעשה לך.

לדורשים לך למעוטי גזולה, וא"כ מבואר שגם דעת חכמים שסוכה גזולה פסולה.

ומצינו כמה ביאורים בראשונים בשוב הסתירה.

רש"י בסוכה דף ל' ד"ה אבל גזל כתב שבגמ' בדף כז ע"ב מדבור במי שגזל סוכה שאינה מחוברת לקרקע כגון סוכה שעל גבי עגלה או ספינה שבזה הסוכה לא נגזלת כיון שלא מחוברת לקרקע שהרי היא פסולה

אבל בדף ל' מדובר שתקף את חבריו והתיאו מסוכתו שהיינו סוכה בקרקע ולכן הסוכה שירה.

בתוס' ד"ה אבל כתבו שדברי רש"י דחוקים, וכתבו שיש ליישב דברי הגמ' בב' אופנים.

א' שהסוגיא בדף כז מדובר על מי שגזל עצים ובנה מזה סוכה, ומה שאמרו שם שסוכה זו פסולה היינו מדאורייתא משום שלא קנה עצים אלו שהרי זה שינוי החוזר לברייתו, ואילו בגמ' בדף ל' מדובר לפי ההלכה שחכמים תקנו תקנת מריש משום תקנת השבים ולכן הסוכה כשירה.

ב' שבדף כז מדובר שהסוכה פסולה מדרבנן לאחר תקנת מריש כגון שבנה סוכה בצר של חבריו ללא רשות ובא בעל החצר ותקף והוציאו מסוכתו שהסוכה גזולה פסולה אף מדרבנן שהרי סוכה זו אינה שאולה מחמת שאינה ברשותו של הראשון.

ונחלקו האחרונים בביאוד דעת התוס'.

בב"ח בהגהות הגמרא והמהרש"א בד"ה אבל גזל כתבו שיש לגרוס דברי התוס' שראובן בנה סוכה בחלקו של שמעון שלא מדעתו, ובב"ח סי' תרל"ז ד"ה כתב שאם היה ראובן מבקש רשות משמעון לבנות סוכה בחצירו היתה הקרקע שאולה לראובן כל ימי החג והרי הוא כאילו בנה את הסוכה בקרקע שלו משום כך אילו בא שמעון והציאו דינו כגזול קרקע מקרוב, אבל שבנה שלא ברשות אין

מדוע קרקע אינה נגזלת

ובביאור שיטת חכמים שקרקע אינה נגזלת, מבואר ברש"י בסוכה דף ל' ע"ב ד"ה וקרקע אינה נגזלת משום שאינה קנוייה לגזול בשום ייאוש, שלעולם בחזקת בעליה עומדת, וכן מבואר בתוס' בסוכה שם.

אבל בתוס' בב"מ דף סא ע"א ד"ה אלא כתב שקרקע אינה נגזלת אינה מלימוד הפסוק אלא מסברא משום שאי אפשר להוסיף את הקרקע ממקומה.

וכן כתב בפני יהושע בסוכה שם ד"ה ובגמרא כתב שקרקע אינה נגזלת לפי שהארץ לעולם עומדת ואנן סהדי שלא מחל לו גוף הקרקע דלעולם יוכל להוציאה מידו בכל עת שירצה, ומה שהגמ' לומדת מכלל ופרט וכלל למעט קרקעות מגזילה והרי לא שייכת בה מציאות של גזילה, היינו באופן שאין הקרקע כמו שהייתה בתלילה כון שחפר בה בורות שיחין ומעורות או שהשדה נשטפה ע"י נהר.

האם הגזול קרקע עובר על לא תגזול

ויש לדון האם הגזול קרקע עובר על לא תגזול.

בתוס' בב"מ דף סא ע"א שם מבואר שאע"פ שאינה נגזלת משום שאי אפשר להוסיף על לא תגזול, וכן כתב במשנה למלך הל' מלוה פ"ד ה"א.

ואולם מדברי הספרי שופטים אות מה כתב "לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים, והלא כבר נאמר לא תגזול, ומה תלמוד לומר לא תסיג מלמד שכל העוקר תחומו של חבריו עובר בשני לאוין, יכול בחו"ל תלמוד תורה בנחלתך אשר תנחל, בארץ ישראל עובר בשני לאוים בחו"ל אינו עובר אלא משום לאו אחד בלבד".

וכן נראה מדברי הרמב"ם בהל' גניבה פ"ז הי"א וז"ל: "המסיג גבול רעהו והכניס מתחום חבירו בתוך תחומו אפילו מלוא אצבע, אם בחזקה עשה הרי זה גזל, ואם הסיג בסתר הרי זה גנב, ואם בארץ ישראל הסיג הגבול הרי זה עובר בשני לאוין בלאו גניבה וכו' עכ"ל, ומבואר מדברי הרמב"ם שבגזול קרקע הרי הוא עובר גם על לא תגזול.

והרמב"ם שם נראה שאע"פ שהקרקע אינה נגזלת מ"מ הגזול את הקרקע הרי הוא עובר על לאו דלא תגזול.

מדוע בסוכה גזולה אין חסרון של מצוה הבאה בעבירה

ותוס' בסוכה דף ל' ע"א ד"ה הא קנייה ביאוש, הקשו דתיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה, ויעו"ש מש"כ בתוס', ומצינו באחרונים כמה תשובות.

ובשו"ת שאגת אריה סי' צ"ט כתב ליישב שלפי היראים שגם אם גזל עכו"ם מותר, זה לא נקרא לך וכן מבואר ברמב"ם במלחמות ריש פרק ג' דסוכה, ולכן צריך למעוטי גזולה כי מצד מצוה הבאה בעבירה למ"ד גזל עכו"ם מותר אין כאן עבירה, ואין כאן מצוה הבאה בעבירה ולכן צריך פסוק לך. עכת"ד, ולפי"ז מבואר חידוש שבסוכה בעינן לך, ויש בו דין לכם כמו שמצינו באתרוג, [ועי' בשו"ת נוב"ת או"ח סי' קל"ד ושבות יעקב או"ח תרל"ז].

ועוד קשה ע"ז אם שגזל עכו"ם מותר אז זה לפחות כמו שאולה והרי סוכה שאולה כשרה כיון שזה נחשב לך ומדוע אם גזל עכו"ם לא מותר כי זה לא נקרא לך.

וכתב האור שמח פרק ה' מהל' סוכה, שדוקא בשאלה שיש לו קניין שאלה ויש לו קניין לזמן, ולכן הרי הוא נקרא לך, ויש להוכיח כן שמי ששואל לזמן והוא מחזיר לבעלים באמצע הזמן צריך הבעלים לעשות קניין חדש, משא"כ בגזל עכו"ם שמותר אם חזר הגוי ותפס ממנו זה שייך

לגוי, ומבואר שגם למ"ד גזל עכו"ם מותר אין לו בזה קנין שימוש.

אמנם צ"ע מסוכה דף לא בתוקף את חבירו והוציאו מסוכתו, ומוכח שאף קרקע אינה נגזלת, ואין לו שום זכות הרי הוא יוצא בה ידי חובה, ועי'.

כאיזה שיטה בראשונים נפסק לדינא

ברמב"ם בהל' סוכה פ"ה הלכה כה כתב לדינא וז"ל: "סוכה שאולה כשרה וכן הגזולה כשרה, כיצד אם תקף על חברו והוציאו מסוכתו וגזלה וישב בה יצא שאין הקרקע נגזלת, ואם גזל עצים ועשה מהן סוכה יצא, תקנת חכמים היא שאין לבעל העצים אלא דמי עצים בלבד, ואפילו גזל נסרים והניחן ולא חברן ולא שינה בהן כלום יצא, העושה סוכתו ברשות הרבים הרי זו כשרה". ומבואר שס"ל להלכה שסוכה גזולה כשרה, דהיינו שאם תקף את חבירו והוציאו וישב בה.

הרי"ף והרא"ש לא הביאו דין סוכה גזולה להלכה, ובעל המאור דף טו ע"א בדפי הרי"ף כתב לתמוה מדוע לא הזכיר דין זה.

ובשו"ע סי' תרל"ז ס"ג כתב לדינא "סוכה גזולה, כשרה. כיצד, אם תקף על חבירו והוציאו מסוכתו וגזלה וישב בה, יצא, שאין הקרקע נגזלת". ולכאורה נראה מדבריו שס"ל כדברי רש"י.

וכתב בשו"ע הרב שם ס"ד "ואפילו סוכה הגזולה פעמים שהיא כשרה כיצד הרי שתיקן ישראל סוכתו ובא חבירו והוציאו מסוכתו וגזלה וישב בה יצא שאין הקרקע נגזלת כלומר שאין עליה תורת גזל כמטלטלין לעמוד בחזקת הגזולן וברשותו לכל דבר כגון שאם השביחה ברשות הגזולן אין השבח שלו כמו במטלטלין אלא לעולם היא בחזקת בעליה והרי היא כשאולה ביד הגזולן וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע שאינו נקנה להגזולן אלא הרי הוא כשאל בידו ולפיכך סוכה זו שהיא בנויה על הקרקע הרי היא כשאולה ביד הגזולן ויוצא הוא

בה ידי חובתו כמו שיוצאין בסוכה שאולה". וכן כתב לבאר במשנ"ב סק"ח שיוצא ידי חובה בסוכה גזולה כמו שיוצא ידי חובה בסוכה שאולה.

והרמ"א שם הוסיף לדינא "מיהו לכתחלה לא ישב אדם בסוכת חבירו שלא מדעתו, כ"ש אם דעתו לגזלה, וכן לא יעשה סוכה לכתחלה בקרקע של חבירו שלא מדעתו, וכן בקרקע שהיא של רבים (הגהות אשרי וא"ז) מיהו בדיעבד יצא". עוד כתב הרמ"א בסו"ד "וה"ה אם ראובן בנה סוכה בקרקע שמעון, ושמעון תקף את ראובן וגזל סוכתו הבנויה בקרקע שלו, לא יצא בה ואין כאן תקנת השבים, הואיל ולא טרח בה ולא הוציא עליה הוצאות (הגהות אשרי פ"ב דסוכה)". עכ"ל.

ומבואר מדברי הרמ"א שפסק גם כדברי התוס'. [ובזה יש לעיין מה הטעם הרי קרקע אינה נגזלת].

אך מדברי הרמ"א מבואר דלא ס"ל כדברי הב"ח. **אך** יש להעיר ממש"כ בדרכי משה שם סק"א שהביא את גירסת ההגהות אשרי פ"ב סימן טז שהיא כגירסת הב"ח וכתב שכן כתבו התוס'.

אך למעשה הרמ"א לא כתב כן לדינא, וכמו שכבר כתב במג"א שם סק"ז וז"ל: לא יצא בה. דאין עלי' תורת שאולה כיון דלא קיימא ברשותו של ראובן ול"ד לקרקע דבחזקת הבעלים עומדת ולכן אין קרקע נגזלת עכ"ל התוס' ובהג"א כתב שלא מדעתו כ' הב"ח שכצ"ל בתוס' וכ"כ רש"א וכ"כ ד"מ אבל אם השאיל לו שמעון הקרקע לז' ימי החג ואח"כ הוציאו מסוכתו קיימי העצים ברשות ראובן ואינה נגזלת וה"ל כשאולה ביד שמעון (ב"ח) ומל' רמ"א שדילג תיבת שלא מדעתו משמע דס"ל דה"ה אם עשאה מדעת שמעון וכדאיתא בנוסחאות הישנים של התוס' דהא מ"מ אין הקרקע עומדת ברשות ראובן דאינה רק שאולה לז' ימים ואינה עומדת בחזקת ראובן וקשה דהא אף על פי שאין הקרקע נגזלת מ"מ העצים נגזלים וא"כ כשהוציא חבירו מסוכתו היא

פסולה דהא אין כאן תקנת השבים כיון דלא טרח בה וצ"ל דמחובר לקרקע כקרקע, וקשה למ"ד בח"מ סי' צ"ה דבית לאו כמחובר לקרקע הוא ע"ש בהגה ועיין בש"ך שם שהרבה להשיב עליו וכל קושיותיו יש לדחות די"ל כיון דהקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה נקנה הבית עמו דמטלטלים נקנה אגב קרקע וה"ה לאינך ע"ש כי אין כאן מקומו אך מכאן הוא קשה וי"ל כיון שלא קנה הקרקע גם העצים לא קנה דהא לא משך בהם וכ"כ בהדיא בב"ק סוף דף קי"ז דלרבנן דקרקע אינה נגזלת אפי' מטלטלין המונחים בתוכה אין נגזלים ולר"א הקרקע נגזלת והמטלטלין נקנין עם הקרקע ומעתה י"ל דלהכי נקט הג"א שלא מדעתו דאלו בנה מדעתו ה"ל הקרקע של ראובן וקרקע אינה נגזלת וא"כ לא קנה ג"כ העצים אך כיון שבנה שלא מדעתו א"כ שמעון גזל העצים בלבד דהוי מטלטלין ואפשר לסתור כסתור דמי עיין בח"מ צ"ה גבי כל העומד לגדור וא"כ ה"ל גזילה ותקנת השבים אין כאן כיון דלא טרח בה ומיהו בח"מ סי' שי"ג דכשהקרקע שאולה לאחרים קונה המטלטלין שעליה ועבי"ד סי' רכ"א ס"ז. עכ"ל. וראה בזה עוד במאמר מרדכי, ובבכורי יעקב, ובחתם סופר.

האם מותר להכנס לסוכת חבירו שלא מדעתו

וכתבו הפוסקים לדון האם מותר להכנס לסוכת חבירו שלא מדעתו כדקימ"ל בכל התורה כולה דניחא ליה לאיניש דליעביד מצוה בממונו, בט"ז סק"ד כתב "נ"ל פשוט שמותר לאדם ליכנס לסוכתו של חבירו שלא מדעתו דניחא ליה לאיניש דליעביד מצו' בממונו והוא ק"ו ממה דאיתא בסי' תרמ"ט דמותר לו לאדם ליטול לולב של חבירו שלא מדעתו דודאי קפיד אדם טפי על האתרוג ולולב ממה שקפיד על כניס' לסוכה שלו אלא דנ"ל דהיינו כ"ז שבעל סוכ' אינו שם אבל בשעה שהוא שם אפשר דקפיד עליו שלא יראה חבירו עסקיו ואכילתו בלי ידיעתו וזה דבר מוסכם מצד הסברא כנ"ל".

ובא"ר אות ג' כתב להוסיף " עיין סי' תרמ"ט [סעיף ה] דניחא ליה לאיניש למיעבד

והוסיף ששמע שכן היתה דעת רב חסדאי קרשקש.

ובשו"ע סי' תרל"ז ס"ב כתב לדינא "יוצאין בסוכה שאולה, וכן יוצאין בשל שותפות". והנה מדברי השו"ע לא מבואר אם מיירי בשותפין דקפדי, ולכאורה נראה מדברי השו"ע דהיינו דוקא היכא דלא קפדי דומיא דסוכה שאולה, וכן נראה בב"י שם.

וביאר במשנ"ב סק"ו וכן יוצאין בשל שותפות, ק"ו משאולה וכ"ש כאן דיש לו חלק בה והנשאר הוא שאול לו דע"ד כן נשתתפו.

והחיד"א בברכ"י סי' תרל"ז סק"ב כתב "וכן יוצאין בשל שותפות. זה דעת הריב"ש (סי' שמז). אבל מהר"ש בן הרשב"ץ בתשובה סי' ח' דחה דברי הריב"ש, והעלה דסוכת שותפין דקפדי פסולה לדעת רש"י והתוס' והר"ן, וכן דעת ה"ר חסדאי וה"ר שלמה בן רבינו יונה. עש"ב. ודעת הריטב"א בחידושי דף ז"ך ע"ב נראה כהריב"ש. עכ"ל, ומבואר דלדעת הרשב"ץ למעשה לא יוצאים ידי חובה בסוכה של שותפות.

ובשערי תשובה סק"א הביא עוד מש"כ במחזיק ברכה, שכתב דלא סיימוה קמיה דהרשב"ץ ולכן היה סבור דמה דיליף הריב"ש ק"ו שותפים משאול' פריכ' הוא דשאולה כולה שלו כל ימי שאילתה כו' ובאמת הק"ו הוא באופן אחר ודברי הריב"ש נכונים ע"ש, וכתב בשערי תשובה. אך י"ל דמ"מ מודה הריב"ש בקפדי אהדדי אך הוא רחוק מהמציאות כיון דעבד סוכה בשותפות מסתמא כ"א נתרצה שיצאו שניהם לישאל כ"א לחבירו חלקו ואי מקפידים ויוצאים ומכלל דיעות ב"א בזה לא מיירי הריב"ש. עכ"ל. ומבואר מדברי השערי תשובה שלמעשה לא יוצאים ידי חובה בסוכה שמקפידים עליה.

ואמנם בשו"ע הרב ס"ג שבסוכת השותפין יוצא יד"ח אפילו אם נכנס אליה שלא ברשות חבירו, ע"ש, וכן כתב בכה"ח סק"א.

מצוה בממוניה. ודוקא כשבעל סוכה אינו שם, אבל כשהוא שם מקפיד ע"כ. ולענ"ד שאני לולב שאינו צריך לו אלא לשעה, משא"כ בסוכה מקפיד תמיד שיכסף ליכנוס כשאחר שם, דוגמא לזה בב"מ דף כ"ב [ע"א] גבי כלך אצל יפות".

ובקצות החושן סי' רסב סק"א שבסוכה או באתרוג לכו"ע אפשר לסמוך על מה שיתרצו לבסוף כיון שהרי הם דבר מצוה ובדבר מצוה כתב בב"י יו"ד סי' של"א סל"א כי אם ברי שהבעל יתרצה לבסוף דיינינן ליה כנתרצה מעיקרא ע"ש.

בנה סוכה במקום שמאריך את הדרך לחבירו

יש לדון בבנה סוכה ללא רשות השכנים במקום שמפריע לחבירו לחנות עם הרכב, וע"י זה צריך להאריך טיפה את הדרך, האם זה כדין סוכה גזולה, או לא.

והרי זה תלוי בדין סוכת שותפים.

האם יוצאים ידי חובה בסוכת שותפין

סוכת שותפין יוצאין בה ידי חובה, ונח' הראשונים האם יוצא ידי חובה בסוכת שותפין שחבירו מקפיד עליו שלא יבנה בשטח הזה, האם יש לה דין סוכה גזולה.

שבשו"ת הריב"ש סי' שמז כתב שבין לרש"י ובין לתוס' ובין לר"ן כיון שיוצאים יד"ח בסוכה שאולה כ"ש שיוצאים יד"ח בשל שותפים דשל שותפים דשל שותפין עדיפא משאולה כולה לפי בשביל שותפין מקצתה שלו לגמרי והשאר הוא שאול אצלו שהרי לדעת כן השתתפו שכל אחד מהם ישתמש בה ויוצאים יד"ח בכך אפילו כשנכנס לחלק לחבירו שלא ברשותו, והו"ד בב"י סי' תרלז ב'.

ואמנם הר"ש בן הרשב"ץ בתשובה סי' ח' כתב לחלוק ע"ד הריב"ש הנ"ל וכתב שסוכה שאולה עדיפא מסוכה בשותפות משום שבשותפין אי קפדי אהדדי הריהי פסולה,

לעכב, אך למעשה נראה שאינם יכולים לעכב על כזה שימוש קצר.

איך עשו סוכה בירושלים הרי הסוכה ברשות הרבים

בערוך לנר עמ"ס סוכה דף לא ע"א כתב להקשות משם קונטרס העץ חיים ממש"כ בנחמיה (ח טז) "ויעשו להם סכת איש על גגו ובחצרותיהם ובחצרות בית האלהים וברחוב שערי המים". וירושלים היתה רשות של הרבים הרי שאין צריך דין לכם לגבי קרקע הסוכה.

וכתב לתרץ בערוך לנר שר"א פוסל רק אם אינו שלו לגמרי אבל אם יש לו שותפות בזה אינו פוסל כיון שירושלים לא נתחלה לשבטים היה לכולם חלק בה.

וכן כתב לבאר בשו"ת שואל ומשיב קמא ח"א סי' קכ"ד, והוסיף שבזה נראה לפענ"ד היתר חדש שמותר לעשות סוכה ברשות הרבים אף שכל בני העיר משותפים ברשות הרבים, מ"מ הוא כסוכת השותפים שחציה שלו וחציה שאולה בידו ובשעה שהוא משתמש היא כולה שלו, וא"כ ההיתר בזה פשוט.

האם מותר לעשות סוכה ברשות הרבים ובגמ' בסוכה דף לא ע"א כבר מצינו "סוכה גזולה והמסכך ברשות הרבים" שר"א פוסל וחכמים מכשירים.

ובביאור דברי הגמ' שם והמסכך ברשות הרבים, דהיינו שבונה סוכה ברשות הרבים, ומבואר דדעת ר"א לפסול וחכמים להכשיר.

ולהלכה בשו"ע לא כתב הדין סוכה שבונה ברשות הרבים שהיא גזולה, ולכאורה נראה מדבריו שדוקא תקף את חבריו והוציאו מסוכתו הרי הוא סוכתו גזולה, אבל סוכה ברשות הרבים אין איסור.

ומ"מ בכה"ח שם סק"י כתב שמן הנכון שהעושים סוכה בשותפות הן בסכך הן בדפנות והן בקרקע שכל אחד ימחול לחבירו חלקו בפירוש כדי לצאת יד"ח לכו"ע.

אך הכא י"ל שכו"ע אנשים לא קפדי ע"ז אם מאריכים את הדרך מעט, ויש כאן אומדנא דמחילה, וכמו שכתב בספר בית השואבה דיני סוכה שאולה סימן יא לגבי שותפים בקרקע שגם אם מקפידים זה על זה הרי הסוכה כשרה דלא גרע מסוכה גזולה דכשרה לפי שקרקע אינה נגזלת ע"ש.

וכן נראה ממש"כ הגרע"א בדרוש וחידוש ח"ב ליקוטים סוכה דף לא לגבי ראובן שבנה סוכה בחצר שיש לו בה שותפות עם שמעון אף דלא מדעת שותפות ובה שמעון והוציאו מסוכתו דלא הוי גזילה ביד שמעון משום דלא עשה בה שמעון קנין בעצים דבבב"ב השותפים אין השותפין קונים זה מזה ע"י קנין חצר כמבואר בב"ב דף פה ע"ש.

סוכה שאחד השכנים מתנגד

וראה עוד בילקו"י סוכות עמ' תצו שמי שגר בבניין משותף והחצר הרי היא משותפת לכל השכנים ואחד השכנים מתנגד לעשיית סוכה ללא שום סיבה שמותר לכן לבנות שם סוכה ולצאת בה ידי חובה משום שחצר השותפים חשוב כאילו התנו מראש לכל תשמישי הדירים שם, וזה תשמיש הצריך לאחר מהשותפים, אבל אם רוצה לעשות סוכה קבועה שתשאר שם למשך שנים יכול השכן לעכב עליו הואיל והחצר היא רכוש משותף.

ויש לדון לפי"ז בבניין שגרים שם אינם שומרי תורה ומצוות ומעכבים מהשכנים השומרי תורה ומצוות שלא יבנו סוכה בחצר הבניין שהרי הסוכה היא כשרה כיון שמעכבים אותם שלא כדין רק מחמת שנאתם לדת, אך יש לדון בבנינים שהרוב אינם שומרי תורה ומצוות וא"כ כיון שאין המנהג במקומם לעשות כן יכולים

ורק הרמ"א כתב שלכתחילה לא יעשה סוכה במקום של רבים.

ואמנם באור זרוע הלכות סוכה סו"ס ש"ב וז"ל: ירושלמי גמליאל דזוגא עבד ליה מטללתא בשוקא, א"ל ר"ש בן לקיש מאן שרא לך, פירוש מי התיר לך לעשות כן לכתחילה, דס"ל דלא מכשרי רבנן אלא בדיעבד אבל לכתחילה לא.

ובמג"א סי' תרל"ז סק"ג כתב צ"ע שנהגו קצת לעשות סוכה ברשות הרבים וא"כ גזולה הוא אף שישראך מוחלין כותים אינן מוחלים, ובספר היראים סי' תכ"ב כתב דאף למ"ד גזל כותים שרי מ"מ לא מיקרי לכם ואף דביעבד כשירה, מ"מ נראה לי שאין לברך עליה דאע"ג דלית ביה משום מצוה הבאה בעבירה וכמ"ש רבינו ירוחם נתיב ח' ח"ב נז ע"ד והר"ן יב ע"ב ד"ה והך, מ"מ אין לברך עליה כמ"ש בריש סימן תרמ"ט וכן משמע בתוס' סוכה דף ל' ע"א ד"ה הא וא"כ הוי ברכה לבטלה. עכת"ד.

וכן כתב בשו"ע הרב סי' תרל"ז סי"א שאסור לעשות סוכה בקרקע של רבים ואע"ג דביעבד הויא סוכה כשירה מ"מ אין לברך עליה לישב בסוכה שכיון שע"י עבירה באה לידו אין זה מברך אלא מנאץ ע"ש.

ואמנם במג"א בפירושו על התוספתא בב"ק פ"ו אות כז כתב לפרש מדוע התירו בתוספתא לסכך על פתחי חנויות ברשות הרבי בחג הסוכות, וביאר שם שכיון שלב ב"ד מתנה עליהם לכן מותר לעשות סוכה ברשות הרבים ואין בזה משום גזל.

וגם למעשה מצינו בכמה פוסקים שכתבו להקשות ע"ד המג"א, באליה רבה שם סק"ד כתב להקשות ע"ז שהרי לא דומה לקונה סוכה ע"י גזילה שהוי לגבי ברכה מצוה הבאה בעבירה כמבואר בתוס' בסוכה שם משא"כ הכא שלא קנה כלל, ושכן משמע מלשון רבינו ירוחם דף נז שכתב ומצוה הבאה בעבירה ליכא דאין זה אלא כיושב בסוכה שאולה ושממע דאף לענין

ברכה אין איסור, וכתב עוד להקשות ע"ד המג"א שמש"כ להביא מספר היראים אין ראייה שששמה מדובר לגבי ד' מינין תלושין אבל כאן בקרקע כיון שהרי היא שאולה הוי כמו לכם, ומצוה הבאה בעבירה אין איסור כיון שמותרת, וגם בס' תרמ"ט מבואר שלא יברך לכתחילה אבל לא שיהא ברכה לבטלה ע"ש.

וכן מבואר בלבוש שם ס"ב שכתב "לכן נ"ל שאין למחות לנוהגין לעשות ברשות הרבים".

וכן כתב במאמר מרדכי סק"ד כתב שיש להקל בזה שמסתמות דברי הפוסקים שכתבו שהתוקף את חבירו והציאו מסוכתו יוצא בזה יד"ח לא משמע כדעת הגמ"א שא"כ לא היה להם לסתום אלא לפרש כדי שלא יבוא לידי ברכה לבטלה, ועוד שהרי כתבו הטעם שקרקע אינה נגזלת והו"ל סוכה שאולה, וכן אמרו בש"ס להדיא אליבא דרבנן דקי"ל כוותיהו והרי בסוכה שאולה ליכא מאן דפליג דבעי ברוכי יעו"ש.

וכן כתב בספר בית השאובה דף פ' ע"ב להעיר ע"ד האור זרוע הנ"ל ש"ל שהירושלמי אזיל לשיטת רבי אליעזר אבל לרבנן דקי"ל כוותיהו סוכה שנעשית ברה"ר כשירה אף לכתחילה ע"ש, וכן כתב בפני משה ע"ד הירושלמי שם.

ובהגהות חת"ס על המג"א סק"ג כתב להעיר ע"ד שלכאורה יש סתירה בין דברי הירושלמי בב"ק פ"ו ה"ח שהתיר לבנות סוכה ברשות הרבים באר"י לבין דברי הירושלמי בסוכה פ"ג ה"א שנראה שאסור

ובככורי יעקב שם כתב להתיר בזה לגמרי ע"פ מש"כ ברמ"א חו"מ סי' קס"ב שאם יש רשות מטעם המלכות להעמיד דלתות במבואות שלהם דינא דמלכותא דינא כי השווקים והרחובות שלהם ויכולים לעשות בהם כל מה שירצו ואף העושים סוכה ברושת הרבים והמלכות אינה מוחה מסתמא היא מוחלת ע"ז ואין כאן איסור גזל כלל ואין צריך ליטול רשות בפירוש משר העיר שמסתמא מוחל לו ע"ש.

ע"ש וטוב יותר לעשות סוכה בר"ה ממש
מלעשות סוכה במקומות כאלו עיין ברכות כ"ד
ע"ב. עכ"ל,

ובבית מאיר ד"ה הג"ה כתב שהרי הרבים
ואפילו הגויים רואים ואינם מוחים והוי
שואל מדעת ופשיטא שיברך.

וכן כתב בשו"ת תופעות ראם חאו"ח סי' ל' וכתב
שלדעתו מנהגם של ישראל בעשיית סוכות
ברשות הרבים תורה הוא ע"ש, וכן כתב בדעת
תורה למהרש"ם שם והו"ד התועפות רעם הנ"ל.

וכן מבואר במקור חיים סי' תרל"ז שמה שנאו
עושים סוכות ברשות הרבים אין בו משום
גזל עכו"פ שיש להם חלק ברחוב שהרי הם
רואים ויודעים ולא קפדי וכו' ודלא כהמג"א
שהחמיר ע"ש, וכן כתב בבגדי ישע סי' תרל"ז
שמנהגם של ישראל תורה הוא וברוכי נמי
מברכין שאם אינם נביאים בני נביאים הם כי כל
אחד יש לו שותפות בקרער הסוכה וכל שותף
יכול להשתמש בשלו ובפרט ברחוב היהודים
ששייך אך ורק ליהודים וכלהו מחלי אהדדי
והיתר מרווח הוא ע"כ

וכן כתב בפרי מגדים סי' תרל"ז א"א סק"ב
שיכול לברך על סוכה שנעשית ברה"ר.

וכן כתב במור וקציעה סי' תרל"ז שכתב לתמוה
ע"ד המג"א שהחמיר בזה שהרי הוא ברכה
לבטלה ע"ש ובמור וקציעה סו"ס תרמ"ט כתב
להוסיף ועתה ראיתי במג"א סק"ה דתבריה
לגזיזה והדר ביה ממ"ש לעיל בסי' תרל"ז
והנאני עכ"כ וכן כתב לדינא בשו"ת פני אהרן
חאו"ח סי' כ"ט ושכן המנהג.

ולכן אם עושה סוכה במקום שאינו נחשב
למקום מרכזי כמו בשוק שאסור
בירושלמי וגם הוא משאיר מעבר לרבים שיוכלו
לעבור בו בקלות יש להתיר בזה.

וכן כתב בפתחי חושן גניבה והונאה מהדו"ח פ"ו
סכ"ג שלכתחילה אין לעשות סוכה בקרקע
חבירו ולא ברשות הרבים, וכתב שם בהערה,

וכן הו"ד במשנ"ב סי' תרל"ז סק"י, וז"ל: שהיא
של רבים - כתב המ"א וצ"ע שנהגו קצת
לעשות סוכה בר"ה ואת"ל דכל ישראל מוחלין
מ"מ יש לעכו"ם חלק בהם והעלה דאסור מטעם
זה לעשות סוכה בר"ה דעכו"ם בודאי לא מחלי
ואף דבדיעבד כשרה מ"מ לא יברך עליה דהוי
ברכה לבטלה ובא"ר כתב דברכה לבטלה לא הוי
ע"ש שהאריך בזה וע"כ אם אין לו אחרת מותר
לברך עליה וכן מצדד בספר מאמר מרדכי להקל
ובתשובת שואל ומשיב סימן קכ"ח דרחוב
שלפני הבית הם שלו ולא מקרי ר"ה, ובפרט היכי
שיש להם דעקאמענט משר העיר שיש להם
רשות לעשות עירובין וסוכות אין לפקפק בזה,
ועיין בבה"ל. עכ"ל.

ובביאור הלכה שם ד"ה כתב להעיר ע"ד המג"א
הנ"ל מדברי הירושלמי, וז"ל: אבל מה
נעשה במה דאיתא בד"מ בשם הירושלמי
והעתיקו הגר"א בביאורו גמליאל זווגא עבד ליה
מטללתא בשוקא עבר רשב"ל א"ל מאן שרי לך
וביאר הא"ז דע"כ לא הכשירו רבנן במסכך בר"ה
אלא בדיעבד אבל לא לכתחלה ואפשר לומר
דדוקא בשוקא במקום שמצוי עוברים ושבים
ומפסיק עליהם הדרך אבל לא במי שמסכך בצדי
ר"ה סמוך לפתח ביתו. וכעין זה העתקתי בפנים
מתשובת שואל ומשיב.

ועוד כתב בביה"ל שם להביא מש"כ בביכורי
יעקב הנ"ל, וכתב בזה"ל: סוף דבר
הנוהגים להקל בזה אין למחות בידן כי רבו
המתירין. עכ"ל.

עוד טעם כתב בביה"ל להתיר וז"ל: עוד נ"ל
דאם באנו להחמיר שלא לעשות אפילו
סמוך לפתח ביתו יצא קלקול גדול וכזה ראיתי
בעיני שעושין הסוכה אחורי הבתים ובעיירות
הקטנות שם אינו מצוי כ"כ שיהיה לכ"א בה"כ
מיוחד והוא מקום מיוחד לקטנים לפנות שם
ופעמים אף לגדולים ומצוי שאותו המקום אינו
נקי שם ואפילו אם ירצו לנקות כעת א"י אם
יועיל מדינא שהוא בכלל בה"כ ישן ועכ"פ צריך
מדינא לבדוק הכתלים של הבית שם וכבר
הארכתי לעיל בסימן פ"ג בבה"ל ד"ה ויראה

ועכ"פ מה שנהוג כהיום לעשות סוכות בחצרות או אפילו על מדרכות, נראה שכן שנהגו כן ואין מוחים הרי זה כמדעת ומותר אף לכתחילה אליבא דכו"ע דבדאי מוחלים ומסכימים, ואפילו במקום שיש חילונים שלכאורה לא שייך בהם טעם דניחא להם שיעשו מצוה בבמונם כל שרואים ואינם מוחים תלינן שאין הם מקפידים מיהו אם אחד מוחה יש להסתפק אם מותר לכתחילה לעשות כן, ומסברא נראה שאסור לכתחילה, ואף בדיעבד יש לעיין אם יכולים לברך בכה"ג דסו"ס יש לו חלק בשטח זה מיהו כל זה בחצר וכיוצא בזה שהוא רכוש פרטי אבל בשטח שמחוץ לחצר, אפשר שלמעשה רה"ר בדרך כלל אינו רכוש פרטי אלא שייך לשלטון המקומי או הארצי וכיון שנהגו כן ואין הם מקפידים ע"כ לא מסבתר שיש ליחיד הזכות למחות, ופחמע"ד. עכ"ל.

ובספר סוכה כהלכתה פ"ג סוף הערה ד' כתב בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שיש לסמוך ע"כ דוקא במקום שאינו מקום מרכזי כעין שוק וגם אינו חוסם את הדרך שבזה בלא"ה כמה אחרונים אף בחו"ל אלא שבאר"י הוא היתר יותר מרווח אבל אם חוסם את דרך הרבים אף שאם הדין כדברי אותה תוספתא היה מותר מ"מ אין לסמוך ע"כ בלחוד.

וראיתי בספר חושן למעשה עמ' תתט שכתב לדינא שאסור לבנות סוכה במעבר הרבים כאשר הסוכה מפריע לעולם אבל מותר לבנות סוכה ברשות הרבים שאינה מפריעה לרבים, וכתב שם שבכלל זה שמפריע לרבים אם טיפה מאריכים את הדרך, ואמנם נראה לענ"ד שהוא מעט זמן שאין בזה קפידא לדינא.

לבנות סוכה ברשות הרבים בזמנינו

וכן כתב הגרשז"א בהליכות שלמה מועדים תשרי עמ' קט שבירושלים עוד בימי שלטון הטורקים קבלו רשות הרבים ואח"כ קבלו עוד רשות בימי שלטון המנדט הבריטי ואף כיום הזה יש על כך רשות מראי העיר אלא שיש להזהר ביותר שלא להפריע להילוך הרבים ע"ש.

וכן כתב לדינא בחזו"ע סוכות עמ' נד וז"ל "והעושה סוכה ליד פתח ביתו ברשות הרבים, יש לו על מי שיסמוך וכשיושב בה יכול לברך עליה לישב בסוכה". וראה בהערות שם מה שהאריך מכל דברי האחרונים הנ"ל, והביא דברי הגרשז"א הנ"ל.

ולענ"ד נראה לדינא דאף אם אין רשות לעשות סוכה מ"מ הרי אין דינא דמלכותא דינא.

ובחוט שני סוכות פרק ח' סק"א כתב לגבי לבנות סוכה ברשות הרבים שסמוך לביתו שמשנ"ב נראה שנוטה להקל ולברך ע"ז וכתב שם שכל דברי הבה"ל איירי דוקא בחו"ל אצל גויים, אבל כ"ש באר"י אצל יהודים שגם הם חייבים במצות סוכה ואין צריך לבקש רשות מהעיריה לזה ובלבלד שיבנה את הסוכה בצד שישאיר מקום לבני רשות הרבים לעבור שם ולא תפריע להם הסוכה לעבור שם אף שמצמצם את הדרך אין זה סיבה שלא לבנות סוכה שהרי כולם מצווים לבנות סוכה.

ובשו"ת אור לציון ח"ד פרק כז אות א' כתב שאין לבנות לכתחילה סוכה ברשות הרבים וכגון אלו שובנים סוכה על המדרכה אין לכתחילה לבנות שם, אך מ"מ אם בנה שם סוכה ואכל בה אף שיצא ידי חובתו לא יברך שם לישב בסוכה, והאריך בזה מדברי האחרונים והביא דברי הכה"ח בסקט"ז שמדי ספיקא לא נפקא ע"ש, ולכן ע"כ נראה שלמעשה אין לבנות סוכה ברשות הרבים וכגון הבונה על המדרכה ואם בנה לא יברך שם וכדברי המג"א, אך כ"ז נראה שדוקא אם אין אפשרות ממש ללכת שם, אבל כל שאפשר ללכת על המדרכה אינו סוכה גזולה.

ובספר מעדני יו"ט חו"מ סי' י"ד כתב ששמע מהגר"י זילברשטיין שליט"א שעל סוכה שמפריע להילוך הרבים ואינם יכולים ללכת על המדרכה אינו יכול לברך לישב בסוכה. אבל נראה שכ"ז היכא שהוא מפריע וחוסם את כל המדרכה.

החג, כי על כל פנים הוא משתמש בהם באיסור גזל, כי השואל שלא מדעת בעלים גזלן הוי, כדאיתא בש"ע חושן משפט (ר"ס רצב). ואסור לברך על סוכה כזאת. (משנה ברורה בביאור הלכה) עכ"ל, וכן כתב בשו"ת אליבא דהלכתא ח"א סי' שצ"ח.

לבנות סוכה במקום גויים שהגויים טוענים שמכערים את העיר

והנה ע"פ דברי האמורים לעיל במג"א בשם היראים שסוכה גזולה מגויים לכתחילה אין לשבת שם ואף אין לברך על ישיבה, ואמנם בכה"ג שהוא מקום של רבים, ונשאל בחשוקי חמד עמ"ס סוכה דף לא ע"א שנשאל מהי ההלכה כשהשלטונות בחו"ל אוסרים לסכך במרפסות של הבתים, כי אומרים שהסוכות מכערות את פני העיר, האם מותר לסכך שם, או שמא מאחר ודינא דמלכותא דינא בחו"ל, והשלטונות הם אדוני הארץ, אסור לסכך נגד החוק, והביא דברי המג"א הנ"ל, ומש"כ בביאור הלכה (ד"ה וכן בקרקע) כתב בשם הירושלמי גמליאל זווגא עבד ליה מטללתא בשוקא, עבר רשב"ל אמר ליה מאן שרי לך? וביאר הא"ז דעד כאן לא הכשירו רבנן [במסכת סוכה דף לא ע"א] במסכך ברשות הרבים אלא בדיעבד אבל לכתחילה... ומעתה כיון שהכל תחת רשות המלך... וכיון שהמלכות יש לה רשות למחות, ואינה מוחה מסתמא מוחלת על זה, לעשות סוכה ברשות הרבים... עכ"ל. משמע דאם המלכות מוחה אסור לבנות ברשות רבים.

וכתב שם עוד הגר"י זילברשטיין שליט"א, אך כל הנ"ל מיירי ברשות הרבים, אך יש להסתפק בנידוננו כשהשלטון מוחה מלבנות סוכה במרפסת הפרטית של כל אחד ואחד בגלל שמכערת את חזות פני העיר. ויש לדון האם נכלל בדינא דמלכותא דינא. והנה כתב המגיד משנה (פכ"ז ממלוה ולוה ה"א) כתב שלדעת הרמב"ם ורוב הגאונים, לא אמרו דינא דמלכותא דינא אלא בדברים שהם לתועלת המלך, כגון בעניני המיסים שלו, ומה שהם מחוקיו [כלומר לתועלתו], אבל בדברים שבין אדם לחבירו אין דינו דין, אולם הרשב"א כתב דאף בדברים שבין

ובילקו"י סוכות עמ' תק כתב להסתפק בדברי הכה"ח שלמעשה הד' אמות שלפני הבית שייכת לבית ע"פ דין תורה, האם בזמנינו כיון שלפי החוק אינה שייכת לבעל הבית ומשמשת לרבים האם יוצא בזה ידי חובה ע"ש. ויש לדון דכל דבריו אם אמרין למעשה דינא דמלכותא דינא באר"י, אבל אי נימא דלמעשה אין דינא דמלכותא דינא באר"י וכמ"ש הר"ן בנדרים דף כח ע"א, [וכמו שהארכתי בכמה דוכתי] א"כ כיון שהמקום ע"פ דין תורה שייכת לו, אך י"ל דסו"ס כיון שהמעבר שייך לרבים והוא מצר שהחזיקו בו רבים, אינו יכול לבנות שם סוכה, אלא א"כ הוא בונה שם סוכתו במשך שנים רבות.

האם מותר לקחת סכך ציבורי

עוד כתב בחוט שני שם, לגבי קנים שגדלים על גדות הנהרות והעיריה מקפדת שלא יקחו משם שאם הטעם שלהם הוא משום חזות העיר א"כ בעצם הקפידא הוא קפידא ציבורית אלא שהפ הפה המדבר בעד הציבור, ולפי"ז אף אם יסתדר לקבל מהם אישור לאו שפיר דמי דהעיריה אינה בעלים להפסיד את העיר.

וכן כתב בשו"ת אור לציון שם שיש להוסיף להזהר שלא ליטול ללא רשות עצים וענפים מעצים השייכים לעיריה וכדו' כיון שיש בזה משום כזל ורק אם הם מחלקים עצים לשם כך מותר.

וכן כתב בשו"ת יחו"ד ח"ה סימן מ"ו, וכן כתב בחזו"ע סוכות עמ' נח וז"ל: אם גזל עצים וסיכך בהם את הסוכה, וישב בתוכה, אף על פי שלא חיברם ולא שינה בהם כלום, יצא, שתקנת חכמים היא שאין לבעל העצים אלא דמי העצים בלבד. וכל זה דוקא בדיעבד, אבל לכתחלה לא. ולכן אסור לקצוץ עצים מיערות הקרן הקיימת או מעצים הנטועים ברחובות העיר, ורק אם ניתן לו רשות מפורשת על כך מאת הממונים שפיר דמי. ויש אנשים שאינם נזהרים מליטול קרשים העומדים לבנין שלא מדעת בעליהם, להעמיד בהם את הדפנות או את הסכך. ואסור לעשות כן אפילו אם בכוונתם להחזיר אותם תיכף אחר

לבנות סוכות על הגגות או במקום שאינו נראה (רבים). ואין הדבר דומה לחזו"א, כיון שפה עובר על גזל ממש, משא"כ כשמבער חמץ על דעת לשלם, אין הדבר גזל גמור, שהרי לא נחסר שוויות הממון. עכ"ל.

האם מותר לעשות סוכה ברשות הרבים שמפריעה

בחזו"א או"ח סימן קנ סקכ"ב כתב להקשות בשם הגהות רבי אליעזר משה הורביץ איך עשו סוכות בחצרות בית ה' וברחובות, וביאר בזה שאם אין הרבים מקפידים אלא על עצם העמדת הסוכה ברשות הרבים אבל אין מקפידין עתה על שימושו של זה בסוכה ואחת היא להם אם ישב בה או לא וכל שהיא ברה"ר מותר לכל אדם לישיב בה אבל במקפידין שלא ישתמש זה לבדו ומוחין בידו בעת שימושו בה הרי עכ"פ אף שקרקע אינה נגזלת מ"מ הרי הוא גוזל את השימוש ואינו יוצא ידי חובתו.

ולפי"ז נראה שאם למעשה עתה לא מקפידים ממילא אין בזה משום גזל.

ואמנם בחזו"ע סוכות עמ' נג כתב להעיר בזה על דברי החזו"א שזהו כנגד סתימות דברי הפוסקים, והפוסקים לא חילקו בזה והעיקר לדינא שהסוכה כשירה בכל אופן כיון שאין קרקע נגזלת.

ובספר נר ציון עמ' קיב כתב שהנה בזמנינו יש רשות לכל אדם להניח את רכבו ברשות הרבים וא"כ אם יעשה אדם סוכתו במקום שיש לו רשות להניח את רכבו אע"פ שהוא עומד ברשות הרבים לכאורה לכו"ע מהני ואף למ"ד קרקע נגזלת או למ"ד סוכה שאולה פסולה דסו"ס עושה ברשות.

לבנות סוכה בחצר הבניין

בחוט שני סוכות שם כתב לגבי לבנות סוכה בחצר משותפת של בנין שאין צריך לשאול רשות מהשכנים ואין בכוחם למחות בו כיון שכך דרך השימוש בחצר משותפת ורק אם

אדם לחבירו דינו דין, וכן יכול לעשות חוקים בארצו כדי שלא יבואו העם לידיד הכחשות וקטטות. ולשיטה זו יש להסתפק מה הדין כשאוסר לעשות במרפסות? והנה אף לסוברים שדינא דמלכותא דינא, גם בדברים שאינם לתועלת המלך אלא בין אדם לחבירו, מכל מקום אין זה אלא בדברים שאינם נגד תורתנו הקדושה כמבואר בש"ך (סימן ע"ג ס"ק לט), ואם כן מאחר וחוק זה שאסור לבנות סוכה במרפסת לכאורה הוא נגד התורה, כי ימנע מצות סוכה בישראל אין לו תוקף. וכל זה בנוגע לדין שבין ישראל לישראל אבל בדין שבין ישראל לעכו"ם הולכים אחר דינא דמלכותא דינא אפילו כשהוא נגד התורה. ולכן אם המלך אומר שלא יקנו קרקע אלא בשטר, דין דמלכותא דין. ואף שמדין תורה קרקע נקנית בחזקה מכל מקום כיון שהקרקע היתה של נכרי והקנה אותה לישראל הולכים אחר דין המלכות, כך כתוב בש"ך (שם). סוף דבר יש להסתפק כשהשלטון אוסר בגלל כיעור פני העיר האם מותר לעשות סוכה נגד החוק בחו"ל. ויתכן שאם אין אפשרות לעשות סוכה כי אם במרפסת אין כח לשלטון לחוקק חוק שיבטל את ישראל מלקיים מצוה, וכעין מה שכתב החזו"א (או"ח סימן קיח סק"ה) לגבי נכרי שהפקיד חמצו אצל ישראל וקיבל עליו הישראל אחריות דחייב לבערו וז"ל: ומיהו אם אי אפשר לישראל להחזיר את החמץ לגוי, רשאי לשורפו על מנת לשלם לנכרי, וממון נכרי מופקר לישראל בזמן שהוא נכשל בהם לעבור עבירה, אלא דחייב לשלם נכרי, עכ"ל. ובנידוננו שהישראל לא מפסיד ממון של נכרי, אלא שגורם לו כיעור [לדעת הנכרי] זמני, מסתבר שהרגשה זו מופקרת לישראל, כדי שיוכל לקיים מצותו ושלא יכשל באכילה מחוץ לסוכה, וזכות היא לנכרי שישראל יקיים מצוות מבלי שהנכרי יפריע לו. [אך אם ישנה אפשרות לעשות סוכה במקום שלא מפריע אלא שהדרך כרוך בטרחה, ראוי להישמע להם]. אך שאלתי את מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב (שליט"א) והשיב שמכיון שבלי אישור מהשלטונות אסור לבנות שם בנינים, וכל מה שהתירו לבנות הוא בתנאי שלא יכערו את פני העיר, נמצא שמי שיבנה סוכה במרפסת נגד החוק, יש בזה חשש של גזל על הבנין עצמו, ולכן למעשה אין לבנות סוכה במקום זה, [ויוכלו

למחות בהם. והשיב הגריש"א, אם השכנים הותיקים נתנו לו רשות בפירוש הרי הראשון מכר לשני רק הזכויות שעדיין יש לו בדירה וכיון שזכות מחאה על בניית הסוכה כבר מסרו למי שהי' רגיל לבנות דהיינו שויתרו על המחאה ונתנו לו רשות לבנות הרי לא נמכרה זכות זו לקונים החדשים ומותר לו לבנות הסוכה כמו שהיי' רגיל עד עתה וכל זה כשקיבל רשות בפירוש מן השכנים הותיקים אבל אם בנה בלא רשותם המפורשת אף שהם לא מחו מכל מקום יכולים הקונים החדשים לעכבו מלבנות בשנה הבא, עכת"ד.

לבנות סוכה במרפסת שהוציא ללא רשות

יש לדון במי שבנה סוכה במרפסת שהוציא ללא רשות השכנים, במקומות כגון בבני ברק שהעיריה מעלימה עין ממרפסות סוכה, שאם כל השכנים לא מקפידים אין בזה שום חשש.

אבל משום העיריה אף אם לא מסכימה מותר.

בספר אשרי האיש ח"ג פרק כד אות יב הו"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהרי הוא אסור משום גזל אלא א"כ יש לו אישור מהעיריה לבנות אף שהשכנים התנגדו. וכן הובא בקובץ שערי הוראה מס' ח' עמ' קי בשם הגריש"א. וכן השיב הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקונ' לקנות חכמה שנשאל האם כשמוציא מרפסות על עמודים השכן יכול למנוע, והשיב יכולים לעכב כיון שיכולים לעכב ע"פ המדינה עכ"ל והו"ד בפסקי שמועות סוכות עמ' עז, ואמנם לכאורה הרי הוא חידוש גדול כיון שהכל מעכב ואם כל השכנים מסכימים ושכן אחד מעכב הרי אין רשות בידו לעכב, וכ"ש בשביל קיום מצות סוכה, וכ"ש שהשכן יכול לטעון קים לי כמנחת יצחק שיכול לבנות מרפסת ללא רשות אם לא מפריע לשום שכן, אף שיש שכנים שמפריע להם משום צרות העין, ובכגון הא כופין משום מידת סדום. [וראה עוד בספר והיה העולם סי' ה'].

ובשו"ת וישמע משה ח"ה עמ' קכז כתב בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאם רוצה

טוען חבירו שרוצה להקים במקום זה את סוכתו הרשות בידו.

אך מ"מ אם נראה שבזמנינו בבנינים החדשים שהחנייה אינה שייכת לכולם אלא מוכרים את החנייה במחיר בפני עצמו ללא קשר לדירה, ומי שאין לו מקום חנייה אין לו חלק בשטח הזה, א"כ נראה שאינו יכול לבנות בכניסה לחנייה אלא א"כ מסכימים לו, ומ"מ אם בנה באופן שלא מפריע לשכנים כ"כ, ולא מחו בו הרי הוא יוצא ידי חובה בסוכה זו.

ואם בונה סוכה במקום שלא מפריע לשום שכן, אבל יש שכן אחד או אפילו כמה שכנים שלא מסכימים הו"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקונטרס קיצור הלכות גזל סי"ט שאין לאותו שכן שמוחה זכות לתובעו שלא לבנות שם הסוכה מכיון שעל דעת כן קונים דירה בבית משותף שכל אחד מהשכנים יכול לקיים שם מצוות אבל אם בונה סוכה קבועה בחצר כגון סוכה על עמודים יכול השכן למחות אף ללא סיבה ע"ש, וכן הו"ד הגר"ח"ק בספר ארבעת המינים כהלכתם עמ' קסה.

ממי מבקשים רשות שבונה סוכה על הגג

בשו"ת וישמע משה ח"ב עמ' שמב הביא שנשאל הגרי"ש אלישיב זצ"ל בעניין בנין מגורים שאחד מהדיירים רוצה לבנות על הגג ומבקש רשות מהשכנים ממי עליו לבקש רשות מבעלי הדירות או מן השוכרים שגרים בדירות, והשיב הגריש"א שבניית סוכה היא חלק מהשתמשות הדירה וע"כ צריך לבקש רשות מהשוכרים שלהם שייכת זכות ההשתמשות בדירות.

ועוד נשאל הגריש"א בבניין עם הרבה דירות שאחד השכנים בונה בכל שנה את סוכתו על גג הדירה, וקיבל ע"ז רשות מכל השכנים עד שמכרו כמה שכנים את דירתם לקונים חדשים ובהגיע חג הסוכות מחו השכנים החדשים ועכבו אותם מלבנות את הסוכה בגג ונשאל הגרי"ש אלישיב זצ"ל האם יש כוח בידם

שלא יהיו אינשי דלא מעלי או אינם שומרי תורה ומצוות, ולא מחמת שמסכים לכל חוקיה, שהרי גם העיריה אין דנים ע"פ התורה, כגון חיוב ת"ח במס ועוד.

ובשו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן א' אות יז כתב בשם הרגאוצבער לדון שממון שנתעלה הרי הוא חשוב רשות חדשה של ציבור וכתב שהעירו עליו ממה שמבואר במשנה בנדרים דף מח ע"א שאדם שאסר את חבירו בהנאתו אסור בדבר של אותה העיר ואם נאמר שפקע מממון העיר שם שותפין למה אסור בדבר של אותו העיר ולכן כתב שם במנחת יצחק שהרי דינו כממון שותפין, וכן נראה בגמ' בב"ב דף מג ע"א לגבי ס"ת שנגנב שכל בני העיר חשוב שנוגעים בעדותו. ולפי"ז רק אם לא מקפידין מותר.

אבל למעשה יש לצדד שאין זה חשוב כממון שותפין. וכמו שמצדד מו"ר הגר"ע פריד שליט"א לדינא שאין דינא דמלכותא דינא בעיריה ומותר לגנוב את העיריה.

אך י"ל שהולכים בזה אחרי המנהג, וכיון שהמנהג הוא שאין קפידא בזה אין לאסור.

ולכן אם בנה מרפסת סוכה ללא אישור סוכה מתקפלת רק לשבעת ימי סוכות על רלסים אף שהשכנים מתנגדים, בעיר בני ברק, הרי הוא סוכה כשירה ויכול לברך עליה. [ושוב ראיתי שכן הסיק גם בקובץ אוצר המשפט ח"א עמ' תקעז במאמרו של הגאון רבי שלום מרדכי הלוי סגל שליט"א שבמקום צורך אפשר להוציא רק לסוכות ויש להקפיד לפרק מיד לאחר סוכות, ויעשה בצורה שלא יפגע ביופי הבניין כגון מאחורי הבנין ושלא יפריע שיהא פחות אור לשכנים בבניין, וסיים שם שמ"מ עדיף לבקש מראש הסכמת השכנים כדי למנוע מחלוקת].

ואף שהאזיר מתחתיה אין שייך לו, מ"מ כיון שהוציא זיז הרי הוא שייך לו, ובלבד שלא יעשה סוכה מעל מקום שחבירו רגיל לעשות.

לבנות מרפסת לסוכה על שטח של השכנים אפילו אם זה שטח שהשכנים לא משתמשים בו והוא שטח שאינו ראוי לשימוש כי הוא שטח קטן וצר אפילו הכי עדיין צריך לבקש רשות מכל השכנים ובדיעבד אם לא ביקש רשות מותר לשבת בהסוכה. ואמנם בספר בנתיבות ההלכה חלק מא עמ' 616 הו"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל שמי שהרחיב את דירתו ויש שכן שהתנגד ולמרות התנגדותו קיבל אישורים מהעיריה לבנות רשאי לעשות שם סוכה ולברך ואין בזה חשש סוכה גזולה. עכת"ד.

ואולם לדינא אמר לי מו"ר הפוסק הגאון רבי עמרם פריד שליט"א שמי שבנה מרפסת סוכה שיש שכן אחד שמתנגד אע"פ שלפי חוקי המדינה יכול לבנות מ"מ כיון שלפי ההלכה יש שכן אחד שמקפיד והואיל והוא מקום שותפים הרי הוא סוכה גזולה ולא יברך עליה, אך כ"ז אם יש ממש בטענתו שמאפיל עליו וכנ"ל.

האם אין דינא דמלכותא דינא האם הרי הוא כממון רבים

ויש לדון דאף דלהלכה אין דינא דמלכותא דינא באר"י, מ"מ הרי סו"ס המקום הוא שייך לרבים, והרי הוא גוזל את טובת הרבים, ולכן יש שאומרים שאף לגבי חוקי המדינה אין דינא דמלכותא דינא, אך מ"מ לגבי עיריה הרי הוא לטובת הציבור, אך למעשה כל אחד עושה כל העולה הליבו, כידוע, וגם אין להם דיני שבעת טובי העיר, ופשוט.

ושוב ראיתי שכן הובא בספר ארחות רבינו ח"ד עמ' רכ אות יא שאצל החזו"א זצ"ל בביתו האחרון בנו והוסיפו מטבח בלי רשיון מהעירייה והחזו"א השיב להם שלא זקוקים לרשיון בניה מהעירייה שאינם בעלי בתים עלי ואני רשאי לבנות בשלי מה שאנו רוצה, ובאו מהעירייה ועשו דו"ח על הבנייה עכת"ד, ואף שיש לדון שבזמנינו שיש בחירות לעיריה ואם בוחר בעיריה הרי הוא מאמין ורוצה בעיריה וא"כ סו"ס קיבל עליו דיני העיריה, ויש לומר כיון שאינם נוהגים כדיני התורה, ומה שבוחר כדי

האם מוציא מרפסת ללא רשות ולא מחו השכנים יש לו חזקה

ומשום מה שבונה מעל רשות הרבים, מבואר בגמ' בב"ב דף ס' ע"א "אין מוציאין זיזין וגזוטרות לרשות הרבים אלא אם רצה כונס לתוך בשם איכא מאן דאמר דהני מיחלי למטה מגמל ורוכבו אלב למעלה מגמל ורוכבו מוציאין. וכן כתב לדינא ברמ"א חו"מ סי' קנ"ה סעיף כז, ואמנם כתב ביד רמה בב"ב שם שאם יש שכנים רוצים להוציא מרפסת מעל אויר מבוי או הרשות הרבים יש לחלק ביניהם כדי שיהיה מקום לשניהם, ולכן אם שני שכנים רוצים להוציא מרפסת מעל אחד השני, צריך לפשר בין שניהם.

וכן הוא הדין ששניהם רוצים להוציא מרפסת בנין מול השני שיפשו בוניהם, כמ"ש בחידושי הריטב"א בב"ב שם, וברמ"א סי' קנ"ד ס"ג.

משום שמפריע לשכנים בבנין ממול

נח' הראשונים לגבי חזקת חלון שאחד שיש לו חלון בביתו אסור לשכנים לבנות קיר כנגד חלונם עד מרחק של ד' אמות כדי שלא יאפיל על חלונם, וכשאחד פותח חלון כנגד רשות חבירו ורוצה שתהיה לו חזקת חלון שלא יוכל בעל החצק שכנגדו לבנות והאפיל עליו, ונח' בזה הראשונים יש אומרים וכן הוא דעת הרמב"ם בהל' שכנים פ"ח ה"ז, זכה מיד בחזקת חלון ובלא טענה כמו חזקת תשמישים, אך יש ראשונים שאומרים שאין לו חזקת חלון עד שיעברו ג' שנים וכן צריך טענה ששכנו מכר או מחל לו על זכות זו.

ולהלכה פסק בזה בשו"ע סי' קנ"ה סל"ה שאם לא הרחיק כדין וראה חבירו ששתק הרי זו מחילה ואינו יכול לחזור בו ממחילתו, ובתנאי שרואים שמחל כגון שסייע לו במעשיו או שאמר לו לעשות כן או שראה את הנזק ושתק ולא הקפיד.

וברמ"א שם כתב "וכן ראוי להורות אע"פ שיש חולקים וסוברים שצריך שלש שנים וטענה". ואמנם ברמ"א סי' קנ"ג סט"ז כתב בזה"ל: "ובחזקת סולם ונעיצת קורות יש אומרים שצריך חזקת ג' שנים וטענה, ויש חולקים בכל חזקת אלו". והרמ"א שם לא הכריע לדינא, ונח' האחרונים בדעת הרמ"א דעת הלבוש והט"ז והגר"א שאף שבסי' קנ"ג הביא הרמ"א את ב' הדעות ללא הכרעה, מ"מ בסי' קנ"ה הכריע הרמ"א כדעת השו"ע שאם ראה את הנזק ושתק מיד הרי זה חסקה.

אך בנתיבות המשפט סי' קנ"ג סקי"ג ובסמ"ע שם סקל"ב כתבו לחלק שבזמן שמשתמש בשל עצמו אלא שעשוי הדבר לגרום נזק לחבירו שמיד הוי חזקה כיון שהחזיק להשתמש בשלו ולכן ברמ"א בסי' קנ"ה כתב לגבי נזקי שכנים שמשתמש בשלו ומזיק לחבירו, הסכים הרמ"א למחבר שמיד הוי חזקה ואי"צ טענה, אבל בזמן שמתמש בשל חבירו ורוצה להחזיק כנגדו בזה לא הכריע הרמ"א, ולכן בסי' קנ"ג שמדובר בחזקת סולת ונעיצת קורות שמשתמש בשל חבירו בזה לא הכריע הרמ"א.

האם מותר להוציא מרפסת היכן שלא גורם נזק לשכנים

ועוד דנו הפוסקים היכא שאינו גורם נזק לאויר המשותף האם מותר להוציא מרפסת ובשו"ת מנחת יצחק ח"ו סימן קע סוף ענף יז כתב שכשם שמוכח מסי' קנ"ג ס"א וס"ה שמותר להוציא זיז לחצר חבירו באופן שאין היזק לשני, ולכן מותר מרפסת באופן שאין היזק ואין השכנים יכולים למחות. וכן כתב בספר עמק המשפט ח"ג שכנים סימן ז' שכתב שכל אחד מבעלי הדירות רשאי להוסיף תוספת בנייה מעל אויר החצר המשותפת, כל עוד אין הבנייה גורמת לנזק או הפרעה לאחר.

ואמנם כתב בספר פתחי חשן חלק ו' פרק ד' הערה ט' שהביא את דבריו וכן הביא מספר מנחת יצחק, ובאר דאיירי בבתים שלא חל עליהם חוק בתים משותפים.

וכן מבואר בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' רצ"ט כתב לדינא שאסור להוציא מרפסת לחצר שניהם בלא רשות, ובזמנינו השתה הדין כיון שהוא מנהג בתי דינים.

וכן כתב לדינא בשו"ת משכנות ישראל סימן ט' שאסור להוציא מרפסת ללא רשות, והטעם כיון שהמגרש בבנין משותף, כל בעלי הדירות שותפים בו, ויש לכולם זכות גם באויר המגרש, לכן אין אחד מבעלי הדירות יכול להוציא מרפסת לדירה שלו בלי הסכמת כל בעלי הדירות באותו בנין יעו"ש, וכן כתב לדינא בשו"ת ציץ אליעזר חלק טז סי' סט, וז"ל: אין חולק שיש לכל שטח המריבה דין של בעלות משותפת, ככתוב ומבואר באר היטב בחוק "בתים משותפים" פרק ו' סעי' 52, כי פרט לחלקים הרשומים כדירות, שכל אחד הוא בעלים בדירה שלו פנימה. "כל חלקי הבית המשותף, הקרקע, הגגות, הקירות החיצוניים המסד, חדרי המדרגות, מעליות, מקלטים וכו' אפילו הם בתחומי דירה מסויימת, דין רכוש משותף להם", וא"כ בודאי ובודאי שהמערערים יכולים להתנגד לכל שינוי ברכוש המשותף ... והאיסור בלי הסכמה ברור גם בלאו הכי, עכ"ל. וכן הוא הסכמת הפוסקים לדינא.

האם אויר כל שטח הבנין המשותף שייך לכולם

והנה יש שדנו שאויר כל שטח הבנין המשותף שייך לכולם, ולכן אין אחד יכול לבנות ולהוציא מרפסת אם שכינו מעליו מעכב עליו, ואף אם שכן אחד מעכב כי רוצה לבנות אינו יכול להוציא סוכה, אלא א"כ יתפשרו ביניהם.

ואף שבשנת תשנ"ה תוקן החוק (תיקון מס' 18) ובסעיף 71ב' לחוק נקבע שדי בהסכמת 75 אחוז מבעלי הדירות להסכים על הרחבה באחת הדירות גם ללא הסכמת הנותרים.

מ"מ הורה הגר"נ קרליץ זצוק"ל בחוט שני נזיקין עמ' ערב כתב חצר השותפין או בנין משותף לדיירים רבים ואחד מהם מבקש

להוסיף ולבנות בחצר השותפין הרי צריך הסכמת כל השותפים לזה אמנם לפי חוקיהם סגי רק 75 אחוז מן השותפים חותמים על הסכמתם ואם ידוע שלא כל השותפים יחתמו אסור להם לחתום על הסכמתם כיון שידוע להם שלא כולם יסכימו והרי הם מסייעים לדבר עבירה ואף באופן שאפשר לעשות שם דין חלוקה מ"מ כיון שהדבר ידוע שבדרך כלל לאחר שמקבלים רשיון בניה על סמך הסכמת רוב השכנים לא מתחשבים בדין תורה או בבי"ד שצריך הסכמת כל השכנים וכידוע אסור לחתום לו דהוי מסייע לדבר עבירה עכ"ל.

ואמנם בספר משפטי אהרן עמ' סז נשאל אם אחד מהשכנים יכולים להתנגד לעשיית סוכה של אחד השכנים בגג משותף, והשיב שאינו יכול להתנגד, אלא שיכולים לדרוש שיתן להם מסמך המצהיר שאין לו חזקה בכל וכן שיפרק את הסוכה מיד לאחר סוכות.

הוציא מרפסת לרשות הרבים ושכינו מעליו רוצה גם להוציא

הוציא מרפסת לרשות הרבים לסוכה על כל החזית וטוען השכן מעליו שרוצה גם להוציא מרפסת לסוכה מעליו, והשכן הראשון שבנה טוען שהרי יש לו חזקה, ומאידך מצינו בשו"ע סי' קנ"ד סי"ד "הבא לפתוח ראשון בעלייה שכנגד עליית חבירו אינו יכול לתוח אלא עד חצי עלייתו כדי שישאר השאר לשכנגדו, ולהרא"ש ולהרשב"א אינו יכול חבירו לעכב עליו ואומר היום או למחר אפתח ותעכב עלי שרשות הרבים הפקר הוא וראשון שפתח הוי כזוכה מהפקר עכ"ל. ומבואר דלמעשה לדעת הרא"ש והרשב"א כיון שהשכן הראשון בנה אינו יכול לעכב עליו.

אך יש לדון לפי מש"כ בשו"ע שם סט"ו "והני מילי במקום שאין אדם רשאי להוציא זיזין וגזטראות מעלייתו לרשות הרבים, אבל במקום שרשאי להוציאם לא הוי האויר שלפני עלייתו הפקר, אלא הוי כחצר השותפין וכשפתח זה חלונו כנגד אוויר שלפני עליה שכנגדה שלא כדין פתח, כיון שגם האחר יכול להוציא בניינו

השנה כל תושבי החצר משתמשים בשטח זה, אין לו חזקה כלל.

בספר משפט צדק עמ' 133 כתב להביא מח' פוסקי זמנינו אם יש חזקה במקום בניית הסוכה לשדעת הגרז"נ גולדברג זצ"ל והגר"נ נוסבוים שליט"א יש חזקה לבניית הסוכה במקום כשלהו והחזקה נקבעת לאחר שיקים שם את הסוכה פעם שנים שנראה מכך שחוזר ובונה לשם קביעתו.

ואולם שם כתב שלדעת הגאון רבי יהודה סילמן שליט"א אין חזקה בסתם סוכה כיון שהסוכה היא ארעית ולמרות שקובעים אותה במסמרים הרי היא מיועדת לפירוק לאחר זמן קצר ודינה כתשמיש ארעי שאין מקפידים עליו ואך שתיקת השכנים בתחילה שלא מחו ע"כ אין סיבה למחילה ע"ש, וכן כתב בפתחי חושן נזיקין פרק טו הערה מז שלדינא אין חזקה לסוכה והטעם כיון שאין שימוש ברצף, והמחילה בשנים הראשונות אינה ראייה שנותנים את הזכות על המקום גם לשנים הבאות ודעת בני אדם בדרך כלל להחליט על הסכמתם בכל שנה מחדש ע"ש.

ואמנם יש שהכריעו שאין חזקה לסוכה מספק, אבל סו"ס נראה שבכל דיני שכנים הולכים אחרי המנהג, וכיון שהמנהג הוא שיש חזקה במקום הסוכה, ופוק חזי מאי עמא דבר, יש ללכת אחרי המנהג. [ושוב ראיתי שכע"ז השיב הגר"א נבנצל שליט"א בספר מקראי קודש סוכה עמ' 525 ע"ש, ויעו"ש בעמ' 527 מש"כ בשם הגרז"נ גולדברג זצ"ל שלא רצה להכריע למעשה אם המנהג שיש חזקה בזה]. וכן כתב לדינא בספר משפטי אהרן עמ' סב שלמעשה נראה שהעושה את הסוכה והבונה להסתדר ביניהם ולראות אם יש מקום חילופי לסוכה ואם אין יוכל עושה הסוכה לעכב על הבונה לבנות. ומהגאון רבי אופיר מלכא שליט"א שמעתי שרק לאחר כמה שנים יש לו חזקה על המקום.

לרשות הרבים" עכ"ל. ולכאורה נראה שבכה"ג שתלוי אם יש מקום לחבירו מאליו או לא, והכל לפי העניין.

האם יש חזקה בבניית מקום הסוכה

ובגמ' בב"ב דף ו' ע"ב "האי כשורא דמטללתא עד תלתין יומין לא הוי חזקה, בתר תלתין יומין הוי חזקה, ואי סוכה דמצוה היא, עד שבעה יומין לא הוי חזקה, בתר שבעה יומין הוי חזקה, ואי חברה בטינא לאלתר הוי חזקה". ופירש"י דכיון דשבקוה עלה יותר מן הצורך הו"ל למחויי, ועי"ש בתוס'.

ובשו"ע חו"מ סי' קנ"ג סעיף יז כתב לדינא בזה"ל: "היתה הקורה סוכת עראי, כל יום לא החזיק בה סתם, שהרי ראובן אומר: לא מחלתי והנחתין אלא מפני שהוא עראי. לאחר ל' יום, החזיק, שאין זה עראי. ואם סוכת החג היא, כל שבעת ימי החג לא החזיק, לאחר שבעה, החזיק. ואם חיבר ראש הקורה בכותל בטיט, מיד החזיק, והוא שיביא ראייה שראובן סייע עמו, או ראה ולא מיחה. עכ"ל.

ויש לדון בימים שלפני סוכות או אחרי סוכות האם הוא ראייה דהרי למעשה זה הרגילות משום המצוה, וא"כ לכאורה נראה שאין חזקה על מקום מסויים בחצר לחזקה.

וגם יש לדון בחזקת תשמישים אם הוי חזקה בלא טענה, שלמעשה נראה דלשו"ע מועיל חזקה מזה דשתק.

ואמנם ממש"כ בנתיבות (סי' ק"מ ביאורים סקי"ט) שלא שייך חזקת תשמישין אא"כ עושה דבר קבוע, כמו צנור ומזחילה שישארו שם לעולם, משא"כ בדירה ושימוש שאינם אלא לזמן. עוד כ' הנתיבות דלא שייך חזקת תשמישין, אם בתקופה שהמחזיק לא השתמש בו, בעל הבית כן השתמש בו, ולפי דבריו, מי שבונה סוכה בחצר המשותפת, אפילו אם יש לו טענה של חזקת תשמישין, אך כיון שאינו אלא לשבעה ימים, וא"כ אם בשאר ימות

ומ"מ לכו"ע אם יש לו רלסים או עמודים קבועים בחצר הרי הוא דבר קבוע לענין עשיית סוכה ויש לו חזקה קבועה לעשות סוכה, כן כתב לדינא בספר משפטי אהרן עמ' סב שכן הסכים עמו הגר"ש רוזנברג שליט"א, ואמנם הביא שם מהגר"י סילמן שליט"א שטען שהחזקה אינה אלא על העמודים [וכנ"ל משמו] והשיב ע"ד שלא מסתברא כן לדינא אלא כל שיש כאן דבר קבוע נחשב חזקה לדבר קבוע ואף לעשות את הסוכה.

ואמנם ראיתי שיש שמחלקים בין החצר קטנה שיש בזה קפידא, משא"כ בחצר גדולה שאין כ"כ קפידא על המקומות, דבזה העדר מחאתם אינה ראי' על מחילתם, כן הובא בספר ועד הבית בהלכה פ"ט שאלה ד' והערה כ"א.

אם הוא ריצף את מקום הסוכה לכאורה הרי זה אינו מפריע לכולם, ויש לדון אם הוא חזקה, דסו"ס הרי הוא החזיק במקום זה.

בניית סוכה ברחוב כנגד חלון של יחידת דיור

יש לעורר שאם אדם בונה סוכה ברחוב כנגד חלון של יחידת דיור וכדו' הרי יש בזה משום היזק ראי' כמבואר בב"ב דף ס' ע"א משום צניעות ומשום מניעת שימושים, וכמבואר לדינא בשו"ע חו"מ ס' קנ"ד ס"ג.

בספר מקראי קודש סוכה עמ' תקכט כתב בשם הגר"א"י אולמן שאם הוא בונה את חלון הסוכה ממש מול חלון של חברו הרי יש בזה איסור של היזק ראי' אבל אם הוא רואה את מה שנעשה בדירת חברו רק בעת המעבר לסוכה אין זה נחשב להיזק ראי' כיון שהוא חצר של בנין משותף ותמיד השכנים יכולים ללכת בחצר זו.

התקנת מזגן מעל סוכת חברו

הרבה שואלים אם מותר להתקין מזגן מעל סוכת חברו, שהיה עם המזגן ועובי במסגרת לרוחבו של המזגן יש רוחב של יותר

משלושה טפחים 24 ס"מ, ובתוס' בסוכה דף יז ע"א ד"ה אילו ופסקי הרא"ש פ"א ס' לג הסתפקו האם אומרים לבוד להחמיר, ולהלכה פסק בשו"ע או"ח סו"ס תרלב שהסוכה פסולה מספק.

והנה בדרך כלל רוב המזגנים הוא רוחב יותר 24 ס"מ, ואמנם להגר"ח נאה הוא 31.2 ס"מ ולפי השיעור לקולא, יכול לומר לו להגר"ח נאה אין כאן איסור.

ויש לדון האם מותר להתקין מזגן מעל סוכת חברו ומה הדין אם התקין.

ולכאורה אם יש שכנים שעושים שם כל שנה סוכה במרפסת הרי יש להם חזקה במרפסת או במקום בחצר לעשות סוכה שלא יתקינו מזגן מעליהם.

אך מאידך יש לדון שהרי כל האוויר שמחוץ לחלק הבנוי הרי הוא שייך לכל השכנים.

ולמעשה הכרעת הפוסקים שיש בזה חזקה ולא יכול לבנות מזגן כנגדו, וכן כתב לדינא הגאון רבי אהרן אקר שליט"א בספר משפטי אהרן עמ' סא.

יש חזקה של מנוע ושכן רוצה לבנות סוכה

עוד שואלים הרבה באדם שהתקין מנוע של מזגן על חצר אויר המשותפת, וכעת רוצה השכן למטה לעשות סוכה תחת המנוע, באופן שהמנוע פוסל את הסוכה או מונע השתמשות בחלק מהסוכה על מי מוטל להזיז את המנוע.

ולכאורה נראה בפשיטות שיש חזקה לבעל מנוע של המזגן, ואם רוצה בעל הסוכה שישלם לאדם שיעביר את המנוע, כיון שהרגילות והמנהג הוא להתקין מנוע של מזגן בכל מקום, חוץ מבנינים חדשים שחותמים בחוזה וכן המנהג כדי שלא לכער את הבנין שלא להתקין מנוע של מזגן בחזית הבניין.

תשובה: אם הסוכה חדשה לכאורה על בעל הסוכה להוציאו.

אם יש לבעל המזגן חזקה, בעל הסוכה צריך להאריך על חשבנו את החוט של המזגן שלא יטפסף לו בתוך הסוכה, אבל אם יש לבעל הסוכה חזקה בעל המזגן צריך להאריך את החוט על חשבנו

בשו"ע חו"מ סי' קנ"ג סעיף ו' "הרוצה להוציא צנור על חצר חבירו כדי שיקלח שם המים, או שעשה מזחילה (פי' צנור גדול שהמים עוברים בו) על כתלו כדי שיהיו המים נזחלים ויורדים לחצר חבירו, בעל החצר מעכב עליו. ואם לא מיחה בו, החזיק זה בצנור. (ויש אומרים דגם בחזקה זו בעינן חזקה שלשה שנים וטענה, ובלא זה לא מקרי חזקה) וכו'".

ומ"מ אם יש לו חזקה קודם בודאי שנחשב היזק כמבואר בשו"ע סי' קנ"ה ס"ד "היו מימי העליון יורדים על התחתון ומזיקין אותו, אם אין שם מעזיבה, בענין שכששופך מימיו מיד יורדים לתחתון ומזיקים אותו, חייב לסלק היזקו. ואם יש מעזיבה שהמים נבלעים בה ואינם יורדים מיד, אלא לאחר מכאן יורדים ומזיקים, אינו חייב לסלק היזקו". ואולם ברמ"א שם כתב "והכל לפי הענין, דאם המים מועטין וכלין לאלתר, אפילו בלא מעזיבה אינו חייב לסלק היזקו. ואם היו מרובים ומזיקים לו תדיר דרך המעזיבה, חייב לסלקו (מרדכי ר' פ"י דב"מ). וכל זה במי תשמיש דבעל עלייה ששופך על העלייה, אבל אם ירדו גשמים על העלייה ויורדין למטה, על הניזק לתקן שלא יזק (ריב"ש סי' תקי"ז)".

ומ"מ בזמנינו שצינור של מזגן עושה רטיבות בקיר, בודאי שחייב לסלק היזקו

ואף בסוכות שלכאורה אינו מזיק לשבוע, מ"מ יכול להעפיש את הסכך, וגם מבטל את דיורו של תשבו כעין תדורו.

ובספר משפטי אהרן עמ' סב כתב שלכאורה יש לדמות דין זה למש"כ בשו"ע סי"ד לגבי סולם קטן וסולם גדול שסולם גדול יש לו חזקה כיון שלא היה צריך למחות וי"א שאף לסולם קטן יש חזקה, ומסתברא שמנוע מזגן דומה לסולם גדול, וא"כ הרי הוא יכול למנוע.

אך אי נימא כפוסקים שאין חזקה בזה הרי מבואר בשו"ע וברמ"א סי' שס"ג שאומרים כופין על מידת סדום, ואמנם בפת"ש שם הביא דעות שלא אומרים כופין, וי"ל כמ"ש בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' קנ"ג שאפשר לומר קים לי בזה.

החזיק בסוכה עם גג נפתח ואחד השכנים רוצה לעשות סוכה מתחת הגג

החזיק סוכה עם גג נפתח, ושכן רוצה לעשות סוכה מתחת האם צריך להוציר כסף לעשות גג מתקפל

שלמעשה נראה שאם הוא הבניין בנוי כך, אין לו טענה, אך אם רוצה ישלם את שינוי הגג.

אבל השכן הראשון בנה, אז גם לשני יש זכות, ותלוי בנידון דלעיל.

האם מותר להתקין סורגים או חבלי כביסה

ועוד יש לדון האם מותר להתקין סורגים או חבלי כביסה מעל סוכת חבירו שרק לפי הב"ח אמרינן לבוד לחומרא, אבל הוראת הפוסקים להקל בזה, ולכן נראה שאין לאסור כן.

סימן ט' - מזגן שמטפסף על סוכה מי חייב להוציאו

שאלה: מזגן שמטפסף על סוכת חבירו מי חייב להוציא את החוט של המזגן שלא יפריע.

וראה עוד בעניין זה בשו"ת אבני דרך חלק יד סימן רכ"ט, ובירחון האוצר חלק כב עמ' שכג בתשובותיו של הרה"ג פנחס שפירא זצ"ל בעמח"ס שו"ת בריתי שלום.

סימן י' דיני איסור שימוש בסוכה ונוי הסוכה

קדושת הסוכה

נאמר בתורה "חג הסוכות שבעה ימים לה' ". ולמדו חז"ל בסוכה דף ט' שכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה, ולכן עצי הסוכה, והסכך, ונוי סוכה, קדושים ואסורים בהנאה כל שמונת ימי חג הסוכות, ואסור להשתמש בהם, והטעם שאסור אף ביום השמיני כיון שיום השביעי כולו הסוכה מוקצה עד בין השמשות והואיל והוקצה לבין השמשות של השביעי הוקצה לכל היום כולו. (שו"ע סי' תרל"ח ס"א וס"ב).

אף אם נפלה הסוכה בחול המועד אסור בהנאה. (רמ"א שם ס"א, ומשנ"ב שם סק"ה שהוא מטעם מוקצה, כיון שהוקצה למצוותה בבין השמשות).

תנאי על נוי הסוכה

אך יש חילוק בין עצי הסוכה וסכך הסוכה שלא מועיל בה תנאי שיהיה אפשר להשתמש בה, כיון שאי אפשר בבין השמשות לסתור את הסוכה כיון שהרי הוא סותר אוהל, אך בנוי הסוכה מועיל תנאי שיהיה אפשר להשתמש בו ע"י שיאמר איני בודל ממנו כל בין השמשות של שמונת ימים. (שו"ע ס"א ומשנ"ב סק"ו ושו"ע ס"ב, וברמ"א הוסיף שמונת הימים ובמשנ"ב סק"ח נראה שלכתחילה יש לומר שמונת ימים אך מ"מ אם אמר סתם איני בודל מהם כל בין השמשות אפשר שכלול בזה כל שמונת הימים ע"ש, וכן כתב בכה"ח סקל"ט וסק"מ שלכתחילה יש לומר כל שמונת הימים, ובחז"ל יש לומר כל תשעת הימים ע"ש, וכ"ז דלא ראיתי בכמה ספרי קיצורי הלכות שכתבו בסתמא שמועיל להתענות איני בודל כל בין השמשות).

תנאי זה אפשר אף לחשוב עליו במחשבה, ואין צריך שיהיה דוקא בדיבור. (כדמצינו בפוסקים לגבי כמה תנאים דאי"צ דיהיה בדיבור).

מהו בכלל נוי סוכה

נוי סוכה הוא כל דבר שנעשה לכבוד הסוכה, ולכן שטיחים וכדו' ששמים אותם על רצפת הסוכה הרי הם בכלל נוי סוכה, וא"א להשתמש בהם לדבר חול אלא א"כ יעשה תנאי. (חזו"ע סוכות עמ' פג). אך נראה שבמנורות וכדו' אינם בכלל נוי הסוכה.

השענות על דופן הסוכה

מותר להשתמש בדופן הסוכה כגון להשען עליה או להניח עליה משהו ואין בזה איסור הנאה מעצי הסוכה, (משנ"ב שם סק"ד וחזו"ע סוכות עמ' פ) וכ"ש שמותר להנות מצל הסוכה. (כן כתב לדינא בשו"ת משפטי עוזיאל סי' כ"ג).

אם בנה סוכה ג' דפנות, ואחר כך הוסיף דופן רביעית הדופן הנ"ל אינה נאסרת, אך אם עשה ארבעה דפנות בסתמא כל הדפנות נאסרות ודינן כנ"ל. (שו"ע שם).

אם לא ישב בסוכה אף שהזמינה לסוכה אין הסוכה נאסרת, כיון שהזמנה לאו מילתא. (רמ"א שם בשם ההגהות אשרי).

ואף אם ישב בסוכה פעם אחת ביו"ט או בחול המועד הסוכה לא נאסרת אלא א"כ היה בדעתו לשבת שם כל ימי החג. (משנ"ב שם סק"ט).

קדושת סוכה ישנה

סוכה ישנה שהשתמש בה שנה שעברה פקע קדושתה ואח"כ יכול להשתמש בסוכה לתשמישי חול, ויש שהחמירו בזה. (במשנ"ב סי' תרל"ז סק"ז כתב, "וסוכה העומדת משנה לשנה אף דמתחלה עשאה לשם החג כיון שעבר החג הרי בטלה העשיה וכמו שכתב המ"א בסימן

עצמן כ"ש בנויין ומ"מ טוב להתנות עליהם, ואמנם במשנ"ב סקכ"ד כתב שהרבה אחרונים השיגו ע"ז ולדעתן נוי סוכה בודאי אסור בלא תנאי כיון שדינו כסכך, ומ"מ כתב במשנ"ב בשם ה"ט"ז שהסכים להקל בסדינים המצירים שיש חשש מפני גנבים אגן סהדי שלא היה בדעתו לתלות אותם שתמיד ע", וא"כ נראה דה"ה הכא שיש מקום להקל בזה, וכן כתב חזו"ע עמ' צב, ואמנם בשו"ת שמש ומגן ח"ג סימן לח אות י' כתב לאסור בזה כיון שהרי הוא ביזוי מצוה, וכן כתב לאסור בשו"ת אור לציון ח"ד פרק כח תשובה ב' שא"א להורידם אלא א"כ התנה עליהם בשעה שתלאם, ע"ש, ולענ"ד אפשר להסתמך בזה ע"ד הרמ"א הנ"ל).

טלטול קישוטים בשבת ויו"ט

אם יורד גשם בשבת יום טוב, יכול לטלטל את הקישוט ע"י קטן, ע"י משנ"ב שם סקט"ו מבואר שבמוקצה כזה לכו"ע אסור לטלטלו כיון שהוקצה למצותן, אך ע"י קטן אפשר להתיר

סימן י"א בגדרי מצטער פטור מן הסוכה והמסתעף

שאלה: אשתי ממש לא קל לה בכלל שאני ישן בסוכה משום שמאוד קשה לה לישון לבד במיוחד שהיא אם ילד בן חודש וחצי והיא צריכה עזרה בלילה, ולכן אני צריך להיות איתה עד שעה מאוחרת, ואח"כ זה כבר ממש קשה לי לעבור, האם יש איזה היתר, וגם משום שלום בית.

תשובה: אתה פטור מהסוכה בכה"ג בלילה כדין משמשי חולה שאין בו סכנה, וקטן הרי הוא חולה שאין בו סכנה, ואף שיש שני משמשים לחולה הנ"ל ומבואר במשנ"ב סימן תרמ סק"י שאין את ההיתר הנ"ל, כאן כיון שאתה מצטער לישן בסוכה, וכמו כן הרי היא מצטערת אפשר להקל.

מקור: יש לחקור מה הדין כאשר אין האדם מצטער מצד עצם שהוא יושב בסוכה אלא שאחרים מצטערים בזה שהוא יושב בסוכה

תרל"ח סק"ב ואף על גב דכשרה היא שהרי נעשה מתחלה לשם צל העשיה שהיתה לשם החג נבטלה וע"כ צריך לחדש בה דבר". ומבואר מדברי המשנ"ב שכיון שעבר החג בטל קדושת הסוכה, ואף שיש לדחות דשאני התם שהסוכה פסולה מדין סוכה ישנה, מ"מ סו"ס מוכח דקדושתה בטלה, וכ"כ במשנ"ב סי' תרל"ח סק"ט וז"ל: ומי שיש לו סוכה בנויה משנה לשנה מ"מ אינה אסורה עד שישב בה בחג אף על גב דכבר ישב בה בשנה שעברה מ"מ כשעבר החג בטלה קדושתה וצריך מעשה אחר שתחול קדושתה כ"כ המ"א, ויש מאחרונים שמפקפקין בזה וטוב להחמיר, עכ"ל, ואף שבסי' תרל"ו סתם צ"ל שהתם הוא בדיני סוכה ישנה משא"כ הכא שהוא בדיני קדושת הסוכה, ולמעשה כתב בכה"ח סקכ"א שלהלכה נראה כדברי המג"א, ושכן נראה דעת החיד"א, וכן כתב חזו"ע עמ' צח וכתב שהרי המשנ"ב החמיר בזה כיון שבסי' תרל"ו המשנ"ב סתם בזה להתיר).

העברת קישוטים מסוכה לסוכה

מותר להעביר קישוטים בחול המועד מסוכה אחרת לסוכה אחרת. (שו"ת צי"א ח"ג סי' סז).

העברת קישוט מהסכך לדפנות

קישוט שהיה בסכך יכול להעבירם לדפנות. (ביד אהרן כתב לאסור, והטעם כיון שהסכך אסור בהנאה מן התורה ואילו הדפנות אסורים בהנאה מדרבנן, ואולם בשו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' נ"א שאין קפידא בכך דכולא חדא במצוה, וכ"כ בחזו"ע עמ' עא).

הורדת קישוטים מפני הגשם

אם יורד גשם בסוכה וחושש שהקישוטים יתקלקלו בחול המועד מותר להורידם מהסוכה, אף אם לא התנה עליהם לפני חג הסוכות, אך לכתחילה ראוי להתנות על הנוי סוכה. (ברמ"א סי' תרל"ח ס"ב שיש מן האחרונים שכתבו שבזמן הזה אין נוהגים להתנות וכתב שם, שכן נהוג בנוי התלוי בסכך אבל בנוי התלוי בדפנות כגון סדינים המצוירים נוהגים לטלטלם מפני הגשמים אפילו בלא תנאי משום שיש אומרים שאין איסור אפילו בדפנות

האם גם עליו יש דין מצטער פטור מן הסוכה או לא.

והנה מקור דין מצטער מן הסוכה שפטור מן הסוכה, איתא בגמ' בסוכה דף כו ע"א מצטער פטור מן הסוכה, וכתבו שם בתוס' בד"ה הולכי דרכים כי הטעם של הטור נלמד ממה שאמר בסכת תשבו שבעת ימים ודרשו חז"ל תשבו כין תדורו ופירש"י שם כדרך שהוא דר כל השנה בביתו הזקיקתו תורה להניח דירתו ולדור כאן בסוכה עם מטותיו וכלי תשמישו ומצעותיו, ולכן כתבו שם בתוס' שאין אדם דר במקום שמצטער. יעו"ש, וכן כתב במרדכי (סוכה סימן תשמ) דכעין דירה בעינן ואין דרך אדם לעמוד בדירתו בצער.

עוד טעם כתב בחידושי הריטב"א סוכה דף כח ע"ב בד"ה רבא בשם הרמב"ן שנאמר כל האזרח בישראל ישבו בסכת ומשמע שהוא דין רק מי שהוא כאזרח רענן אבל מצטער הרי אינו כאזרח רענן.

ובשו"ע או"ח סימן תרמ ס"ד כתב, מצטער פטור מן הסוכה, הוא ולא משמיו, איהזו מצטער זה שאינו יכול לישן בסוכה מפני הרוח או מפני הזבובים והפרעושים וכיוצא בהם או פני הריח עכ"ד, והטעם שנפסק לדינא מבואר במשנ"ב שם סק"ג משום שכען תדורו בעינן ואף בכל השנה אין אדם דר במקום שהוא מצטער, וכן כתב בשו"ע הרב ס"ה, וז"ל: לא חייבה תורה לישב בסוכה אלא כדרך שאדם דר בביתו כל השנה, לפיכך מי שהוא מצטער בישיבת הסוכה וכשיצא ממנה ינצל מן הצער, פטור מן הסוכה שאף בכל השנה אין אדם דר במקום שהוא מצטער עכ"ד.

ונחלקו הראשונים בדין מצטער האם כשלא יהיה בסוכה לא יהיה לו צער, שבמרדכי (סוכה סימן תשמ) כתב להביא מש"כ ביראים שכל דין מצטער שפטור מצטער הרי הוא רק גשיש לו צער מן הסוכה ובצאתו ינצל דכעין דירה בעינן ואין דרך בני אדם לעמוד

בדירתם בצער, אבל אם גם מחוץ לסוכה ימשיך להצטער הרי הוא חייב בסוכה.

ואולם המהרי"ק שורש קעח כתב שס"ל שאכתי הרי הוא בכלל מצטער פטור מן הסוכה, וכתב להביא ראיה מאבל שחייב בסוכה שא"כ הגמ' היתה צריכה לומר שהחידוש בחיוב האבל בסוכה הוא שאין לו פטור מצטער כי הרי גם מחוץ לסוכה ימשיך להצטער, יעו"ש, ועיין עוד בב"ח מש"כ בזה, וברמ"א סימן תרמ ס"ד ואין המצטער פטור אלא אם ינצל עצמו מן הצער אבל בלאו הכי חייב לישב בסוכה אע"ג דמצטער, וכתב במחצית השקל ס"ק י' שס"ל כדעת הר"א ממ"ץ שאבל שלא ינצל מן הצער יצא מן הסוכה, וכן כתב בערוך השולחן סי"ג, וז"ל: דבר פשוט הוא דזה שמצטער פטור מן הסוכה דזהו דכשיוצא מן הסוכה יסתלק הצער ממנו, אבל אם הצער הוא צער מן הצד שאינו נוגע לעניין הסוכה, אע"פ שיכול להיות שבעל הצער צריך התבודדות, ובסוכה ליכא זה, וא"כ טוב לו יותר שלא יהיה בסוכה, מכל מקום כיון דלאו הסוכה גורם לו הצער, אי אפשר לו לפטור עצמו מן הסוכה, ולכן האבל חייב בסוכה דצער זה אינו מפני הסוכה, ואע"פ שטוב לו יותר לשבת דומם בפנית ביתו מ"מ מחוייב לישב בסוכה.

ויש להוכיח בזה ממש"כ בשו"ת התעוררות תשובה ח"ג סו"ס תכח לגבי היושב בסוכה ואוכל בזמן הצינה ואביו מצטער עליו פן יחלה הרי זה בכלל מצטער שפטור מן הסוכה דעבינן תשבו כעין תדורו, כי אף מביתו היה יוצא באופן כזה, והו"ד בחזו"ע סוכות עמ' קנד בהערה, שהרי גם כאשר הוא מצטער בזה שאחרים מצטערים מחמתו הרי הוא בגדר מצטער שפטור מן הסוכה. וראה עוד מש"כ בילקוט יוסף ח"ב סימן סג בהערות בשם קובץ בית הללו קובץ טו שהרי יש לומר ממה נפשך אם חששו של האב מוצדק שיש סכנה של חולי א"כ גם בלא צערו של האב הוא פטור משינה ואם אין מקום לחששו של האב א"כ מה בכך שאביו מצטער יסיח דעתו מזה הצער כמו שמצינו גבי אבל שחייב בסוכה אע"פ שהוא מצטער דצריך ליישב דעתו למצוה, וכתב לתרץ דלא דמי דין זה לאב

במצוה נראה שגם כאן העצבים ואי השינה של אשתו הוי כחולה להצריך ליווי ומצותו בכך ופטור מסוכה, וכל זה באשה דיודעת שמבטלת אותו ממצות סוכה ומ"מ מרגישה שאי אפשר לה בלעדיו מרוב פחד אזי גם הוא פטור אבל אם לפעמים נותנת לו רשות לצורך גדול צורך זה לא גרע וטוב להשפיע עליה שתסכים כשאין מקום לפחד ושוב יש לו לקיים מצות סוכה. עכ"ד, ויעו"ש עוד שדן במועדים וזמנים ח"א סימן פח האם האשה שפטורה ממצות סוכה חייבת לישון בסוכה כדי שבעלה יקיים מצות סוכה, ומ"מ כתב שם שעכ"פ גם אם היא פטורה, הרי היא מקיימת בזה מצוות חסד. ובספר שמחת ישראל (עמ' ער) בהיא שהגר"ח ק' כתב לו שיש לדון אם הוא פטור בגלל זה או לא.

ומרן הגר"י זילברשטין שליט"א דן להקל בזה שאולי כהיא כחולה, ראה בקובץ משלחן מלכים (ח"ה עמ' רז) שנשאל הגר"י באשה הרה שפוחדת לישן לבדה בבית כשבעלה בסוכה שהגר"ש שליט"א השיב שלבעל אין פטור דמצטער וחייב לישן בסוכה ואם קשה לאשתו תלך לישן עמו בסוכה ועי' שם שכתב הגר"י זילברשטין שליט"א ובכ"ז הדברים מחודשים, כי אולי דינו כמשמשי חולה שהרי היא כחולה מאחר שהיא עלולה ללדת כל שעה וצ"ל דמאחר וכעת אינה חשה בצירים לכן אינה נחשבת כחולה והבעל לא נחשב כמשמש חולה אמנם יכול הבעל לומר דאין זה תשבו כעין תדורו שהרי בשאר ימות השנה לא היה יורד לישן בחצר כי לא היה עוזב את אשתו לבדה בבית אך כנראה שאין בזה בעיה תשבו כעין תדורו כי לא מודדים את הדבר באופן פרטי אלא את הציבור כולו וכדי לפטור את האדם מלישב בסוכה צריך שיהיה מצב שכל העולם כולו לא היה אוכל בסוכה באופן כזה.

ואמר לו הגר"ח ק' שליט"א הגע עצמך אדם זקן שיש לו יאהרציט והוא צריך לעבור לפני התיבה בליל יו"ט של סוכות וסוכתו היא על הגג בגובה של חמש קומות ובימות כל השנה לא היה עולה רגלי לגג בשום פנים ואופן אלא היה ישן למטה במקום כלשהו האם נאמר שגם בסוכות

דהא מה שאמרו מצטער פטור מן הסוכה אינו אלא בצער שבא לו מחמת הסוכה וכגון שיש שם זבובים המצעררים אותו וכדו' אבל אם יש לו צער אחר שגם בבית ישאר אותו צער וכגון שהוא אבל למה הוא יפטר מן הסוכה הרי הצער אינו מחמלת הסוכה אלא צער אחר משא"כ בנ"ד שאביו או אמו מצווים אותו שלא ישן בסוכה שלהם נראה שיצטנן והבן מכיר את עצמו שלא יגרם לו צער בזה אומרים דתשבו כעין תדורו ושם שאדם בביתו לא ישן במקום שהוריו מתנגדים כך גם לגבי סוכה אפשר לומר כן, יעו"ש עוד.

וכן ראה עוד בחוט שני סוכה פרק יב סק"ד שכתב, שאם מצטער מדבר צדדי כגון שאשתו מפחדת לישן לבדה בבית והוא בסוכה תלוי עד כמה הוא מצטער בצערה, ואף דבעינן שהסוכה מצערת כמ"ש רש"י מ"מ אם הוא עצמו בצער מצערה פטור, אבל אם הוא רגוע ורק היא מצטערת, ומשום זה הוא בא לישון בבית כדי להגריע אותה והרי אמרו דהחולה פטור ומשמשי חייבים.

ואולם ספר המועדים כהלכתם סי' י"ז סעיף י"א שמי שאשתו מצטערת לישון לבד והוא מצטער בצערה אי"ז מצטער.

ואולם לדינא ראה מש"כ זקן הפוסקים הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ד סימן קסה) וז"ל: אשה שאין לה מקום בסוכה למטה או שאינה רוצה ולא יכולה להיות בסוכה ודורשת שבעלה יישאר אצלה שמעתי הוראה כיון שאין אצלה שום סיבה רצינית לפחד אין לו לבטל משום כך מצות סוכה אבל לענ"ד נראה שפטור ודינו הוא כמו במשמשי חולה שפטור ולא מיבעיא אי נימא דפטור משמשי חולה הוא מדין דתשבו כעין תדורו וגם בביתו היה עוזב דירתו כשצריכים אותו לשמש לחולה ולכן פטור עי' שע"ת סי' תר"מ סק"ב כ"ש כאן שאם אשתו בצער ועצבנות היה עוזב את דירתו ובלבד שתירגע גם כאן עביד הכי וגם אי נימא כמ"ב המ"ב שם סק"ז בשם הלבוש שהפטור במשמשי חולה הוא מדין עוסק

פטור מלעלות לסוכתו דתשבו כעין תדורו והרי בשאר ימות השנה לא היה עולה לגג והדעת נותנת שאין לזקן פטור של תשבו כעין תדורו כי הוא אדם פרטי שקשה לו ואין מכאן ראייה לגבי כל העולם כולו והמודד הוא כל העולם כולו ה"ה בעניננו עוד אמר לו הגר"ח"ק שליט"א שנאמר בערכין דף טז בהכאה דדביתהו מר סבר כיון דלדידיה לא מצער ליה מאי נפקא ליה מיניה ומר סבר אתי לאטרודי הרי שלפעמים הכאה דאשתו לא כל כך איכפת לו לכן אין לו פטור של מצטער כשהיא מצטערת ע"כ אמנם נראה שבחודש תשיעי להרינה וכבר התחילה להרגיש צירים וכד' וצריכה אותו מיד אם יש משהו מסתבר לומר שאז הוא כן בגדר של משמש חולה שפטור מן הסוכה וכן"ל. עכ"ד הגר"ז שליט"א.

וכן כתב להקל בילקוט יוסף (סוכה עמ' תשכא), וז"ל: כשהסוכה מיוחדת לבעל הבית טוב שישן עם אשתו בסוכה כמו שכתוב בסוכות תשבו תשבו כעין תדורו מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו אבל אין זה מעכב המצוה ולכן אם קשה לאשתו לישון בסוכה האיש ישן לבדו בסוכה אך בליל טבילה או בליל עונה מותר לישן חוץ לסוכה אם אין לו מקום צנוע בסוכה. ע"כ. יעו"ש בהערות באריכות דבריו. וכן הוא דעת הגר"ח"פ שיינברג זצוק"ל והו"ד בספר ישמח לב (ח"א עמ' רסא) שאם אשתו מצטערת מכך שאינו ישן עמה בשנה ראשונה פטור מלישון בסוכה.

ונראה שאם יכול לעשות סוכה במרפסת ביתו ולישון שם, כך שאשתו לא תפחד, וכן יוכל לקיים שניהם. ואמנם יש לדון כמה כס יש חיוב להוציא ע"ז.

וראיתי עוד בגליון אש חים מס' כו, שכתב לדון ידידי הרה"ג חיים וניאן שליט"א, באדם שהיה משתעל חזק בלילה, והיה מפריע מאוד לישנים בסוכות 114 הסמוכות, האם יש עליו גדר מצטער הפטור מן הסוכה, מכיון שמצטער בזה שאחרים מצטערים בגללו, והשבנו ע"פ הנ"ל, דיש עליו גדר מצטער, ושוב שאל השואל

להגר"ש מחפוד שליט"א ולהגר"ע פריד שליט"א בעניין זה, והשיבו לו דאינו פטור מצד מצטער, אלא רק הם פטורים כיון שהם מצטערים, אולם הגר"ש"א שטרן שליט"א השיבו, דאכן אפשר דבכה"ג פטור מן הסוכה. ושו"ר בחוט שני (סוכות עמ' רנח) שדן לגבי אדם שאשתו מצטערת בזה שהוא ישן בסוכה, והיא ישנה לבדה בבית, וכתב דתלוי עד כמה הוא מצטער בצערה, ואף דבעינן שהסוכה מצערתו כמ"ש רש"י, מ"מ אם הוא עצמו בצער מצערה פטור, אבל אם הוא רגוע ורק היא מצטערת, ומשום זה הוא בא לישון בבית כדי להרגיע אותה, והרי אמרו דהמצטער פטור ומשמשו חייבים, עכ"ד.

חינוך בנו לסוכה או שהוא ילמד בסוכה, והובא במשנ"ב דרשו בשם הגר"ח"ק שאדם שרוצה ללמוד או לאכול בסוכה ומאידך בנו הקטן שהגיע לחינוך צריך לישון והלימוד או האכילה שם מפריעה לשינתו של הילד יכול להכניס הילד לבית וימשיך סעודתו בסוכה משום שאתי חיוב דאורייתא ודחיא מצות חינוך מדרבנן.

ולגבי אשה בהריון ראה מש"כ בחשוקי חמד עמ"ס סוכה דף כה ע"א שאין לפטור את האשה מחמת שהיא חולה והוא משמשי חולה כיון שאין דין חולה למעוברת אלא א"כ תקופוהו חבלי לידה יעו"ש בכ"ד, אבל לכאורה יש להעיר דהרי אם היא חולה והרבה פעמים מצוי שלא מרגישה טוב ואז ממילא יש לפטור את הבעל מדין משמשי חולה, וכן שמעתי להורות לדינא ממו"ר הגר"ע פריד שליט"א, ויש עוד להוסיף שבשנה ראשונה יש להוסיף בזה את שיטת הדברי יציב שבשנה ראשונה פטורים מן הסוכה.

ולגבי מי שיש לו תינוק קטן שעדיין לא עברה עליו שנה, שהוא בן ג' חודשים, ואשתו צריכה עזרה,

וכן ראיתי בקובץ מוריה אלול תשע"ה כתב הגאון האדיר רבי אשר וייס שליט"א שכתב לדון אם מחוייב לישון בסוכה היות ויש לו תינוקת קטנה בת שלשה חודשים, ואשתו כמעט

לו צער כיושב שם אז אין שיך פטור מחמת טירדא דאדרבה בזה זוכר טפי מצות סוכה כיון שהוא מוכרח לשיב במקום שהוא צער לו כדאיאת בסוכה בסימן תרכ"ה דע"כ צוה השי"ת לעשות סוכה בתשרי ולא בניסן כי בתשרי הולכים שאר אנשים מן הסוכה, אבל שאר טירדא דבא לאדם צער מצד אחר, כגון חולה או שאר צער הגוף, שאין לו נחותא טפי בבית מסוכה, אפילו הכי פטור מצד טירדא דזה אינו יכול להתכוון לסוכה.

ועוד י"ל שתשבו כעין תדורו מה דירה איש ואיש ואשתו אף סוכה איש ואשתו, וכמו שכתב בדרכי משה סימן תרל"ט להביא בזה דברי הגמ' בערכין דף ג' ע"ב.

אינה ישנה בלילות והיא מטופלת בבנים וללא עזרתו בלילה יהיה לה אמוד קשה האם ישן בסוכה, וכתב שם שהרי הוא פטור מן הסוכה כדין מצטער שקשה לו לראות בצערה ובקשייה של אשתו הכשרה כשאינה ישנה בלילות וסובלת כל היום מעיינות כבדה דהלא אף בצער נפשי יש דין מצטער שפטור מן הסוכה ולא רק בצער גופני, וראיה ממש"כ ברמ"א סימן תרמ ס"ד שאם כבו הנרות בסוכה פטור הוא מלילך לסוכת חבירו, וכתב שם במשנ"ב סקכ"ב לבאר הטעם שהוא פטור מן הסוכה מכיון שלא נעים לו לאדן לאכול סתם של אחרים הוי כמצטער ופטור מן הסוכה, וא"כ ה"ה בנ"ד, ובפרט כשהוא יודע על משכבו בלילות שבאותה שעה מתמודדת אשתו לבדה עם כל הילדים והיא כורעת תחת העול הרי איהו גופיה מצטער כששינתו טרופה עכ"ד.

ויש לדון לדבריו מה הדין היכא שהוא ישן טוב ואין שינתו טרופה הרי לכאורה בכה"ג לא יהיה פטור מצטער.

אבל מ"מ ראה מש"כ שם עוד שנראה שאף לולי דין מצטער הרי הוא פטור מן הסוכה מכל מקום יש לפטור את הבעל מלישון בסוכה שכבר כתב במנחת אשר בראשית סימן לט שאין האדם חייב לסבול יסורים גדולים או להצטער צער רב לקיים מצות עשה דלא גרע מהון רב שאין אדם חייב לבזבז על המצוות כמבואר בסימן תרנ"ו, ואף שקשה לגדיר מדיה וסאה ליסורים דמחד גיסא מבואר בסימן תעב ס"י שמי שהיין מזיקו מכל מקום צריך לדחוק את עצמו לשתות ד' כוסות, מ"מ נראה שחוסר שינה וחולשה עד שקשה לאם לתפקד ולמלא את תפקידה כאם באופן הראוי היא סאת סובל מלקיים מצות עשה ונראה דכשם שסבלו ממילא הרי הוא פטור מן הסוכה.

וראיתי עוד להרב צבי רייזמן שליט"א בקובץ אור ישראל מאנסי תשרי תשפ"ג שכתב להביא ראיה מדברי הט"ז (סימן תרמ סק"ח) שיש תרי גוונא צער בהל' הסוכה האחד אם מצטער מחמתס וכה דווקא דהסוכה מביאה

סימן י"ב חובת ישיבה בסוכה במקום שיש אזעקות

בס"ד, עשי"ת ה'תשפ"ה

לכבוד הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א במח"ס גם אני אודך, ופרדס יוסף החדש על המועדים ושא"ס.

אודות השאלה האם סוכה בצפון בקו העימות
היא לא סוכה שראויה לשבעה, כיון שיש אזעקות כל הזמן, ובונים סוכה ברחוב, והיא לא סוכה שראויה לשבעה. ועוד לגבי השאלה שאנשים בונים סוכה בצפון ברחוב כי אין להם מרפסות סוכה, ועד שיגיעו לממ"ד או למקלט הוא תוך 30 או 40 שניות. וכן לגבי חיילים בלבנון או בעזה האם חייבים בסוכה.

האם סוכה בצפון בקו העימות היא לא סוכה שראויה לשבעה, כיון שיש אזעקות כל הזמן, ובונים סוכה ברחוב, והיא לא סוכה שראויה לשבעה. ועוד לגבי השאלה שאנשים בונים סוכה בצפון ברחוב כי אין להם מרפסות סוכה, ועד שיגיעו לממ"ד או למקלט הוא תוך 30 או 40 שניות. וכן לגבי חיילים בלבנון או בעזה האם חייבים בסוכה.

בגמ' בפסחים דף ח' ע"ב גבי חור שבין היהודי לנכרי שאינו צריך לבדוק ואך דשלוחי מצוה אינן ניזוקין מ"מ היכא דשכיח היזקא שאני, עי' בשו"ת בית שערים (חיו"ד סימן שדמ) ובשו"ת חסד לאברהם (חיו"ד סימן קו) שהיכא ששכיח היזקא לא אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע, ע"ש. ואמנם מצינו להגאון מוילנא במעשה רב סי' רכ"א שאף שאעמרו בגמ' בשבת דף קנא ע"ב שהישן יחידי בלילה אחזדתו לילית, מ"מ לישן בסוכה יחידי אין חשש כיון ששומר מצוה לא ידע דבר רע ע"ש, והו"ד בביכור"י סי' תרל"ט סק"ח, וכן כתב בספר נפש כל חי מערכת ס' אות ד', וע"ע בשו"ת דובב משרים ח"א סי' ע"ט, ומה שנתבאר בארוכה בספרי שערי יוסף הל' נגיף הקורונה לגבי ליל פסח שמשומר מן המזיקין, אם ליכא להשמר מחמת

נגיף הקורונה, בתחילת מגיפת הקורונה שהיה כסכנה.

והנה זה ודאי שאם רחוק מקו העימות בודאי שאין בזה חשש, כיון שבזמנינו הרי הוא לא שכיח היזקא, וכמו שהארכתי בספרי שערי יוסף הלכות מלחמה מהדורת תשפ"ד, ונביא בזה עיקרי הדברים שבשו"ת בנין ציון ח"א סי' קל"ז כתב דאע"ג דכלל בדינו דאין לך דבר העומד בפני פיקו"נ, ואין הולכים בפיקו"נ אחר הרוב, זהו דוקא ביש ודאי סכנת נפשות לפנינו, כגון בנפל עליו הגל, דאז חוששים אפילו למיעוטה דמיעוטה דפיקו"נ. אך במקרה שכעת אין פיקו"נ, רק שיש לחוש לסכנה הבאה, בזה אזלינן בתר רובא כמו לענין איסורא. שאל"כ איך מותר לירד לים ולצאת למדבר, שהם מהדברים שצריכים להודות על שניצולו מסכנתם ולעבור על "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", אלא על כרחך, כיון דבאותה שעה שהולך עדיין ליכא סכנה, הולכין אחר הרוב. וכע"ז מבואר בשו"ת רעק"א (סימן ס דוד"ה ולענ"ד) עיי"ש, והבאתי שם תשובות גדולי הפוסקים שכל היכא שלא שכיח הנפילות בודאי שאין חשש, וה"ה הכא, וכ"ש בזמנינו שיש את מכונת כיפת הברזל, ורובא דרובא מהטילים מיורטים או נופלים במקומות פתוחים. [אך בודאי שיש חובת השתדלות, מלבד המקומות שהעיד החזו"א וגדולי ישראל אחריו שלא יפלו, והכל לפי הביטחון, וכתבאר בארוכה בספרי שערי יוסף הל' מלחמה].

והשאלה רק בקו העימות ממש, שהרי היא סוכה שלא ראויה לאכילה ולשינה, אך נראה שאינו פסול בסוכה, אלא הוא רק פסול חיצוני ממילא אינו פסול.

ובודאי נראה שיש כאן פטור של מצטער, וכמו שכתב בספר היראים סימן קכג וז"ל: מצטער פטור מן הסוכה פירוש שיש לו צער כשהוא בסוכה, ובצאתו מן הסוכה ינצל מהצער, משום דתשבו כעין תדורו בעינן ואין דרך בני אדם לעמוד בדירתו בצער כשהוא יכול להנצל מן הצער, וכדתנן ירדו גשמים מאימתי מותר

וכן הוא הדין לגבי אזעקות וכעין מש"כ במשנ"ב שם סקי"ט דהחשש הוא מפני ליסטים שיכולים להזיקו בגופו, וה"ה הכא. ועי"ש עוד בביה"ל דמתירא מלסטים, דאף בכה"ג יש מקום להתיר, וא"כ הכא שהוא שעת הדחק אפשר שיש להתיר, ואפשר שיש לחלק, וצ"ע לדינא. וגם בספק הנ"ל הו"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל שחייב להשכיר חדרת שמירה אם מתיירא מגנבים, והו"ד בספר הורני חוקיך סוכות עמ' רמ, ובעמ' תקנז, וא"כ ה"ה הכא. וגם י"ל שמבואר שם במשנ"ב שם סקי"ח לגבי סוכה במקומות הקרים שיוצא יד"ח כיון שאי אפשר בענין אחד, מפני שאם היו לו כרים וכסתות היה ראוי לשינה, והכא אם מופגז לגמרי ממילא אינו ראוי לשינה. וקשה לברך על הסוכה הנ"ל.

ושו"ר בקובץ בית אהרן וישראל חלק קפא עמ' צז שהאריך בזה הרב הכותב הרה"ג שמואל ברנפלד שליט"א, לגבי סוכה שאינה ראויה לשינה כגון במקום שיש ערבים או במקום שקרוב לעזה בזמן מלחמה כגון בשדרות ואשקלון שיכולים לשמוע אזעקה באמצע הלילה, וכתב שם שיש מקום לברך על הסוכה הנ"ל משום ספק ספיקא, ספק אם סוכה שאינה ראויה לשינה הסוכה כשירה, ואת"ל שפסולה מ"מ כיון שיש מקום חר הספק כשרה, וכיון שיקמ"ל שעל ספק ספיקא בברכות מברכים, ולכן ה"ה שיש לברך. [ועיין עוד בגם אני אודך תשובות הגאון רבי אהרן ליברמן שליט"א הלכות סוכות סימן מו שנשאל לגבי ישיבה בסוכה שיש אזעקה אם הוא סימן קללה כמו גשמים, ע"ש, ובגא"א תשובת הריחמ"א ח"ו סימן ט"ו עמ' נז, ובגם אני אודך תשובות בעל האורחותיך למדני סי' כד, ובגא"א תשובות הגר"ח ש"ס סגל ח"ג סימן טו, ובגא"א מתשובותי ח"ב].

ואמנם יש להעיר שאכתי הרי יכול לבנות את הסוכה במקום אחר, וא"כ כיון שעושה את הסוכה בקו העימות, שוב אינו יכול לברך לישב בסוכה אף אם רוצה לאכול כזית פת.

לפנות משתסרח המקפה, ומי שאינו בקי בשיעור הזה יתן לבבו שאם הוא מצטער בדבר ההוא, שאילו היה צער זה בביתו היה יוצא מביתו ראשי לצאת מסוכתו עכ"ל, וכן כתב במרדכי פ"ב מסוכה סי' תשמ, ובשבולי הלקט סימן שמג, ובספר המכתם סוכה דף כו ע"א. וכן כתב בבהגות מימונויות סוכה פ"ו סק"א ובשו"ת התרומת הדשן סי' צ"ב, וכן כתב ברמב"ן במלחמות דף ז' ע"ב וז"ל: דכיון שאין לו מקום בסוכתו להניח בו שולחנו פסולה שאם מניחו בחוצה לה ימשך אחר שולחנו, אפילו לישון ולשנן ולטייל בה או לאכול וופיתו בידו פסולה, שכל שאינה ראויה לאכילה כדרכה ולכל מילי דסוכה אינה סוכה עכ"ל.

ולהלכה נח' השו"ע והרמ"א בדין מצטער מהסוכה, בשו"ע סי' תר"מ ס"ד כתב "מצטער פטור מן הסוכה וכו' איזהו מצטער זה שאינו יכול לישון בסוכה מפני הרוח או מפני הזבובים והפרעושים וכיוצא בהם, או מפני הריח ודוקא שבא לו הצער במקרה אחר שעשה שם הסוכה, אבל אין לו לעשות סוכתו לכתחילה במקום הריח או הרוח ולומר מצטער אני", ומבואר דעת השו"ע שלכתחילה אין לעשות סוכה במקום שמצטער, ולכן אם אין לו אפשרות אחרת צריך להוציא חומש מנכסיו, אבל אם כבר ישב שם, אינו צריך לצאת, ולפי"ז הכא שיש לו צער מראש, צריך להוציא חומש מממונו, כדי ללכת ולישון בסוכה, ולכן יש לו לבוא לב"ב או ירושלים ולבנות שם סוכה.

ואולם הרמ"א שם כתב ע"פ דברי המרדכי שאם עשה מתחילה במקום שמצטער אינו יוצא באותו סוכה כלל, משום שאינו כמקום דירה, וז"ל: ואין המצטער פטור אלא אם ינצל עצמו מן הצער, אבל בלאו הכי חייב לישב בסוכה אע"ג דמצטער. עכ"ל. ובמשנ"ב סק"כ כתב שאף שאינו לכתחילה מ"מ בדיעבד יוצא בה ידי אכילה, וכ"כ בברכ"י סק"ו ובכה"ח סקל"ג, ומ"מ צריך ללכת לסוכת שכינו כמ"ש ברמ"א שם ובמשנ"ב סק"ג. והכא שאינו יכול ללכת לסוכת שכינו הרי הוא פטור.

ושו"ר שהגר"י זילברשטיין שליט"א בחשוקי חמד עמ"ס סוכה דף ד' ע"א נשאל בזה שבשעת אזעקה, כשכולם עוזבים את ביתם ובורחים למקלטים, האם מותר לאדם להיכנס לסוכה ולברך עליה, כי הרי נאמר במסכת סוכה דף ד' ע"א הא דירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה, [כשהוצין יורדין לתוך י']. ואם כן אולי גם בעניננו, אין אדם דר בסוכה בשעת אזעקה, כי אם במקלט.

והשיב שם בחשוקי חמד שיש לחלק שהדירה הסרוחה שעליה דנה הגמרא, היא באופן כזה שהדירה מצד עצמה לא ראויה למדור, כי הוצין יורדין לה. אבל בשאלתנו הדירה מצד עצמה ראויה למדור, מאחר והיא מחסה מהחמה ועשויה לצל, אלא שהחשש הוא מצד הפחד ולא מצד הסוכה. אלא שמבואר ברמ"א (סימן תרמ"ד) שאין לחלק וז"ל: "ואם עשאה מתחלה [לסוכה] במקום שמצטער באכילה או בשתיה או בשינה, או שאי אפשר לעשות לו אחד מהם בסוכה מחמת דמתיירא מלסטים או גנבים כשהוא בסוכה, אינו יוצא באותה סוכה כלל, אפילו בדברים שלא מצטער בהם, דלא הוי כעין דירה, שיוכל לעשות שם כל צרכיו, עכ"ל. הרי שלמרות שהסוכה היא טובה מצד עצמה, אם אדם מתיירא להיות בה, הוי כדירה סרוחה שאינה ראויה לשימוש ופסולה, כמבואר בביאור הגר"א (שם סק"ז) שדימה זאת לסוכה שהוצין יורדין לתוך עשרה. אמנם יתכן שבסוכה כזו שאינה סרוחה מצד עצמה, אלא מפחד חיצוני, הדבר יהיה תלוי באדם, שאם האדם הוא בעל בטחון ואינו מפחד, הסוכה כשרה לו, ושכן אמר לו גיסו הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שאין הדבר דומה לסוכה באזור של גנבים, כי שם המצב הוא שהסוכה אינה ראויה לישיבה כלל, אבל כאשר באופן ארעי יש אזעקה, הדבר דומה לשודד שנכנס באופן חד פעמי לסוכה, שאינו מבטל מהסוכה שם של סוכה. עכת"ד.

ולמעשה כדברי החשוקי חמד שהאזעקה אינה נחשבת כסוכה סרוחה כיון שהוא משהו חיצוני, והביא דבריו גם בילקו"י סוכה עמ' תצו. וכן כתב בשו"ת השואל ח"ג עמ'

שמה בשם הגר"א נבנצל שליט"א שאפשר לברך על סוכה בשעת אזעקה כיון שאין זה פסול בסוכה, וכן כתב לו הגר"ר שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א במח"ס שו"ת שבט הקהתי שאי"ז נקרא דירה סרוחה שסומך את עצמו על שומר מצוה לא ידע דבר רע ע"ש. ואמנם אפשר לחלק דהכא שיש כל הזמן אזעקות בקו העימות, הרי בודאי הסוכה היא במקום סכנה, ואי אפשר לדור בה כלל, וקשה לומר שיוצאים בה יד"ח אף בכזית הראשון ע"ש, ושוב כתב לי בזה הגאון רבי שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א במח"ס שו"ת שבט הקהתי בזה"ל: וצ"ע אם בגבול יכול לברך. עכ"ל. [ושוב ראיתי שבספר שיח יצחק עניני סוכות האריך לדון בזה ע"ש, וע"ע בתשובות גם אני אודך תשובות הגאון רבי אהרן ליברמן שליט"א בעניני סוכה במלחמה, במש"כ בסימן י"ב לגבי כשרות סוכה בישובים הסמוכים לכפרים ערבים, וכן כתב לדון בסימן ח' חייל מילואים אם צריך לבנות סוכה כשיהיה בחזית המלחמה בסוכות. ע"ש בארוכה].

ויש לדון אם לבעל ביטחון בה' גם בקו העימות, האם הסוכה בשבילו תהיה סוכה כשרה. ונראה שסו"ס כיון שהוא בוטח בה', וע"פ הנ"ל שאינה סרוחה מעיקרא אין הסוכה פסולה. וכן כתב בילקו"י שם שכיון שהוא רק משהו חיצוני הדבר תלוי באדם שאם הוא בעל בטחון ואינו מפחד הסוכה כשרה לו, ויעו"ש מה שהאריך לגבי סוכה במחנה השמדה אם פסולה מחמת הפחד לשבת בה ע"ש. ואמנם לפי מה שנתבאר בשערי יוסף שאלות ותשובות המצויות במלחמה סימן ה' שבמקום ששכיח היזקא ויש אחוזים של סכנה, שאף לבעל ביטחון אין לסמוך על ביטחון ה', כיוון שיש לחשוש שמא החטא גורם, וקנתבאר שם בארוכה, א"כ שוב נחשב כסוכה שאינה ראויה.

וכ"ש אם אשתו מצטערת, וכמו שהאריכו הפוסקים אם אשתו מצטערת שאינו ישן בסוכה, כגון שמפחדת לישן לבד, וה"ה הכא.

תבנא לדינא: סוכה במקום שיש אזעקות, אינה פסולה, ואפשר לברך עליה, אך במקום

לחמה שיכול להיות שיבואו מחבלים, אפשר שלא יוצאים בה ידי חובה.

נסיעה למקום שיש אזעקות לסוכה והוא כבד שמיעה

ונשאלנו עתה בבית ההוראה, באדם שכבד שמיעה שנוסע לחמיו וחמותו וחמיו לא ישן בסוכה, לחיפה, ורק יאכל שם, אבל הוא כבד שמיעה ולא ישמע את האזעקה בלילה, האם יש לו פטור מהסוכה מהשינה בלילה, וחמותו רוצה שהוא מאוד יבוא לחג הראשון. ולמעשה נראה שיש בזה צורך מצוה, ודינו כחולה כיון שבליילה ישן בלא מכשירי שמיעה, וגם יש לו פטור של מצטער כיון שאשתו מפחדת להשאיר אותו לבד שלא ישמע את האזעקה, ורבו דעות הפוסקים שבכה"ג יש לו פטור של מצטער. ומשום מצות כיבוד הורים, כבר דנו האחרונים לגבי חוזרים בתשובה אם מותר ללכת להורים שאין להם סוכה בביתם, והו"ל כשליחי מצוה, ומה שאח"כ נפטר ממצטער הוא פטור צדדי, אך בודאי שאם ראוי שיזמין את חמותו לביתו במקום שאין שם טילים.

ושו"ר גם בקובץ מים חיים (מס' 540) להגרי"א דינר שליט"א שנשאל באחד שמתארח אצל אביו בעיר לוד ואינו יכול לישן בסוכה למטה מחמת השכנים הערבים, האם יכול ללכת להתארח אצל אביו, והביא שם בשם הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שמכיון שמקיים בזה מצות כיבוד אב, בודאי מותר לו ללכת לשם, ואח"כ יהיה לו פטור של מצטער יעו"ש, ומ"מ כתב שם שלכתחילה אין להכניס את עצמו למצטער ע"ש.

סוכה לחיילים במלחמה

ונפק"מ מכל הנ"ל האם חיילים בלבנון או בעזה חייבים לבנות סוכה. ובשו"ת תשובות והנהגות חלק ה' סימן רא השיב בתשובה לפלוגת חיילים שרוצים לישון בסוכה והמקפד שלהם הסכים רק בתנאי שאחד מהם יהיה ער

כל הלילה כדי לשמור על הפלוגה, וזהו צער רב להיות ער כל הלילה ושוב לעבוד ביום, וא"כ אם יש לפטור אותם משום מצטער, והשיב שם שיש מקום לומר כיון שכל אחד מצד עצמו אינו יכול לישן שם לבד יש להם פטור, ומ"מ כתב שם שם שחיילים שנמצאים במקומות שיורים בהם ממרחקים ויש יותר סכנה בישיבה בסוכה כיון דלדירה במקום כזה מחפש מקום מוגן דוקא, אין סוכה זו כעין תדורו, ואף בסכנה רחוקה כתב שאם שאין עליו חיוב לדינא ואין לברך לישב בסוכה, וכעין מה שהגרי"ז מבריסק זצ"ל הרגיש הרבה פעמים שמצטנן בסוכה ולא בירך על הסוכה, עכת"ד, וע"ע בשו"ת שואלין ודורשין ח"ה סימן מח מה שהאריך בזה לגבי בניית סוכה במקום יריות.

תבנא לדינא: חיילים במלחמה שנלחמים בשטח מול המחבלים ועוברים מבית לבית שפטורים ממצות סוכה. (כדין שומרי העירף כמבואר בשו"ע שם ס"ט ובמשנ"ב שם סקמ"ו, ולפעמים אף משום מצות פדיון שבויים). אך השומרים וכדו' שיכולים לשבת בסוכה או בזמני המנוחה [אם אינם במקום סכנה] חייבים לבנות סוכה. (כדין הולכי דרכים כמבואר בשו"ע שם ס"ח). [וכן ה"ה לגבי חיובם בד' מינים].

בברכת התורה

יוסף אביטבול, מח"ס שערי יוסף וש"ס

החונה פה עיה"ת בני ברק

סימן י"ג בניית סוכה במקום שיש בה עכברים

בס"ד, אלול ה'תשפ"ג

שאלה: עתה בבני ברק יש מכת עכברים, בהרבה בנינים שיש גורטאות ופחי זבל, וכדו', ויש לדון האם יוצאים ידי חובת סוכה בסוכה שבונים ברחוב או מאחורי הבנינים במקום שמצוי עכברים, כיון שאינה סוכה ראויה לדירה, וגם האם חשב שבנה סוכה במקום שאין עכברים ובאמצע הלילה הגיעו עכברים לסוכתו, האם חייב להמשיך לישון שם, והאם חייב עתה לחפש מקום חלופי.

תשובה: אין לבנות סוכה במקום שיש בה עכברים, ואם בנאה שם לא יצא ידי חובת סוכה כלל, וצריך להוציא עד חומש מממונו לבנות סוכה אטומה או במקום גבוה שלא יבואו לשם עכברים, ויהיה מצטער מהסוכה.

אך אם לא ידע שיש שם עכברים, ובאמצע סוכות רואה שיש שם עכברים, בדיעבד יוצא בסוכה זו באכילה, ובשינה הרי הוא פטור מהסוכה מחמת דין מצטער, ואם אין לו טורח גדול צריך ללכת לסוכת חבירו או שכינו או קרוביו, חוץ מיום הראשון שחייב להשתמש בסוכה זו.

מקור: והנה ע"פ דברי ספר היראים הנ"ל שסוכה במקום שאינה ראויה לאכילה ושתיה, פטורה לסוכה, וכמ"ש בספר היראים סימן כג והו"ד במרדכי (סוכה סימן תשמ) והו"ד בב"י (סי' תר"מ ד"ה כתב המרדכי). וכ"כ הרמב"ן במלחמות (סוכה דף ג' ע"ב מדפ הרי"ף) שכל שהסוכה אינה ראויה לאכילה כדרכה ולכל מילי דסוכה אינה סוכה ע"ש וכ"כ בהגהות מיימוניות (פ"ו מסוכה אות א') בשם הרא"ם.

ואמנם בשו"ת חכם צבי (סימן צד) כתב להביא דברי המרדכי וכתב להשיג ע"ד שאין דברים נראים כלל דהא בעינן תשבו כעין תדורו

אינו על הסוכה בעצמה, באיזה אופן תהיה עשויה הסוכה, אלא על צורת הישיבה של האדם, באיזה ענין תהא, ולכן אם עשה שתי סוכות אחת לשינה ואחת לאכילה אע"פ שאותה של אכילה, אינה ראויה לשינה, מ"מ יוצא בזה יד"ח אכילה, וכדמוכח מדברי הגמ' בסוכה דף כג ע"א עכ"ד, וכ"כ לדינא בשע"ת (סי' תרל"ט סק"א), ושוב ראיתי שהביאו האחרונים שכ"כ בבית הבחירה למאירי (עמ"ס סוכה דף כו ע"א ד"ה שומרי) שכתב בזה"ל: ומכאן סמכו בקצת מקומות, שכל שיש בישיבתם בסוכה חשש גנבים או לסטים, עושין סוכה בחצר בית הכנסת, ומברכין ברכת לישיב בסוכה לשם, והולכים בבתיים לישן ולאכול בלא סוכה, ואף אנו נוהגים להקל שלא ליתן מטות שלנו בסוכה ולשכב שם, מפני סכנת הצנה שהיא מצויה בלילות במחוזות הללו. עכ"ל, ומבואר שס"ל כדברי החכם צבי. וכן בביה"ל (סי' תרמ"ד דמת"ירא) כתב לצרף דעת החכם צבי שמיקל בזה מעיקר הדין ולכן המיקל בענין זה יש לו על מה שיסמוך, ומ"מ אם יוכל לעשות הסוכה במקום אחר בודאי יתר טוב ע"ש, וע"ש בשער הציון שם סקכ"ה, ובחזו"ע (סוכות עמ' קצז). שלמעשה אם אין לו מקום אחר, שיעשה שם הסוכה.

ואמנם האחרונים הכריחו בראיות וקושיות על דברי החכם צבי, בשו"ת אבני נזר (חאו"ח סימן תעט) ובחזו"א (או"ח סי' קנ), ובספר קב ונקי (סימן קצ"ב). ובשער הציון (שם סקכ"ה) כתב שיש להזהר מאזד בזה כי כמה אחרונים העתיקו דברי המרדכי להלכה, ויישבו את קושיות החכם צבי. וראה מה שנתבאר לעיל סימן ח'.

ומשום מצטער, כתב בשו"ע (סי' תר"מ ס"ד) "מצטער פטור מן הסוכה וכו' איזהו מצטער זה שאינו יכול לישון בסוכה מפני הרוח או מפני הזבובים והפרעושים וכיוצא בהם, או מפני הריח ודוקא שבא לו הצער במקרה אחר שעשה שם הסוכה, אבל אין לו לעשות סוכתו לכתחילה במקום הריח או הרוח ולומר מצטער אני", ומבואר דדעת השו"ע שלכתחילה אין לעשות סוכה במקום שמצטער, ולכן אם אין לו אפשרות אחרת צריך להוציא חומש מנכסיו,

ולכן נראה לדינא כמו שהורו גדולי הפוסקים שאם עושה סוכה במקום שיש חיות, או כל סיבה שאנשים מפחדים לשבת שם, גם אם הוא עצמו לא מפחד, עצם הדבר שרוב האנשים לא יכולים לשבת בכזה מקום, הוא לא יוצא ידי חובת ישיבה בסוכה, עכת"ד, וממילא נראה דאף לגבי עצמו אינו מצטער בזה הרי אין בזה תשובו, ולנ"ל שכיון שאין דירה שדרך רוב האנשים להצטער א"כ העושה סוכה במקום שיש בו עכברים הרי למעשה אין ע"ז שם סוכה.

ומה שאמר עוד הגר"י זילברשטיין שליט"א להסתפק היכא שהבעל לא מפחד מהעכברים אבל האשה והילדים מפחדים מהעכברים שלבעל אין חסרון של מצטער, אבל אפשר לצדד דסו"ס אין ע"ז שם דירה, והסתפק בזה לדינא, ע"פ האמור לעיל למעשה נראה שהרי הוא חסרון בתשובו כעין תדורו ולא יוצאים יד"ח בסוכה כי אם בדיעבד ביום הראשון, שחייב לשבת אף בסוכה זו, אך מ"מ נראה שלא יברך לישב על סוכה.

סוכה במסעדה

ונפק"מ מכל הנ"ל ומדברי היראים, וכמו שכתב במאירי לגבי סוכה שעושים בבתי הכנסת, לגבי סוכה שעושים במסעדות או בפראקים וכדו' שאינם ראויים לשינה, כיון שהסוכה פתוחה, [וכן נפק"מ אף בסוכות שממוקמות ע"י מסעדות שנמצאות בבתי מלון שלא ראויים לשינה, כיון שאף אחד לא ירצה לישן עם הרבה אנשים, ויש לחלק בין אופן שמתבייש לבין אופן שהסוכה לא ראוי, כיון שכל הזמן נמצאים שם בעלי חיים]. ובפרט לפי מש"כ ברמ"א (סימן תרמ ס"ד) "ואם עשאה מתחלה במקום שמצטער באכילה או בשתייה או בשינה".

ואמנם אפשר שלא רק דברי החכם צבי היא כשרה, ובמחזיק ברכה הביא מש"כ בשו"ת לרבי ישמעאל הכהן זצ"ל (סימן צ"א) שדוקא אם הסוכה אינה ראוייה לכל האנשים, כגון ליסטים וגנבים, אבל אם הסוכה ראוייה לחלק מבני אדם ואינו מפריע להם אין בזה

אבל אם כבר ישב שם, אינו צריך לצאת, ואולם הרמ"א שם כתב ע"פ דברי המרדכי שאם עשה מתחילה במקום שמצטער אינו יוצא באותו סוכה כלל, משום שאינו כמקום דירה, ובמשנ"ב סק"כ כתב שאף שאינו לכתחילה מ"מ בדיעבד יוצא בה ידי אכילה, וכ"כ בברכ"י סק"ו ובכה"ח סק"ל"ג, ומ"מ צריך ללכת לסוכת שכינו כמ"ש ברמ"א שם ובמשנ"ב סק"כ"ג.

ואף בדיעבד, ראה בחזו"ע סוכה עמ' קצז נראה שיכול לברך, אך למעשה נראה שלא יברך אף על האכילה מחמת סב"ל וכמ"ש בשו"ת זרע אמת סי' צ"א ובמחזיק ברכה סק"ד ובכה"ח סק"ל.

וכן אמר לי הגאון רבי עמרם פריד שליט"א שאינו יוצא ידי חובה בסוכה זו כלל, וצריך להוציא עד חומש מנכסיו [עי' סי' תרנ"ו] לעשות סוכה שאפשר לישן בה שאין שם עכברים, כגון להוציא מרפסת או לעשות סוכה אטומה לגמרי, וכמו שהעלה בזה בספר אזמרה לשמן מועדים הל' סוכה. ושוב ראיתי שכן הורה מרן הגרש"א שטרן שליט"א שלא יוצאים יד"ח בסוכה שיש בה עכברים. והאריכו בזה עוד בגדולי הפוסקים. ואכמ"ל.

ומה שהורה עמוד ההוראה הגר"י זילברשטיין שליט"א שיתכן שאם הוא אינו מצטער בזה, והוא נמצא בסוכה לבדו ולא מפריע לו שעובר עכבר הרי זה שמיה דירה, הנה רק בודדים לא קופצים שעובר לידם עכברים או חולדות בבני ברק, וכיון שכן הרי הוא מציאות של מצטער, ובודאי שבשעת השינה אף אחד לא ישן בסוכה שיכול להכנס שם עכברים, ואינו תשובו כעין תדורו, וסוכה שאינה ראוייה לשינה אינה ראוייה לאכילה דלאו שם דירה עליה, דתשובו כעין תדורו בעינן [ואף שיש בתוך הרבה בתים בבני ברק נכנסים עכברים אפ"ל בקומות הגבוהות הרי מ"מ אינו דרך דירה] וגם יש לחוש בזה משום סכנה אף אם אינו מפחד וכמו שהיה כמה מעשים שהיה כמה ילדים שניזקו מעכברים.

חסרון, והו"ד בחזו"ע (סוכות עמ' קצז), ואמנם אפשר דהיינו דוקא בסוכות שלפעמים ישנם בעלי חיים, אבל בסוכה שלא ראוייה בכלל לשינה ופתוחה ברחוב כגון סוכה של פראק וכדו', א"כ נראה שאינה כשרה לברכה.

ואמנם בשו"ת מהר"ח אור זרוע (או"ח סי' קצ"ד) כתב להקשות הרי אם הסוכה צריכה להיות כביתו, א"כ הרי הסוכה לא ראוייה לחתן לישן שם, ולכן כתב להכריח, בזה"ל: סוכתו צריך לעשותה שלא תציל מן הגשמים, אלא התורה לא חייבה לעשות סוכה כמין בית להציל מן הגשמים ומן החמה. ולרוחב כל בני החופה ושיהא נוח לחולה לישן כמו בבית שהרי מגרנך ומיקבך כתיב דהינו פסולת גורן ויקב ובאלו אי אפשר לסכך להציל מן הגשמים, עכ"ל, ומבואר שאין חוב לבנות סוכה כבניין, אלא צריך שיהיה כדירת עראי. [וכן נראה מדברי הפוסקים לגבי קניית תנור בסוכה, וכמ"ש בפמ"ג (סי' תרל"ט סק"ג) שאשרי מי שמתקין תנור בסוכתו כדי שלא יפטר ממנה, עכת"ד], וא"כ נראה שה"ה לגבי סוכה פתוחה, שכיון שהיא כשרה,

ואינה כמו בית, כיון שלא צריך שתהיה נוחה לישון כמו בבית. [ונפק"מ מדברי האור זרוע הנ"ל לגבי לשים את המיטה הקבועה בסוכה].

ועוד נראה להוכיח ממש"כ במג"א (סימן תרל"ט סק"ח) וז"ל: וצ"ע דבסוכה דף כ"ח סד"א תשבו כעין תדורו מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו קמ"ל דנשים פטורות וי"ל דמ"מ הבעל אינו חייב בסוכה אלא במקום שיכול לדור שם עם אשתו ואם לאו ה"ל מצטער ופטור לישן שם וכ"כ של"ה ע"ש ומ"מ צ"ע דהא אם עשה הסוכה במקום שאינו יכול לישון לא יצא כמ"ש סי' תר"מ סי"ד בהג"ה וא"כ אם אין לו סוכה מיוחדת לא יצא כלל וע"ק דבגמרא אמרינן שכל ישראל ראויים לישב בסוכה א' ע"ש וצ"ל דמ"מ כיון שיכול לישן שם לבדו הסוכה כשרה דהוי דירה ומ"מ הוא פטור דמקרי מצטער עכ"ל, ומבואר מדבריו דאף שהסוכה רק ראוייה לאכילה, אין בה פסול. וע"ע בפסק"ת סי' תר"מ הערה 18.

אומר ח"ט חאו"ח סי' נ"ט ובשו"ת יחו"ד ח"ד סי' מ', וכן הו"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל בהערות עמ"ס סוכה דף כד ע"א, וכ"כ לדינא מו"ר הגר"ע פריד שליט"א בספר אזמרה לשמן על המועדים, ומ"מ כתב שם שבמקום הצורך אפשר לסמוך על דעת החזו"א.

דפנות מסדינים

סוכת ברזל שהדפנות שלה מסדינים, אף אם הם מתוחים היטב מעיקר הדין הסוכה כשירה, מ"מ אף לבני ספרד מחמירים לשים חוטים מתוחים בצורת שתי, [או ערב] כל ג' טפחים עד גובה י' טפחים, (עי' חזו"ע סוכות עמ' ו', ושו"ת אול"צ פכ"ה ו'), ולבני אשכנז: לכתחילה מחמירים כדעת החזו"א שצריך מחיצה גם שתי וגם ערב, ולכן אם שם מחיצה מרשת [תוכים] שהרשת עשויה שתי וערב, המחיצה כשרה לכתחילה [וצריך ליזהר שתהיה בהידוק], ואף לבני ספרד ראוי לשים את המחיצה הנ"ל, שאפשר לשים אותה בקלות.

מקור: איתא בגמרא בסוכה דף כד ע"ב איתא אמר רב אחא בר יעקב כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה, ופירש"י שהרוח מוליכה ומביאה יעו"ש וכן בשו"ע סימן תרל ס"י כתב, אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים אע"פ שקשרן בטוב זימנן דמינתקי ולא אדעתיה והוי ליה מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה, והרוצה לעשות בסדינים טוב שיארוג במחיצות קנים בפחות משלשה עכ"ד, וביאר במשנ"ב סקנ"א כתב ר"ל דאז אף שהרוח מנענע היריעות מ"מ נשארו מחיצות הקנים, ויעו"ש בסקנ"א ובמשכנות יעקב או"ח סימן קכג בד"ה וכן, וע"ע באריכות בעמק ברכה סוכה אות יט כתב לבאר בדין מחיצה שאינה יכול לעמוד ברוח שאינה מצויה.

ולפי"ז נראה שיש לפסול סוכות ברזל, וכן הו"ד הגרשז"א בהליכות שלמה סוכות עמ' צז וכתב שכן משמע במשנ"ב סקמ"ח שכתב בשם כמה אחרונים שאם הרוח מנידה את המחיצות העשויה מסדינים אנה ואנה אפילו אין בכוחה

סימן י"ד סוכות מברזל עם סדינים

עמידת הדפנות ברוח מצויה

דפנות הסוכה צריכות לעמוד מרוח מצויה, ואם רוח מצויה מזיזה אותן הסוכה פסולה. (שו"ע סי' תר"ל ס"י).

אם הדפנות זזות בתוך ג' טפחים, אף שיש מתירים בזה, להלכה פוסקים שיש להחמיר בזה שהדפנות לא יזיזו כל שהוא.

כנראה מדברי השו"ע סי' תר"ל ס"י שכתב בזה"ל: העשוה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה אם היו חזקים או שקשר אותם וחזק אותם עד שלא תהא הרוח מצויה מנידה אותם תמיד ומלא בין האוירים בתבן או בקש כדי שלא תניד אותם הרוח וקשר אותם הרי זו כשירה ע"כ אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים אע"פ שקשרן בטוב, זמנן דמינתקי ולא אדעתיה והו"ל מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה, והרוצה לעשות בסדינים טוב שיארג במחיצות קנים פחות משלשה, עכ"ל, ובחזו"א או"ח סי' ע"ז סק"ו כתב שיש להתיר בזה ודברי השו"ע מיידי שרק באופן שהדופן זזה מהמרכז ג' טפחים לכל צד אך אם הדופן זזה מעט אין בזה חשש, אבל מדברי השו"ע נראה דיש לחשוש שמא החוט ינתק, וגם נראה מריש דבריו שכיון שאפשר שהסדינים יזזו מעט הסוכות פסולה, ולכן מש"כ בשו"ת תפילה למשה ח"ז עמ' שצג שכל החשש שאולי ינתקו אבל אם יזוזו אין חשש, וכ"כ בשו"ת אול"צ ח"ד פכ"ה תשובה ו' לכאורה מריש דברי השו"ע לא מוכח כן, וכן מבואר לדינא במשכנות יעקב או"ח סי' קכ"ג ד"ה וכן, וכ"כ בעמק ברכה סוכה אות יט, וכן הו"ד הגרשז"א בהליכות שלמה עמ' צז ושכן נראה במשנ"ב סקמ"ח שכתב בזה"ל: עד שלא תהא הרוח מצויה מנידה אותם, רוצה לומר דאם מנידה אותם אפילו אין בכוח הרוח להפיל אותם לגמרי רק שע"י הרוח הולך המחיצה ובא קימ"ל דשוב לא חשיבא מחיצה, ואפילו עומדת בית שאין שם רוח כלל לא חשיבא מחיצה עכ"ל, וכן כתב בחזו"ע סוכות עמ' ג' וכן כתב לדינא בשו"ת יביע

להפילה לגמרי לא חשיבי מחיצה ופסולה, וכן הו"ד מרן הגר"ש אלישיב בהערות למס' סוכה דף כד ע"א

ובחזו"א סוכה סימן עז סק"ו כתב להקל בזה, וכן נקט בפסק"ת סימן תר"ל אות ט' שהיכא שהמחיצה מתנדנדת וזזה מעט אין בזה שום פסול, וכן כתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א במועדים וזמנים סימן פד, כתב שמעיקר הדין סדין כשר לסכך אף שמתנועע קצת ברוח והביא ראיה מדברי הפסיקתא בפרשת אמור הדפנות במצעות ובאבנים ובקרשים ע"ש. ויעו"ש שהרחיב בזה שהיום שנוהגין להשתמש בסדינים והשו"ע מיריי שקושר רק למעלה ואז מצוי שינתק שלא מדעתו אבל אם דביקים היטב למעלה ולמטה ולצדדין במסמרים אין אין לחוש שינתק וע"כ לא קפדינן לזינר בזה ומ"מ ראוי להחמיר בזה שלא להשתמש בסדינים כלל כיון שבשו"ע מבואר האיסור מגזירה שינתק.

ובספר שערי חג הסוכות עמ' עא, כתב לדינא שכיום שישנם סוכות שהמסגרת שלהם היא ברזלים ופורסים עליהם בד לצניעות וסוכה כזו ע"פ רוב כשרה אבל אינה מהודרת, א' הבד שפורסים סיבבה ע"פ רוב אינו קשור למסגרת באופן חזק ונע ונד ברוח וי"א שזה מבטל שם מחיצה, כן הו"ד הגר"י קמינצקי זצ"ל בספר אמת ליעקב סימן תרלו בהערה שאם הדפנות נעות ונדות יותר מג' טפחים פסולה אבל אם מתנועעת רק מעט אנה ואנה כשרה, ב' אם מניח את הסכך ע"ג ברגלים הרי מעמיד את הסכך ע"י דבר שמקבל טומאה.

וכתב שם שאם צריך לעשות סוכה כזו ישים במחיצות קנים במרחק של פחות מג' טפחים זה מזה ובגובה של כל הפחות עשר טפחים או יקשור חוטים לרוחב המחיצות במרחק של פחות מג' טפחים זה מזה ובגובה של כלל הפחות י' טפחים או יקשור חוטים לרוחב המחיצות במרחק של פחות מג' טפחים זה מזה ולכל הפחות יחבר קשר גם באמצע הגובה כדי למנוע תנועת הסדין ככל האפשר, ועוד שלא

יניח הסכך ישירות על הברזלים אלא יניח קרשים על הברזלים ועליהם יניח את הסכך.

וכה"ג כתב בהליכות מועד עמ' שי וכתב שיש להזהר למתוח את הלבד כדי שלא יזוז ברוח ואם יש באפשרותו לעשות לבד העשוי ממוטות ברזל עדיף ביותר.

ובשו"ת אגרות משה ח"ה סימן מ' שכתב שכל המחיצה נע ונד ברוח אפילו אם קשור למעלה ולמטה היטב אין להשתמש בו לדופן יעו"ש בזה.

ואמנם בחזו"ע סוכות עמ' א' כתב, שסוכה שעשויה עם סדינים אינה עשרה לסוכה מפני שכל מחיצה שמתנוודת ברוח מצויה והולכת ובאה עם הרוח ואפילו בנדנד מועט אינה חשובה מחיצה, ואפילו אם קושר היטב את הסדינים בארבעת רוחותיה אין להתיר, לפי שפעמים שמתנתקים ע"י הרוח ואינו שם לב ע"כ ומברך ברכות לבטלה וגם דינו כאול חוץ לסוכה ואפילו אם עשה שתי מחיצות כהוגן ורק מחיצה אחת מסדין או יריעת פלסטיק אין להתיר, עכ"ד, ומבואר דס"ל לפסול הסוכה, ויעו"ש בהערה מה שהאריך בזה.

ובמעין אומר ח"ג עמ' של, העיר עמש"כ בעמ' ב' ואפילו בנדנד מועט אינה שחובה מחיצה, ובמקורות הביא דברי האגרות משה שהקל בזה ודחהו מכל משמעות דברי הראשונים והאחרונים שם, אמנם גדר בזה לא ידעתי שהרי גם רצועות שעושים מ"מ נדים מעט ברוח ואפילו מחיצות מדיקט יש שנעים מעט ברוח כמה מ"מ לפחות וא"כ מה הגבול. ואמנם בזה יישב ידידי הגר"נ יחיאל בן שמעון שליט"א בעמח"ס מעשה נסים וש"ס, בגליון שמועות מס' 248 שיש לחלק בדין דפנות מבד שיזות ברוח הרי תנודתם הולכת אנה ואנה הלך וחזור אבל הרצועות לאחר שמתח אותם היטב אינם אלא רועדות גרידא וכל כה"ג אין דין רפוי בדפנות והסוכה כשירה עכ"ד. ומ"מ כתב שעדיף להחמיר בזה שיהיה לבד.

מלבוד אך כ"ז אם יש לסוכה ארבע דפנות, אבל אם עושה שלש דפנות צריך שהדפנות יהיו כהלכתן, אך במאמר מרדכי סק"ו כתב שמדברי הב"י והלבוש ס"ח נראה שגם בסוכה שאין בה אלא ג' דפנות וכולם הם מקנים בפחות מג' בין קנה לקנה כשירה, וכן כתב בכה"ח שפ סק"י"ח, וכן כתב בחזו"ע סוכות עמ' ו, וכ"כ בשו"ת תפילה למשה ח"ב סי' ל"ז, ואמנם באול"צ ח"ד פרק כה תשובה א' כתב בזה לדינא כדברי המשנ"ב ע"ש, ופלא שנעלם מעינו הוכחת המאמר מרדכי מדברי הב"י, והנה לדעת המשנ"ב נראה שהיכא שיש רק ג' דפנות צריך שהדופן כהלכתה, דהיינו שתהיה שתי וערב, ובביכור"י יעקב סי' תר"ל סק"ד ובבית מאיר ריש סי' תר"ל, ובחזו"א או"ח סי' ע"ה סק"ב כתב שלא מועיל לעשות מחיצות לבד משתי או מערב אלא צריך לעשות מחיצה משתי וערב ויחד דהיינו שיעשה קנים זקופים שבין קנה לקנה יש פחות מג' טפחים וגם לרוחב יש חבלים או קנים מתוחים שאין בין חבל לחבל ג' טפחים ע"ש. ושוב נראה דיש להוכיח ממש"כ במשנ"ב סי' תר"ל סק"נ לגבי מחיצות מסדינים של פשתן שכתב שם בזה"ל: דעת הט"ז דמחיצה אחת מן שלש מחיצות שצריך לעשות בסוכה יכול לעשות מיריעות, אבל מכמה אחרונים משמע דאף מחיצה אחת אין לעשות מסדינים אם לא שיארוג במחיצות של קנים פחות מג"ט אבל מחיצה רביעית לכו"ע יכול לעשות מיריעות כיון דמדינא סגי בג' עכ"ל, ומבואר דרק קנים ארוגים.

ועוד הערה בענין זה כתב ידידי הגר"י בן שמעון שליט"א שם בשם הגר"ש ללוש שליט"א ראש בית ההוראה טהרת יוסף אלעד, שהיום רבים קונים בחנויות סוכות ברזל שהדפנות עשויות מבד ומכשירים את הדפנות ע"י לבד ורבים מהיצרנים לא יודעים כלל עד כמה אפשר לעשות את המרחק בין הלולאות הוא יותר מג' טפחים כגון 26 27 ס"מ ודבר זה אסור כי לשיטת הגר"ח נאה זצ"ל שיעור ג' טפחים האו 23 ס"מ ולא יותר והרבה מהלקוחות לא בודקים יעו"ש, ואמנם לענ"ד נראה כיון שהחזו"א סובר שיותר הוא ומשו"ה אפשר לסמוך על החזו"א.

ומ"מ א"ש במה שסמכו לשים חוטים כי סו"ס יש כאן מחיצה שלא תפול ע"י לבד, וממילא יש כאן שם דופן. ודי בזה, והזמן קצר, והמלאכה מרובה, ומקוה עוד להאריך בכל סוגיא זו, ועוד חזון ליוסף.

דפנות מלבוד

אם יש ד' דפנות לסוכה העשויות מלבוד כשרים, [כגון סוכה במרפסת שנפתחת לתוך סלון הבית] וכן נוהגים בני ספרד. ומנהג בני אשכנז כדעת המשנ"ב שצריך שהדפנות יהיו משתי וגם ערב, ודעת החזו"א צריך שיהא גם ערב כל שלשה טפחים.

מקור: במשנ"ב סי' תר"ל סק"ז כתב בשם המג"א שם שמותר לעשות דפנות

סימן ט"ו בניית הדפנות לאחר שימת הסכך

בס"ד, עשי"ת ה'תשפ"ד

רבים שואלים האם מעיקר הדין מותר לשים את הסכך, ואח"כ יש לשים הדפנות. [ונפק"מ גם לסוכה שעושים מעל גבי הפרגולה].

בהגהות מיימוניות פרק ה' מהלכות סוכה אות ל' כתב על הדין דהחוטט בגדיש שאם יש חלל טפח שרי להמשיך לחטוט וז"ל: והמאי טעמא אין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות תחילה ואם עשה הדפנות טפח סמוך לסכך תחילה יכול לסכך, עכ"ל, ונפסק ברמ"א סוף סימן תרלה, "ואין לעשות הסכך קדם שיעשה הדפנות, ואם עשה טפח סמוך לסכך, מותר לסכך קודם שיעשה שאר הדפנות כמו בחוטט בגדיש" עכ"ל, ובביאור דבריו כתב במשנ"ב סק"ט, ואין לעשות הסכך קודם וכו', דבעינן בשעה שהוא עושה הסכך יהיה נעשה לשם צל דהיינו, אהל, וכל שאין מחצות אלא גג לחוד אין קרוי אהל, ואם יעשה אח"כ המחצות, הוי ולא מן העשוי עכ"ד, ומקור דבריו ממש"כ בט"ז סק"ד, אבל בלבוש שם כתב שכיון שלא מתכשרא הסוכה אלא ע"י הדפנות הוי הסכך כעשוי מאליו כשנגמרו הדפנו יעו"ש.

ונחלקו הפוסקים אם בדיעבד הסוכה פסול, בלבוש סימן תרל"ח כתב שהוא פסול משום תעשה ולא מן העשוי, אבל בב"ח סימן תרל"ה כתב להכשיר, וכתב במשנ"ב סימן תרלה סק"י שהב"ח מכשיר והרבה אחרונים חולקים וסוברים שאך בדיעבד פסול, ומדברי המשנ"ב נראה שלדינא יש להחמיר בזה. ובכה"ח סק"י"ח כתב שאמנם דעת כמה פוסקים להכשיר אבל האחרונים הסכימו כשיטת הט"ז לפסול.

ואמנם כדעת הב"ח שהוא רק חומרא לכתחילה, כן כתב בשכנה"ג ובברכ"י סק"ב, ובערוך השולחן שם ס"ה. וכן כתב לדינא

בחזו"ע סוכות, והאריך לדחות בזה דברי הבא"ח.

וכן שמעתי לדינא ממו"ח הגר"ש יאיר שליט"א במח"ס משנ"ב תפארת, שאין שום מקור לדין זה, ע"פ דברי הגרע"י הנ"ל וממילא לכתחילה אפשר לבנות קודם את הסכך ואח"כ לשים את הדפנות

והפוסקים הביאו כמה ראיות מהש"ס להתיר בזה, [ועיקרי הדברים נתבארו בספר הורני חוקיך סוכות בחלק בירורי הלכה].

(א). בגמ' בסוכה דף ד' ע"א סוכה שהיא למעלה מעשרים אמה ובנה איצטבא למטה הרי היא כשרה ע"ש, ומוכח ששם היה סכך לפני הדפנות ואעפ"כ הרי היא כשרה, וכן הוכי רבינו יקר והו"ד בקובץ זכרון להגר"ח שמאולביץ

(ב). במשנה בסוכה דף טו ע"א החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינו סוכה ואמרו בגמ' שכ"ז אם אין בו חלל טפח במשך שבעה ופירש"י משום שעכשיו נעשה שם הסכך מאליו ולא היה שם סכך מתחילה אבל אם יהיה שם חלל טפח במשך שבעה הרי זה סוכה, ופירש"י בד"ה אבל שהרי אינו מתקן אלא הדפנות ובדפנות לא נאמר תעשה ולא מן העשוי והרי היא כסוכה שפחותה מעשרה עכ"ד

(ג). בגמ' בעירובין דף מד ע"א איתא עושה אדם את חבירו דופן לסוכה כדי שיאכל וישתה וכן פסק בשו"ע סימן תר"ל סי"ב והרי מיירי ביו"ט ומוכח שאפילו שהסכך היה עשוי ואח"כ באו הדפנות הרי הסוכה כשירה. וכן כתב להביא הראיה הנ"ל בבית השואבה אות יא. ואמנם הראיה הנ"ל כתב לדחות בשו"ת רב פעלים ח"א סימן לד ובח"ד סימן כ', ובכה"ח שם סק"י"ח. ובשו"ת לב חיים ח"ב סי' רט.

(ד). בגמ' בסוכה דף ז ע"ב איתא שאם סיכך ע"ג מבוי שיש עליו לחי כשר בשבת שבתוך החג וכן פסק לדינא בשו"ע סימן תרל, וכתב להוכיח בזה בשו"ת עמודי אור סימן לט שגם אם הסכך נעשה לפני הדפנות הרי הוא כשר

שהרי לחי זה נחשב למחיצה רק לשבת ואז כבר הסכך עשוי. ובקה"י ובתורת רפאל סי' קיב לדחות ראיה זו.

(ה). איתא בגמ' בסוכה דף יח ע"א שנח' אביי ורבא בפי תקרה וא"ל רבא לידדך דאמרת פי תשרה יורה וסותם אפילו הרחיק דופן האמצעי נימא פ"ת וכתב בביאור הגר"א סו"ס תרל"ח להוכיח כדברי הרמ"א הנ"ל, אולם בשו"ת עמודי אור כתב שם שזה תלוי במח' רש"י ותוס' ורק לפי פירוש רש"י יש ראיה להנ"ל, וראה בהגהות הגר"א שהביא ראיה מדברי הגמ' הנ"ל.

(ו). מדברי הריטב"א בסוכה דף מו ע"א שכתב שאם היתה עשויה ועומדת צריך לחדש בה דבר שכתב דהיינו בסכך או בדפנות הצריכות לה לעכב וכו' וכונתו שמועיל החידוש אם

הוסיף לה דופן שלישית ובע"כ שאם נעשו הדפנות אח"כ הרי זה אינו מעכב,

ואולם שם יש לדחות כיון שהוא רק דין לחדש בה דבר ובזה מח' הפוסקים אם מעכב או אינו מעכב, ועייין.

ואמנם י"ל שלמעשה אף שמעיקר הדין הסוכה כשרה, לכתחילה ראוי לחוש לדברי הפוסקים שסוברים שהסוכה פסולה.

תבנא לדינא: לבני אשכנז: יש להקפיד לשים את הדפנות ואח"כ לשים את הסכך, ואם שם את הסכך ראוי לנענע את הסכך לחר ששם את הדפנות, אך אם כבר בנה בסוכה שני דפנות וטפח, יכול לסכך, ולבני ספרד: לכתחילה ראוי לקפיד בכך, אך בדיעבד בודאי שאינו מעכב.

סימן ט"ז בניית הסוכה על ידי גוי

איתא בגמ' בסוכה דף ח' ע"ב, שסוכת גנב"ך כשרה, וכן כתב לדינא בשו"ע סימן תרל"ה ס"א, סוכה אע"פ שלא נעשית לשם מצוה כשרה, והוא שתהיה עשויה לצל כגון סכת גוים נשים בהמה כותים וכו' עכ"ד, ובמשנ"ב סק"ב כתב דאפי"ה סוכתם כשרה, וממילא כ"ש אם הגוי שם את הסכך לסוכת הישראל.

ואמנם בפרי מגדים סי' תרכ"ה סק"א כתב להסתפק בכה"ג שאדם לא הספיק לעשות את הסוכה עד אחר חצות של יום שישי האם יכול לעשות זאת ע"י גוי שמאידך עדיף לבנות את הסוכה ביום א' ע"י שהרי מצווה בו יותר מבשלוחו אבל מצד שני מצווה הבאה לידך אל תחמצינה, ואמנם בספר הל' חג בחג הל' סוכה עמ' יא בהערה 8 כתב להעיר ע"ד הפרי מגדים הנ"ל שהרי אין שליחות בגוי ואם יתן לו לבנות את הסוכה הוא לא מקיים מצוה כלל, וכתב ליישב ש"ל שלפרי מגדים מצוות עשיית סוכה היא רק הכשר מצווה והכנה למצווה ובזה סגי ע"י גוי, וכן משמע מדברי המשנ"ב בסימן תרכה סק"ב שלא כתב שבער"ש יבנה את הסוכה עד אחר חצות, ומשמע שלא כתב שיבנה ע"י גוי משמע שעדיף שיבנה אותה ע"י ומצוה בו יותר מבשלוחו, והנה שם לא מבואר לגבי הסכך ומשמע שה"ה לגבי הדפנות.

ומ"מ לגבי בניית סוכה ע"י גוי שאם הוי מצוה א"כ לא מהני לבנות ע"י גוי שהרי לא מהני בו דין שליחות לכאורה, דהרי בב"מ דף עא ע"ב דרשה הגמ' כן תרימו אתם ולמה כתיב גם אתם אלא לרבות שלוחכם ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית, וא"כ מבואר דאין שליחות לגוי, וכ"כ הרמב"ם בהל' שלוחין פ"ב ה"א אין הגוי נעשה שליח לדבר מן הדברים שבעולם וכן כתב בשו"ע חו"מ סימן קפח ס"א ע"ש, וא"כ לכאורה ה"ה לענין עשיית הסוכה, אלא דאפש"ל ע"פ מש"כ בשערי יושר (שער ז' אות ז') שיש חילוק בין דין עשיה למצוה בחלות, וא"כ הכא דאינו חלות אלא רק עשיה גרידא א"כ לכאורה גוי אינו יכול להיות שליח, ומש"כ

הרמב"ם והשו"ע היינו דוקא היכא דאיכא חלות, אבל עשיית מעשה גרידא כמעשה קוף מדוע לא יהיה מהני הא סו"ס איכא כאן סוכה, וע"ע במש"כ להביא בשיעורי רבי יצחק ע"פ האיש מקדש, ובקונטרס שיח יוסף ח"א עמ' נב. ומ"מ לדינא מותר לבנות את הסוכה ע"י גוי כן כתב בביכורי יעקב סימן תרל"ה סק"ב וכן כתב בכה"ח שם אות ח' יעו"ש.

אלא דראיתי שכתב החבי"ף בשו"ת לב חיים (ח"ב סימן רט) שאם הגוי עושה סוכה ואין ישראל עומד ע"ג ובלתי שום כונה ובודאי שהיא פסולה אבל אם יתבטל ממצות עשה יש להקל בגוי פועל בשכר וישראל עומד על גביו, והשיג עליו בשדי חמד (ח"ט אסיפת דינים מערכת סוכה סימן ב' אות ג' ד"צ ע"ד) שהדברים תמוהים שהרי בשו"ע סימן תרל"ה פסק שסוכת עכו"ם כשרה אף שלא נעשית בכוונה ואין ישראל עומד ע"ג ולכן פסק שסוכת גוי כשרה, ובמש"כ בזה עוד מרן החבי"ף בספר מועד לכל חי סימן כא ס"ב.

ומ"מ יש ליישב דעת החבי"ף דהרי כתבנו דלפי הירושלמי שיש ברכת שהחיינו בע"כ דאיכא מצוה בעשיית הסוכה, והנה בהגהות פני אריה על הירושלמי (ברכות פ"ט ה"ג) כתב שהירושלמי ס"ל דאיכא איסור לעשות סוכה ע"י גוי, וראיה לזה מהא דהירושלמי לא הזכיר סוכת גנב"ך כשרה כמו הבבלי, וא"כ בע"כ דהירושלמי לשיטתו, וא"כ סו"ס א"ש דעת החבי"ף דסוכת גוי פסולה, אלא דסו"ס קשה מדוע החבי"ף פסק כירושלמי ולא כבבלי וכדקימ"ל לדינא, אלא ד"ל למעליותא קאמר לקדושת הסוכה שתעשה ע"י יהודי ולא ע"י גוי, כמו שאין גוי נכנס לסוכה, וכמו שהארכנו בזה בקונטרס שיח יוסף ח"ד סימן ט"ז ע"ש, ובמש"כ בזה להגר"מ חיים שליט"א עמש"כ בגליון פנינים סוכות תשפ"ב.

ושוב מצאתי שמה שאין לעשות את הסוכה ע"י גוי כן כתב מרן החיד"א בכף אחת (כד אזהרות לסוכות) ושם כתב בזה"ל: ישתדל בסוכה בעצמו ועל כל פנים מוטב שיזהר שלא

ומ"מ לענין סיכוך הסוכה כתב בספר ביכורי יעקב סימן תרל"ה סק"ב שלא יסכך סוכתו לכתחילה ע"י הגוי והביאו בכה"ח שם סק"ח, ובחזו"ע סוכות עמ' נז כתב שאין דבריהם אלא ממידת חסידות ולדינא גוי יכול לסכך גם את הסוכה, וכמ"ש בשו"ת לב חיים ח"ב סימן רט בד"ה ולענין ובשדי חמד מערכת סוכה סימן ב' ג בשם החמדת ימים בהל' סוכה שלא לסכך את הסוכה ע"י גוי יען כי קדושתה רבה מאוד וכו' יעו"ש, ואמנם בשו"ת לב חיים ח"ב סימן רט כתב שמי שבנה את סוכתו ע"י הגוי סוכתו פסולה, והביא ראייה מהטור סימן תס בשם השאלות דרב אחאי שאין ללוש ולאפות מצה ע"י גוי רק א"א בענין אחר, כתבו האחרונים שמותר שילוש בפני הישראל יעו"ש, ובשדי חמד שם תמה ע"ז שהרי הלכה רווחת בגמ' בסוכה דף ח' ע"ב שסוכת גנב"ך כשרה [וכן יש להקשות ממנחות דף מב ע"א] ובשו"ע שסוכת גנב"ך כשרה יעו"ש. וכן האריך לדינא בשו"ת יחוה דעת ח"ו סימן מא ע"ש וצרף לכאן. וכן כתב לדינא בחזו"ע סוכות עמ' נז, וז"ל: סוכה שבנו אותה פועלים גוים לצורך ישראל סמוך לחג כשרה, ומה הדין אין צורך לחדש בה דבר, ומכל מקום טוב לחדש בה דבר בסכך או בדפנות אבל אין זה מעכב עכ"ד, ויעו"ש בהערה מה שהאריך בזה.

וכן כתב בשו"ת עשה לך רב (ח"ז סימן קפה) שכתב שבדיעבד יבנה הגוי את סוכתו של היהודי, וע"ע בשו"ת אבני דרך ח"א סימן צד מש"כ בזה. ובספר הלכות חג בחג סוכה עמ' כג כתב ע"פ דברי המחנה אפרים שלוחים סימן יא ובאמרי בינה פסח סימן טו בד"ה ובאמת שבפועל גוי יש שליחות דידו כבעל הבית, וא"כ עובד זר יכול לבנות את הסוכה, כיון שיד פועל כיד בעל הבית, [וראה עוד מה שהארכתי בגדר דין עובד זר לגבי הקנאה לו כלים כדי להפטר מטבילת כלים, בספרי שערי יוסף בהל' טבילת כלים].

ומ"מ כ"ש בנ"ד שהגוי בנה את הסוכה עם הישראל ואף אם הוא שם הסכך הרי הסוכה כשרה, וכן נלמד ממש"כ בחזו"ע סוכות עמ' נז שאם הישראל עומד על גביו ואומר לו

תהיה עשויה על ידי גוי ובפרט הסכך וישתדל לקנות ד' מינין ואתרוג משובח ולפרוע קודם החג לצאת ידי חובתו אליבא דכולי עלמא שיקנה ד' מינין בקנין דאורייתא עכ"ד, ומוכח דאין לעשות ע"י גוי, וי"ל דהוא משום הקדושה, והוא ע"פ הסוד, וכן ראה ללמדת ימים (חג הסוכות פ"א) שכתב, רבים מאנשי מעשה נזהרו לעשותה כולה תכף ומיד במוצאי יום הכפורים והטעם מפני כי במוצאי יום הכפורים אין לך אדם מישראל שאינו טהור ומזורז ומלובן מיום הקדוש והטהור באופן שיוסיפו תת כוחה לעשותה בגוף טהור ונקי כדי להשרות שכינה במעשה ידיהם יפרוש עליהם סוכת רחמים ושלוש וע"י סגולת עשיית הסוכה בקדושה ובטהרה זוכה לעשות לו סוכה רוחנית בגן עדן ולעיתיד לבא ועל כל פנים יהא זהיר לבל יעשנה על ידי גוי אלא על ידי בר ישראל יען כי קדושתה רבה היא מאד וכשם שהזהירו שלא לסכך בדברים המקבלים טומאה מטעם כי כל ענין הסוכה היא להעביר גלולים והטומאה כאשר ביארנו לעיל על כן לא יבא בה ערל וטמא עכ"ד, ומוכח דהוא משום הקדושה של הסוכה, ומ"מ לדינא ברור דמהני ע"י גוי, כי הלכה כתלמוד.

וכן בבכורי יעקב שכתב שלא יעשה ע"י גוי ואשה וקטן פחות מ"ג וזה הוא לכתחילה וגם דוקא בסכך אבל בדפנות אין קפידא ע"ש, ומובא מהגר"ח מבריסק שהיה מקפיד שקטן לא יסכך וחשש לזה גם בדיעבד ואפילו שסתמא כשר מ"מ קטן הוי כמתעסק וגרע טפי וכמבואר בתוס' בזבחים דף ב ע"ב בד"ה זבחים בסתם לשמן, והחמיר בזה שאפילו קטן בן י"ג שנים לא סמך לומר שיש לו שערות ואין לו עדין חתימת זקן. ומ"מ יש מקום להחמיר כן כתב מרן החיד"א בספר עבודת הקודש כף אחת סימן כד אות ב', וכן כתב בספר סוכת ציון (עמ' עד) הגרב"צ מוצפי שליט"א שע"פ הקבלה אין לתת לגוי לבנות את הסוכה, ואם אין מי שיבנה את הדפנות מותר ע"י גוי. ועיין עוד במה שכתבתי בקונ' שערי יוסף הלכות העסקת עובד זר בבית הישראל עמ' 56.

שהוא עושה את הסוכה לשם מצוה ומסייע קצת
עמו ודאי דשפיר דמי אף לכתחילה ובפרט אם
הוא שכיר אצלו שיד פועל כיד בעל הבית דמי.

ולענין קישוט הסוכה יש שהקפידו, עי' משנ"ב
סי' תרמ"ד סקי"א, ע"ע בחשוקי חמד

עמ"ס סוכה דף כט ע"ב, ובחזו"ע סוכות עמ' סה
יעו"ש, ובגם אני אודך תשובות הגר"א ליברמן
שליט"א סוכות סי' כב, אך להלכה נראה שאין
חשש בזה.

סימן י"ז בניית הסוכה ע"י אבל או אונן

נשאלתי האם אונן יכול לבנות סוכה, ובספרי שערי יוסף בהל' סוכות מהוורת תשפ"ב כתבתי להאריך בדין בניית סוכה האם הוא מצוה או שהוא רק הכשר מצוה, וכתבתי שם שלכאורה הוא נפק"מ היכא דהוא אונן האם יכול לבנות סוכה, דאם הוא מצוה אסור, אבל אם הוא רק הכשר מצוה ואפשר לעשותו ע"י מעשה קוף, א"כ יש לדון שגם אונן יוכל לבנות סוכה.

וכה"ג כתבתי לדון בספרי שערי יוסף בהל' טבילת כלים בדין אונן ושם בפרק ב' כתבתי לדון האם אונן יכול להשתמש בכלי שאינו טבול, והנה הגרשז"א בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן סו אות יד הסתפק בזה, יעו"ש, ויסוד הספק נראה ע"פ הנ"ל דאם הוא מצוה הרי הוא פטור מהמצוה, ואם הוא איסור הא סו"ס איסורא איכא, אבל אם הוא מצוה הרי אונן לא מחוייב בקיום המצוה. ובגם אני אודך תשובות הגר"מ גבאי שליט"א ח"ב סימן יא הביא תשובת בעל המשנת יוסף שליט"א שכתב שאסור לאונן לאכול מכלים לפני שטבלו אותם, וכן בספר אהל יעקב טבילת כלים עמ' כתב מהגה"צ רבי שריה דבילצקי זצ"ל שאסור לאונן לאכול בכלי שאינו טבול.

ובקובץ מוריה (שבט תשע"ז) הובא תשובת במח"ס מנחת חן שכתב שם בזה"ל: לענין אונן אי חייב בטבילת כלים נראה דכיון דבשו"ע יו"ד סי' ק"כ סעי' י"א כתב הרמ"א דישאל ועובד כוכבים שקנו כלי בשותפות אין צריך טבילה ובטעמא שא"צ טבילה כתב הש"ך בס"ק כ"ד דליכא תועלת שיטבילו הכלי דעדיין ישאר בשותפות הגוי ואינו יוצא מידי שם טומאה והקשה הבית מאיר דמה בכך דאינו יוצא מידי טומאה אכתי מי התיר להשתמש בו בלי טבילה אדרבה נימא לחומרא דמשום זה באמת אסור ואשר מוכח מזה יסודו של הגרשז"א זצ"ל בס' מעדני ארץ שביעית סי' ט"ז סק"י ובשו"ת מנחת שלמה חבסי" ס"ו אות י"ד ועיי"ש אות י"ג

שאיסור שימוש בלא טבילה הוא לא איסור בפ"ע אלא כתוצאה מחמת חובת מצות טבילה ובכלי בשותפות עם עכו"ם דלא תועיל הטבילה שפיר מותר להשתמש בלא טבילה וכ"כ בשו"ת אבני נזר או"ח ח"ב סי' תי"ח אות י"א וא"כ כיון שיסוד איסור שימוש בכלי נובע מחמת חובת טבילה א"כ נמצא לפי"ז דאונן שפטור מן המצות ואין עליו חובת טבילה מותר להשתמש בכלי בלא טבילה וכמו שציידד הגרשז"א בתשו' מנחת שלמה הנ"ל עכ"ל. וראה עוד בזה בקובץ מה טובו אוהליך יעקב (חלק ז' עמ' רמב) שנשאל הגרש"ק גרוס שליט"א בזה"ל: אונן אם פטור מטבילת כלים וכיון שפטור מהמצוות יכול להשתמש בכלי שאין טבול, והשיב לו בזה"ל: אם יכול לעשות שליח או ליתן לגוי במתנה, ואם א"א אז מותר לאכול בלי לטבול, עכ"ד, ושם ציין עוד למש"כ בזה בבית מתתיהו ח"ג סימן י' אות ט', ובמש"כ בזה בשו"ת מנחת פרי ח"ו סימן קו אות ג' יעו"ש.

ואמנם נראה לענ"ד שהוא קשה לומר שמחמת שהוא אונן יכול לאכול בכלי לא טבול, דהא סו"ס הא איכא כאן איסור שימוש בכלי לא טבול, וכן כיוצא בזה ראיתי להגר"א נבנצל שליט"א בקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק ב' עמ' קצג שנשאל בזה"ל: בתשובות מנחת שלמה חלק ב' סימן סו אות יד כתב הגרשז"א זצ"ל להקל בבתי מלון לאכול בכלים שלא הוטבלו משום שהם אנוסים מלהטביל ואיסור שימוש נובע מהמצוה ולכאורה צ"ע ממש"כ בפרי מגדים או"ח סימן תפו משב"ז דאם אין לו ארבע כוסות רק שלא הוטבלו בכלי מתכות אסור להשתמש עי"ש, וע"פ הגרשז"א כיון שאנוס יהא מורת בשימוש, והשיב לו הגר"א נבנצל שליט"א בבתי מלון אינו בעלים ולא רמיא עליה, ושוב נשאל שם מה הדין באונן האם חייב בקביעת מזוזה בארץ ישראל, והשיב לו שפטור, ושם ציין למש"כ באו"ח סימן עא סעיף ד' לגבי אונן שפטור מקריאת שמע דוקא אם אין מי שמתעסק במת ואם יש מי שמתעסק אין מוחין בידו ולכן כיון שאסור לו לקבוע מזוזה אין לחוש למזיקים דשומר מצוה לא ידע דבר רע, ואולם ציין שם שבספר אגור באהליך פרק ב' סעיף לט

שאונן פטור ממצות מזוזה ואסור לו לקובעה ואם קבעה כשירה ויעו"ש מש"כ מדוע לא חשיב מצוה הבאה ומ"מ אם יש לו בני בית שאינם אוננים הרי הם חייבים בקביעת מזוזה, ושכן כתב בספר נטעי גבריאל הלכות אבילות חלק א פרק לח סעיף ז' בשם ספר אפיקי מגינים או"ח סימן יג סקי"ב, ובמש"כ בבית מתתיהו חלק ג' סימן י' יעו"ש, ויש עוד להאריך בכ"ז במק"א, ואין כאן המקום להאריך בזה, וא"כ אפשר לומר לענ"ד שאי נימא שאבל אינו חייב בטבילת כלים כיון שאינו אלא איסור שימוש, אבל בסוכה אף דהוא הכשר מצוה לכאורה חייב.

ולענין בניית סוכה ע"י אבל, הרי קימ"ל שבל שאסור בעשיית מלאכה כמבואר בשו"ע יו"ד סימן שפ ס"א, ולכאורה יש לומר שאם הוא מצוה, הרי יכול לבנותה, ראה בקיצור הלכות המועדים סוכה פ"א ה"ג, שכתב שם שאבל בתך שבעה שאין לו מי שיעשה את הסוכה מותר בעצמו לעשות הסוכה, ומקור דבריו מספר שדה חיים דיני אבילות ביוהכ"פ אות ט"ו, וע"ע בקובץ תשובות להגריש"א ח"ה יור"ד סימן קעז ג' וה' שדן לענין הקמת הסוכה תוך ג' ימים, וכתב שם שאם אין משהו אחר שיכול לבנות לו את הסוכה יכול לבנות, וכן הורה עתה לדינא הגר"ע פריד שליט"א.

סימן י"ח דיני ישיבה בסוכה ושולחנו מחוץ לבית

אכל בסוכה ושולחנו היה בתוך הבית

מי שיושב ראשו ורובו בסוכה ואף כל גופו בסוכה, ושולחנו מחוץ לסוכה בתוך הבית, לא נחשב שיושב בסוכה, ואם ישב כן בלילה הראשון צריך לחזור ולאכול ויחזור ויברך ברכת לישיבה בסוכה. וצריך להזהר בזה במקומות שיש סוכה קטנה והנשים יושבות מחוץ לסוכה, שאם צד אחד השולחן לאורך והשולחן בתוך הבית, הרי לא יוצאים בזה יד"ח סוכה. [בשו"ע סי' תרל"ד ס"ד כתב לדינא בזה"ל: מי שהיה ראשו ורוב בסוכה ושולחנו חוץ לסוכה ואכל כאילו לא אכל בסוכה אפילו אם היא סוכה גדולה גזירה שמא ימשך אחר שולחנו עכ"ל, ומדברי השו"ע נראה שכתב שכאילו לא אכל בסוכה שאם עשה כן בלילה הראשון צריך לחזור ולאכול כיון שלכתחילה אין לעשות כן, ומי שעושה כן בודאי שעובר על מצות חכמים, ויש כאן מיגדר מילתא לסוכה פסולה, ואמנם בספר בית השואבה אות יג הסתפק בכה"ג האם בלילה הראשון יצא ידי חובתו או לא, וצידד מדברי השו"ע שנראה שלא יצא יד"ח וא"כ לכאורה הרי צריך לחזור ולאכול, ועי' ברוח חיים סק"א ובכה"ח סקי"ד וסקי"ד, ולדינא כתב בחזו"ע סוכות עמ' קפט שלמעשה צריך לחזור ולאכול ע"ש, והנה לגבי הברכה בחזו"ע לא כתב לגבי הברכה, ואמנם בביה"ל ד"ה כאילו לא אכל בסוכה הביא מדברי התוס' בסוכה דף ג' ע"א שבכה"ג הרי הוא שמה"ת לא יצא, ואמנם דעת הר"ן שמדרבנן לא יצא ידי חובה, וכתב שם הביה"ל שלענין דינא אין נפק"מ בזה כיון שלכל השיטות צריך לחזור ולאכול, ומ"מ לגבי הברכה שדעת הפרימגדים שיחזור ויברך ודעת הביכורי יעקב שלא יחזור ויברך ע"ש, ובביה"ל לא הכריע בזה, ונראה מדבריו דלכאורה יש צד לומר לדינא שיחזור ויברך, וגם י"ל בזה שכיון שיש כאן קצת גדר שהסוכה פסולה, א"כ צריך לחזור ולברך, ומאידך י"ל שכיון שהסוכה לא פסולה בעצם וממילא מישיב הא ישיב בסוכה ואינו צריך לישיב בסוכה, אך י"ל שכיון שחזור ואוכל וממילא איכא כאן אכילה חדשה ויש כאן היסח הדעת כמבואר

בפוסקים בסו"ס תרל"ט, עי' שער הציון שם סקצ"א, וממילא נראה לדינא שצריך לחזור ולברך ברכת לישיב בסוכה].

הדין הנ"ל אף אם הסוכה גדולה. [שו"ע שם, ועי' בביה"ל ד"ה אפילו אם היא סוכה גדולה גזירה וכו' מה שהאריך בזה, שיש ראשונים דחולקים בזה ע"ד השו"ע והשו"ע פסק להחמיר בזה כדברי הרמב"ם ונפק"מ בזה שבסוכה גדולה היכא דאיכא לן עוד צירוף בזה יש מקום להקל בזה].

הדין הנ"ל אף אם שולחנו גדול. (משנ"ב שם סק"ו).

חלק מהשולחן עומד בתוך הבית

אם חלק מהשולחן ואף טפח מהשולחן עומד בתוך הבית מותר לאכול כן. (במשנ"ב סי' תרל"ד סק"ו כתב ואם מקצת שולחנו עומד בסוכה ומקצתו בתוך הבית מותר, ובשער הציון סק"ו "ואפילו אם רובו בבית ובסוכה רק טפח ממנו, מותר דהא סגי בשולחן טפח כן כתב החי"אדם. ובברכי יוסף כתב, דוקא רובו בסוכה, ואפילו משהו יותר מחציו סגי, עיין שם. ואין להשיג עליו מהא דמביא המגן אברהם דדי בשולחן טפח, דזהו אם אינו מחזיק רק טפח, אבל לא בשולחן גדול ורק מקצתו בסוכה, אז גזרין שמא ימשך", ומדברי השער הציון נראה דמעיקר הדין יש לצדד בזה כדברי הברכי יוסף, אך למעשה במשנ"ב סתם בזה שאפילו מקצת בתוך הסוכה, ונראה מדבריו דכל שהוא סגי ליה, ואף אם הוא בפחות מטפח, ובכה"ח סקי"א, ובחזו"ע עמ' קצ כתב שלהלכה פוסקים בזה כדברי החי"אדם כיון שיש בזה ספק ספיקא).

שומר שלא יכנס לתוך הבית

אף אם אוכל עם אחרים ששומרים עליו יש לדין זה. (כן כתב בחזו"ע סוכות עמ' קעא ודלא כמ"ש בספר מתא דירושלים על הירושלמי שיש לחלק בזה, ויש לעיין מדוע לא יועיל בזה דין שומר).

אוכל ליד השולחן

אם יש שולחן ליד הסוכה ואינו אוכל על השולחן אלא אוכל בידו, מותר לאכול כן. (בשער הציון שם סק"ז כתב להביא בזה מח' הפוסקים וז"ל: באליה רבה כתב שצריך עיון בזה. ונראה דכל זה דוקא ביושב על פתח הסוכה מבפנים ולוקח מן המאכל שערוכים לפניו על השולחן מבחוץ, וכמו שצייר הגמרא דיתב על פמא דמטללתא, דאז גזרינן שמא ימשך אחר שלחנו, אבל שלא בכהאי גוונא, שיושב בסוכה ואוכל ואינו לוקח מן השולחן כלל, רק שנוהג כמו עני שפתו בידו ואוכל, אז לא גזרו חכמים כלל שמא ימשך, כנ"ל. אחר כך מצאתי ברמב"ן במלחמות לענין סוכה שמחזקת ראשו ורובו, דאפילו אם ירצה לאכול בפנים ופתו בידו גם כן אינו יוצא בזה, אלא דבאמת התם שאני, כמו שכתב בעצמו הטעם, שכל שאינה ראויה לאכילה כדרכה [היינו, שאין לו שם מקום להעמיד שולחן ולאכול] אינה סוכה, מה שאין כן בעניננו שיכול להעמיד שם שולחן אלא שמתעצל, בזה בודאי יוצא באכילתו. ועיין בירושלמי פרק ב הלכה ח', לא סוף דבר וכו', ובקרבן עדה שם משמע לכאורה דלא כדברי, אמנם בפני משה שם באר באופן אחר, וכן בפרי מגדים, והוא הפריז על המדה. ודע, דמשמע מלשון המלחמות הנ"ל דמדאורייתא אינו יוצא בסוכה שמחזקת רק ראשו ורובו, ובזה היה מיישב כל המקומות שהזכר בגמרא דשיעור סוכה הוא שבעה טפחים, ולא אשתמיט בשום מקום לומר דהוא רק מדרבנן (ובמאור רמז על זה, עיין שם), אבל אם כן יקשה לשון הרי"ף שכתב בפרק קמא, ולא טעמיהו דבית שמאי וכו' אלא טעמיהו משום דגזרינן שמא ימשך, והאי ענינא דאביי הלא על סוכה קטנה קאי, וגם מה שכתב בפרק ב, והלכה כבית שמאי בתרויהו דחד טעמא נינהו, ואולי כוונתו לומר, דאף דבסוכה קטנה שמחזקת רק ראשו ורובו אית להו לבית שמאי דמדאורייתא גם כן אינו יוצא בה, מכל מקום כיון דהטעם שמא ימשך שייך בתרויהו ובחד משנה נשנית שתי הסוגים ואפסוק בחדא כבית שמאי, אין לנו לחלק חדא מחברתה. אכן פשטיות הלשון דר"ן וריטב"א הוא דלהרי"ף אינו אסור רק משום גזרה, וצריך

עיון. עכ"ל, ומ"מ לדינא כתב בחזו"ע סוכות עמ' קפח שיצא יד"ח ולא גזרינן שמא ימשך אחר שולחנו כיון שאוכל פתו בידו הו"ל כמקצת שולחנו בביתו ע"ש, ומ"מ אף מדברי החזו"ע נראה דכל האי דינא הוא דוקא בדיעבד אך אינו לכתחלה,

שולחנו בתוך הבית ולומד בסורה

אם לומד בסוכה ושולחנו בתוך הבית, מקיים בזה מצות סוכה. (כן נראה בפשיטות דהא סו"ס הוא דין דוקא באכילה ולא בלימוד, וה"ה אם לומד עם סטנדר וכל כיוצא בזה).

חלק מהמזרון בתוך הבית

אם ראשו ורובו של המזרון שישן בו בתוך הסוכה, וחלק מהמזרון יוצא מחוץ לסוכה, מקיים מצות סוכה. (כן נראה ממש"כ במשנ"ב סי' תר"מ סק"ז, שכתב בזה"ל: היינו אף אם אין לו עצה האין לפשוט רגליו חוץ לסוכה דבפושט רגליו חוץ לסוכה לכו"ע לא מקרי מצטער בכך וחייב לישן שם ואך שצריך ליזהר שיהיה השולחן ג"כ בתוך הסוכה דאל"ה חיישינן שמא ימשך אחר שולחנו וכדלעיל בסימן תרל"ד עכ"ל, ונראה מדבריו דאין חשש בזה, וכן כתב בחזו"ע עמ' קצא, וכ"כ בעמ' קצט שמי שוסכתו קטנה והכניס בה את מיטתו לישן בסוכה אך רוב רוחב המיטה נמשך אל מחוץ לסוכה בזה לא גזרו חכמים שמא יתהפך באמצע שנתו ונמצא שישן מחוץ לסוכה והטעם כיון שישן בסוכה בהיתר לא חששו חכמים למה שיעשה אח"כ באמצע שנתו ע"ש, ונראה שמי שרגל בהיפוכו במיטה ויכול להיות שיהפוך ראשו לצד אחר הרי הוא בכלל שלא יקיים מצות סוכה, אך שוב י"ל שכיון שהוא באמצע שנתו הרי לדעת הגרשז"א אפשר להוציא ישן מהסוכה כיון שאינו בר חיובא וכיון שהוא הולך לישן בהיתרא, אין בזה שום חשש (כלל).

האם יש דין רובו ככולו בישיבה

בסוכה

יש לדון במי שיש לו סוכה קטנה, האם בלילה צריך להשתדל להכניס את רגליו לתוך

הבית, או שאוכל שכל גופו יהיה בתוך הסוכה או שהשולחן יותר גבוה מ'80 ס"מ, ואמנם יש לומר שכיון שמבואר שם בגמ' בסוכה שכן האו דין דירת עראי, וממילא שיעור ראשו ורוב אינו רק דין בצורת קיום מצות ישיבת סוכה אלא הוא שיעור דירת עראי לכל דיני התורה, ואולי יש לדון בזה משום רובו ככולו, כדקימ"ל בכל התורה כולו רובו ככולו, ועוד יש לדון מצד דין פשטה קדושה בכולה, וראה עוד בזה בספר בנתיבות ההלכה חלק לב עמ' 178, ובספר חשוקי חמד עמ"ס סוכה דף ג' ע"א, ושוב ראיתי בלבוש סימן תרל"ד ס"ד כתב "וצריך אדם להראות שהסוכה חביבה עליו וישב שם בכל גופו ויערוך שם שולחנו", ומבואר שכל גופו צריך להכנס לתוך הסוכה, וכן יש לומר בזה לפי דברי הגר"א שיש ב' מצוות שמקיימים בכל הגוף, ואחד הוא מצות סוכה, וממילא יש להכניס את כל גופו לתוך הסוכה, ושוב שאלתי בזה להגאון

רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א במח"ס שו"ת שבט הקהתי ושא"ס, האם יש עניין לכתחילה להכניס את כל גופו לסוכה, והשיב לי בזה"ל: לכתחילה יקפיד רשז"א כתב דא"צ כיון דבלא"ה רגליו תחת השולחן, אבל לענ"ד אינו נראה עכת"ד.

ושו"ר שבשו"ת דברי מלכאל ח"ב סי' מא ששייך בזה רובו ככולו, וכן הו"ד הגרשז"א בספר הסוכה פסקים והערות אות טז, וכן הו"ד הגריש"א בחשוקי חמד שם, ואולם הביא שם דעת הגר"ק שיש מעלה שישב בכולו, וכמו שבמשנ"ב סי' תע"ב סק"ל כתב לגבי ד' כוסות שלכתחילה יש לתשות את כל הריבעית ורק דיעבד סגי משום משום רובו ככולו.

סימן י"ט דיני ישיבה בסוכה שיורדים בה גשמים

פטור ירידת גשמים בסוכה

אם יורדים גשמים בסוכה פטור מהסוכה, כיון שמצטער, והממשיך לשבת בסוכה שיורדים גשמים, אינו מקבל שכר, ונקרא הדיוט, כי כל הפטור מהדבר ועושהו נקרא הדיוט. (סי' תרל"ט ס"ה). מלבד ביום הראשון שחייב לאכול כזית פת בסוכה וכמו שיתבאר להלן.

שיעור ירידת הגשמים שפטור מהסוכה – אם

הוא באמצע לאכול הוא כמות של גשם שיכול לפסול תבשיל שמתקלקל מהר מכמות מועטת של גשמים, ואז יכול לצאת לביתו לאכול ולגמור את הסעודה. **אם הוא באמצע לישן** הוא אף גשם בכמות מועטת שמצערת ומפריע לו לישן. (רמ"א שם ס"ז), וגדר הדברים הוא שאם היו יורדים גשמים בבית, היה עובר מביתו לחדר אחר.¹

חזרה לבית לאכול שהפסיקו הגשמים – אם התחיל לאכול כבר בביתו אינו חייב לחזור לסוכה עד שיגמור את הסעודה, (שו"ע סי' תרל"ט ס"ז). אך אם עדיין לא התחיל את הסעודה צריך לחזור לסוכה. (משנ"ב סקל"ז וכה"ח סקפ"ב). ויש מקילים אף בזה² **ולגבי היסח הדעת** מברכת לישב בסוכה, להלכה אינו חשוב היסח הדעת, כיון שהישיבה לפני ואחרי היא מצוה אחת.³ (עי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' שכ"ה, ונאמרו בזה עוד כמה טעמים, ונתבאר בספר בארוכה).

פתיחת גג עם צירים לאכילה – אם הפסיקו הגשמים, אעפ"כ חייב לפתוח את הגג עם צירים, [אף עם סולם] מחמת מצות סוכה.

חזרה לבית לישן שהפסיקו הגשמים – אם התחיל לרדת גשם באמצע הלילה, ועבר לישן בביתו, ואח"כ הפסיקו הגשמים, אינו צריך לחזור לישן בביתו, אלא יכול להמשיך לישן בבית עד עלות השחר, אבל לאחר עלות השחר, או בשנת הצהריים אם התעורר חייב לקום ולעבור לסוכה.⁴

את המצוה באותו הזמן, ונחשב הדבר כהפסק מהברכה הראשונה שבירך.

אולם בספר ברכת הבית (שער נב ס"ו וסק"ז) כתב ששעת הגשמים אינו הפסק, ודוקא היכא שהולך לביתו. ע"ש, ועוד טעם כתב בזה בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סימן שכה) כתב ששעת הגשמים אינה הפסק משום ששיבתו בסוכה לפני הגשמים ולאחריהם מצוה אחת היא והוא קבע מתחילה לאכול את כל הסעודה, וכן כתב בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סימן עא) והוסיף שם, ששעת הגשמים אינה נחשבת שעת פטור מהמצוה בעצם שהרי כשעשויה באופן שאינם כננסים לתוכה מחויב הוא לאכול בתוכה ולפיכך הפטור מן הסוכה בשעת הגשמים אינו נחשב להפסק, והמברך לא הפסיד. ע"ש, ומ"מ להלכה נקטינן דלא יברך שוב לישב בסוכה וכן כתב לדינא החזו"ע סוכות עמ' קפז.

⁴ עי' שו"ע ורמ"א שם ס"ז, ואף השו"ע מסכים לרמ"א, ובביכורי יעקב שם סקל"ז כתב שאם ישן ביום בביתו מחמת שירדו גשמים מיד כשיקוץ משנתו צריך לקום ולילך לסוכה, ויש אומרים שבזמנינו שישנים לאחר עלות השחר, אף אם התעורר לאחר מכן אינו חייב לעבור כיון שלא מטריחים אותו. (חזו"ע סוכות עמ' רז מדנפשיה וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ט חאו"ח סי' סג, וכן הו"ד

¹ ברמ"א מבואר שאם היו יורדים גשמים לבית היה יוצא, ובגדר שיעור זה, מצינו שכתב בשו"ת מהרש"ג (ח"א סימן לא אות ב) שאין לשער האם היה יוצא מביתו לבית שכינו או לבית חבירו אלא די בכך שהיה יוצא מביתו לבית האוצר שלו ומכניס לשם מטה ושולחן להחשב מצטער, וכע"ז כתב בא"א (בוטשאטש סימן תרמ) והביאו הפתחא זוטא (שם סק"ה) שמשערים האם היה יוצא מביתו המרווח לבית קטן ליד ביתו, וכן דעת הגריש"א, וכן דעת הגרשז"א והו"ד בהליכות שלמה (סווכת פ"ט סעיף יח) שמשערים האם היה יוצא מביתו לבית אחר.

² ראה במאמר מרדכי סק"ז שכתב בשעת השו"ע שכל שהוצרך לצאת מהסוכה מחמת הגשמים תו לא מטרחין ליה לעלות כל אותה סעודה, וכן כתב לדינא בחזו"ע סוכות עמ' רה, אך עכ"פ בודאי דכיון דהוא מצוה ראוי להחמיר בזה, וכן נראה מדברי החזו"ע שם.

³ בשו"ת לבושי מרדכי (ח"ג סימן נב) שצריך לשוב ולברך לישב בסוכה מפני שבשעת הגשמים אין שם סוכה עליה, ונחשב שיצא ממנה משום שאין בידו לקיים

זה, אלא יכול להמשיך את שנתו בבית אף לאחר עלות השחר. (עי' שעה"צ סקע"ח וכה"ח סקפ"ה, ואף למשנ"ב, וכמו שיתבאר בהלכה הבאה).

שמע בתחזית שירד גשם או שיש עננים ונראה שהולך לרדת גשם – יש בזה חילוק בין אכילה לשינה, **שאם רוצה לאכול בבית**, אם עדיין לא התחילו גשמים, אין בזה פטור של ירדו גשמים, כל עוד שלא התחיל הגשם.⁶ **אבל אם רוצה לישן בבית**, אם נראה שירד גשם, פטור מהסוכה, כיון שאין דרך האדם ללכת לישן במקום שירד גשם.⁷ ויש מחמירים אף בזה.

⁷ . כתבו בפוסקים להוכיח ממש"כ הר"ן (דף יג ע"א בד"ה מתני') שכל עוד שאין גשם יורד בפועל אין פטור מהסוכה, וכן העלה לדינא בשו"ת שבט הקהתי (ח"א סימן קצט, ח"ג סימן קצב) וכן כתב לדינא בחשו"ק חמד עמ"ס סוכה (עמ' ריד) וכן כתב בנטעי גבריאל (נד יא) וכן כתב בשו"ת אבני דרך (ח"ח סימן תסו).

אולם לענין שינה, דעת הגר"ק בחוט שני סוכות עמ' רמז שאף אם יתחילו לאחר זמן מועט ולא מיד אין צריך ללכת לישון בסוכה כיון שאין דרך האדם ללכת לישון במקום שיתכן שבאמצע שנתון ירטב באמצע שנתו מהגשמים שירדו, אולם מאידך דעת מרן הגריש"א והו"ד באשרי האיש (ח"ג פרק כו אות ל) שבכה"ג חייב לישון בסוכה. ויעו"ש עוד. תבנא לדינא דדעת הגר"ק שאין חיוב ללכת לישון בסוכה, ואמנם נראה שאם זה יהיה טפסוף קל, וכך אומרים שאז ילך לישון בסוכה, וכן שהוא בודאות, אבל כל שהוא בספק אין חיוב בזה.

ואמנם הראו לי תשובה שכתב בזה הגאון רבי שמעון ללוש שליט"א בעמח"ס שו"ת נשמע קולם וש"ס וז"ל: זכורני שראיתי בזה בדברי מרן הראש"ל שליט"א שכתב בזה מו"מ מהראשונים והאחרונים, ואיני מוצא כעת לפי קוצר הזמן. ולמעשה אומר לעת עתה, שהדבר תלוי אם לבו חושש וקשה עליו להתעלם מן החשש ולישן כך, ולכן יש לו צער מעצם הניסיון לישן כך, מותר לו לישן מעיקרא בתוך ביתו, שהרי גם בביתו אם היה לו כזה חשש המביאו לצער ולא נותן לו מנוח, היה עובר למקום אחר בטוח יותר. אבל אם יכול להסיח דעתו מהענין ולישן, ורק רוצה לחסוך לעצמו טרחא לקום באמצע הלילה ולהיכנס לביתו, בזה לא יקל ראש בדבר להפסיד מצות סוכה בכדי, אלא ישן בסוכה ויקיים מצוותו, ויתכן שגם לא ירדו גשמים כ"כ באופן שיצטרך לקום, וגם אם

אם הפסיקו הגשמים, ועדיין לא שכב במיטתו - להלכה נפסק: שכל שיש לו טירחא, אינו חייב לחזור לסוכה. ולכן אם כבר העביר את המזרונים והכרית והשמיכה וכדו', אינו חייב להעבירם לסוכה, אם הסוכה מלאה מים, ויקח לו זמן לנקותה, אם צריך להתלבש בבגדים כדי לרדת לסוכה, אם יש לו גג עם צירים וקשה לפתוח אותו, אינו חייב לפתוח אותו, אך אם אפשר לו בקלות לחזור לסוכה כגון שהסוכה במרפסת ביתו, שיחזור לישן בסוכה⁵, וגם מחמת שאם יתעורר לאחר עלות השחר צריך לחזור ביתו, לכן עדיף לחזור לסוכה. אך אם התחזית שיהיה גשם, והגשם מתחיל וחוזר, אינו חייב בכל

הגרי"ש אלישיב זצ"ל בספר ישעורי הלכה עמ' רנה, וכן הו"ד הגרשז"א בהליכות שלמה ר"ה פ"א סכ"ג ובארחות הלכה הערה 108, וכן כתב לדינא בשו"ת משיב נבונים ח"ג סי' ל, ואמנם הו"ד הגר"ק בחוט שני סוכה עמ' רמז שיש להחמיר בזה כיון שאין כאן היתר של מצטער שהרי יום הוא, וכי אם ישן אדם שינת צהרים והתעורר נאמר שהרי הוא מצטער ע"ש, וכן כתב בהלכות חג בחג סוכות עמ' קלב בהערה ששמע להסתפק האם בזמנינו שהרגילות לישן הרבה אחר עלות השחר שאם ניעור אחר עלות השחר מעצמו אם צריך לעלות לסוכה כל שבדעתו לגמור שינתו, וכתב שם שמלבד מה שאין בידינו להקל בלא מקור בחשש דארייתא, נראה שכן הוא מעיקר הדין, והרי הוא כשינה אחרת וממילא חייב לישן בסוכה ע"ש.

⁵ . עי' משנ"ב שם סקמ"א, וכתבו הפוסקים שהכל לפי הטירחא, ולכן הסוכה במרפסת צריך לחזור לסוכה, וכן השיב הגר"ח קניבסקי זצ"ל בספר ארבעת המינים כהלכתם (תשובות הגר"ח אות קיב) שצריך להחזירם לסוכה כדי לישון בה, וראה בחוט שני סוכות עמ' רמח.

⁶ . במשנ"ב סקל"ג דאם עדין לא יורד טיפות, א"כ יכול לברך גם לישב בסוכה, ומזה מוכח דאפילו אם רואה שגשמים משמשים ובאים עדין הוא לא נפטר ממצות סוכה, אולם דעת הריטב"א בסוכה דף כט ע"א שפטור מלאכול בסוכה ורשאי להתחיל את סעודתו בתוך הבית מחמת שידוע שיצטער באמצע הסעודה, וכתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סימן קצא אות ב) שמדברי הביכורי יעקב שהביאם במשנ"ב שכתב שכל עוד לא ירדו גשמים במקום הימצאו אוכל בסוכה ורשאי לברך והוא שלא כדברי הריטב"א, וכן מבואר בדע תורה שהפוסקים לא נקטו להלכה כדעת הריטב"א, אלא שבדע"ת נשאר בצ"ע לענין הברכה, ובחוט שני (סוכות עמ' רמז) כתב הגר"ק זצ"ל שלא נאמר דברי הריטב"א אלא כשנראה שיתחילו הגשמים לרדת תיכף ומיד אך לא שנראה שיתחילו רק כעבור זמן קצר.

אכילה בסוכה בלילה הראשון שיורד גשם -
בלילה הראשון, כיון שיש מצוה לאכול מדאורייתא כזית בסוכה, אם לא אכל כזית ראשון, **לבני אשכנז**: חייב בסוכה ולא יברך לישב בסוכה⁸, **ולבני ספרד**: פטור מהסוכה, אך אם רוצה יכול להמתין ולחכות שיפסקו הגשמים אך לא יברך לישב בסוכה⁹.

אם יתכן שיפסקו הגשמים - לכו"ע צריך להמתין ולא לקדש ולאכול מחוץ לסוכה שמא יפסקו הגשמים, אלא א"כ מצטער ברעב או בשינה או שיש לו אורחים.

ירדו ויצטרך לטרוח ולהיכנס באמצע הלילה לביתו, יקבל שכרו כפול מן השמים, ולפום צערא אגרא. עכ"ד.

⁸. ברמ"א סי' תרל"ט ס"ה מבואר שבליילה הראשון איכא חיוב להשאר בסוכה, ובטעמא דהאי מילתא כתב במשנ"ב סקל"ה, אף שהוא מצטער מחמת הגשם וכל מצטער פטור מסוכה סבירא ליה להרמ"א כדעת הפוסקים דסוברין דבליילה ראשונה אף מצטער חייב וטעמם דכיון דגמרינן ט"ו ט"ו מחג המצות לגמרי גמרינן מה התם בכל גווני חייב אף בסוכות כן. ודע דיש עוד מגדולי הראשונים דסבירא להו דגזרה שוה זו לאו להכי אתיא ואין לחלק בין לילה הראשונה לשאר ימים וע"כ הכריעו כמה אחרונים דאף דמחוייב לאכול בסוכה מחמת ספק ברכת לישב בסוכה לא יברך דספק ברכות להקל עוד כתבו דראוי להמתין עד חצות הלילה פן יעבור הגשם דאם יעבור יכנס לסוכה ויברך ברכת לישב בסוכה ויאכל ויוצא בזה המ"ע לכו"ע ויש מאחרונים שכתבו דאין כדאי להמתין כל כך דאם ימתין עם אכילת ב"ב הגדולים והקטנים אין לך מניעת שמחת יו"ט יותר מזה [שע"ת] וכן בא"ר ופרי מגדים לא הזכירו שיעור חצות רק כשעה או שתיים ואם לא פסקו יעשה אז קידוש בסוכה כמו שכתב הרמ"א.

⁹. נחלקו בזה הראשונים בשו"ת הרשב"א ח"ד סימן עח שאפילו אם ירדו בלילה הראשון גשמים פטור משום שבעינן תשבו כעין תדורו שלעולם לא חייבה התורה לאכול בסוכה אלא כדרך שאדם עושה בביתו שאם לא כן היו צריכים לומר כן בגמרא, והמחייב עליו להביא ראיה ע"ש, וכן כתב בב"י סי' תרל"ט, ושכן כתב הרב

מגיד פ"ו מהל' סוכה ה"ז, ע"ש, וכן נראה במאירי סוכה דף מו ע"א ד"ה וכן העושה ע"ש, וכן כתב בב"י בשם התרומת הדשן בפסקים וכתבים סימן קס, ושכן ס"ל לאור זרוע ח"ב סי' שא, ובסמ"ג עשין מג ע"ש. וכן נראה מדברי הריטב"א בסוכה דף כז ע"א ד"ה הא דתנן ע"ש.

ואולם דעת הרא"ש והר"ן שחייבים לאכול בסוכה אף שיורד גשמים ע"ש, וכן כתב בספר המכתם סוכה דף כז ע"א, וכן פסק ברמ"א סי' תרל"ט ס"ה.

ואולם בני ספרד פסקינן כדעת רוב הראשונים הנ"ל, וכן מוכח מדברי השו"ע בס"ה שלא כתב לחלק בזה בין היום הראשון לשאר הימים, וכן כתב בשער הציון שם ס"ק סג בשם המאמר מרדכי סק"ו בדעת השו"ע שס"ל כדעת הרשב"א והראב"ד שאף בלילה הראשון אם ירדו גשמים פטור מהסוכה ע"ש, וכן כתב לדינא בשולחן גבוה שם סק"ט שכן ס"ל לשו"ע ודלא כדברי הרמ"א.

אמנם במועד לכל חי סימן כ' ס"כ כתב לדינא כדברי הרמ"א, מ"מ כתב בחזו"ע סוכות עמ' קכב, שדבריו הם לחומרא בעלמא, אבל לדינא שאם ירדו גשמים בלילה הראשון של חג פטור מלאכול בסוכה שנאמר בסוכות תשבו שבעת ימים תשבו כעין תדורו ומכאן שהמצטער פטור מן הסוכה, וכתב שם שיש חולקים ומחמירים בלילה הראשון שצריך לאכול כזית בסוכה והעיקר להקל, וכתב שם עוד בחזו"ע שאף המחמירים לא יברכו ברכת לישב בסוכה, ומש"כ שלא יברכו לישב בסוכה היינו דוקא אם יורד גשמים, אבל אם מחכה שיפסקו הגשמים בודאי שיכול לברך ברכת לישב בסוכה וראיה סו"ס אכתי הא מיהא איכא עליה חיבוא וזה פשוט. וראה עוד מש"כ בזה בשו"ת יביע אומר ח"ט חאו"ח סימן סא.

שנוסעה למטרה אבל לא נוסע לשם טיול, אבל מאידך י"ל דסו"ס יהיה פטור דהוי תשבו כעין תדורו דהרי כמו שבביתו יוצא החוצה לכאורה א"כ ה"ה כאן. ושוב מצאתי כהאי סברא בחוט שני (סוכות עמ' רלט) שאדם שתוקפתו שינה בבית המדרש או בנסיעה בדרך מותר לו לנמנם שם, משום דהוא כעין תשבו כעין תדורו שכן הרי היה נוהג בשאר ימות השנה. וע"ע בספרי שערי יוסף סוכות סימן יח שהארכת בחיוב ישן בסוכה, וממילא כ"ש היכא דנרדם מעצמו יותר קיל.

האם יש פטור של הולכי דרכים בטיול

ואולם בשו"ת אג"מ ח"ג חאו"ח סי' צג, ספר שבות יצחק שם עמ' כ' הביא בשם הגרשז"א שאין לו פטור של הולכי דרכים דהפטור הנ"ל דוקא היכא שיצא לדרך לצורך והכרח, אבל לא לטיול, וכן הו"ד הגרשז"א בספר שש"כ פרס סו סעיף נט בהערה, ובהליכות שלמה סוכות פ"ט סכ"א, ועוד טעם כתב שם באג"מ כין שענשינן על מצוה בעידנא דריתחא, וה"ה הכא, אבל בשבות יצחק שם כתב בשם הגריש"א שלמעשה אם יוצא לטיול, אין ענשינן ע"ז בעידנא דריתחא כמו דענשינן בציצית, כיון שאינו נעשה מחמת זלזול במצוה, ועוד דצורת מצות ישיבה בסוכה הוא תשבו כעין תדורו, וממילא אינו חשוב שהוא מפקיע את עצמו מהמצוה. ולכן השיב הגריש"א שמי שיש לו צורך טיול אי אפשר להחמיר עליו שלא יצא.

לאכול בפראק בלא סוכה

ונפק"מ מכל הנ"ל דאם יש לו דין של טיול, אם יכול לאכול בפראק בלא סוכה.

ובחזו"ע סוכות עמ' קסו כתב שכל ההיתר של הולכי דרכים היינו כשהולכים לצורך פרנסה וכדו' אבל היוצאים לטייל בימי חג הסוכות אינם רשאים להפקיע עצמם ממצוות סוכה וחייבים לאכול סעודת קבע שלהם בסוכה, והביא בזה דברי האגרות משה הנ"ל, והגרשז"א הנ"ל.

סימן כ' גדר פטור הולכי דרכים

בגמ' בסוכה דף כו ע"א איתא "הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום, וחייבים בלילה, הולכי דרכים בלילה פטורין מן הסוכה בלילה, וחייבים ביום, הולכי דרכים ביום ובלילה פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה". ופירש"י דכתיב בסוכות תשבו, כעין ישיבת ביתו, כשם שכל השנה אינו נמנע מלכת בדרך בסחורה, כך כל ימות החג שאינו יו"ט לא הצריכו הכתוב למנוע. עכ"ל, ולפי"ז ה"ה בסוכות יכול לצאת לטיול מחוץ לביתו כדרך שהוא בביתו.

ובספר שבות יצחק ח"ג סוכה עמ' יז הביא מהגריש"א והגר"ח דהיינו דוקא שהוא שיצא מחוץ לעיר, אבל בתוך העיר אינו יכול להירדם.

ונחלקו הפוסקים האם בכלל ההיתר של הולכי דרכים, הוא גם לצאת לטיול, ומדברי הרש"י הנ"ל נראה דיש להתיר בזה, והוא מכלל ההיתר של תשבו כעין תדורו.

להרדם בנסיעה באוטובוס

נשאלתי עתה מכמה בחורים שנסעו באוטובוס לשמחת תורה בישיבה הק', האם יכול לנוח פורתא מחמת שהיו ערים ולמדו כל הלילה, והנה קי"ל לדינא בסימן תרל"ט דהולכי דרכים פטורים מסוכה ביום, וכ"ש הכא דהוי לצורך מצוה. ובשבות יצחק שם עמ' יח שאם נמצאים בדרך הרי יש להם פטור של סוכה, משא"כ אם מגיעים לעיר אין להם כבר דין של הולכי דרכים.

וע"ע בספרי שערי יוסף סוכות, שבקובץ מבית הלוי (תשרי תשנ"ג) הובא דעת מרן השבט הלוי זצ"ל שמי שבאמצע נסיעה וחוטפתו שינה מחמת עייפות א"צ להקיצו, וכן מי שנרדם בבית הכנסת אין חיוב להקיצו, וכן הובא שם בשם מרן הגריש"א שהנוסע מחוץ לעיר יכול לישון בדרך, וי"ל דשרי דהוא בכלל הולכי דרכים, אולם נראה שכ"ז דוקא היכא

ביניהם כשיעור כדי אכילת פרס, שבכה"ג אינו מצטרף לעל המחיה, וכמו שכתב בחזו"ע ברכות עמ' רנט ובהליכות עולם ח"ב עמ' קיג, וכן השיב הגרע"י זצ"ל בקובץ משנת יוסף תשרי תשע"ו סי' ב' בנ"ד. אך לדעות החולקים שתוך חצי שעה או שעה מצטרף לשיעור ברכת המזון כמו שנתבאר בשערי יוסף דיני פת הבאה בכיסנין, א"כ הכא בודאי יש להחמיר בזה.

ואמנם נראה שכל כוונתו היינו דמפקיע עצמו ממצות סוכה לגמרי, אבל אם נמצא בדרכים וכדו' אף שכוונתו לטיול שפיר דמי, וכ"ש אם נוסע לבקר את הוריו וכל כיוצא בזה, אבל בפראק וכדו' בודאי אין היתר לאכול לחם בלא סוכה.

עיצה לאכול פחות פחות מכביצה

ומ"מ אף במקום שאסור לאכול מ"מ יכול לאכול פחות פחות מכביצה ולהפסיק

לסוכה עכ"ל. ואמנם למעשה לא דק שיש מנהגים בזה שיש מדליקים נר אחד כל יום.

ולענין מי מדליק את הנר, הנה בבית שואבה דף קסד ע"ב אות ז' שבהדלקת נר של האושפיזין האיש קודם לאשה, והביאו במועד לכל חי סימן כ' אות ח' והוסיף וטוב שידליקו שניהם יחדיו או בעשיית אחת או יתן שנית והכל לפי האדם והמקום, ובספר סוכת ציון עמ' צג כתב שהמנהג להדליק בכל לילה נר לכבוד האושפיזין השייך לאותו לילה ויכול אף האיש להדליק או יתן לאשתו או לאחד מבני ביתו וידליקו הנר קודם אמירת עולו אושפיזין, ובימינו שבהדלקת נר בסוכה יש סכנה ח"ו טוב להדליק נר חשמלי מיוחד לכבודם, ובהערות שם האריך בזה שלמעשה מור אביו זצ"ל לא היה מקפיד להדליק בעצמו, והדליק נר אחד כל יום, וכתב שם שיש מחלקים את ההדלקה כל יום למשהו אחר.

ויש לדון אם מותר להדליק הנר הנ"ל ביו"ט משום דהו"ל נר לבטלה, ובספר זכרון למשה סי' יז הביא מכתב בשם החת"ס וז"ל: כשהייתי בן ה' או ו' שנים שמעתי מאמי הצדיקת זיע"א שאביה החת"ס וכו' ושמחה העצומה ששמח בחג הסוכות בפרט בלילה הראשונה של סוכות אין לשער, והרבה בנרות יותר משאר יו"ט ושב"ק. עכ"ל. וראה מה שנתבאר בארוכה בשערי יוסף הלכות יו"ט, ולמעשה בודאי שיש להדליקו בערב יו"ט ולא ביו"ט.

סימן כ"א הדלקת נר לאושפיזין

לכבוד אחי הרה"ג אליהו פורת שליט"א במח"ס מאלפי זהב. אודות השאלה, ששאל בזה"ל: ראיתי בספר אור אליהו [של הגר"א בן הגרב"צ אבא שאול] החדש על סוכות שהרב יהודה מעולם היה נוהג להדליק נר כל לילה לאושפיזין של אותו הלילה, ורציתי לדעת האם יש לזה מקור. ע"כ.

תשובה: מנהג זה כבר מקורו בפרי עץ חיים שער הסוכה פרק ג' "וטוב להדליק שבעה נרות נגד שבעה צדיקים הבאים בסוכה אברהם יצחק יעקב יוסף משה אהרן ודוד עכ"ל, בספר אור צדיקים סי' ל"ח אות ב' וז"ל: טוב להדליק בסוכה שבעה נרות כנגד שבעה צדיקים הבאים לסוכה והם אברהם יצחק וכו' וטוב לכוין בזה דהיינו בהכנסך לפתח הסוכה תזמין אותם בפה וכו' עכ"ל. ובשערי תשובה סי' תרכ"ה ד"ה ומצוה הו"ד. וכן הו"ד במחזיק ברכה סי' תרכ"ה קו"א ב', וראה עוד בספר דברי שלום שהודס ע"י הרב שמ"ח גאגין אות צא שכתב בזה"ל: מכבדים היחידים להדליק הנרות בכל לילה כל אחד בשמו הראוי לאותה לילה כגון מי ששמו אברהם ידליק לילה ראשון יצחק שנית וכן ע"ז הסדר על שמות ז' אושפיזין קדישין עכ"ל, וע"ע במועד לכל חי סי' כ' אות ז' בכה"ח סי' תרל"ט סק"ט וז"ל: ובענין הדלקת הנרות יש נוהגין נר מיוחד בכל לילה לכבוד שבעה אושפיזין ובליל א' אומרים הריני מדליק נר זה בסוכה לכבוד אברהם אבינו ע"ה ובליל שני לכבוד יצחק וכו' ויש נוהגין להדליק בכל לילה שבעה נרות לכבוד כל השבעה אושפיזין וכמ"ש לעיל סי' תרכ"ה אות טז עכ"ל, ועוד כתב שם, והנוהגין להדליק ביו"ט חשמה ובשבת שבעה כנגד העולים כמ"ש לעיל (סי' רס"ג אות ט) א"צ להדליק חמשה ושבעה או שבעה וחמשה, או שבעה ושבעה, אלא רק יוסיף שמן ויאמר זה הנרות לכבוד שבת ולכבוד שבעה אושפיזין. עכ"ל. ובילקו"י שבת סי' רס"ג סעיף כב כתב חסידים ואנשי מעשה בליל חג הסוכות מדליקים בסוכה שבעה נרות לכבוד שבעה אושפיזין עלאין קדישין הבאים

סימן כ"ב הכנסת סירים לסוכה שרגיל להכניסם לשולחן שבת

אודות השאלה, האם מותר להכניס סירים לסוכה שרגיל להכניסם לשולחן שבת על השולחן, ואין בזה חסרון בכבוד השבת כיון שהם סירים נאים, האם בזמנינו אפשר להקל בזה או דלמא שעדיין מחמת כבוד וקדושת הסוכה יש להחמיר בזה.

איתא בגמרא סוכה דף כח ע"ב, כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי ובגמ' שם כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה מצעות נאות מעלן לסוכה אוכל ושותה ומטייל בסוכה דתנו רבנן תשבו כעין תדורו ומשנן בסוכה איני והאמר רבא מקרא ומתנא במטללתא ותנוי בר ממטללתא לא קשיא הא במגרס הא בעיוני כי הא דרבא ורמי בר חמא כי הוו קיימי מקמיה דרב חסדא מרהטי בגמרא בהדי הדדי והדר מעייני בסברא אמר רבא מאני משתיא במטללתא מאני מיכלא בר ממטללתא חצבא ושחיל בר ממטללתא ושרגא במטללתא ואמרי לה בר ממטללתא ולא פליגי הא בסוכה גדולה הא בסוכה קטנה ע"כ.

וכתב הראב"ה (סימן תרמ"א) ובשו"ת תמים דעים (סימן קפב) בשם הבה"ג, וז"ל: מאני מיכלא אגן ועריבה שלשין בהן ומחמיצים את הבצק וכלים אלו אין דרכם להיות בבית דירה הילכך לא הוי תשבו כעין תדורו דלאו אורח ארעא לעיולי מאני מיכלא אלו לבית דירה שאין מקומם אל בבית האופים, אבל קערות לאחר שאכלו מהם מותר להניחם בסוכה, עכ"ל, וכן כתבו בתוס' בסוכה דף כט ע"א, וכ"כ המרדכי (סימן תשמה) בשם יש מפרשים ורש"י פירש מאני מיכלא, קערות לאחר שאכלו בהן צריך להוציאן מן הסוכה משום מאיסותא, וכ"כ בספר המצות הגדול (עשין מג). והיינו משום ביזוי לסוכה.

אולם מדעת הבה"ג משמע משום תשבו כעין תדורו, וכן כתב ברמב"ם בהל' סוכה פ"ו

ה"ה, אבל כלי אכילה כגון קדרות וקערות חוץ לסוכה, ומשמע דהוא מדין תשבו כעין תדורו. ולפי"ז כיון שבזמנינו מכניסים סירים לתוך הבית והסלון, א"כ ה"ה שיהיה מותר להכניס סירים לסוכה.

ואמנם מצינו במשנ"ב שם סק"ה כתב ע"ד השו"ע שם "לאחר אכילה כגון קדרות וקערות", מלשון זה משמע לכאורה דבשעת אכילה גם קדירות מותר להכניסן לסוכה ולערוך לתוך הקערה והעולם נזהרין מהקדירה להכניסן לתוך הסוכה אף קודם אכילה ונראה דחששו לדעת המחמירין בקדירה בכל גווני ואפשר דגם דעת השו"ע כן הוא [ובפרט מי שאין דרכו גם בביתו להביא הקדירה לשולחנו אלא מערה לתוך הקדירה בבית החצון בודאי יש לזהר בזה], ומ"מ מי שאין לו כלי וצריך לאכול מן הקדירה מותר להכניסו [ח"א]. עכ"ל.

וכן כתב להחמיר בחזו"ע סוכות עמ' קכז וז"ל: אבל כלי אכילה כגון הקדרות והסירים חוץ לסוכה כי אין דרך ארץ להביא הקדירה אצל השולחן לערות ממנה, ואם נהגו כן נשים עצלניות בטלה דעתן, ועכ"פ לא יעשו כן בסוכה, ונראה שמה שיש נוהגים להביא אל השולחן קערה גדולה שבה עופות או אורז, וכל אחד מן המסובים לוקח ממנה ונותן לצלחת שלו ואוכל שפיר דמי, שדרך הוא לעשות כן גם בפני אורחים מכובדים, וצלחות האוכל לאחר האכילה, נכון להוציאם מן הסוכה. עכ"ל, ומבואר מדבריו שהכל לפי הדרך שך בניני אדם, ומ"מ נראה מדבריו לגבי קערות גדולות שהוא קולא וכמו שמוכח בהערה שם, ונראה מדבריו דיש מקום להחמיר בזה משום כבוד הסוכה.

ושו"ר שבשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סימן קצט אות ב) כתב שהאי דינא תלוי במח' הראשונים שלפי שיטת הבה"ג ור"ת והרמב"ם בפ"ו מהל' סוכה ה"ה שהדין הוא משום תשבו כין תדורו מותר, שהרי כיון שלפעמים גם בביתו מכניס הקדירה לסלון כדי להערוך ממנה לקערה ולהניחה על השולחן אין חסר כאן בתשבו כעין תדורו, ורק להשאירם אח"כ על

ושוב העיר לי בזה ידידי הגרי"מ מאיר שליט"א מדברי המשנ"ב סי' תרל"ט סק"ה שלכתחילה לא יכניס סירים לסוכה גם בשעת אכילה. ולכאורה נראה שודאי אין לבשל בסירים בסוכה. ולפי"ז גם מנגל גריל אין להכניס לסוכה ושוב השבתיו דוקא סירים אבל מנגל גריל דרך אנשים לעשותו בבית או באולם שעושים כן שהאוכל יהיה טרי במקום כך המנהג בזמנינו, ואמנם שיש מקומות עתה שעושים בצד של האולם ואין הכא נמי ישתנה כל אדם לגופו, ושוב העיר בזה ידידי הגאון רבי אליהו פנחסי שליט"א במח"ס הכשרות למעשה כנ"ל שלא מכיר בני אדם שעושים מנגל גריל גז בסוכה. וע"פ הנ"ל לגבי הכנסת קערות ה"ה לגבי זה שיש להחמיר בזה.

לגבי עשיית מנגל של גחלים נראה פשוט שהרי אין בזה מכבוד הסוכה כיון שמעלה עשן ואף שעישון סיגירות מותר מ"מ כאן הרי אי"ז כאכילה וגם אינו עושה הרבה עשן, וע"ע בשו"ת אבני דרך חלק ט' סימן פד וכתב שם לגבי שבונים מרפסת סוכה בתוך המטבח ולא ניתן להוויז את המנגל כיון שהוא מחובר לצינורות גז אין להתיר להשתמש במנגל בסוכה אולם נראה אין הסוכה נפסלת אלא שראוי לפסול את המקום מעל המנגל בחתיכת בד על גבי הסכך ע"ש.

ולמעשה נראה שלדינא יהיה תלוי במציאות שאם כל השנה עושה מנגל גריל בתוך הבית בתוך הסלון כגון שיש לו סלון גדול שיכול לעשות, אך אם אינו עושה אלא בחוץ לא יעשה לכתחילה בסוכה. [אלא א"כ מה שלא עושה בתוך הבית הוא מטעמי נוחות ועי'].

השולחן אי"ז הדרך, אבל לשיטת רש"י שהאיסור הוא משום בזיון יש איסור. וכתב שם, ולמעשה נראה שראוי ליזהר בסוכה שלא להכניס הקדירה כלל לסוכה וכמש"כ המ"ב סי' תרל"ט ס"ק ה' שהעולם נזהרין בזה, ועוד הוסיף שם ושמעתי שהאדמו"ר הקדוש רבי חיים מצאנז זצ"ל נזהר מאד להוציא הקערה עצמה מיד כשגמר לאכול ולא להשהותו כלל בסוכה עכ"ד. וכן כתבו כמה אחרונים, וכן כתב בהורני חוקיק סוכות עמ' קעז, וכתב שם שאף שאנשים מביאים סירים בטלה דעתם, ומ"מ כתב שם בעמ' קעח לגבי סיר מעוצב חד פעמי וכן תבניות חד פעמי שהדרך להביאם לשולחן מותר להכניסם לסוכה ע"ש. ובהליכות מועד עמ' שסא ג"כ כתב שבד"כ יש להחמיר בזה אלא א"כ יכניסם למקום הפסול שבסוכה.

ואולם נראה שבזמנינו שיש רגילות להביא סירים יפים ומכובדים לשולחן כל השנה אף בשולחן שבת, אפשר להקל בזה, וכן כתב מו"ר הגר"ע פריד שליט"א בספר אזמרה לשמך על המועדים בדיני סוכות שמותר להביא סירים לסוכה שרגילים להביאם במשך כל השנה ע"ש,

האם מותר לעשות מנגל גריל גז בסוכה

ונפק"מ מהדברים הנ"ל למש"כ בגליון פסקים והלכות מס' 16 האם מותר לעשות מנגל גריל גז בסוכה, וכתבתי שם לצדד שגריל גז מותר לעשותו בסוכה, אך מנגל גחלים וכדו' יש לאסור, וציינתי שם במקור הדברים, בדברי הגמ' בסוכה כח ע"א שכלים שאין דרכם להיות בדירה, ושו"ע סי' תרל"ט ס"א, ובמשנ"ב שם סק"ד, ולפי"ז כיון שהדרך להחזיק מנגל גריל בביתו יהיה מותר לעשותו כן בסוכה, וראה בספר שערי יוסף הל' סוכות עמ' 89 מה שהארכת בכל גדר דין זה, ונראה שגם כאן יש להתיר, אך למעשה נהגו להחמיר בזה כמו שלא נהגו לבשל בסוכה, אבל אין בזה איסור, אך מנגל גחלים וכדו' יש לאסור כיון שאין הדרך לעשותו כן בבית.

סימן כ"ג האם הכוונה בישיבת הסוכה מעכבת

בס"ד, י"ב תשרי ה'תשפ"ה

לכבוד הרה"ג אליהו בארי שליט"א, אודות מה ששאל האם הכוונה בישיבת הסוכה מעכבת, וא"כ איזה כוונה.

הכוונה בישיבה בסוכה

כתב בב"ח ריש סי' תרכ"ה שהכוונה בישיבת הסוכה, לא סגי בכוונה לשם מצוה, וכתב שצריך לכיון למען ידעו וגו', ולכן כיושב בסוכה צריך לכיון למען דורתיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל (ויקרא כג מג). ובשו"ת אור לציון (ח"ד עמ' קלה) כתב להוכיח כדברי הב"ח מהא דכתב מרן בשו"ע בסימן תרכ"ה סימן שלם "בסכת שתבו שבעת ימים וגו' כי בסוכות הושבתי את בני ישראל הם ענני כבוד שהקיפם בהם לבל יכם שרב ושמש", ולכאורה קשה מה בא מרן השו"ע להשמעינו בסימן זה, ובע"כ דמרון ס"ל דבעינן לכיון אותו כוונה.

ואמנם שמעתי להעיר מזקני הגה"צ רבי אליהו פורת טהרני שליט"א (לרפ"ש) דא"כ מדוע השו"ע לא כתב לכיון את הכוונה הנ"ל, וכמו שכתב בשו"ע בהל' תפילין סי' כ"ה ס"ה "יכון בהנחתם שצונו הקב"ה להניח ארבע פרשיות אלו שיש בהם יחוד שמו וכו' ". ובע"כ דס"ל דאינו מעכב, [ובבני יששכר בספר דרך פקודיך שהנה דוקא בתפילין בסימן כ"ה סעיף ה' ובציצית סימן ח' ס"ח כתב מרן את הטעם ובע"כ שמרן בא לרמז לנו שבשלושתם הכוונה מעכבת, וכע"ז כתב הב"ח שם שמזה שמרן כתב בג' מקומות אלו את הטעמים בע"כ שבא להורות שצריך לכיון, אבל אכתי צ"ב מדוע לא נקט כן].

האם הכוונה בישיבת הסוכה מעכבת

ונהנה נח' באחרונים בדעת הב"ח האם כוונה זאת לעיכובא, ואם לא כיון האי כוונה האם הוא יצא יד"ח או לא יצא יד"ח, דהנה שיטת

הפרי מגדים שצריך לכיון כן ואם לא כיון בדיעבד הדין הוא שיצא יד"ח, וכשיטת הפרי מגדים, כן כתב בביאור הגר"א, ובעלת תמיד, וכן כתב במשנ"ב (סימן תרכ"ה סק"א) שבדיעבד יצא יד"ח, וכן כתב בביאור הלכה (סימן ס' בד"ה וי"א דמצות צריכות כוונה) וז"ל: ודע דכ"ז הוא בשאר המצוות אבל מצוה התלוי באכילה כגון כזית מצה בפסח וה"ה אכילת כזית בסוכה בלילה הראשונה דעת השו"ע לקמן בסימן תע"ה ס"ד דיצא בדעיבד אפילו אם לא כיון והב"ח מחמיר שם גם בזה עי"ש, ועין בב"ח ובפרמ"ג בסימן ח' ובסימן תרכ"ה דמשמע מדבריהם דמצות ציצית וסכה הכוונה בהם לעיכובא כמו בשאר המצוות ולפ"ז אם קראוהו לתורה ולוקח טליתו או טלית הקהל לעלות לבימה שאז זמנו בהול ומסתמא אינו מכיוו אז בלבישתו לקיים המ"ע של ציצית ממילא עובר בזה על המ"ע אם לא כשמכוין לשם מצוה ואז יוכל לברך ג"כ, והעולם אינם נזהרין בזה ואולי וכו'. עכ"ל. וכן כתב בחזו"ע סוכות (עמוד צ"ז בהערות) ובשו"ת אור לציון (שם) שבדיעבד יצא יד"ח.

אבל החיד"א בספרו "שמחת הרגל" (על רות) שהביא מעשה בזה"ל: עובדא שהר"ר משה הררי אחד מרבני צובה אחר שאכל והלך לישון נזכר שלא אכל כזית לשם חובה כמו כזית מצה ולבש ובירך ברכת המוציא ואכל בכוונה כזית בסוכה לשם חובה דמצות צריכות כוונה ע"ש. (וע"ע בשם הגדולים בסוף הקונטרס שם). וכן כתב בביכורי יעקב (סימן תרכ"ה סק"ג) כתב לחלוק על הפרי מגדים וס"ל שאם לא כיון את טעם המצוה לא יצא יד"ח, כיון שכן ציותה התורה א"כ י"ל דאפילו בדעיבד הדין הוא שלא יצא, והוכיח דין זה מהא דאמרין במס' פסחים (קטז ע"א) כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא יד"ח. ומ"מ מדבריו שם נראה שמעכב רק בלילה הראשון וז"ל: ולכן אם אכל בלילה ראשונה בסוכה בלא כוונה זו יש להחמיר לאכול שוב כזית בכוונה ועכ"פ יזהר כל אחד ללמד ולספר ולבני ביתו בלילה הראשונה כוונת מצות סוכה כמו שצריך ללמד להם טעם המצות בליל פסח ע"כ, ונראה דדין זה לעיכובא רק בלילה

ודבריו תמוהים, דהרי סו"ס רואים שהוא מייפה את המרפסת ושם שם דפנות וסכך ומנרות ומאורר או מתקין שם מזגן נייד וכדו', א"כ מה שעכשיו הולך לסוכה משום שהוא רוצה עכשיו לקיים מצות סוכה, וא"כ שפיר לכאורה שייך לומר דסתמא הוי לשם מצוה, ולכן לכאורה בדיעבד יצא יד"ח משום הכוונה לצאת יד"ח, וראה מה שכתב בהורני חוקיק ריש סי' תרכ"ה שבדיעבד לא יצא יד"ח וצריך לחזור ולאכול, וחלק על כל דברי האחרונים הנ"ל, וצ"ע.

האם ראוי לכוין בלמען בכל ישיבה בסוכה

והנה בבן איש חי (שנה ראשונה פרשת האזינו הלכה ז') כתב בזה"ל: "בכל לילה קודם שיכנס לסוכה יאמר לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' כמו שצינונו ה' אלוקינו ע"י משה רבינו ע"ה בסוכות תשבו וכו' עכ"ל, ועי"ש עוד שכתב לומר את כל הפסוק, ומשמע מדבריו שצריך להגיד כל לילה. וכן נוהגים רבים מבני ספרד.

ואולם בכף החיים (סימן תרכ"ה סק"ג) כתב כדברי המשנ"ב, וכתב "וע"כ כשיבא לישב בסוכה בין ביום בין בלילה קודם הסעודה יש לומר לשם יחוד וכו' ". ומשמע מדבריו שכל קביעות סעודה, וכן הו"ד הגרשז"א בהליכות שלמה (פרק ששה עשר אות א') שיש להזהר בכל שעה שהוא בא לאכול או לישון בסוכה צריך לכוין לשם קיום המצוה, ומ"מ א"צ לכוין כל הזמן משום שסגי במה שמתכוין בתחילת המצוה ואמרינן דכל מה דעביד על דעת ראשונה הוא עושה, ועי"ש בנושא זה באורחות הלכה ובדבר הלכה.

ואולם בקובץ דרכי הוראה (ח"ו הל' סוכה פרק שלישי ה"א) הובא שא"צ לכוין בכל פעם ופעם כשנכנס, והטעם שכוין שנתכוין בפעם הראשונה שנכנס לסוכה, בלילה הראשונה ונתכוין כל הז' ימים שישב בסוכה סגי בהכי, והכל הולך אחר כוונתו הראשונה, והביא שם

הראשון, והטעם דרק אז ילפינן בגמ' בסוכה (דף כז ע"א) ט"ו ט"ו מחג המצות, דבעינן לאכול כזית כמוב חג הסוכות, אבל בשאר ימי החג דאין חובה א"כ לא בעינן בכלל לכוין האי כוונה, ולא הוי לעיכובא, ומשמע מלשון הביכורי יעקב דאף אין זה דין לכתחילה, ואולי אף דמקיים מצוה בישיבה בסוכה, מ"מ הכל נמשך מהאי כוונה ביום הראשון, אלא דמשמע בכלל דאין צריך לזה כלל.

והנה בעיקר הך דינא דאיכא את הכוונה הרגילה דצריך לכוין לצאת יד"ח, הנה נח' הפוסקים האם מצוות צריכות כוונה או לא צריכות כוונה, והובאו ב'הדעות בשו"ע, והנה בחיי אדם (ח"א כלל ס"ד ס"ט) כתב דהאי כוונה לעיכבא, אלא א"כ מעשיו מוכיחים שעשה כן לשם המצווה שאז יצא יד"ח בדעיבד, וכן כתב במשנ"ב (סימן ס' סק"י) וכמו שפסק בחיי אדם.

ויש לדון במצוות סוכה האם חשיב מה שנכנס לסוכה האם חשיב כן לשם מצוות סוכה, והנה לכאורה את הכוונה של למען אף אם מעשיו מוכיחים כגון שמניח תפילין, מ"מ הרי אין מכוין את טעם המצוה, וכל מה דיצא יד"ח לגבי לצאת יד"ח המצוה, ודו"ק בזה.

ופלא עצום עמש"כ בהליכות מועד (ירח האיתנים עמ' שנד) שכתב בזה לחלק בין המקרים, שתלוי אם יושב בסוכה שבג הבנין או בחננית הבנין ואוכל או יושב שם בזה מעשיו מוכיחים שעושה לשם מצוה, דלשם מה יורגד מביתו למטה או עולה למעלה אם לא כדי לקיים את המצוה, אלא ודאי שעושה כן לשם מצוה, ולכן אם לא כוין את המצוה יצא יד"ח, אולם אם סוכתו נמצאת במפרסת, וגם במשך השנה ימות השנה רגיל לצאת למפרסת כדי לאכול ולשתות וא"כ שבחג הסוכות יוצא לאכול בבוקר או בערב בזה לא שייך לומר מעשיו מוכיחים לשם מצוה, א"כ כוין שעושה כן במשך ימי השנה, לא יצא יד"ח כי בכה"ג אין מעשיו מוכיחים, ואפילו שיש סכך אין מעשיו מוכיחים עכ"ד.

ראיה לפי מש"כ הגאון רבי אשר וייס שליט"א, שגדר מצות סוכה היא מצוה אחת לכל הימים סגי בזה.

אמנם כל דבריו לפום מה שחידש שגדר מצות סוכה הוי מצוה חדא של ישיבת סוכה והוי מצוה חיובית, ובמק"א הארכת האם הישיבה בסוכה אם הוי מצוה קיומית כל שבעה או כל הוי מצוה חיובית, ואם הוי מצוה קיומית, א"ש שכל פעם ופעם כשנכנס לסוכה צריך לכוין על המצוה שמברך עכשיו, ולפי"ז נראה שהגדר בכוונה כל כניסה חשובה אפ' כניסה שאינו מברך עליה לישב בסוכה לפי מנהג בני ספרד. ושוב ראיתי שנשאל מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל (בקונטרס אשיחה) האם הנכנס לסוכה והוציא דבר וכדומה, האם קיים מצוות סוכה, והשיב הגר"ח ק: אם כוין למצוה: והיינו דכוין שמצוות צריכות כוונה, א"כ בעינן שתהיה כוונה למצוה, וא"כ כוין דהכא מלבד הכוונה הרגילה דבעינן למצווה, בעינן הכוונה למען וכו', א"כ שפיר בכל פעם שנכנס לפי שיטת הגר"ח בעינן לכוין לזה, וכן ראיתי שהובא בקובץ מה טובו אהליך יעקב ח"ד (עמ' קלב) מהגאון הצדיק

המקובל רבי שריה דבילצקי זצוק"ל, בזה"ל: ראוי להשתדל לכוין כל פעם שנכנס לשבת בסוכה זכר לענני כבוד וזכר ליציאת מצרים ולא רק כשנכנס פעם ראשונה בליל יו"ט ראשון של סוכות ולשם מצות סוכה חייבים לכוין כל פעם ע"כ, ומבואר כדברי הגר"ח ק, אלא דמבואר מדבריו דראוי להשתדל ולא הוי חובה גמורה.

תבנא לדינא: צריך לכיון בישיבת הסוכה, א' לקיים מצות סוכה, ב' זכר ליציאת מצרים, ג' זכר לענני הכבוד, וראוי לכוין כן בכל חג הסוכות.

אך בדיעבד אם לא כיון לצאת, יצא יד"ח, ואינו צריך לחזור ולאכול, ובפרט אם אמר לשם יחוד לפני שנכנס לסוכה.

בברכת התורה

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

פה עיה"ת בני ברק

סימן כ"ד ברכת שהחיינו בליל א' דסוכות בישיבה או בעמידה

אודות השאלה אם מברכים ברכת שהחיינו בליל א' דסוכות בישיבה או בעמידה, ונפק"מ במי שעושה הקידוש בישיבה.

בשו"ע סי' תרמ"ג ס"ב כתב כתב "להרמב"ם מקדש מעומד ומברך לישב בסוכה ויושב ואח"כ מברך זמן", וע"ע בשולחן גבוה שם, ובכה"ח סקי"ג, הבי מש"כ בבב"י שם שנראה דלאו למימר שצריך לישב כדי לברך זמן אלא היינו לומר שאם רצה לישב קודם שיברך זמן הרשות בידו עכ"ל, וממילא נראה שאין קפידא בזה, וכ"כ בילקו"י שאין קפידא בזה,

ובס' הלכות חג בחג פרק טו הלכה ד ובהערות כתב, שמה שכתב הרמב"ם לישב לפני ברכת שהחיינו הוא למנהגם שמקדשים תמיד מיושב, וכאן עמד בגלל הרצון לברך ברכת לישב עובר לעשייתן, אבל מי שתמיד מקדש מעומד רשאי לעמוד עד אחרי שהחיינו.

ואמנם לגבי זמן ברכת לישב, בבן איש חי ש"א האזינו אות ה' כתב להביא בזה ב' מנהגים שיש נוהגים לברך לישב אחר המוציא ואינו הפסק, ויש נוהגים לברך אחר הגפן, ע"ש, וע"ע בשו"ת אור לציון ח"ד פרק לא ס"א, וכן כתב בהורני חוקיך עמ' רפ שלמעשה אין קפידא בזה לברך בישיבה או בעמידה.

תבנא לדינא: יש בזה מנהגים שונים, וכל אחד יעשה כמנהגו.

צב שערי סימן כ"ה זריזין מקדימין במצוות לאכול ולקדש בסוכה ביו"ט הראשון יוסף

אין מבטלין תלמוד תורה כיון שאינו מגוף המצוה יעו"ש, ולפי"ז אפשר שהוא הדין בנ"ד.

ויש להוכיח בזה לגבי סוכות ממש"כ בגמ' בפסחים דף קט ע"א והובא בשו"ע סימן תעב סעיף א', שאמרו עליו על ר"ע מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד בבית המדרש חוץ מערבי פסחים וערב יוה"כ ובערב פסח ובשביל תינוקות שלא יישנו, ומבואר דהוא דין דוקא בליל פסח, אבל בליל שבת לא דוחים תלמוד תורה מפני הקידוש, וכן כתב להוכיח בפסקי תשובות שבת כרך א' סימן רע"א אות ג', ע"ש, ונתבאר בארוכה בשערי יוסף שם, וא"כ י"ל שה"ה לגבי סוכות.

ואמנם כבר ידוע מש"כ בשו"ת כתב סופר או"ח סי' קיח שבסעודות שבת אין זריזין מקדימין למצוות כיון שכל אכילתו משום עונג, וממילא לא שייך בו זריזין, אבל בכזית ראשון של פסח ובכזית ליל ראשון של סוכות כתב שם שיש בו זריזין מקדימין למצוות ע"ש. ואמנם יל"ע לפי מש"כ הגר"ח מבריסק זצ"ל שאין מצוה באכילה בסוכה אלא הוא דין ישיבה בסוכה, ולפי"ז יל"ע אם יש בו את הדין של זריזין מקדימין למצוות.

וגם לכאורה יש להקדים משום שכתב במטה אפרים סי' תרכ"ה סמ"ד וז"ל: אחר שיכנס לסוכה והשולחן ערוך והכל מתוקן לסעודה אין לעשות שהות אפילו בענין לימוד רק יעשה קידוש מיד, ומכ"ש אם אין הרקיע בטהרתו ויש לחוש שמא ירדו גשמים שלא ישהה כלל, עכ"ל, ובאלף המגן שם ס"ק עג כתב שמש"כ שיעשה קידוש מיד הטעם כיון שהזמין האושפיזין יש לו להיות מן הזריזין מקדימין ושהוי מצוה לא משהינן ושהוי מצוה לא משהינן, וגם שמא ימשך עד חצות הלילה וצריך לאכול כזית עכ"פ קודם חצות. עכ"ל, וא"כ ה"ה הכא בודאי שיש להקדים. ומש"כ שיש למהר להכנס לסוכה, היינו דע"י שיכנס בסוכה ממילא יוכל לקיים דין זריזין מקדימין למצוות באכילה בסוכה. ומש"כ שמשום שהאושפיזין מחכים, ונפק"מ באלו שלא נוהגים להזמין האושפיזין, אך מ"מ יש למהר מחמת שיהוי מצוה שכתב שם, [ובביאור החילוק בין דין שיהוי מצוה לדין זריזין מקדימין,

סימן כ"ה זריזין מקדימין במצוות לאכול ולקדש בסוכה ביו"ט הראשון

בס"ד, י"ג תשרי ה'תשפ"ד

לכבוד הרה"ג ישכר בעריש מאנדל שליט"א מעיר לונדון, לאחר עטירת השלו' והברכה.

אודות השאלה האם מותר להשאר ללמוד בבית המדרש בליל סוכות, כיון שלאחר הסעודה כבר יהיה עייף, או דלמא שימחר לקדש ולאכול בסוכה בליל א'. וכבר ידוע האימרה שאלת חכם חצי תשובה, וכת"ר האריך במתק שפתיים לדון בזה בארוכה.

יש לדון אם צריך למהר משום הקידוש כמבואר בגמ' בפסחים דף קו ע"א ושם איתא, תנו רבנן זכור את יום השבת לקדשו וזכרהו על היין בכניסתו, ופירש"י לקדשו, משמע משעה שמתקדש יום עכ"ד, ומבואר שצריך לקדש ישר בכניסת שבת, וכן כתב בטור ריש סימן רע"א וז"ל: וכשיבא לביתו ימהר לאכול מיד דתניא זכור את יום השבת לקדשו וזכרהו על היין בכניסתו עכ"ל, וכן כתב שם בשו"ע או"ח סימן רע"א ס"א, כשיבא לביתו ימהר לאכול מיד עכ"ל, ולכאורה מבואר דשייך דין זריזין מקדימין גם בקידוש, ואמנם באחרונים שם כתבו שהוא מהדין כדי שיזכור את השבת בכניסתו, וכמו שמבואר ממקור דברי הגמ' הנ"ל, ונתבאר בארוכה בשערי יוסף ברית מילה זריזין מקדימין למצוות, ויש להסתפק אם גם ביו"ט שייך העניין הנ"ל, ע"ש לגבי שבת שנתבאר בארוכה.

ומ"מ לגבי הנידון הנ"ל, מצינו לגבי שבת שכתב

שבהגהות הגר"ש נתנזון סימן רע"א כתב ע"ד המג"א שהתיר להמתין אם אינו תאב לאכול שכ"ש לדרוש או ללמוד ברבים שרי וציין שם לדברי הירושלמי בביצה בפ"ה הי"ב ובסוטה פ"א ה"ד יעו"ש. והיינו דאפשר שמחמת לימוד תורה אפשר לעכב הידור מצוה של לקדש בכניסת השבת, וכן כתב בהעמק שאלה (שאלתא לד סק"ח) שכתב שביל הידור מצוה

שערי סימן כ"ה זריזין מקדימין במצוות לאכול ולקדש בסוכה ביו"ט הראשון צג יוסף

נתב' בארוכה בשערי יוסף ברית מילה שם ודיני זריזין מקדימין למצוות ע"ש]. וכדברי המטה אפרים הנ"ל הובא בספר הליכות חיים אלול מנהגי כ"ק האדמו"ר מצאנז בעל הדברי חיים זיע"א, וכן כתב לדינא בספר הלכות חג בחג עמ' נא שממהרין לעשות הקידוש מיד וזריזין מקדימין למצוות, ואם יש לחוש שירדו גשמים אין לשהות כלל. ע"ש. ולכן נראה שבודאי שיש עניין להזדרז וזריזין מקדימין למצוות, ויראה לאחר הסעודה לשבת וללמוד בסוכה בכל כוחו בעוז ותעצומות. [אלא א"כ יודע בעצמו שאי

אפשר לקיים שניהם שאפשר להקל בזה, אם יודע שאין בודאי חשש שירד גשם, אלא א"כ יכול להיות גשם בפתע פתאום].

בברכת התורה

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

פה עיה"ת בני ברק

סימן כ"ו האם מותר להכניס כלב לסוכה

בס"ד

מוצאי יום הכיפורים תשפ"ד

לכבוד הרה"ג אליהו בארי שליט"א במה ששאל
האם מותר להכניס כלב לסוכה

לאחר דרישת שלומו ובברכת פתיקא טבא

אודות מה ששאל האם מותר להכניס כלב לסוכה, בשו"ע ס"א כתב בזה לדינא, וכלי שתיה כגון אשישות וכוסות בסוכה אבל כלי אכילה (לאחר האכילה) (טור) כגון קדירות וקערות חוץ לסוכה המנורה בסוכה ואם היתה סוכה קטנה מניחה חוץ לסוכה. ובמשנ"ב סק"ו כתב שבדיעבד שהכניסו לסוכה כאלה כלים אין הסוכה נפסלת. ונראה שהוא הדין שאינו לכבוד הסוכה בכל בעלי חיים, אלא דאכתי יש לדון בבעלי חיים שמכניסים לביתו.

אבל מ"מ יש לאסור לפי מש"כ בש"ך עה"ת פרשת אמור, שהרי ז' הצדיקים רמוזים

שהם באים וישובים בסוכה ע"כ צריך לשבת בה באימה ויראה וכו' וא"כ כיצד יתכן ע"י זה לשבת באימה ויראה ע"י בעלי חיים.

אולם בספר כי בא מועד (עמ' צג) סוכות כתב שמותר להכניס בעלי חיים לסוכה. אולם יש לדונם שלא להכניס גם בעלי חיים טמאים ככלבים וחתולים כשם שאין מכניסים אותם לבית הכנסת ואע"פ שקדושת בית הכנסת גדולה מקדושת הסוכה מ"מ יש להחמיר בזה כמו שאין מכניסים כלב לבית הכנסת, וראה בחזו"ע סוכות עמ' פג.

ובספר אשיחה ח"ב עמ' שלח השיב הגר"ק שאין להכניס כלב לסוכה ונראה מדבריו שבמקום צורך יש להתיר, ולכן נראה שעיוור שיש לו כלב נחיה יכול להכנס לסוכה עמו, אבל ללא צורך אף כלב מחמד אין להכניס לסוכה.

בברכת התורה

יוסף אביטבול

סימן כ"ז האם אסור להפסיק בדיבור בכזית הראשון בסוכות

בס"ד

מוצאי שבת קודש פרשת האזינו תשפ"ב

לכבוד ידידי הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א מח"ס מנחת בנימין וגיליון מן הבאר. מטובי האברכים בעיר ביתר עילית.

שלו' וברכה

אודות מה ששאל האם יכול להפסיק בדיבור, והעיקר שיאכל בשיעור של תוך כדי דיבור והביא שבכה"ח כתב להחמיר בזה ושאלת חכם חצי תשובה.

הנה בשו"ע סימן תרל"ט ס"ג, כתב, אכילה בסוכה בליל יום טוב הראשון חובה. אפילו אכל כזית פת יצא ידי חובתו, מכאן ואילך רשות רצה לאכול סעודה, סועד בסוכה רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פירות וקליות חוץ לסוכה, אוכל, כדין אכילת מצה בפסח.

הנה מצינו בהא מחלוקת בראשונים, שבבית יוסף שם, מ"ש רבינו אע"ג דשיעור אכילה בלא סוכה הוא כביצה וכו' כלומר מאחר דאוכל פחות מכביצה מותר לאכול חוץ לסוכה היה ראוי שלא יצא י"ח סוכה עד שיאכל כביצה, לכך כתב דשאני לילה הראשון כו' ולבי מגמגם בזה דקאמר ואפי' לא בעי למיכל אלא כזית דאטו באי בעי תליא מלתא והול"ל לא מצי במקום לא בעי ועוד דהיא גופה מנ"ל דשאני ליל ראשון משאר לילות וטפי הוה עדיף ליה למינקט טעמא משום דכיון דגמר מחג המצות הוי שיעורא בכזית דומיא דמצה בליל פסח.

והר"ן כתב בפרק הישן וז"ל ביום טוב הראשון של סוכות גמרינן דמיחייב לאכול שיעור שהוא חייב לאכול בסוכה דאילו מדין י"ט סגי ליה לאכול כביצה עראי חוץ לסוכה דגמרינן מחג המצות דמחוייב לאכול שיעור המחוייב לאכול בסוכה ולפיכך נראה שהוא חייב לאכול

יותר מכביצה אלא שי"א דכיון דגמרינן מחג המצות לגמרי גמרינן מיניה מה התם בכזית אף הכא בכזית ואע"ג דבשאר ימות החג כזית עראי הוא ורשאי לאוכלו חוץ לסוכה אפילו הכי בלילה הראשון כיון שהכתוב קבעו חובה לאכול בסוכה עשאו אכילת קבע ואחרים אומרים דלהכי גמרינן לילי יום טוב הראשון של חג מחג המצות לומר שאפילו ירדו גשמים חייב לאכול בסוכה אע"ג דמיפטר בשאר יומי עכ"ל.

וכתב שם עוד. וזה שלא כדברי הרשב"א שכתב בתשובה דנ"ל שאין המצטער ואם ירדו עליו גשמים עד שתסרח המקפה חייב לאכול בסוכה אפילו בליל הראשון דתשבו כעין תדורו אמרינן ולעולם לא חייבה התורה לאכול בסוכה אלא כדרך שאדם עושה בביתו דאם איתא לא אפשר דלא לימרו הכי בגמ' ובסוף דבריו כתב ומי שמחייב עליו הראיה ואנו לא שמענו ולא ראינוהו. ע"כ, והיינו דיש חיוב אפילו היכא שירדו גשמים בלילה הראשון, וכן הוא שיטת הרא"ש בברכות (פ"ז סימן כג) שבלילה ראשונה יש חיוב אפילו יורדין גשמים חייב לאכול כזית בסוכה, אולם כדעת הרשב"א כן הוא שיטת הריטב"א שאם התנא כתב שאם ירדו גשמים פטור א"כ אין חילוק אפילו ביום הראשון, וכן משמע מתוס' בברכות דף מט ע"ב בד"ה אי בעי וכו'.

ומ"מ לענין השיעור אכילה, מוכח דעת הר"ן דבעינן לאכול יותר משיעור כביצה, וכן בתחילה הביא הריטב"א מרבו שבעינן יותר מכביצה כיון שהוא מדין סוכה, אבל לאחר מכן כתב שם בריטב"א שרבו חזר בו שכיון דגמרינן מחג המצות א"כ כמו ששם בעינן כזית ה"ה כאן, וכן כתב הטור, וכן פסק השו"ע לדינא שאפילו אכל כזית יצא ידי חובתו.

הנה בכה"ח סימן תרל"ט סו"ס נ וז"ל: והר"ן כתב דגמרינן מחג המצות דמיחייב לאכול שיעור המחוייב לאכול בסוכה ולפיכך נראה שהוא חייב לאכול יותר מכביצה אלא שיש אומרים דכיון דגמרינן מחד המצות לגמרי גמרינן מיניה מה התם בכזית אף הכא בכזית

יעו"ש, ולכן יש לזיהר לכתחילה לאכול יותר מכביצה כדי לצאת לכ הדיעות, וגן יכין באכילתו שהוא מקיים מצות עשה דאורייתא לאכול כזית פת בסוכה, ויש אומרים לשם יחוד קודם נט"י כדי שלא להפסיק בין נטילה לברכה וזהו הנוסח לשם יחוד קדוש אברין הוא ושכינתיה וכו' הריני בא לקיים מצות עשה דאורייתא לאכול כזית פת בסוכה בליל חמשה עשר לחודש תשרי לתקן את שורש מצוה זו וכל מצות הכלולות בה במקום עליון, ויהי נועם וכו' ואין להפסיק בדיבור מתחלת אכילת המוציא עד תשלום אכילת כביצה עכ"ד.

ואמנם הכה"ח פסק בהא כדעת הר"ן, אבל לדינא שלא קימ"ל כר"ן וכמ"ש בשו"ע דסגי בכזית, א"כ לכאורה אינו כדן פסח וממילא אינו אסור. אבל י"ל דכיון דסו"ס ילפינן מפסח ה"ה לסוכות.

וכן מבואר לדינא בחזון עובדיה סוכות עמ' קיב שצריך לאכול את כזית הפת שבסוכה בלי הפסק בתוך כדי אכילת פרס שהוא שיעור מאכל שלש ביצים ובדיעבד אם אכלו בתוך שיעור שמינית שעה שבע וחצי דקות יצא. וכן כתב בילקו"י סוכות עמ' תרלז כתב לדינא שצריך לאכול את כזית הפת שבסוכה בלי הפסק ושהיות בינתים כי צריך שיאכל הכזית בכדי אכילת פרס שהוא שיעור מאכל שלש ביצים, ויעו"ש בהערה שדן כמה השיעור של זה, וכתב

הטעם שהרי הדין של אכילת מצה הוא כדין אכילת מצה ומרור שצריך לאכול הכזית בתוך כדי אכילת פרס כמבואר בברכות דף לז ע"ב ובפסחים דף קיד ע"ב, ואמנם שם לא זכר לדברי הכה"ח שכת"ר ציין. ומ"מ בחזו"ע ובילקו"י לא כתבו שלא להפסיק בדיבור אלא שיש להזהר תוך כדי אכילת פרס שזה כארבע או חמש דקות, וממילא אם יש לו מורך לדבר כי הרי בלא"ה אסור להסיח בשעת הסעודה, וע"ע בשו"ת בנין אב ח"ו סימן לה מה שהאריך בזה הראשון לציון הגאון רבי אליהו בקשי דורון זצוק"ל.

וידידי הרה"ג יוסף דהן שליט"א כתב להעיר שבילקו"י סוכה עמ' 614 כתב להעיר ע"ד התשובות והנהגות שלא ידבר בין הקידוש וכו' וכתב שזכורני שבספר פאר עץ חיים חשש שאסור לדבר באמצע קיום מצות כזית שקיומו רק בכזית וכן כאן ימתין מלדבר עד שיאכל כזית לצאת מכל פקפוק עכ"ד, וכתב שם שכל החומרות אלו פעמים שיוצא בזה מגדר אכילה ועדיף שלא להחמיר, ויש לדון אם יש ראייה מדבריו.

ואמנם ראיתי שהביאו שבספר אשרי האיש (ח"ג עמ' קעו) הו"ד מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שמותר לדבר באמצע אכילת הכזית או יותר מבכיצה.

סימן כ"ח האם צריך להביא את המיטה לסוכה

אודות השאלה האם צריך להביא את המיטה לסוכה, לקיים מצות תשבו כעין תדורו.

בשו"ע סי' תרל"ט ס"א "כיצד מצות ישיבה בסוכה, שיהיה אוכל ושותה (וישן ומטייל) (טור) ודר בסוכה כל שבעת הימים, בין ביום בין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. וכל שבעת ימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע. כיצד, כלים הנאים ומצעות הנאות, בסוכה, וכלי שתיה, כגון אשישות וכוסות, בסוכה". ולפי"ז כיון שדירתו צריכה להיות קבע, צריך להביא את המיטה לסוכה.

בחידושי הר"ן סוף סמכת סוכה דף כג ע"א מדפי הרי"ף ד"ה מתני' ההלל והשמחה שמונה, כתב "סוכה שבעה כיצד גמר לאכול לא יתיר סוכתו, נראה לי דהיינו טעמא כיון דאמר רחמנא (ויקרא כג) בסוכות תשבו שבעת ימים, צריך שתהא לו סוכה כל שבעה, והיינו דקתני סיפא, אבל מוריד הוא כלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יו"ט האחרון של חג, כלומר שאע"פ שצריך כל שבעה לעשות סוכתו קבע, היו לו כלים נאים ומצעות נאות ראוי שיהיו בסוכה ל שבעה אפילו הכי מפני כבוד יו"ט האחרון של חג רשאי להורידן".

וראיתי שהביאו בשם הגר"ד לנדו שליט"א שיש קיום מצות סוכה בעצם זה שיש סוכה, שיש שם מצעות נאות, ואמר שאפשר לחבר חיבור שלם ע"ד הר"ן הזה, ונשאל עוד ע"ד הר"ן הנ"ל האם אדם שבונה ב' סוכות האם עובר בזה על איסור בל תוסיף.

וששאלתי בהנ"ל הגאון רבי עמנואל טולדיאנו שליט"א אמר לי שאין חיוב אם ישן טוב, אבל אם לא ישן טוב ולא נוח לו בודאי שחייב להביא כדי שיהיה תשבו כעין תדורו.

ולמעשה בודאי נראה שיש מעלה בזה.

ושוב הראוני שהגרש"ד רייסנר שליט"א כתב בזה בגליון להורות לפניו סוכות ה'תשפ"ה וז"ל: נשאלתי האם ישן על מזרן בסוכה זה נוגד את התשבו כעין תדורו, שהרי זה צורה עראית, ונוגד את הדרשא של צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, דהענין שלא תדור בסוכה באופן עראי המורה על מטרד שמצפה שיסתיים, אלא שינהג בה כאילו הולך לדור שם שנה, ונראה דאם כשבאין לביתו אורחים הוא יישן על מזרון אי"ז נוגד את התשבו כעין תדורו, וכמו דלא נאמר שאם הוא רגיל בביתו לישון במטה ברוב 90 ס"מ, דאם הוא יביא לסוכה מטה ברוחב של 70 ס"מ דזה יהיה נוגד את התשבו כעין תדורו, אמנם ברור דלכתחילה שלא יישן במזרון אלא במטה מצד התשבו כעין תדורו, וכמו שמביאים כלים יפים לסוכה, והנה זה נראה לי דלישון על הריצפה בסוכה זה כן נוגד את התשבו כעין תדורו. עכ"ל. ושור"ר שגם בשו"ת שואלין ודורשין חלק ט' סימן לה שנשאל שהרי אין בזה תשבו כעין תדורו שלא מביא את המיטה הרגילה לסוכה וישן רק על מזרון זרוק על הרצפה, וכתב שבודאי מי שיכול לקיים הדין כפשוטו כפי המבואר בשו"ע יקיים דין זה אף בשינה ע"ש.

ושוב נראה לדון לפי מש"כ בשו"ת מהר"ח אור זרוע (או"ח סי' קצ"ד) כתב בזה"ל: סוכתו צריך לעשותה שלא תציל מן הגשמים, אלא התורה לא חייבה לעשות סוכה כמין בית להציל מן הגשמים ומן החמה. ולרוחב כל בני החופה ושיהא נוח לחולה לישן כמו בבית שהרי מגרנך ומיקבך כתיב דהינו פסולת גורן ויקב ובאלו אי אפשר לסכך להציל מן הגשמים, עכ"ל, ולפי"ז נראה שאין חיוב להיות נוח בסוכה כמו בבית, כמו שא"א להציל את הסוכה מהגשמים. אך אפשר דיש תרי דינים, דין בעשיית הסוכה, ודין בהתנהגות הסוכה של תשבו כעין תדורו, ובשביל הדין של תשבו כעין תדורו, צריך להביא את המיטה הנוחה לבית, [וכן תליא במש"כ הפוסקים לגבי הבאת מזגן לסוכה].

סימן כ"ט דלת פתוחה מועיל כמחיצה בסוכה

בס"ד, ליל הו"ר ה'תשפ"ה

לכבוד הרה"ג איתמר שניידרופי שליט"א במענה
לשאלתו של כ"ק האדמו"ר מרן הגרי"מ
מורגרנשטרן שליט"א בעל הים החכמה ירושלים
עיה"ק תובב"א.

אודות השאלה לגבי דלת פתוחה האם מועיל
כמחיצה בסוכה.

מצינו בשו"ע סי' תר"ל ס"ח "סיכך ע"ג אכסדרה
שיש לה פצימין, בין שהיו נראים מבפנים
ואין נראין מבחוץ, בין שהיו נראים מבחוץ ואין
נראים מבפנים, כשרה; לא היו לה פצימין,
פסולה, מפני שהיא סוכה העשויה כמבוי, שהרי
אין לה אלא ב' צידי האכסדרה, ואמצע
האכסדרה אין בו כותל, ושכנגדו אין לו פצימין
(פצים פירוש לחי ומזוזה) וסיים שם ברמ"א
"(כל זה הוא לשון הרמב"ם, אבל אחרים חולקין,
ולכן אין לעשות סוכה בכה", ומבואר דלדעת
השו"ע מעיקר הדין יש מקום להתיר בדלת
פתוחה, וכן כתב לדינא ידידי הגרמ"ר שעיו
שליט"א בשו"ת מחקרי ארץ ח"ה חאו"ח סי' קיד
אות ג' שאם יש דלת פתוחה, מ"מ הרי הוא מועיל
כמחיצה, וכמו שמבואר בעירובין דף ו' ע"ב ודף
כב ע"א, וברמב"ם בפרק יז מהל' שבת הלכה י'
וז"ל: שני כתלים ברשות הריבם והעם עוברים
ביניהם, כיצד מכשיר ביניהם עושה דלתות מכאן
ודלתות מכאן ואח"כ יעשה ביניהם רה"י ואינו

צריך לנעול הדלתות בלילה, אבל צריך שיהיו
ראויות להנעל. עכ"ל. ומבואר שהדלתות
נחשבות כמחיצה גמורה ע"ש.

ואמנם בספר הסוכה כהלכתה פ"ד אות ד' כתב
לאסור שהדלת פתוחה ע"פ דברי
הרמ"א הנ"ל, וכן כתב שם בהערה ז' שלא מצאנו
בשום מקום שדלת פתוחה תיחשב דופן לסוכה,
וגם לענין מחצות שבת דעת הרבה אחרונים
שדלת פתוחה אינה נחשבת מחיצה, ע"ש. וכן
כתב הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל בקובץ זכור
לאברהם תשנ"א עמ' רנא שלא מועיל היכא
שהדלת פתוחה. וכן כתב בספר דברי יוסף כהן
עמ' שסו.

הפוסקים כתבו לגבי צורת הפתח שבאמצע
הסוכה, שכיון שאינה רוצה
שתבדיל את הסוכה, אינה מבדילה, וכמו שכתב
בספר תורת המועדים סי' תרל סק"ד בשם
הגר"ח ק, וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק ח"י סימן
נ', ובחוט שני סוכות עמ' רצו.

ומ"מ בודאי יש לעשות מחיצות שלמות וכמ"ש
הרמ"א סי' תר"ל ס"ה, ובספרי שערי יוסף
הלכות סוכה ח"ב מהדורת תשפ"ה.

בברכת מועדים לשמחה

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

החונה פה עיה"ת בני ברק

סימן ל' הערות בהלכות סוכה

בס"ד, י"ג תשרי ה'תשפ"ה

לכבוד הגאון הגדול רבי שמואל דוד רייסנר שליט"א, אכתוב בזה כמה הערות על הגליון להורות לפניו מס' 102 בהלכות סוכות. מקצת וזעיר ממה שעברתי מלמעלה, ואשמח לחו"ד.

(א). מש"כ שרבים טועים שמותר להעמיד בדבר שאין מסככין בו שאין גידולו מן הארץ. הנה מדברי השו"ע והמשנ"ב בס"י תרכ"ט ס"ז נראה דיש להחמיר שלא להעמיד את הסכך בדבר שמקבל טומאה, אך אין צריך שיהיה גידולו מן הארץ, וכן כתב בעל העיטור (עשרות הדברות פ"ג ס"ד) וז"ל: ועל דופני הבי שאין מסככין הסכך כשר, שאין הדבר המקבל טומאה עכ"ל. וכן כתב בפתח הדביר אות פה בדעת בעל העיטור הלכות סוכה הרביעי ע"ש. וכן כתב בשו"ת גינת ורדים ח"א סימן מח שמותר לכתחילה להעמיד על פסולי סיכון שאינם מקבלים טומאה.

וכן כתב לדינא בשו"ת מהרי"ל דיסקין כתבים סי' נ"ו שדין מעמיד נאמר רק בדבר המקבל טומאה, אך בדבר שאין גידולו מן הארץ או מחובר לקרקע אין בו חסרון של מעמיד.

וכן כתב בחזו"א סי' קמג סק"ב ד"ה במלחמות, שבמחובר לא גזרו עליו כיון שהוא מין כשר, ומבואר נראה שאין איסור בזה,

ואמנם במאירי בסוכה דף כב ע"ב, הסתפק בזה וז"ל: ואע"פ שהעמדת הסכך על דבר שאין מסככין בו פוסלת שמא לא נאמרה אלא בדבר המקבל טומאה עכ"ל.

ובר"ן דף י' ע"א בדפי הרי"ף ד"ה ולענין הלכה ובריטב"א בסוכה דף כא ע"ב ד"ה וחד אמר כתבו דהא דשרי לסכך על גבי כותל אבנים היינו משום דליכא למיגזר שמא יבוא לסכך באבנים וש"מ דבלא"ה היה אסור משום מעמיד אע"ג שהכותך אינו מקבל טומאה ע"ש, וכן

ברא"ש בפ"ה סימן א' נשאר בצ"ע איך מסככין על כותל של אבנים.

ולמעשה כנ"ל הרי הוא תלוי במח' הראשונים שמדברי הרא"ש נראה דיש להחמיר בזה, וכן מדברי הביה"ל בס"י תרל ס"א נראה דאין להעמיד את הסכך בדבר שאין מסככין בו אם הוא פסול לסיכון מדאורייתא, ונראה דיש להחמיר בזה. וכן נראה במשנ"ב ס"י תרכ"ט סק"ז.

הו"ד הגרשז"א בספר הסוכה פסקים והערות אות לד שאין להעמיד את הסכך בכל הדברים שפסולים לסיכון מחשש שמא יסכך בהם שהרי הראב"ד והרמב"ן הריטב"א והר"ן והרא"ש בסוגיית מעמיד בסוכה דף כא ע"ב דנו איך מותר לסמוך את הסכך על גבי אילן ועל גבי כותל אבנים אע"פ שפסולם אינו משום שמקבלים טומאה, ורק במאירי בסוכה דף כב ע"ב ד"ה זו כתב שיתכן שהטעם שמותר לסמוך את הסכך ע"ג אילן הוא מפני שלא נאסר להעמיד בשאר דברים הפוסלים לסיכון, אלא רק בדבר המקבל טומאה ע"ש, וכן הו"ד הגר"ק בחוט שני שם סק"ב ע"ש. וכן כתב בשו"ת מחת יצחק ח"ד סימן מה, ובשו"ת אור לציון ח"ד פרק כד תשובה ח' בהערה, ובשו"ת שבט הלוי ח"ו סימן עד. וכן כתב בהורני חוקיך סוכות עמ' נז שיש להחמיר בזה, וכן סתמו עוד אחרונים. ואמנם ע"פ הנ"ל מעיקר הדין יש מקום להתיר בזה, וכ"ש היכא דהוא מעמיד דמעמיד דהוא רק חומרא.

(ב). מש"כ לחבר את הסוכה בדבק נוזלי, וכבר בשו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קלז כתב ב' טעמים להתיר, כיון שבדבר שלא רגילים לסכך בו לא גזרו, וכמו שנתבאר לגבי כותל של אבנים, ועוד כיון שהדבק בטל אל העץ, שכיון שאינו ניכר לא שייך הגזירה כלל.

(ג). מש"כ לגבי התרת נדרים במעמיד דמעמיד דצריך לעשות התרת נדרים, כבר כתב בחוט שני סוכות דעל מעמיד אי"צ התרת נדרים וכ"ש הכא.

(ד). מש"כ לגבי חיוב אכילה בלילה הראשון שיורדים גשמים, דעת רוב הראשונים ודעת השו"ע להתיר בזה. נחלקו בזה הראשונים בשו"ת הרשב"א ח"ד סימן עח שאפילו אם ירדו בלילה הראשון גשמים פטור משום שבעינן תשבו כעין תדורו שלעולם לא חייבה התורה לאכול בסוכה אלא כדרך שאדם עושה בביתו שאם לא כן היו צריכים לומר כן בגמרא, והמחייב עליו להביא ראיה ע"ש, וכן כתב בב"י סי' תרל"ט, ושכן כתב הרב מגיד פ"ו מהל' סוכה ה"ז, ע"ש, וכן נראה במאירי סוכה דף מו ע"א ד"ה וכן העושה ע"ש, וכן כתב בב"י בשם התרומת הדשן בפסקים וכתבים סימן קס, ושכן ס"ל לאור זרוע ח"ב סי' שא, ובסמ"ג עשין מג ע"ש. וכן נראה מדברי הריטב"א בסוכה דף כז ע"א ד"ה הא דתנן ע"ש. ואולם דעת הרא"ש והר"ן שחייבים לאכול בסוכה אף שיורד גשמים ע"ש, וכן כתב בספר המכתם סוכה דף כו ע"א, וכן פסק ברמ"א סי' תרל"ט ס"ה.

ולמעשה בני ספרד פסקין כדעת רוב הראשונים הנ"ל, וכן מוכח מדברי השו"ע בס"ה שלא כתב לחלק בזה בין היום הראשון לשאר הימים, וכן כתב בשער הציון שם ס"ק סג בשם המאמר מרדכי סק"ו בדעת השו"ע שס"ל כדעת הרשב"א והראב"ד שאף בלילה הראשון אם ירדו גשמים פטור מהסוכה ע"ש, וכן כתב לדינא בשולחן גבוה שם סק"ט שכן ס"ל לשו"ע ודלא כדברי הרמ"א. ונתבאר בארוכה בספרי שערי יוסף הלכות סוכות.

(ה). מש"כ שלכתחילה יש לישן על מיטה ולא על מזרון כדין תשבו כעין תדורו כל השנה, לכאורה הוא מבואר להדיא בשו"ע סי' תרל"ט ס"א, וכ"ש למש"כ בשו"כ שם כיצד כלים הנאים ומצעות הנאות בסוכה וכו'.

(ו). מש"כ לגבי לאכול ולישן באוטובוס אם יש מקום להתיר בזה, כדין הולכי דרכים, וכתב שאין להתיר כדין אוכלי דרכים ביום, בגמ'

בסוכה דף כו ע"א איתא "הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום, וחייבים בלילה, הולכי דרכים בלילה פטורין מן הסוכה בלילה, וחייבים ביום, הולכי דרכים ביום ובלילה פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה". ופירש"י דכתיב בסוכות תשבו, כעין ישיבת ביתו, כשם שכל השנה אינו נמנע מלכת בדרך בסחורה, כך כל ימות החג שאינו יו"ט לא הצריכו הכתוב למנוע. עכ"ל, ולפי"ז ה"ה בסוכות יכול לצאת לטיול מחוץ לביתו כדרך שהוא בביתו. ובספר שבות יצחק ח"ג סוכה עמ' יז הביא מהגרש"א והגר"ח דהיינו דוקא שהוא שיצא מחוץ לעיר, אבל בתוך העיר אינו יכול להירדם. וידוע מה שנח' הפוסקים לגבי טיול.

(ז). מש"כ לחדש שאין פטור של שינה בסוכה, רק במצות עונה, אלא אף אם נמצא עם אשתו במיטה אחת, ויסוד הדברים הוא כיון שמקיים בזה מצות עונה, ואמנם מהכה"ח סי' תר"מ סקמ"ו נראה דרק במצות עונה ממש.

(ח). מש"כ לגבי סיכון ע"י קטן, הרי הוא מח' ראשונים, דעת החלקת יואב ס"ד שהסוכה כשרה, ודעת המג"א סי' יד סק"ג שהסוכה פסולה, כ"כ בביכור"י סי' תרל"ה סק"ב שאינו לכתחילה, ועי' במשנ"ב סי' תרמ"ט סק"ד.

(ט). מש"כ שם לגבי אשה שאין חשש כלל, עי' סוכה ח: סוכת נשים כשרה, ובתוס' בגיטין דף מה ע"ב, שסוכת נשים כשרה אף שאינה מצווה בזה, למעשה יש מבני אשכנז מחמירים בזה.

וכתבתי כאן רק מקצת הערות, ויש עוד הרבה מה להעיר ולהוסיף, והזמן קצר.

בברכת התורה

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

פה עיה"ת בני ברק